



ระเบียบวิธีวิจัยทางพระพุทธศาสนา

พระครูสิริรัตนานุวัตร

เกี่ยวกับผู้เขียน

• รองศาสตราจารย์ สาขาปรัชญา วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช

การศึกษา : ป.ธ. 5, พธ.บ. (อังกฤษ), พธ.ม. (ปรัชญา), Ph.D. (Philosophy)

รายงานวิจัย : ได้รับทุนสนับสนุนวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

งานเขียน :

- ธรรมะภาคภาษาอังกฤษ (ตำรา)
- ธรรมนิเทศ : พุทธวิธีเทศนาแบบต่าง ๆ (ตำรา)
- ตรรกศาสตร์เบื้องต้น (ตำรา)
- พุทธปรัชญาเถรวาท 2 : ปรัชญาประยุกต์ สังคม การเมือง การปกครอง (ตำรา)
- คู่มือทำวัตรสวดมนต์ ใน 4 ภาษา
- บทสนทนาธรรม 4 ภาษา
- คำอุปมาธรรมในพระไตรปิฎก
- คติธรรม ภาษาไทย+อังกฤษ
- หนังสือ รวมบทความ
- อภิปรัชญา (แปลอังกฤษเป็นไทย)
- พระพุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์ (แปลอังกฤษเป็นไทย)
- ปรัชญาอินเดียร่วมสมัย (แปลอังกฤษเป็นไทย)
- พุทธศาสนากับปัญหาจริยศาสตร์ (แปลไทยเป็นอังกฤษ)
- พุทธจริยศาสตร์ (แปลอังกฤษเป็นไทย)
- ศาสตร์ร่วมสังคม
- จริยศาสตร์ (ตำรา)
- สัมมนาปัญหาปรัชญา (ตำรา)
- คำสำคัญทางปรัชญา (เรียบเรียง)
- ระเบียบวิธีวิจัยทางพระพุทธศาสนา
- ภาษาอังกฤษเพื่อการวิจัยทางพระพุทธศาสนา
- แก่นปรัชญา
- พุทธศิลป์ พุทธธรรม

บทความระดับชาติ :

- บทความ และเสนอรายงานประชุมวิชาการ ระดับชาติ

บทความระดับนานาชาติ :

- บทความและเสนอบทความในการประชุมสัมมนาวิชาการ ระดับนานาชาติ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- บทความและเสนอบทความในการประชุมสัมมนาวิชาการ ระดับนานาชาติ วิทยาลัยบัณฑิตเอเชีย จังหวัดขอนแก่น

บทความตีพิมพ์ TCI กลุ่ม 1 :

- บทความวิจัย-วิชาการ วารสาร TCI กลุ่ม 1 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตำรา : ระเบียบวิธีวิจัยทางพระพุทธศาสนา (ฉบับปรับปรุง 4)
จำนวน 204 หน้า
ผู้เขียน : พระครูสิริรัตนาวุธ, รศ. ดร.
บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช พิษณุโลก
ISBN 978-616-423-544-1

กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ : พระครูโกศลศาสนบัณฑิต, รศ. ดร.
: รศ. ดร. สุทธิชัย ยังสุข
: รศ. ดร. วรกฤต เกื้อนช้าง

ที่ปรึกษา : พระครูพิพิธจารุธรรม, ผศ.ดร.
: พระศรีสุวรรณ อมรรทมโม
: ผศ. ถ้ายอง สำเร็จดี
: ดร. เจริญ มณีจักร์

จัดทำโดย : พระครูสิริรัตนาวุธ, รศ. ดร.
แบบปก : ดร. สติระ ราชรินทร์
ปีที่พิมพ์ : พฤศจิกายน 2565
จำนวนที่พิมพ์ : 50 เล่ม
สถานที่พิมพ์ : บริษัท ไฟล์สมาสเตอร์ปรินติ้ง จำกัด
ซอยวัดราชบูรณะ ต.ในเมือง อ.เมือง จ. พิษณุโลก 65000
โทรศัพท์ : 055-225037

คำนิยม

ข้าพเจ้ามีโอกาเข้ามาเป็นอาจารย์สอนในหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขา พระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับการ มอบหมายให้สอนรายวิชาต่าง ๆ เช่น สัมมนาพระพุทธศาสนา สัมมนาวิทยานิพนธ์ และร่วมสอน รายวิชาอื่น ๆ บ้าง ได้พบปัญหาด้วยคำร่ำบ่นจากนิสิต ผู้บริหารอยู่เสมอว่า มีนิสิตสำเร็จการศึกษา จำนวนน้อย นิสิตตกค้างกันมาก เพราะบางท่านก็ประสบปัญหาความพร้อมในการเขียนวิทยานิพนธ์ ที่ขาดข้อมูลที่ตรงกับงานที่ตนทำ ซึ่งตนก็พยายามเข้าพบนิสิต พยายามหาข้อมูลแบบสั้น ๆ มาให้ ก็ แก้ปัญหาได้บ้าง แต่ยังไม่หมดสิ้น ก็ยังมาพบปัญหาการเขียนบทความวิจัยแม้การลงตีพิมพ์บทความ ก็ต้องเข้าประสานงานให้นิสิต เพราะบางตอนไม่อยู่ในวิสัยของนิสิตที่จะรู้ได้ จึงมีแนวคิดที่จะเขียน เอกสารตำราวิจัยนี้ให้ครบถ้วนตามที่พบปัญหา

โชคดี เอกสารตำรานี้ เกิดขึ้นรองรับเจตนารมณ์ของข้าพเจ้าจริง ๆ ซึ่งเป็นตำราผลงาน วิชาการลักษณะคู่มือที่มีตัวอย่างและแบบฝึกหัด ปรับปรุงโดยเพิ่มข้อมูลการเขียนบทความ การใช้ พระไตรปิฎกโปรแกรม การเขียนบรรณานุกรม การอ้างอิงแบบต่าง ๆ ซึ่งเป็นเรื่องที่มีร่วมกันกับ การเขียนวิทยานิพนธ์ทั้งนั้น ถ้าได้ความรู้เหล่านี้แล้วถือว่าได้องค์ความรู้การเขียนอย่างสมบูรณ์ ข้าพเจ้าฯ ขอชื่นชมยินดีกับผลงานการเขียนเล่มนี้เป็นอย่างยิ่ง นับว่าเป็นทั้งงานเขียนที่ทรงคุณค่า ในลักษณะตำรา/คู่มือ มีประโยชน์กับนิสิตทั้งสายพระพุทธศาสนาและปรัชญาทุกระดับชั้นอีกด้วย ข้าพเจ้าฯ หวังด้วยกุศลจิตว่า ขอให้ผู้เขียนตำรานี้ ได้ใช้เวลาผลิตผลงานด้านศาสนาและปรัชญา ออกมาสนองความใคร่รู้ของนักการศึกษาต่อ ๆ ไป



พระครูพิพิธจารุธรรม, ผศ.ดร.

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช

คำนำ

(ฉบับปรับปรุง 4)

เอกสารตำรานี้เป็นลักษณะคู่มือ ปรับปรุงขึ้นเพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอนรายวิชา ระเบียบวิธีวิจัยทางพระพุทธศาสนา รหัส 602 203 หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พธ.ม.) วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ทั้งภาคทฤษฎีคู่กับภาคปฏิบัติ เป็นคู่มือการเขียนวิทยานิพนธ์ รหัส 600 400 จำนวนหน่วย 12 หน่วยกิต แผน ก แบบ ก2

เอกสารตำรานี้เป็นฉบับปรับปรุงครั้งที่ 4 ได้ปรับปรุงเนื้อหาโดยภาพรวมทั้งปรับปรุงทั้งเล่ม โดยเฉพาะบทที่ 1-3 โดยเพิ่มตัวอย่างบทคัดย่อ ไทยและอังกฤษ คำกิตติกรรมประกาศ ในส่วนวิธีดำเนินการวิจัยโดยเพิ่มตารางแบบการวัดคุณภาพความสอดคล้องของเครื่องมือวิจัย (IOC) ลง รายละเอียดวิธีการคิดคะแนนจากกรรมการผู้ทรงคุณตรวจเครื่องมือ 3 ท่าน ในการนี้ได้แก้ไขแยกตารางมาตราวัด 4 แบบเพื่อความสะดวกจัดลำดับความคิดเป็นส่วน ๆ

การแก้ไขปรับปรุงตำรา สอดคล้องกับนโยบายหลักสูตรที่มีการปรับปรุงทุก 5 ปี โดยปี 2565 นี้ บัณฑิตวิทยาลัยในฐานะผู้ควบคุมนโยบายหลักสูตรได้ปรับปรุงหลักสูตรแล้วเสร็จและเริ่มใช้ปีการศึกษา 2565 นี้ และรายวิชานี้ได้เพิ่มศักยภาพการศึกษาเข้ามาเสริมทัพ กล่าวคือ ได้กำหนดรายวิชาพระพุทธศาสนาภาษาอังกฤษ (600 104) เป็นภาษาอังกฤษเพื่อการวิจัยทางพระพุทธศาสนา (600 104) ซึ่งคู่มือรายวิชานี้ได้แนบไว้เป็นภาคผนวกมีเนื้อหาครอบคลุมหลักธรรมสำคัญและประเด็นสำคัญเนื้อหาการวิจัยด้วย สอดคล้องกับคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย เมื่อทำหน้าที่ประธานสอบวิทยานิพนธ์ มักจะให้ปรับปรุงภาษาอังกฤษชื่อเรื่อง บทคัดย่อประจำ

ผู้เขียนหวังว่า เอกสารตำราจะเป็นเครื่องมือพัฒนาฝีมือในการเขียนวิทยานิพนธ์ สำหรับนิสิตนักศึกษา ที่สำคัญยังได้ความรู้ แนวคิดทางพระพุทธศาสนา ปรัชญา สะท้อนหาเนื้อหาในพระไตรปิฎกบางส่วนที่สำคัญด้วย แม้แต่โพชฌงคสูตร ที่มีคำวิจัยว่า ธมฺมานํ วิชโย ตถา การวิจัยธรรมเป็นอย่างนี้ หากมีข้อบกพร่องใด ๆ ในการพิมพ์ครั้งนี้ ก็ขอรับไว้ปรับปรุงในครั้งต่อไป ขออนุโมทนาขอบคุณผู้มีส่วนร่วมทุกท่าน ท้ายสุดนี้ ขอมอบเป็นปฏิการะคุณแก่บูรพาจารย์ สถาบันการศึกษา ในฐานะอนุสาวรีย์ความรู้ในร่มสำหรับผู้ศึกษาและสนใจใคร่รู้ต่อไป



พระครูศิริรัตนานุวัตร, รศ.ดร.

พฤศจิกายน 2565

คำนำ

(ฉบับปรับปรุง 3)

เอกสารตำรานี้เป็นลักษณะคู่มือ ปรับปรุงขึ้นเพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอนรายวิชา ระเบียบวิธีวิจัยทางพระพุทธศาสนา รหัส 602 203 หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พธ.ม.) วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ทั้งภาคทฤษฎีคู่กับภาคปฏิบัติ เป็นคู่มือการเรียนวิทยานิพนธ์ รหัส 600 400 จำนวนหน่วย 12 หน่วยกิต

เอกสารตำรานี้เป็นฉบับปรับปรุงครั้งที่ 3 เน้นเนื้อหาวิธีปฏิบัติมากกว่าภาคทฤษฎี ซึ่งมีตัวอย่างให้เห็นชัดเจน สามารถนำไปใช้ในการศึกษาระดับสูงขึ้นไป เป็นลักษณะเอกสารประเภทคู่มือ ซึ่งปรับปรุงตามข้อคอมเมนต์ของคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์เนื่องจากว่า บัณฑิตวิทยาลัย โดยคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย เมื่อทำหน้าที่ประธานสอบวิทยานิพนธ์ มักจะให้รายละเอียดและเน้นรูปแบบวิจัย การสอบครั้งล่าสุดนี้ได้แจ้งการปรับบทของวิทยานิพนธ์โดยการวิจัยเชิงคุณภาพและปริมาณ บทที่ 3 จะเป็นวิธีดำเนินการวิจัย ส่วนวิจัยเชิงเอกสาร จะนำระเบียบวิธีวิจัยให้อยู่ในบทที่ 1 เป็นต้น ทั้งนี้ทั้งนั้น ขึ้นอยู่ที่คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิด้วย

ผู้เขียนหวังว่า เอกสารตำราจะเป็นเครื่องมือพัฒนาฝีมือในการเขียนวิทยานิพนธ์ สำหรับนิสิตนักศึกษา ที่สำคัญยังได้ความรู้ แนวคิดทางพระพุทธศาสนา ปรัชญา สะท้อนหาเนื้อหาในพระไตรปิฎกบางส่วนที่สำคัญด้วย แม้แต่โพชฌงคสูตร ที่มีคำวิจัยว่า ธมฺมานํ วิชโย ตถา การวิจัยธรรมเป็นอย่างนี้ หากมีข้อบกพร่องใด ๆ ในการพิมพ์ครั้งนี้ ก็ขอรับไว้เพื่อปรับปรุงในครั้งต่อไป ขออนุโมทนาขอบคุณผู้มีส่วนร่วมทุกท่าน ท้ายสุดนี้ ขอมอบเป็นปฏิการะคุณแก่บูรพาจารย์ สถาบันการศึกษา ในฐานะอนุสาวรีย์ความรู้ในร่มสำหรับผู้ศึกษาและสนใจใคร่รู้ต่อไป



พระครูสิริรัตนาวตฺร,รศ.ดร.

มกราคม 2564

คำนำ
(ฉบับปรับปรุง 2)

เอกสารคำรำนี เป็นลักษณะคู่มือ เขียนขึ้นเพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอนรายวิชา ระเบียบวิธีวิจัยทางพระพุทธศาสนา รหัส 602 203 หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พธ.ม.) สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ศึกษาทั้งภาคทฤษฎีคู่กับ ภาคปฏิบัติ เป็นคู่มือการเขียนวิทยานิพนธ์ในรหัส 600 400 จำนวน 12 หน่วยกิต เมื่อดำเนินตาม กระบวนการครบถ้วนแล้วจึงถือว่าสำเร็จการศึกษา

เอกสารฉบับปรุรงนี้ ได้เพิ่มเนื้อหา เทคนิคบางส่วนที่คิดว่าจะสำคัญในการเขียน วิทยานิพนธ์ การหาค่า IOC สูตรการหาจำนวนประชากรตามทฤษฎีเคอร์ซีมอร์แกน คำรำนีเป็น เอกสารประเภทคู่มือ มีเนื้อหาตามรายละเอียดและ โครงสร้างของรายวิชาระเบียบวิธีวิจัยทาง พระพุทธศาสนาชั้นสูง ปรุรงตามข้อวิจารณ์ของคณะกรรมการจากการตรวจสอบในการสอบ ป้องกันวิทยานิพนธ์ ใช้โครงสร้างแบบใหม่ที่บทที่ 3 ของวิทยานิพนธ์จะเป็นระเบียบวิธีวิจัย ยกเว้น การวิจัยแบบเอกสารที่ยังอยู่ในบทที่ 1 ที่สำคัญคือระเบียบวิธีการปฏิบัติพร้อมตัวอย่าง ครอบคลุม ขั้นตอนการวิทยานิพนธ์/การเขียนรายงานวิจัยทั่วไป ที่ใช้เทคโนโลยีและสถิติเข้ามาเป็นเครื่องมือ รวมถึงวิธีเข้าถึงพระไตรปิฎกโปรแกรม

ผู้เขียนหวังว่า เอกสารนี้ จะเป็นเครื่องมือพัฒนาฝีมือในการวิทยานิพนธ์สำหรับนิสิต นักศึกษาได้อย่างดี เมื่อมีแนวคิดและรายงานก้าวหน้าต่อไป ก็ยินดีรับไว้เพื่อนำไปปรุรงแก้ไขใน ครั้งต่อไป ผู้เขียนขออนุโมทนาขอบคุณผู้มีส่วนร่วมทุกท่าน ขอคุณความคิดที่เกิดขึ้นจากทำเอกสาร นี้ ขอมอบเป็นปฏิการะคุณแก่บูรพาจารย์ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาและ สถาบันการศึกษาซึ่งเป็นแหล่ง ความรู้สรรพวิทยา เป็นอนุสาวรีย์ในร่มแก่ผู้สนใจใคร่รู้ต่อไป



พระครูสิริรัตนานูวัตร, รศ.ดร.

ธันวาคม 2562

คำนำ

เอกสารคำรำนี เป็นลักษณะคู่มือ เขียนขึ้นเพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอนรายวิชา ระเบียบวิธีวิจัยทางพระพุทธศาสนา รหัส 602 203 หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พธ.ม.) สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เน้นตัวอย่าง เป็นคู่มือการเขียนวิทยานิพนธ์ รหัส 600 400 จำนวน 12 หน่วยกิต เป็นฐานศึกษาระเบียบวิธีวิจัยชั้นสูงประเภท หรือรูปแบบต่าง ๆ เมื่อดำเนินตามกระบวนการครบถ้วนแล้วจึงถือว่าสำเร็จการศึกษา

เอกสารตำราฉบับนี้ ได้เพิ่มรายละเอียดขึ้นบางส่วนตามข้อวิพากษ์วิจารณ์ของ คณะกรรมการสอบป้องกันวิทยานิพนธ์โดยคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พร้อม ๆ กับปรับปรุงโครงสร้างวิทยานิพนธ์ด้านพระพุทธศาสนารวมปรัชญา ที่สำคัญคือ ระเบียบวิธีการปฏิบัติพร้อมตัวอย่างให้เทียบเคียงอย่างเหมาะสม ครอบคลุมขั้นตอนการวิทยานิพนธ์ หรือวิจัยทั่วไป โดยบทที่ 1 จะอธิบายถึงลักษณะของพระพุทธศาสนาและปรัชญา บทที่ 2 เทคนิค ส่วนนำ/การออกแบบวิจัย บทที่ 3 ส่วนเนื้อหา/โครงสร้างการวิจัย บทที่ 4 การเขียนบทความวิจัย บทที่ 5 การศึกษาค้นคว้าข้อมูลปฐมภูมิ/ทุติยภูมิ บทที่ 6 การพิมพ์รายงานวิจัย ภาคผนวกเป็นตัวอย่าง โครงร่างวิจัยและบทความวิจัย แม้การหาความถูกต้องและความสอดคล้องของเนื้อหา กับเครื่องมือ (IOC) ตัวอย่างแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ ผ่านการตรวจของผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งมีคุณวุฒิทางการศึกษาด้านพระพุทธศาสนา มีประสบการณ์การสอนพระพุทธศาสนาและเป็นที่ปรึกษา วิทยานิพนธ์ต่อเนื่อง อีกประการหนึ่งที่สำคัญคือ ได้แสดงส่วนการค้นคว้าอ้างอิงในพระไตรปิฎก โปรแกรมตามวิทยาการที่ก้าวหน้าในโลกปัจจุบัน

ผู้เขียนหวังว่า ตำราเล่มนี้ จะเป็นเครื่องมือพัฒนาฝีมือในการเขียนวิทยานิพนธ์สำหรับ นิสิตนักศึกษาทุกระดับหรือผู้สนใจทั่วไป หากมีข้อบกพร่องใด ๆ ในการพิมพ์ครั้งนี้ ก็ขอนำไปปรับ ใช้แก้ไขในครั้งต่อไป ผู้เขียนขออนุโมทนาขอบคุณผู้มีส่วนร่วมทุกท่าน ตลอดทั้งนิสิตที่อุดหนุน ทุนจัดพิมพ์เป็นวิทยาทาน หากคุณความดีใดจะเกิดขึ้นจากเอกสารนี้ ขอมอบเป็นปฏิการะคุณแก่ บุรพจารย์ สถาบันการศึกษาทางศาสนาและอื่น ๆ ต่อไป



พระครูสิริรัตนานวัตร,รศ.ดร.

3 พฤศจิกายน 2560

สารบัญ

หน้าเครดิตหนังสือ	-1-
คำนิยม	-2-
คำนำ (ฉบับปรับปรุง 4)	-3-
คำนำ (ฉบับปรับปรุง 3)	-4-
คำนำ (ฉบับปรับปรุง 2)	-5-
คำนำ	-6-
สารบัญ	-7-
สารบัญแผนผัง	-9-
สารบัญภาพ	-9-
สารบัญตาราง	-10-
คำอธิบายอักษรย่อพระไตรปิฎก	-11-
บทที่ 1 บทนำ : คุณลักษณะทางพระพุทธศาสนาและปรัชญา	1
1.1 คุณลักษณะพระพุทธศาสนาและปรัชญา	1
1.2 เกณฑ์ตัดสินพุทธจริยศาสตร์	11
1.3 คุณลักษณะและแนวทางการวิจัยทางพระพุทธศาสนา	14
1.4 คุณลักษณะวิจัยทางปรัชญา	17
บทที่ 2 โครงร่างและการเขียนงานวิจัย (ส่วนหน้าเล่มวิจัย)	20
2.1 การตั้งชื่อเรื่องวิจัย	20
2.2 โครงร่าง/โครงเสนอวิจัยหลัก ๆ	23
2.3 แบบโครงร่างวิจัย	24
ก. โครงร่างวิจัยเชิงปริมาณ	24
ข. โครงร่างวิจัยเชิงคุณภาพ	27
ค. โครงร่างวิจัยเชิงเอกสาร	29
ง. โครงร่างวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพ (ผสมผสาน)	32
2.4 โครงร่าง/โครงสร้างวิจัยเชิงคุณภาพ และ เอกสาร “แบบปัจจุบัน/ใหม่”	32
2.5 การเขียนบทคัดย่อภาษาไทย และ ภาษาอังกฤษ	37
2.6 การเขียนกิตติกรรมประกาศ	40

2.7 การเขียนสารบัญ	41
2.8 การเขียนสัญลักษณ์และอักษรย่อชื่อคัมภีร์	43
บทที่ 3 การเขียนเนื้อหาโครงร่างวิจัย (ส่วนในเล่มวิจัย)	46
3.1 การเขียนความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา (บทที่ 1)	46
3.2 การเขียนวัตถุประสงค์การวิจัย	53
3.3 การเขียนปัญหาที่ต้องการทราบ	55
3.4 การเขียนขอบเขตการวิจัย	56
3.5 การเขียนสมมติฐานการวิจัย	63
3.6 การเขียนคำนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	64
3.7 การเขียนทบทวนเอกสารหรือแนวคิด ทฤษฎี และรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (บทที่ 2)	65
3.8 การเขียนกรอบแนวคิดการวิจัย	73
3.9 การเขียนวิธีดำเนินการวิจัย (บทที่ 3-4)	74
3.10 การเขียนประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	105
3.11 การเขียนบทสรุป (บทที่ 5)	105
3.12 องค์กรความรู้จากการวิจัย	107
บทที่ 4 การเขียนและเผยแพร่บทความวิจัย	109
4.1 ประเภท/รูปแบบบทความ	109
4.2 การเผยแพร่บทความวิจัย	123
4.3 การทำสื่อเผยแพร่วิจัย	125
บทที่ 5 การศึกษา-ค้นคว้าข้อมูลพระไตรปิฎก (ที่ทันสมัย)	129
5.1 ความเข้าใจเรื่องพระไตรปิฎก	129
5.2 ข้อบ่งใช้พระไตรปิฎกโปรแกรม (E-tepitaka)	130
5.3 ขั้นตอนเข้าใช้พระไตรปิฎกโปรแกรม (E-tepitaka)	133
บทที่ 6 การเขียน/พิมพ์รายงานวิจัย	136
6.1 การเขียนสารบัญ	136
6.2 การเขียนข้อความเพื่ออ้างอิง	138
6.3 การกำหนดขนาดอักษร (font size)	139
6.4 การกำหนดวางตัวเลขตามลำดับข้อความต่าง ๆ	140

6.5 การเขียนบรรณานุกรม (bibliography)	143
6.6 การเขียนเชิงอรรถ (foot note)	145
6.7 สัญลักษณ์และอักษรย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก	150
บรรณานุกรม	156
ภาคผนวก : ภาษาอังกฤษเพื่อการวิจัยทางพระพุทธศาสนา	159
สารบัญแผนผัง	
3.1 การเขียนเนื้อหาความเป็นมาฯ	47
3.2 ทฤษฎีบันได 5 ขั้นของมาสโลว์	66
3.3 จักรวาลในไตรภูมิในฐานะภูมิจริยธรรม	71
3.4 กรอบแนวคิดการวิจัย	74
3.5 รูปแบบการจัดสัมมนากลุ่ม (focus group)	83
4.1 โครงสร้างโปสเตอร์	124
สารบัญภาพ / แผนภาพ	
2.1 ป้ายมหาธาตุวิทยาลัย	45
3.1 ทฤษฎีสัมพันธภาพของไอน์สไตน์	67
3.2 ค่าระดับรายการข้อมูลที่ป้อนเข้าโปรแกรมสำเร็จรูป เพื่อวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Variable View)	93
3.3 ค่าระดับรายการข้อมูลที่ป้อนเข้าโปรแกรมสำเร็จรูป เพื่อวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Data View)	93
3.4 วิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพแบบกล่อง ไมค์ แมพพิง (mind mapping)	98
5.1 เชิงอรรถอธิบายคำว่า สุกรรมัททวะ	136
5.2 การค้นคำในพจนานุกรมพระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาฯ	132
5.3 คำศัพท์ และคำอธิบาย ในพระไตรปิฎก	133
5.4 วิธีค้นหาข้อมูลจากพระไตรปิฎก เช่นคำว่า เสยยกะ ซึ่งจะระบุชื่อคัมภีร์	133
5.5 รองเท้าสมุนไพโร	135
6.1 การตั้งค่าน้ำกระดาษกำหนดขอบบนและขอบซ้าย	140
6.2 การตั้งขนาดอักษร ณ ที่นี้ตั้งขนาดของการพิมพ์เนื้อหาที่ 16	141

6.3 หอไตร/หอธรรมกลางน้ำนิยมสร้างกันที่ประเทศลาว	160
6.4 (ภาคผนวก) พิธีซ้อมรับปริญญาบัตร	209

สารบัญตาราง

2.1/1 โครงร่างวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพแบบใหม่	33
2.2/2 โครงร่างวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพแบบใหม่	34
2.3/3 โครงร่างวิจัยเอกสารแบบใหม่	35
2.4/4 โครงร่างวิจัยเชิงเอกสารแบบใหม่	35
2.5 การวิเคราะห์ข้อมูลของการวิจัย/วิทยานิพนธ์ บทที่ 4	36
3.1 หลักการเขียนแนวคิด ทฤษฎี	73
3.2 ขนาดของกลุ่มประชากรแบบเครซี่ มอร์แกน	75
3.3 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากข้อมูลส่วนบุคคล	95
3.4 การวิเคราะห์ข้อมูลร้อยละ rating scale 5 ระดับ ตัวอย่าง 2 คำถาม	96

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

อักษรย่อในคำรานี้ ใช้อ้างอิงจากคัมภีร์พระไตรปิฎก ภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 รูปแบบคือ อักษรย่อ (ไทย) เล่ม/ข้อ/หน้า เช่น ขุ.ชา. 25/30/50 มีคำย่อชื่อคัมภีร์ ดังต่อไปนี้

คำย่อ		ชื่อคัมภีร์		ภาษา
ขุ.ชา. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ชาดก (ภาษาไทย)
ขุ.ธ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ธรรมบท (ภาษาไทย)
ขุ.สุ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	สุตนิบาต (ภาษาไทย)
ขุ.อิติ (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	อิติวุตตกะ (ภาษาไทย)
ที.สี. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	สีลขันธวรรค (ภาษาไทย)
ที.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค (ภาษาไทย)
ที.ม. (บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค (ภาษาบาลี)
ที.ปา. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฎีกวรรค (ภาษาไทย)
ที.ปา. (ไทย).	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฎีกวรรค (ภาษาไทย)
ที.ม. (บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค (ภาษาไทย)
ม.มู. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มูลปณาสกั (ภาษาไทย)
ม.มู. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มูลปณาสกั (ภาษาไทย)
วิ.ม. (ไทย)	=	วินัยปิฎก	วินัยปิฎก	มหาวรรค (ภาษาไทย)
สั.ส. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สคาถวรรค (ภาษาไทย)
สั.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	มหาวรรค (ภาษาไทย)
อภิ.ก. (ไทย).	=	สุตตันตปิฎก	อภิธรรมปิฎก	กถาวัตถุ (ภาษาไทย)

พระพุทธศาสนา ให้ความสำคัญกับการวิจัย ดังปรากฏในโพชฌงค์ 7
องค์ที่ 2 ว่า “ธมฺมานํ วิจโย ตถา”

สั.ม. (ไทย) 19//978/455.

บทนำ : คุณลักษณะของพระพุทธศาสนาและปรัชญา

บทนี้ เป็นบทนำ (introduction) ก่อนที่จะเข้าถึงเนื้อหาการเรียนวิธานิพนธ์หรือ รายงานวิจัย ผู้เขียนประสงค์จะชี้แจงลักษณะเด่นการวิจัยในพระพุทธศาสนากับปรัชญา ถ้ามีเช่นนั้น ผู้เรียนสาขาวิชาศาสนา ก็จะสับสนว่าเป็นศาสนาหรือปรัชญาอย่างไร เพื่อแก้ปัญหาความสับสนด้วยการสร้างความกระจ่าง ทำให้งานวิจัยก้าวหน้า ไม่ขัดแนวคิดของคนนั้นคนนี้ ยิ่งปัจจุบันนี้หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2565 ระดับปริญญาตรี สาขาปรัชญาเป็นคำว่า ปรัชญาและศาสนา คำว่า ศาสนานี้หลัก ๆ คือ พระพุทธศาสนา ซึ่งวิชานี้เน้นที่พระพุทธศาสนา มิฉะนั้น จะเข้าคำพังเพยที่ว่า “รู้มาก ยากนาน” ก็ได้ ถือว่าเป็นดีที่หาเส้นแบ่งระหว่างคำ 2 คำนี้ ต่อไปนี้

1.1 ลักษณะเด่นของพระพุทธศาสนาและปรัชญา

มีคำถามมาบ่อย ๆ ว่า คำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นปรัชญาหรือศาสนา การตอบปัญหานี้ ต้องแยกคุณลักษณะศาสนากับปรัชญาออกมาก่อนว่าเป็นอย่างไร มีบ่อเกิดมาจากแหล่งเดียวกันคือจิตใจของมนุษย์หรือไม่อย่างไร ประการแรกให้ตีกรอบย่อ ๆ ถึงภาพรวมของปรัชญาและศาสนา ว่า

1) จุดเด่นของพระพุทธศาสนากับปรัชญา

พระพุทธศาสนาเป็นระบบความเชื่อที่มีเหตุผล จึงมีคำว่า เอหิภัสลโก วิภชาวาที เชิญมา พิสูจน์ วิเคราะห์วิจารณ์ได้ ไม่ผูกขาดกับเทพเจ้า หรืออำนาจเหนือธรรมชาติใด ๆ เป็นประเภท อเทวนิยม ไม่ถือชั้นวรรณะ ถือเพศพันธุ์ที่จะเข้าถึงธรรมได้ สรรพสิ่งเกิดขึ้นจากเหตุปัจจัยตามหลักปัจจุสมุปบาทหรืออิทัปปัจจยตา (Dependent Origination) เกิดขึ้น ตั้งอยู่ดับไป เป็นธรรมชาติ เป็นศาสนาที่ให้สิทธิตามศักยภาพที่ตนจะปฏิบัติให้ถึงได้ด้วยการเป็นอริยบุคคลระดับต่าง ๆ ตามทฤษฎีมนุษยนิยม (Humanism) ไม่ผูกขาดที่เพศ ศิวพรรณ ต่างจากศาสนาเก่าแก่ก่อนพระพุทธศาสนา จะเห็นว่า ในสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้ายังอนุญาตให้มีนักบวชสตรีเป็นภิกษุณี คนแรกชื่อ พระขานตีโคตมี พระนางางของพระพุทธเจ้าเอง ถือว่าชายหรือหญิงมีศักยภาพเสมอภาคกันที่จะบรรลุธรรมได้ ดังพุทธพจน์ว่า “คนจะเชื่อว่าเป็นคนเลวเพราะชาติกำเนิดก็หามิได้แต่เชื่อว่าเป็นคนเลวเพราะกรรม เชื่อว่าเป็นพราหมณ์เพราะกรรม”¹ คำว่า กรรม คือศักยภาพการปฏิบัติธรรม

¹ ช.ศ. (ไทย) 25/136/532.

ของมนุษย์ที่มาก-น้อย พระพุทธศาสนามีคำสอนที่เป็นระบบชัดเจน มีกระบวนการขั้นตอนจากน้อยไปหามาก ดังฝั่งแม่น้ำที่เริ่มจากต้นไปหาปาก คำสอนโดยรวมเรียกว่า ไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา ที่ครอบคลุมพฤติกรรมทางกาย วาจา และใจแล้วมีผลที่ได้จากการปฏิบัตินั้นคือ ปัญญา เรียกตามแนวหลักธรรมว่า อริยสัจ 4 ซึ่งข้อที่ 4 ถือเป็นแนวปฏิบัติธรรมสู่การพ้นทุกข์หรือเข้าสู่พระนิพพาน (ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา/ The Way Leading to Cessation of Suffering) บ้างก็เรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทา (middle Path) เพราะเป็นกลางระหว่างทางสุดโต่ง 2 สาย บ้างก็เรียกว่า มรรคมีองค์ 8 เพราะมี 8 องค์ มีสัมมาทิฐิเป็นต้น มีสัมมาสมาธิเป็นที่สุด เข้าถึงพระนิพพานในฐานะเป้าหมายสูงสุด (Absolute) ของพระพุทธศาสนา

คำว่า ปรัชญา (philosophy) แปลตามคำว่า ว่าความรอบรู้ สอดคล้องกับความหมายตามภาษาว่า รักที่จะรู้ (Love of Wisdom) คำว่า philosophy ภาษากรีก philosophia มาจาก philo รัก ความรัก หรือ philia มิตรภาพ กับคำว่า sophos นักปราชญ์ ผู้ฉลาดหรือ sophia ปัญญา ความรู้ ความชำนาญ ปัญญาหรือประสบการณ์ในทางปฏิบัติ มีหลักการว่า

1. ความพยายามในการเก็งความจริงเพื่อที่จะเสนอทัศนะที่เป็นระบบและสมบูรณ์ของความเป็นจริงทั้งหมด
- 2.. ความพยายามที่จะอธิบายธรรมชาติที่สูงสุดและที่เป็นจริงของความเป็นจริง
3. ความพยายามที่จะกำหนดข้อจำกัดและขอบข่ายความรู้เกี่ยวกับแหล่งกำเนิด ธรรมชาติ ความสมเหตุสมผลและคุณค่าของปรัชญา
- 4.. การสืบสวนเชิงวิพากษ์เข้าไปสู่การสมมติล่วงหน้าและการอ้างสิทธิ์ที่ทำโดยสาขาความรู้ต่าง ๆ
5. ความพยายามที่จะช่วยอธิบายเหตุผลคำว่า “จงเห็นสิ่งที่คุณพูดและจงพูดสิ่งที่คุณเห็น” พิทากอรัสเป็นคนแรกที่เรียกตัวเองว่า philosophos แยกเป็น philo ความรัก กับ คำว่า sophia คือ ความรู้ในเรื่องเหตุผลที่เป็นรากฐานหรือต้นเหตุสำหรับสิ่งต่าง ๆ ตามที่สิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นปรากฏขึ้น และหมายถึงความรู้โดยเหตุผลว่า ทำไมสิ่ง ๆ หนึ่งจึงเป็นสิ่งที่มันเป็น เรื่องนี้จะนำความรู้ที่ลึกลับของแบบต่าง ๆ ทางคณิตศาสตร์ซึ่งจะสร้างความเป็นจริงที่แท้จริงชนิดที่ตรงข้ามกับความรู้ในเรื่องการปรากฏขึ้น²

ปรัชญาทุกระบบ โดยเฉพาะปรัชญาของโลกตะวันออกซึ่งรวมทั้งพุทธปรัชญาด้วย มุ่งแสวงหาความจริงเกี่ยวกับโลกและชีวิต ส่วนที่ต่างคือ ปรัชญาตะวันตกมุ่งแสวงหาความจริงหรือข้อเท็จจริงเพียงอย่างเดียว โดยไม่พยายามที่จะปฏิบัติตนเพื่อให้เข้าถึงความจริงที่ได้แสวงหาพบแล้ว

² คำสำคัญทางปรัชญา, พระครูสิริรัตนาวุฒิ, (พิษณุโลก: โปกัสมาสเตอร์ปริ้นต์, 2563), หน้า 147.

เพราะฉะนั้น นักปรัชญาตะวันตกอาจดำเนินชีวิตไปในทางตรงกันข้ามกับแนวความคิดทางปรัชญาของตนก็ได้ อีกอย่างหนึ่ง ปรัชญาตะวันตกส่วนใหญ่ไม่เน้นกับศาสนา คือแยกเป็นคนละส่วนกับศาสนา ส่วนปรัชญาตะวันออกไม่อาจแยกออกจากศาสนา ทั้งนี้เพราะนักปรัชญาตะวันออก เมื่อแสวงหาความจริงจนพบแล้ว ก็พยายามที่จะปฏิบัติตามวิธีการที่กำหนดขึ้นไว้ เพื่อเข้าถึงความจริงนั้น ๆ ฉะนั้น ปรัชญาตะวันออก จึงเป็นปรัชญาชีวิต เพราะแนวความคิดทางปรัชญาที่ค้นคิดขึ้นได้นั้น ได้นำมาใช้ปฏิบัติในชีวิตประจำวันด้วย ปรัชญาตะวันตกมีรากฐานของวิทยาศาสตร์ ส่วนปรัชญาตะวันออกได้กลายมาเป็นรากฐานของศาสนาตั้งเช่นพระพุทธศาสนา เป็นต้น

อีกประการหนึ่ง ในส่วนพระพุทธศาสนากับปรัชญา แม้จะมีจุดเกิดที่ประสบการณ์ของชีวิตมนุษย์ก็ตาม แต่มีลักษณะพิเศษเฉพาะอย่างที่ธรรมชาติ ประสบการณ์ วิธีการและจุดหมายที่ต่างกัน ซึ่งยกมาเปรียบเทียบให้เห็นเป็นประเด็นได้ ดังนี้

1. พระพุทธศาสนา มุ่งแสวงหาความรู้เกี่ยวกับรูปแบบวิถีทางและอิทธิพลของตนที่มีต่อชีวิตและสังคมรวมทั้งการตีความหลักคำสอนต่าง ๆ พยายามตอบปัญหาพื้นฐานที่เกี่ยวกับชีวิต โดยการยึดหลักศรัทธาเป็นหลัก ส่วนปรัชญามุ่งแสวงหาการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อพยายามเข้าใจตนเองและโลกโดยอาศัยเหตุผลเป็นหลักการและจุดยืนในการมองปัญหาต่าง ๆ

2. ปรัชญา มุ่งแสวงหากฎทั่วไป เป็นการแสวงหาความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาพื้นฐาน มีลักษณะเป็นนามธรรม สัมพันธ์กับประสบการณ์ชีวิต ย่อมแตกต่างกันไปตามกาลเวลาและสถานที่

3. พุทธศาสนา ไม่ได้ใช้เหตุผลอย่างเดียวมาอธิบายประสบการณ์ของชีวิต แต่อาศัยความงาม อารมณ์และความรู้ ความศรัทธามาเป็นองค์ประกอบด้วย เพื่อเข้าใจหลักธรรมของศาสนา ส่วนปรัชญาอาศัยทฤษฎี ทศนะ มิได้แสวงหาความชื่นชมและความงามในตัวเองในการตรวจสอบ ทบทวน ไตร่ตรอง วิจัยปัญหาต่าง ๆ

4. พุทธศาสนามุ่งหมายที่จะ “พิสูจน์” ความจริงของชีวิต ซึ่งมีลักษณะเฉพาะตน บางอย่างอาจจะสอดคล้องลงรอยกันกับวิธีการ กฎเกณฑ์ทางวิทยาศาสตร์ และสังคมศาสตร์ แต่ไม่สามารถพิสูจน์ได้ในทุกกรณี เพราะพุทธศาสนาเป็นเรื่องศรัทธา แต่ปรัชญาพยายามหลีกเลี่ยงการพิสูจน์ตามแบบวิทยาศาสตร์ มุ่งแต่หาคำตอบปัญหาที่เกิดขึ้นอันอาจเป็นเพียงคำอธิบายเบื้องต้น ซึ่งอาจได้รับการพิสูจน์โดยกาลเวลาอยู่แล้ว

5. พุทธศาสนา ยึดมั่นในเรื่องคุณค่าและข้อเท็จจริง ถือว่ามีมาในศาสนาเพราะทำให้การปฏิบัติตามหลักธรรมมีความหมาย แต่ปรัชญามีเรื่องคุณค่าและข้อเท็จจริง แสดงบทบาทแตกต่างกัน กล่าวคือ พุทธอภิปรัชญาเกี่ยวข้องกับความจริงสูงสุดที่อยู่เบื้องหลังวัตถุภาพ (Metaphysics) พุทธญาณวิทยา เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการแสวงหาความรู้ ส่วนพุทธจริยศาสตร์เกี่ยวข้องกับคุณค่าจากการปฏิบัติตนที่ได้ผล แต่ละประเภทของปรัชญาจะเน้นบทบาทของคุณค่าไม่ตรงกัน

อย่างไรก็ตาม หากเราถือหลักการสากล ซึ่งเป็นธรรมชาติของระบบแนวคิดในโลกทางตะวันออก แล้ว ต้องยอมรับว่า ศาสนากับปรัชญาอาจแยกออกไม่ได้ ทั้งศาสนาและปรัชญาต่างมีข้อเหมือนกัน คือ เป็นผลผลิตของประสบการณ์ชีวิต

สรุป จุดเด่น ด้านศาสนาที่หมายถึงพระพุทธศาสนาเป็นระบบ โดยมีพระรัตนตรัยเป็นองค์สมบูรณ์ เป็นดั่งไม้ค้ำยัน 3 ต้นที่จะสร้างความมั่นคง แข็งแรง พระรัตนตรัยนี้เป็นกระบวนการที่ครบถ้วนอยู่ในตัว เพื่อพระพุทธเจ้าที่เกื้อหนุนจากการตรัสรู้ความจริงที่เรียกว่า อริยสัจ แล้ว ก็นำมาเปิดเผย บัญญัติ เผยแผ่คำสอนนั้นแก่พุทธบริษัท ดังแผนภาพนี้ >>พุทธ>>ธรรม>>บริษัท>> ที่สำคัญ มีคำสอนเป็นองค์รวมที่ควบคุมชีวิตครบถ้วน เรียกว่า ไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา โดยศีล ควบคุมและพัฒนากายกับวาจา สมาธิ ควบคุมและพัฒนาจิตใจ และปัญญา ควบคุมและพัฒนาศกยภาพการแก้ปัญหาชีวิตให้เป้าหมายตามอุดมการณ์ พระพุทธศาสนาจึงเป็นศาสนาที่มีองค์ประกอบสมบูรณ์ในกระบวนการที่กำเนิดขึ้นจากการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า มีศรัทธา สัมมาทิฐิเป็นเครื่องชีวิตเข้าหาและนำพาปฏิบัติสู่ความพ้นทุกข์ ได้ในคำคติที่ว่า พุทธะ คือการตื่นรู้เบิกบานในการพัฒนาตนเอง ธรรม คือ ให้นำพาปฏิบัติ สังฆะ ซึ่งจัดการดำเนินชีวิต ส่วนปรัชญามีกำเนิดที่ความสงสัย เน้นความคิด สร้างเป็นทฤษฎี ไม่เน้นความพ้นทุกข์ เน้นเหตุผล พิสูจน์ได้ สอดคล้องกับแนวคิดของอัลเบิร์ต ไอน์สไตน์ (Albert Einstein) ที่กล่าวว่า

ศาสนาในอนาคต จะต้องเป็นศาสนาสากล ศาสนานั้นควรอยู่เหนือพระเจ้าที่มีตัวตน และควรจะเว้นคำสอนแบบลัทธิขันธ์ (คือเป็นแบบสำเร็จรูปที่ให้เชื่อตามเพียงอย่างเดียว) และแบบเทววิทยา (คือพึ่งเทวดาเป็นหลักใหญ่) ศาสนานั้น เมื่อครอบคลุมทั้งธรรมชาติและจิตใจ จึงควรมีรากฐานอยู่บนสามัญสำนึกทางศาสนาที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ต่อสิ่งทั้งปวง คือ ทั้งธรรมชาติและจิตใจอย่างเป็นหน่วยรวมที่มีความหมาย พระพุทธศาสนาตอบข้อกำหนดนี้ได้...ถ้าจะมีศาสนาใดที่รับมือได้กับความต้องการทางวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ ปัจจุบัน ศาสนานั้น ก็ควรเป็นพระพุทธศาสนา³

2) ความแตกต่างระหว่างพระพุทธศาสนากับปรัชญา

หัวข้อก่อนนี้ กล่าวถึงจุดเด่นของศาสนาและปรัชญา โดยศาสนาเน้นไปที่พระพุทธศาสนา พยายามจะหาจุดเด่น ทั้งจุดเหมือนและจุดต่างคละกันไป ซึ่งดูก็คล้าย ๆ กับหัวข้อนี้ แต่หัวข้อนี้จะเน้นที่จุดต่าง ๆ คือ

³ ไอน์สไตน์ชอบพระพุทธศาสนา วัดเขาแก้ว[ออนไลน์] ที่มา <https://sites.google.com/site/watkaokaew> (สืบค้น 2 มกราคม 2560)

(1) พระพุทธศาสนา มุ่งศึกษาและปฏิบัติตามศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งเป็นหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าโดยตรงเพื่อเขาถึงจุดมุ่งหมายสูงสุดคือ พระนิพพาน ส่วนปรัชญา มุ่งศึกษาให้เกิดความเข้าใจในเหตุและผลอันเป็นไปเพื่อการตอบสนองความต้องการของตน คือจะศึกษาให้เกิดความรู้ว่าอะไร ทำไม่ อย่างไร

(2) พระพุทธศาสนา มักถือพระไตรปิฎกว่าเป็นคำประศาสน์ของผู้ตรัสรู้อย่างจริงจัง ไม่มีบกพร่อง และไม่มองในแง่ผิดหรือบกพร่อง บางศาสนาอาจมองว่า ผู้ใดสงสัยคำประศาสน์ของพระศาสดาที่ตนนับถือและวิพากษ์วิจารณ์คำประศาสน์นั้น จะถูกประณามว่าเป็นมิฉินาธิฐ ส่วนปรัชญา ยอมรับว่าสิ่งใดจริงก็ต่อเมื่อสิ่งนั้นมีเหตุผลพอ หรือทนต่อการพิสูจน์ตามหลักเหตุผล

(3) พระพุทธศาสนา มีองค์ประกอบทั้งหมด 5 องค์ประกอบคือ ศาสดา ศาสนธรรม ศาสนิก ศาสนสถาน และศาสนพิธี ส่วนปรัชญา ไม่จำเป็นต้องมีองค์ประกอบครบ 5 แต่เน้นเรื่องแนวคิด ทฤษฎี หลักการ เพื่อให้เกิดความรู้ว่า อะไร ทำไม่ อย่างไร

(4) พระพุทธศาสนา เมื่อศึกษาแล้วไม่อาจแยกจากการปฏิบัติได้ คือต้องลงมือปฏิบัติได้จริง ๆจนเป็นอเสขบุคคล แต่ถ้าไปไม่ถึงจุดหมายนี้ก็จัดอยู่ในชั้นเสขบุคคล เพียงเป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิตต่อไป ส่วนปรัชญานั้นที่รู้และทฤษฎี

3) นานาทัศนะเกี่ยวกับกับพระพุทธศาสนาเชิงปรัชญา

นักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนา ได้ศึกษาคำสอนของพระพุทธเจ้าแล้ว ทำให้เกิดความเข้าใจสามารถแยกแยะประเภทธรรมออกเป็นหมวดหมู่ เป็นหมวดศีล หมวดธรรม เช่นเดียวกับปรัชญาที่นักปราชญ์ได้แยกออกมาศึกษาเรียกเป็นสาขา ได้แก่ สาขาจริยศาสตร์ อภิปรัชญา และญาณวิทยา การแบ่งหมวดหมู่นี้เป็นเรื่องจำเป็น เพราะปรัชญา 3 สาขานี้ครอบคลุมเนื้อหาไปหมดสิ้น จึงเป็นการดี ทำให้ศึกษาสะดวกมองเห็นมโนภาพชัดเจน ในเรื่องที่ว่านี้ ก็มีนักปราชญ์ทางศาสนาชาวอินเดียชื่อบาปัด (Bapat) ท่านแยกหลักคำสอนทางศาสนาไว้เป็น 2 หลักการใหญ่ ๆ คือ

1. หลักการทางปรัชญา (Philosophical Tenet)
2. หลักการทางจริยธรรม (Moral Tenet)⁴

ประการแรก ธรรมที่เป็นหลักการสำคัญทางปรัชญา (The Philosophical Tenet) ที่ถือว่า ปฏิจจสมุปบาท เป็นชื่อธรรมหลัก ๆ และสำคัญ เพราะเป็นหลักธรรมที่ให้เห็นพระพุทธเจ้าดังที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า “ผู้ใดเห็นปฏิจจสมุปบาท ผู้นั้นเห็นธรรม ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้น

⁴ Bapat P.V. (ed.), **2500 years of Buddhism**, (New Delhi: Government of India,1956), p. 26.

เห็นปฏิจสุมุปาบท”⁵ หลักธรรมนี้ เป็นศูนย์กลางแห่งคำสอนของพระพุทธเจ้าไม่ใช่เพียงระดับความจริงที่แยกจากชีวิตประจำวันเท่านั้น แต่ได้สอนถึงกระบวนการว่า กลไกทุกอย่างทำงานอย่างไร เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นสัมพันธ์กันอย่างไร จึงเรียกกันว่า “กฎแห่งเหตุ”³ (The law of causality) สิ่งที่พระพุทธองค์เข้าถึงความรู้แจ้งและได้สมณนามว่า สัมมาสัมพุทธะ ก็คือเข้าใจกระบวนการแห่งเหตุผล ตามสภาพที่เป็นจริงความเป็นเช่นนั้น (Suchness) ภายหลังได้รู้แจ้งแล้วได้ประทับนั่งอยู่ใต้โพธิ์เพื่อพิจารณาปฏิจสุมุปาบทโดยอนุโลมปฏิโลม พระพุทธองค์เห็นว่า นี่เป็นธรรมที่ลึกซึ้งยากที่ที่คนทั่วไปจะเข้าใจได้ ปราภฏการณั้ทั้งปวงเป็นเรื่อของกฎแห่งเหตุ ไม่มีอะไรที่ดำเนินไปอย่างไรเหตุ ไม่มีอะไรเกิดได้อย่างเดี่ยว ๆ ทุก ๆ ธาตุที่ปรากฏขึ้นแม้เพียงขณะเดียวเท่านั้นก็คือธาตุที่อาศัยกันและกันเกิดขึ้นจากการเกิดขึ้นจากสิ่งที่เกิดก่อน นอกจากหลักธรรมปฏิจสุมุปาบทนี้แล้ว ก็ยังมีหลักธรรมสำคัญอื่น ๆ เช่นอริยสัจ 4 ไตรลักษณ์ 3 ชั้น 5 เป็นต้น

ประการที่สอง คือหลักการทางจริยธรรม (The moral tenet) ในทางพระพุทธศาสนา คำสอนที่เรียกว่า ธรรม นัยหนึ่งคือ หลักจริยธรรมที่เกี่ยวกับกรรมวินัยหรือศีล มีผลรองรับการปฏิบัติที่ดีคือความสุข ผลรองรับการทำชั่วคือความทุกข์มีแนวปฏิบัติที่ถูกต้องตามแนวมัชฌิมาปฏิปทาตามที่พระราชวรมุณี (ป.อ.ปยุตโต) กล่าวว่า “พุทธจริยธรรมเป็นหลักการปฏิบัติที่เป็นสายกลางซึ่งทางสายกลางนี้เป็นแนวปฏิบัติเพื่อให้เข้าถึงเป้าหมายสูงสุดคือพระนิพพาน”⁴ การปฏิบัตินี้ จะควบคุมด้วยมาตรฐานจริยธรรมด้วย

ทำไมจึงเรียกว่าทางสายกลางหรือมัชฌิมาปฏิปทา การที่ชื่อว่า สายกลางนั้นก็เพราะอาศัยแนวการปฏิบัติที่เป็นกลางระหว่างแนวปฏิบัติที่สุดโต่ง 2 ทาง (Two Extreme Ways) คือการยึดติดถ้อมันอยู่ในกาม เรียกว่า กามสุขัลลิกานุโยค (วัตถุนิยม) และการยึดติดถ้อมันอยู่กับการทุกข์ทรมานตน เรียกว่า อตตกิลมถานุโยค (จิตนิยม) ดังที่แสดงไว้ในบทธรรมจักกัปปวัตตนสูตร (ปฐมเทศนา) ว่า

ภิกษุทั้งหลาย ที่สุด 2 ประการ บรรพชิตไม่พึงเสพ ที่สุด 2 ประการ อะไรบ้าง คือ

1. กามสุขัลลิกานุโยค (การหมกมุ่นอยู่ด้วยกามสุขในกามทั้งหลาย) เป็นธรรมอันทราม เป็นของชาวบ้าน เป็นของปุถุชน ไม่ใช่ของพระอริยะ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์
2. อตตกิลมถานุโยค (การประกอบความเคียดรื้อนแก่ตน) เป็นทุกข์ ไม่ใช่ของพระอริยะ

⁵ ม.ม. (ไทย) 12/306/338.

³ Macy Joanna, **World As Lover; World As Self**, (California: Parallax Press, 1929.), p. 53.

⁴ Phra Rajavaramuni, **Thai Buddhism in the Buddhist World**, (Bangkok: Mahachula Buddhist University, 3rd reprint, 1985), p. 7.

ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ มัชฌิมาปฏิปทาไม่เอียงเข้าใกล้ที่สุด 2 ประการนี้ที่แตกได้ตรัสรู้
อันเป็นปฏิปทาก่อให้เกิดจักขุ ก่อให้เกิดญาณ เป็นไปเพื่อสงบระงับ เพื่อรู้อย่าง เพื่อตรัสรู้⁶

ทางสูโด่ง 2 ทางข้างต้นนี้ ก่อนตรัสรู้ เป็นเวลาถึง 6 ปี พระพุทธเจ้าทดลองมาแล้วอย่าง
อุกฤษฏ์ แต่เห็นว่าไม่ประสบผลสำเร็จจึงยอมถอยเสีย จากประสบการณ์อันแสนสาหัสนี้ พระองค์
จะสอนสาวกของพระองค์ให้หลีกเลี่ยงเสีย ให้หันมาปฏิบัติตามแนวสายกลาง โดยให้ความสำคัญ
ทางร่างกายและจิตใจ ไม่ตั้งไม่หย่อนสายใดสายหนึ่ง ไม่ยึดติดกับกามวัตถุเกินพอดี ไม่ยึดติดกับ
อำนาจจิตจนเกินธรรมชาติ ไม่ฝืนธรรมชาติในตนเอง เช่น กลั่นลมหายใจ นอนบนหนาม ลงแช่ใน
น้ำแข็ง เพราะวิธีนี้บั่นทอนพลังทางกายและจิตใจให้อ่อนแอ ไปสู่เป้าหมายไม่ได้ จึงต้องให้
หลีกเลี่ยงเสีย และสายกลางนี้เปิดแก่ทุกคน ไม่เลือกเพศ วรรณะ เผ่าพันธุ์ และไม่เลือกเวลา พระ
พุทธองค์ประกาศถึงความเสมอภาคแก่มนุษย์ทุกคน ประชาชนจะต้องได้รับความยุติธรรมตามกรรม
ของตน ปฏิบัติด้วยการพึ่งตนเอง ไม่พึ่งอำนาจเหนือธรรมชาติช่วยให้บรรลุนิพพาน

ในฐานะที่พุทธจริยศาสตร์เป็นศาสตร์ปฏิบัติ ตามทฤษฎีมนุษยนิยม ไม่มีอำนาจเหนือ
ธรรมชาติคอยควบคุมและช่วยเหลือให้พ้นทุกข์ ควบคุมเป้าหมายของมนุษย์ได้ มนุษย์ต้องเป็น
นายของตน ที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า “คนแลเป็นที่พึ่งของตน บุคคลอื่นใครเล่า จะเป็นที่พึ่งได้ เพราะ
บุคคลที่พึ่งตนคิดแล้ว ย่อมได้ที่พึ่งอันได้โดยยาก”⁷ คำว่า ที่พึ่งของตนนี้โดยลึก ๆ แล้ว หมายถึงการ
บรรลุนิพพานที่อาศัยการปฏิบัติของตนเองตามหลัก อเทวนิยม (Atheism) ซึ่งต่างจากเทนิยม (Theism)
โดยใช้ทฤษฎีมนุษยนิยม (Humanism) ทุกคนต้องเก็บเกี่ยวผลกรรมที่ตนทำด้วยเหตุและผล ถือกรรม
เป็นเผ่าพันธุ์ เป็นทายาท และเป็นสรณะ ดังวลีสสูตรว่า “คนจะเชื่อว่าเป็นคนเลวเพราะชาติกำเนิดก็
หาไม่ได้ จะเชื่อว่าเป็นพราหมณ์เพราะชาติกำเนิดก็หาไม่ได้ แต่เชื่อว่าเป็นคนเลวเพราะกรรม เชื่อว่าเป็น
พราหมณ์เพราะกรรม”⁸

พระพุทธศาสนา คำว่า ศีลธรรม เป็นคำประมวลหลักจริยธรรมทั้งหมด และคำว่า
ศีลธรรมมาคู่กับคำว่าศาสนา ศีลธรรมและศาสนาเป็นองค์ธรรมทั้งศีลธรรมและศาสนาเข้าไว้
ด้วยกัน เช่น หลักธรรมชื่อว่าอริยสัจ 4 ที่พระพุทธเจ้าค้นพบจะสร้างความสัมพันธ์อย่างที่สุด
ระหว่างศีลธรรมและศาสนา เราารู้โดยชัดแจ้งว่าอริยมรรค 8 ประการถูกจัดเข้าในสิกขา 3 ได้แก่ ศีล
สมาธิ และปัญญา โดยสัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ และสัมมาอาชีวะ จัดลงในศีล สัมมาวาจา

⁶ ส.ม. (ไทย) 19/1081/592.

⁷ พ.ธ. (ไทย) 25/160/82.

⁸ พ.ศ. (ไทย) 25/142/532.

สัมมาสติ สัมมาสมาธิ จัดลงในสมาธิ และ สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ จัดลงในปัญญา เป็นระบบจริยธรรมเพื่อปฏิบัติสู่เป้าหมายคือนิพพาน

คำสอนของพระพุทธศาสนาได้นั้นเรื่องไตรสิกขาที่สัมพันธ์เป็นกระบวนการแห่งการพัฒนากาย วาจา ใจ ตามที่นักปราชญ์ศาสนา จันจิโร ตากะกุสุ (Janjiro Takakusu) กล่าวว่า “ถ้าปราศจากศีลเสียแล้ว ก็จะไม่มีความสมาธิ ถ้าไม่มีความสมาธิ ก็ไม่มีความปัญญา”⁵ สอดคล้องกับบาลีว่า “ศีลปรีภาวิโต สมาธิ มหุผลโล โหติ มหานิสัสโส สมาธิปรีภาวิตา ปัญญา มหุผลา โหติ มหานิสัสสา ปัญญา ปรีภาวิตัง จิตตัง สมมุเทว อาสเวหิ วิมูจติ เสขยถิ กามาสวา ภวาสวา อวิชชาสวาติ”⁹ ไตรสิกขานี้จัดเข้าได้กับมรรคมีองค์ 8 หรือทางสายกลาง ซึ่งถือเป็นศูนย์กลางการปฏิบัติหรือถือไตรสิกขาเป็นศูนย์กลางคำสอนตามที่ Janjiro Takakusu กล่าว แล้วนำสู่การบรรลุถึงความรู้แจ้งสูงสุด พันทุกข์โดยสิ้นเชิง (ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา / the Way Leading to the Cessation of Suffering)

ศีลธรรมและศาสนานี้สามารถใช้แทนกันได้เนื่องจากว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งศีลธรรม ศีลธรรมและศาสนาจึงสัมพันธ์กันอย่างแยกกันไม่ได้ ศีลธรรมจะสัมพันธ์กับการรู้แจ้งในความจริงทางอภิปรัชญาและรู้ความจริงในชีวิตตนเองด้วย ดังนั้น เป้าหมายสูงสุดของจริยธรรมจึงหมายถึงไปถึงความพร้อมทางศีลธรรมและปัญญาของแต่ละคน ทางสายกลางและนิพพานต่างก็เป็นเหตุและผลต่อกัน คือว่าทางสายกลางเป็นตัวแทนหลักธรรมทางจริยศาสตร์ และเป็นวิธีไปสู่ความรู้แจ้งซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุด ตามที่สารานุกรมเอนไซโคลพีเดียเกี่ยวกับศีลธรรมและศาสนา ระบุว่า “ศีลธรรมจะไร้รากฐาน ถ้าปราศจากปัญญาที่จะเข้าหาสังขารที่ลึกลับ ซึ่ง ดังนั้น ศีลธรรมเป็นส่วนหนึ่งที่สมบูรณ์ของศาสนา”¹⁰

พระพุทธเจ้าเอง ได้ดำริถึงชีวิตพรหมจรรย์ว่า เป็นชีวิตแห่งคุณธรรมซึ่งผู้แสวงหาจะต้องดำเนินไปเพื่อความรู้แจ้งเป้าหมายสูงสุดทางศาสนาหรือนิพพาน กล่าวได้ว่าพระพุทธศาสนาเป็นระบบศีลธรรมที่ครอบคลุมพฤติกรรมของมนุษย์ทั้งหมด รวมถึงจิตวิทยาชั้นเลิศที่ศึกษา ศีลธรรมเป็นระบบความคิดที่บริสุทธิ์ หลักธรรมพื้นฐานอยู่ที่ความบริสุทธิ์ในตนเองของมนุษย์ เพราะถือว่าการพัฒนาทางจิตจะเกิดขึ้นไม่ได้ถ้าไม่เอาชีวิตเข้าสู่กระบวนการสะสางให้จิตบริสุทธิ์และมีฐานแห่งกรุณาเสียก่อน

⁵ Takakusu, Janjiro, **The Essentials of Buddhist Philosophy**, (New Delhi: Oriental Books Reprint Corporation, edition 2, 1975), p. 10.

⁹ ที.ม. (บาลี) 10/76/96.

¹⁰ Encyclopaedia of Religion and Ethics. Vol.5, ed. by Jame Hasting, p. 448.

4) ลักษณะเด่นของพุทธจริยศาสตร์

พุทธศาสนา เป็นแนวปฏิบัติทางศีลธรรม จริยธรรม ซึ่งเป็นลักษณะสาขาหนึ่งของปรัชญา คือสาขาจริยศาสตร์ (บางตำราจัดรวมอยู่ในชื่ออักษศาสตร์หรือคุณวิทยา) แท้จริงพระพุทธศาสนาก็มีหลักจริยศาสตร์เป็นส่วนสำคัญ เป็นลักษณะบัพัญญุตินิยามหรือวินัยสงฆ์ กฎศีลธรรม มีข้อบังคับอยู่แล้ว ซึ่งจริยศาสตร์ทางพระพุทธศาสนาจัดเป็น 3 ระดับ คือระดับต้น ได้แก่ศีล 5 (ควบคุมกาย วาจา) ระดับกลาง ได้แก่กุศลกรรมบถ 10 (ควบคุมกาย วาจา ใจ) และระดับสูง ได้แก่มรรคมีองค์ 8 ทางปฏิบัติสู่นิพพาน ดังนั้น เนื้อหาทางพระพุทธศาสนาจะมีหลักธรรมที่สำคัญทั้งที่เป็นส่วนแห่งธรรมและศีลธรรม ทั้งสองนี้สัมพันธ์กันอย่างแยกกันไม่ได้ เป็นเบื้องต้น ท่ามกลาง และที่สุดต่อกัน ศีลเป็นเบื้องต้นส่งผลต่อให้เกิดการพัฒนาจิต จิตเป็นท่ามกลางส่งผลต่อให้เกิดปัญญา ปัญญาส่งผลต่อให้เกิดความรู้แจ้งในสังขารธรรม ดังนั้น ลักษณะของพระพุทธศาสนาโดยเบื้องต้นแล้วเป็นศาสนาเป็นแบบ “อเทวนิยม” (Atheism) ทศณะที่ไม่เชื่อว่ามีพระเจ้าและผู้เป็นเจ้าและเชื่อในกฎธรรมชาติ อเทวนิยมแตกต่างจากอไญยนิยม (agnosticism) ที่เชื่อว่า มนุษย์ไม่อาจพิสูจน์ได้ว่าพระเจ้ามีจริงหรือไม่ รวมถึงปรากฏการณ์ที่ไม่อาจรับรู้ได้ด้วยประสบการณ์ทางผัสสะ ที่สำคัญคือไม่ถือว่า พระเจ้าเป็นผู้สร้างและทำลายโลก พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งจริยธรรมอย่างบริสุทธิ์ที่ไม่เชื่อพระเจ้าและพิธีกรรม พระพุทธศาสนาไม่เชื่อความจงรักภักดีต่ออำนาจที่เหนือธรรมชาติ แต่ยอมรับกำเนิดจักรวาลที่เปลี่ยนแปลง (ไตรลักษณ์) และเชื่อในความพยายามของตนเอง (มนุษยนิยม) และกฎแห่งศีลธรรมในการแก้ปัญหา มนุษย์เป็นนายของตนเองโดยไม่มีอำนาจเหนือธรรมชาติเข้าช่วย

ความข้างต้น ชี้ให้เห็นว่า ความภักดีแห่งธรรมเป็นเหตุให้เกิดความเข้าใจในอริยสัจ 4 วิธีที่จะนำพาชีวิตไปสู่การดับทุกข์ได้แก่อริยมรรคและเชื่อในกฎแห่งกรรม พระพุทธศาสนาจะปฏิเสธจุดยืนทิวาทแห่งความขาดศูนย์ ซึ่งไม่ยอมรับกฎแห่งศีลธรรม พระพุทธศาสนาจะปฏิเสธความเชื่อที่เที่ยงแท้ ซึ่งเป็นความเชื่อในเสรีภาพที่เหนือโลกของพระเจ้าหรือตัวตนที่อยู่เหนือกฎศีลธรรม สองมุมมองนี้เป็นจุดสุดโต่ง เป็นสิ่งที่พระพุทธองค์สอนสาวกเป็นประจำว่าให้หลีกเลี่ยงเสียด้วยการหันมาปฏิบัติตามอริยมรรคนี้ พระพุทธองค์สอนให้เชื่อการกระทำของตนเอง ว่าถ้าเราทำเหตุดี ย่อมได้เกี่ยวผลดี ถ้าทำเหตุชั่ว ย่อมเกี่ยวผลชั่ว เหมือนปลูกพืช ถ้าปลูกมะม่วง ผลออกมาย่อมเป็นมะม่วง จะเป็นแดงโมไปไม่ได้ เราคบบุคคลเช่นใด ย่อมจะมีนิสัยเช่นนั้น ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า “บุคคลย่อมกระทำบุคคลเช่นใดให้เป็นมิตร และย่อมเข้าไปเสพบุคคลเช่นใด บุคคลนั้นแล เป็นผู้เช่นกับด้วยบุคคลนั้น เพราะการอยู่ร่วมกันทำให้เป็นเช่นนั้น”¹¹

¹¹ ขุ.ชา. (ไทย) 28/1255/377.

นักปราชญ์ทางศาสนา นายจี เอส พี มิสรา (J.S.P.Misra) กล่าวว่า “ลักษณะที่เด่นที่สุดของพุทธจริยศาสตร์ คือความมีเสรีภาพจากพระเจ้า มองสรรพสิ่งว่า ต้องอยู่ในความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ซึ่งจะทิ้งและถอดถอนข้อเสนอของอำนาจเหนือมนุษย์ที่คอยควบคุมกระบวนการของโลกอยู่”¹² ด้วยการขอร้อง อ้อนวอน ด้วยยัญพิธี สอดคล้องตามที่พระราชวรมุณี (ป.อ.ปยุตฺโต) กล่าวว่า

อันที่จริง พระพุทธศาสนาเถรวาทไม่มีแบบแห่งยัญพิธี แต่ว่าพระพุทธศาสนานิกายหลังคือ มหายานนิยมถือพิธีกรรม ที่ถือพระพุทธเจ้าเป็นคังพระเจ้า เชื่อในการกลับมาเกิดใหม่หลายครั้ง เชื่อการเก็งความจริงทางปรัชญาและพิธีกรรม ก้าวสู่เทวนิยมหรือพหุเทพ เป็นเหตุให้มีพิธีกรรมหลายชนิดและมากมาย¹³

เกี่ยวกับมนุษยธรรม พระพุทธศาสนานิกายมหายาน เราจะทราบได้ในอุดมคติพระโพธิสัตว์ว่า “จะต้องทำงานเพื่อนิพพานของคนอื่น”¹⁴ ทั้งนี้เพราะเขาเชื่อในการช่วยชีวิตผ่านศรัทธา และการอุทิศตัวช่วยผู้อื่นให้พ้นทุกข์ พระพุทธศาสนามหายานกลายมาเป็นผู้ช่วยชีวิตด้วยความกรุณา มหายานเน้นความกรุณาเป็นคุณธรรมสำคัญของพระโพธิสัตว์ ปรัชญาอินเดียแต่ละสำนักมีทัศนะต่างกัน คือ สำนักอุปนิษัทและเวทานตะถือความรู้แจ้งแห่งตัวตนเป็นเป้าหมายสูงสุด ส่วนสำนักมีมangsa จะเน้นการประนีประนอมพิธีบูชาของพระเวทกับหน้าที่แห่งศีลธรรม ส่วนสาขายะโยคะ นยายะ-ไวเศมิกะ คีตา และระบบอื่น ๆ จะเน้นความสำคัญด้านคุณธรรมที่ทำให้ตนเองบริสุทธิ์

กำเนิดของศาสนาหรือลัทธิมีกำเนิดและทัศนะต่างกัน จะเห็นว่า “ที่มาของศาสนาพราหมณ์ คือการเปิดเผยพระเวทต่อมนุษย์พิเศษ (ฤาษี) ซึ่งระบบของพราหมณ์จะถือผู้มีอำนาจและธรรมเนียมดั้งเดิม ระบบนี้ถือว่าเทพเจ้าเป็นผู้คลไจ เป็นแก่นความรู้ของพราหมณ์ เมื่อเปรียบกับพระพุทธศาสนามหายานก็อยู่ภายใต้อิทธิพลของฮินดู”¹⁵ พระพุทธศาสนาเถรวาทจะปฏิเสธระบบวรรณะ เผ่าพันธุ์ เพศ ที่มีสิทธิ์จะบรรลุนิพพาน หากแต่เป็นการเปิดโอกาสต่อทุกคนโดยไม่เลือกวรรณะ เผ่าพันธุ์และเพศ เป็นการให้ความเสมอภาคต่อทุกคนในการปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้าสู่ความพ้นทุกข์ แทนด้วยสัญญาะศีลปะแห่งพระพุทธรูปที่นี้วพระหัตถ์ 4 นี้วเสมอกันท้ายสุดแล้ว ทุกคนมีคุณภาพแห่งการบรรลุความหลุดพ้นจากทุกข์ได้ ทุกคนมีสิทธิ์ที่จะได้รับการ

¹² Misra, G.S.P. **Development of Buddhist Ethics**, (New Delhi: Munshiram Manoharlal, 1994), p. 112.

¹³ Op.cip. Phra Rajavaramuni, **Thai Buddhism in the Buddhist World**, p.34.

¹⁴ Tiwari, K.N., **Comparative Religion**, (Delhi: Motilal Baranasidass, 1983), p.46.

¹⁵ Hirianna, N., **Outlines of Indian Philosophy**, (Delhi: Motilal Baranasidass, 1993), p. 223.

ตัดสินด้วยกรรมตามที่พระพุทธองค์ไว้ในวสสสูตร ที่กล่าวมาว่า “แม้เป็นชวานาเพราะกรรม เป็น คิลปินเพราะกรรม เป็นพ่อค้าเพราะกรรม เป็นคนรับใช้เพราะกรรม แม้เป็นโจรก็เพราะกรรม “ตน ทำบาปกรรมเอง ก็เศร้าหมองเอง ตนไม่ทำบาปกรรมเอง ก็บริสุทธิ์เอง ความบริสุทธิ์ และไม่ บริสุทธิ์ เป็นของเฉพาะตน คนอื่นจะทำคนอื่นให้บริสุทธิ์ไม่ได้”¹³ “...สัตว์ทั้งหลายย่อมบริสุทธิ์ ด้วยกรรม 5 อย่างนี้ คือ

กรรม 1 วิชชา 1 ธรรม 1 ศีล 1 ชีวิตุดม 1 ไม่ใช่บริสุทธิ์ด้วยโคตรหรือด้วยทรัพย์ เพราะฉะนั้นแล บุคคลผู้เป็นบัณฑิต เมื่อเล็งเห็นประโยชน์ของตน พึงเลือกเฟ้นกรรมโดย แยกกาย จะบริสุทธิ์ในธรรมนั้นได้ด้วยอาการนี้ พระสารีบุตรนั้นแล ย่อมบริสุทธิ์ได้ด้วย ปัญญา ด้วยศีล และด้วยความสงบ ด้วยความจริง ภิกษุผู้ถึงฝั่งแล้ว จะอย่างยิ่งก็ทำพระ สารีบุตรนี้ อนาคตบัณฑิตเทวบุตรกล่าวดังนี้แล้ว พระศาสดาทรงพอพระทัย จากนั้นอนาคต บิดขิกเทวบุตรทราบบว่า พระศาสดาทรงพอพระทัยจึงถวายอภิวัตพระศาสดา กระทำ ประทักษ์ณแล้ว หายตัวไป¹⁴

ตามแนวพุทธจริยศาสตร์ ความดี การทำดี ที่เรียกว่ากุศลกรรม ทศณะทาง พระพุทธศาสนา ตีกรอบความคิดคำว่า ดี นี้ ดีในแง่ใด ในแง่ปรัชญาหรือว่าในแง่ศาสนา คำว่าดีใน คำนิยามของประโยชน์นิยม ดีในคำนิยามของศีลป็น ดีในคำนิยามของนักเศรษฐศาสตร์และศาสตร์ อื่น ๆ และคำว่าดีนี้ เกี่ยวข้องกับคุณค่าคือคำว่าดีเป็นคุณค่าที่เป็นคุณค่า คำว่าชั่วเป็นคุณค่าเป็นโทษ คำ ว่าดีและชั่วในพระพุทธศาสนานิยามไว้อย่างไร บุคคลดีเป็นเช่นไร กรรมเป็นคำที่เกี่ยวกับความดี ความชั่ว การอธิบายกรรมจะอธิบายถึงความดีความชั่วด้วย ดังนั้น การศึกษา การสืบสวน ความดี ความชั่วแล้ว ทางพระพุทธศาสนาจะใช้คำว่า กุศลกรรม อกุศลกรรม

มาตรวัดกุศลกรรม และอกุศลกรรม คือเจตนาประกอบด้วยการปรุงแต่ง เจตจำนง การ เลือกและการตัดสินใจ พลังที่จะนำไปสู่กรรม เจตนาคือสิ่งซึ่งจะส่งเสริมและชี้แนะมนุษย์ให้ทำ ฉะนั้น เจตนาเป็นสาระสำคัญของกรรม ตามที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวเจตนา ว่าเป็นตัวกรรม บุคคลคิดแล้วจึงกระทำการกรรม ด้วยกาย วาจา ใจ”¹⁵ (เจตนาหิ ภิกขเว กम्मว ทามิ)

¹³ ชุ.ธ. (ไทย) 25/165/84.

¹⁴ ส.ส. (ไทย) 15/101/107.

¹⁵ อภ.ก. (ไทย) 37/539/583.

1.2 เกณฑ์ตัดสินพุทธจริยศาสตร์

ธรรมชาติชีวิตต้องการความสุข นักปรัชญาผู้ยิ่งใหญ่ คืออริสโตเติล (Aristotle) ถือความดีที่ต้องการว่า เป็นอย่างเดียวกับความสุข ก็แสดงว่า ถ้ามนุษย์แสวงหาความดีก็เท่ากับว่าแสวงหาความสุข คือความดีกับความสุขเป็นอย่างเดียวกัน มนุษย์ยังต้องการเติมเต็มสาดิ ต้องการปัญญา และฐานะชื่อเสียงที่ได้จากการพึ่งอำนาจเหนือธรรมชาติและพึ่งตนเองเป็นมนุษย์นิยมอีกด้วย ว่าตามพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้ากำหนดปัจจัยพื้นฐานของมนุษย์ไว้ 4 ชนิด คือ จีวร (เครื่องนุ่มห่ม) บิณฑบาต (อาหาร) เสนาสนะ (ที่อยู่อาศัย) และเภสัช (ยารักษาโรค) แต่ อับราฮัม มาสโลว์ (Abraham Maslow) กำหนดปัจจัยที่จำเป็นพื้นฐาน คือความต้องการ (Needs) ของมนุษย์ เปรียบด้วยทฤษฎีบันได 5 ชั้น คือ

1. ความต้องการทางกายภาพเพื่อการดำรงชีวิต (Physiological Needs)
2. ความต้องการด้านความปลอดภัย ((Safety Needs)
3. ความต้องการการยอมรับในสังคม (Love and Belonging Needs)
4. ความต้องการความเคารพนับถือ (Esteem Needs)
5. ความต้องการที่จะได้รับผลสำเร็จในชีวิตของตน (Self Actualization Needs)¹⁶

เมื่อมีธรรมชาติชีวิตเป็นอย่างนี้ ย่อมมีการกระทบกันในการดำรงชีวิตเกิดขึ้นตามแนวอภิปรัชญาว่าด้วยกำเนิดและพัฒนาการสังคม เมื่อมีปัญหา ก็มีโทษในระดับต่าง ๆ ระดับลหุโทษคือ ต่ำหนิ ตีเตียน คาคโทษ ระดับครุโทษ คือ ตีกัน ปะทะกัน และฆ่าสัตว์ ประการเหล่านี้ นำไปสู่การแก้ไข ตัดสินว่ามีโทษอย่างไร เป็นที่มาของจริยธรรมที่ถือเป็นเกณฑ์ดำเนินชีวิต จึงต้องมีการวางมาตรการด้วยเกณฑ์ตัดสินพุทธจริยศาสตร์นี้ ตามที่พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) กล่าวถึงเกณฑ์ตัดสินพุทธจริยศาสตร์ 2 เกณฑ์ คือ เกณฑ์หลัก กับ เกณฑ์รอง ดังนี้

ก. เกณฑ์ตัดสินหลัก

1. พิจารณามูลเหตุว่าเป็นเจตนาที่เกิดจากกุศลมูลคือ อโลภะ อโทสะ อโมหะ หรือเกิดจากอกุศลมูล คือ โลภะ โทสะ โมหะ อย่างไร
2. พิจารณาตามสภาวะว่าเป็นสภาพที่เกื้อกูลแก่ชีวิตจิตใจหรือไม่ ทำให้จิตสบาย ไร้โรคปลอดโปร่ง ผ่องใส สมบูรณ์หรือไม่ ส่งเสริมหรือบั่นรอนคุณภาพและสมรรถภาพของจิต ช่วยให้

¹⁶ ทฤษฎีความต้องการ-มาสโลว์ [ออนไลน์] ที่มา ><https://greedisgoods.com> (สืบค้นเมื่อวันที่ 2 สิงหาคม 2564)

กุศลธรรม (สภาพที่เกื้อกูล) ทั้งหลายเจริญงอกงามขึ้น กุศลธรรมทั้งหลายลดน้อยลง หรือให้กุศลธรรมลดน้อยลง อกุศลธรรมทั้งหลายเจริญงอกงามขึ้น ตลอดจนมีผลต่อบุคลิกภาพอย่างไร

ข. เกณฑ์ตัดสินรอง

1. ไข่มโนธรรม คือ ความรู้สึกผิดชอบชั่วดีของตนเองพิจารณาว่า การที่กระทำเช่นนั้นตนเองดีเทียบตนเองได้หรือไม่ เสียความเคารพตนหรือไม่

2. พิจารณาความยอมรับของวิญญูชนหรือนักปราชญ์หรือบัณฑิตชน ว่าเป็นสิ่งที่วิญญูชนยอมรับหรือไม่ ชื่นชมสรรเสริญหรือตำหนิติเตียน

3. พิจารณาลักษณะและผลของการกระทำต่อตนเอง โดยเป็นการเบียดเบียนตนเองและต่อผู้อื่นพิจารณาว่ามีประโยชน์สุขหรือเป็นไปเพื่อโทษทุกข์อย่างไร¹⁷

จากการที่เราได้ศึกษาเรื่องนี้ ทำให้ทราบว่ พระพุทธศาสนามีหลักการตัดสินปัญหาจริยธรรมที่แน่นอน โดยกำหนดไว้เป็นเกณฑ์ตัดสินเป็นลำดับที่ 1-2-3 ทำให้ง่ายต่อการพิจารณาชี้ขาดในความคิด ความถูกต้องของตนและคนอื่น หลักธรรมเบื้องต้นที่เป็นหลักสูตรนักธรรมชั้นตรีว่า ด้วยเรื่องมูลเหตุแห่งความชั่วหรืออกุศลมูลที่ประกอบด้วย โลภะ ความโลภ โทสะ ความโกรธ และโมหะ ความหลง ในทางตรงกันข้าม มูลเหตุแห่งความดีหรือกุศลธรรม คือ อโลภะ ความไม่โลภ อโทสะ ความไม่โกรธ และ อโมหะ ความไม่หลง เมื่อนำปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งในอดีตถึงปัจจุบันมาคิดเปรียบเทียบดูแล้วจะเห็นได้ว่า บางคนแม้เป็นคนครอบครัวระหว่างพี่ ๆ น้องเดียวกัน มีปัญหาเรื่องทรัพย์สินสมบัติที่พ่อแม่แบ่งให้ ได้ที่ดินที่ไม่อยากได้ เพราะเป็นทำเลที่ไม่ดี ใกลน้ำ ใกลถนนหนทางหรือได้ไม่เท่าพี่น้องคนอื่น ขอให้มีการแบ่งกันใหม่ ภายหลังที่พ่อแม่เสียชีวิตไปแล้ว พี่น้องบางคนก็ยืนยันว่าไม่แบ่งให้ โดยอ้างว่าเงินค่าส่งพ่อแม่ที่ให้ไว้ สร้างความไม่พอใจให้กับผู้ขอแบ่ง จึงตัดสินปัญหาด้วยการฆ่ากัน ในที่สุดพี่น้องต้องสังเวชชีวิตไปคนหนึ่ง ส่วนตนเองในฐานะฆาตกรต้องถูกจองจำในคุกตลอดชีวิต

ถ้าเราพิจารณากรณีปัญหาข้างต้น พี่น้องผู้เป็นฆาตกรตกอยู่ในอกุศลมูลทั้ง 3 ประการ คือ ตกอยู่ในความโลภที่ไม่รู้จักพอตามที่พ่อแม่พิจารณาแบ่งที่ดินให้ตามสมควรแก่คุณสมบัติของตน ตกอยู่ในโทสะ ที่สามารถฆ่าพี่น้องร่วมพ่อแม่ได้ ตกอยู่ในโมหะ ที่เห็นแก่ได้ เห็นแก่ตัวเอง ไร่

¹⁷ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), *พุทธธรรม ฉบับขยายความ*, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2543), หน้า 179.

ความละอาย ไม่เห็นความถูกต้องในความเป็นพี่เป็นน้อง ไม่เห็นแก่ว่าจาศักดิ์สิทธิ์ของพ่อแม่ ไม่เปิดตาแห่งปัญญาดูโลก คุณสังคมที่เจริญแล้ว ชาวบ้านชาวเมืองคนอื่นที่เชื่อฟังพ่อแม่มีความเจริญก้าวหน้าในชีวิตและอนาคตเพียงใด และเหตุนี้สังคมชาวจีน จึงมีธรรมเนียมประเพณีไหว้บรรพบุรุษ นับถือบรรพบุรุษคั่งเทพเจ้า เพราะถือคติว่า การเคารพบรรพบุรุษมีพ่อแม่เป็นต้น ทำให้ชีวิตเจริญ

พระพุทธศาสนาเองได้เน้นเรื่องความกตัญญูไว้เป็นหลักสำคัญ โดยถือลูกที่กตัญญู เป็นเครื่องหมายของคนดี (นิมิตต์ สาธุรูปานํ กตัญญูกตเวทิตา) แสดงว่า ความกตัญญูเป็นมาตรการ ที่จะใช้เป็นเครื่องตัดสินความดีของมนุษย์ เป็นความจริงที่บุคคลนั้น ถ้ามีความขำเกรงในคุณความดีของคนอื่นบ้างแล้ว จะไม่กล้าทำอะไรออกไป เพราะกลัวจะถูกตำหนิจากวิญญูชนในฐานะที่ถือเป็นเกณฑ์ตัดสินพฤติกรรมร่วมของคน ถ้ามีสติเห็นแก่หน้าคนอื่นบ้างแล้ว ย่อมไม่กล้าที่จะพูดอะไรอย่างพรอ่ย ๆ หรือพูดปรักปรายขัดเสียดความผิดให้ ตั้งข้อสงสัยอย่างนั้นอย่างนี้ให้คนอื่น ยิ่งไปกว่านั้น บางคนชอบฟ้องบุคคลที่มีอำนาจเหนือตนในเรื่องที่คาดเดาโดยคิดว่า น่าจะเป็นอย่างนั้นอย่างนี้แก่ผู้ใหญ่ที่ให้คุณให้โทษเพื่อประโยชน์อะไรบางอย่างของตนเอง หารู้ไม่ว่า เสียวติภาวะของตนเพียงใด เสียดความเคารพนับถือเพียงไรและตนเองก็ไม่รู้ด้วยซ้ำว่า ผู้ใหญ่ที่ตนฟ้องนั้นกลับไม่ชอบตน อย่างนี้เรียกว่าทำไปด้วยความหลง อับปัญญาในสังคมที่เจริญแล้ว

สรุปในเรื่องนี้ คือ เกณฑ์ตัดสินทางจริยศาสตร์ทางพระพุทธศาสนานั้นมีเกณฑ์หลักกับเกณฑ์รอง เกณฑ์หลักนั้นตัดสินจากกุศลมูลหรืออกุศลมูล ส่วนเกณฑ์รองนั้นตัดสินจากบริบททางสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ทางสังคม วัฒนธรรม ประเพณี

1.3 คุณลักษณะและแนวทางการวิจัยทางพระพุทธศาสนา

ลักษณะการวิจัยทางพระพุทธศาสนา จะต้องเป็นเนื้อหาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ใช้พระไตรปิฎกเป็นข้อมูลปฐมภูมิโดยการอ้างอิงพระไตรปิฎกไม่น้อยกว่า 60% เนื้อหาทางพระพุทธศาสนาถือพระรัตนตรัยที่เป็นองค์รวมของพระพุทธศาสนา เป็นกระบวนการครบถ้วนใน 3 ระดับ คือ เบื้องต้น ท่ามกลาง และที่สุด โดยเบื้องต้นคือพุทธะ ตันรู้ เบิกบาน เป็นโลกนาถ ท่ามกลางคือ ธรรมะนำพาปฏิบัติ กำจัดอวิชชา และที่สุดคือ สังฆะ/ชุมชน แนวปฏิบัติชีวิตต้นแบบ เป็นวงจร เช่นเดียวกับการปลูกผลไม้ ทำยสุดคือได้รับประทานผล โดยบริบทแล้วคำสอนของพระพุทธเจ้าจัดเป็นได้หลายแนว ดังนั้น การวิจัยจึงต้องจัดลงในแนวใดแนวหนึ่ง ดังนี้

- 1) แนวประวัติศาสตร์/บุคคล
- 2) แนวหลักธรรม

3) แนวคัมภีร์/เอกสาร

4) แนวธรรมประยุกต์

แนวประวัติศาสตร์/บุคคล จะเห็นว่า ประวัติศาสตร์ผู้ก่อตั้งศาสนา สาวก (พุทธบริษัท) ว่ากำเนิด ปฏิปทา ความฝึกฝน บทบาทต่อสังคมอย่างไร เช่น บทบาทของพระอานนท์ พระอุบาลี พระสารีบุตร หรือ นางอุบลวรรณาเถรี หรือชีวกโกมารภัฏ ตัวอย่าง ประวัติศาสตร์บุคคล เช่น พระพุทธเจ้าทั้งก่อน ท่ามกลางและที่หลังพุทธกาล เป็นคุณภาพประการต่อชาวโลกอย่างไร มีปฏิปทาอย่างไร มีกิจกรรมที่แสดงภูมิรัฐภูมิธรรมอย่างไร พระองค์ศึกษาศาสตร์ต่าง ๆ 18 ศาสตร์ มีความอัจฉริยะตอนแรกนาขวัญอย่างไร เสด็จออกผนวชอย่างไร ยามใด ใช้พาหนะอะไร ประวัติศาสตร์ระหว่างพุทธกาล พระองค์มีภารกิจ 5 อย่าง ซึ่งแต่ละอย่างนั้นเป็นไปเพื่อสังคม คือ

ตอนเช้า เสด็จบิณฑบาตเพื่อโปรดสัตว์ ให้สรรพสัตว์มีโอกาสได้ทำบุญ มีสวรรค์ไปในเบื้องหน้า

ตอนเย็น แสดงธรรมแก่ชาวบ้านก่อนที่จะค่ำมืด ให้ได้รับความรู้ มีสัมมาทิฐิ มีศีลธรรม เป็นหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิต เกิดคุณภาพชีวิตจากการรู้สัจธรรมที่พระองค์ได้ตรัสรู้ไว้

ตอนค่ำ แสดงโอวาทแก่พระภิกษุสงฆ์ เพราะภิกษุสงฆ์ที่ยังเป็นเสขบุคคลที่ต้องศึกษาคำสอน เมื่อได้รับคำสอนแล้วเกิดศรัทธาแรงกล้า ฝึกฝนที่จะปฏิบัติธรรมให้ยิ่ง ๆ ขึ้นไปจวบจนบรรลุธรรม

ตอนเที่ยงคืน ตอบปัญหาให้เทวดา กล่าวคือเทวดาต้องปฏิบัติธรรมอย่างสม่ำเสมอด้วย โดยมีธรรมของเทวดา คือ หิริและโอตตปปะ ความละเอียดและความเกรงกลัวต่อบาปทุจริต หากคลาดธรรมแล้วอาจจะตกสวรรค์ จะเห็นว่า พระพุทธองค์เป็นครูของเทวดาและมนุษย์ด้วย (สตุถา เทวมนุสสานิ) เรื่องนี้พระพุทธเจ้าได้รับความชื่นชม ยกย่องมากมาย จากการแข่งขันองศาการกระหึ่มในโลกธาตุจากเทวดาทั้งหลาย ตัวอย่างที่ยกบทสวดธรรมจักกัปปวัตตนสูตร ความว่าอยัญทสสหัสสิ โลกธาตุ สงกมปิ สมกมปิ สมกมปิ อปุปมาโณ จ โอพาโร โอภาโส โลเก ปาตุโรหิ อติกมเมว เทวานิ เทวานุกาวิ เหตุการณ์นี้ เมื่อพระพุทธเจ้าแสดงปฐมเทศนาจบลง เทวดาในหมื่นโลกธาตุ กล่าวสาธุการขึ้นพร้อมกันดังกระหึ่ม เกิดสว่างไสว ไร้ออบเชตล่วงอานุภาพของเทวดาทั้งปวง¹⁸

ตอนเช้าตรู่ ตรวจดูสัตว์โลก ว่าใครอยู่ในข่ายที่มีสติปัญญาสามารถบรรลุธรรมได้เร็ว พลันจากการฟังธรรมของพระองค์ ดังดอกบัวที่พ้นน้ำกำลังจะบาน (อุคตัตถุญ) ใครมีสติปัญญาปานกลางได้ฟังธรรมพร้อมคำอธิบายแล้วมีกระแสธรรมเกิดขึ้นบ้าง (วิปคิตถุญ) ดังดอกบัวที่กำลังพ้นน้ำ

¹⁸ ชุ.ป. (ไทย) 31/30/486.

จะบานในวันพรุ่งหรือว่าใครพอจะแนะนำพร้าสอนบอกแนวทางปฏิบัติให้เข้าถึงธรรมได้บ้าง (เนยบุคคล) แต่ที่สอนไม่ได้เลยก็จัดอยู่ในกลุ่มบัวใต้น้ำ (ปทปรมะ)

แนวหลักธรรม คือการนำหลักธรรม เช่นว่า อิทธิบาท 4 พรหมวิหาร 4 ธรรมโลกบาล 2 สัปปริสธรรม 7 หรือข้อธรรมย่อย ๆ หลักศีล วินัยสงฆ์ประเด็นใดประเด็นหนึ่งมาวิเคราะห์กับพฤติกรรมของสังคมและเสนอวิธีหรือแบบอย่างไปปรับใช้ต่อ เช่นหัวข้อวิทยานิพนธ์ว่า

>ศึกษาพรหมวิหารธรรมที่มีบทบาทต่อสังคมไทย

>การศึกษาหลักนันทะในพระพุทธศาสนาเถรวาท

>การศึกษาผลของอาจิณกรรมที่มีต่อวิถีชีวิตของชาวพุทธ

>ศึกษาความเชื่อเรื่อง บุญ-บาป ที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของประชาชน อำเภอศีร์ษะเกษ จังหวัดสุโขทัย

>ปาณาติบาตกับปัญหาจริยธรรมทางปรัชญา

แนวคัมภีร์/เอกสาร คือ การใช้คัมภีร์ใดคัมภีร์หนึ่งทางพระพุทธศาสนา เช่น พระไตรปิฎก หรือส่วนย่อยของพระไตรปิฎกที่แยกเป็นทีฆนิกาย มัชฌิมนิกาย หรือสูตรต่าง ๆ เช่น อัครัญญสูตร ว่าด้วยกำเนิดโลก ชีวิต และสังคม ชัมมจักกัปปวัตตนสูตร (ปฐมเทศนา) ว่าด้วยอริยสัจ 4 มรรคมีองค์ 8 (มีแปดองค์ประกอบ) ผลของปฐมเทศานี้ทำให้อัญญาโกณฑัญญะได้กระแสรธรรม เกิดดวงตาเห็นธรรม (Dhamma Vision) หรือคัมภีร์อรรถกถา ฎีกา วิสุทธิมรรค วิมุตติมรรค (path of Niravāna) มงคลทีปนีอรรถกถามงคลสูตร 38 ประการ หรืออาจหยิบยกมงคลข้อใดข้อหนึ่งมาวิเคราะห์ เช่น คุณลักษณะบัณฑิตที่ต่างจากคนพาลเมื่อคบแล้วเป็นมงคลสูงสุด (ปัญหิตานนฺจ เสวนา / อเสวนา จ พาลานํ) เป็นต้น เช่นหัวข้อวิทยานิพนธ์ ว่า

ศึกษาคัมภีร์มงคลทีปนีที่มีอิทธิพลต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเยาวชน

ศึกษาจักรวาลทีปนีเทียบสุริยจักรวาล

ศึกษาคัมภีร์อัครัญญสูตรตามทฤษฎีสัมพันธภาพ (ปฏิจสมุปบาท)

ศึกษาวิเคราะห์คัมภีร์วิสุทธิมรรคต่อการปรับใช้ในสังคมศาสนาอื่น

แนวธรรมประยุกต์ คือ การนำหลักธรรมหรือข้อธรรมใด ๆ มาเป็นหลักในการดำเนินงาน เป็นคติชีวิตให้ประสบผลสำเร็จ เช่น นำอิทธิบาท 4 เป็นหลักในการพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน นำอริยสัจ 3 เป็นหลักบริหารจัดการองค์กร นำปาปณิกสูตร เป็นหลักในการคัดเลือกผู้บริหารงานที่มีวิสัยทัศน์ (จักขุ) นำทิส 6 เป็นหลักในการทำหน้าที่ในสังคม หรือหัวข้อธรรมใด ๆ

เช่น ศรัทธา สติ เมตตา ทาน ศีล ก็ได้ จะเห็นว่า เป็นจัดการกิจการงานที่ใช้ธรรมหรือหลักธรรมนั้น ๆ องค์กรความรู้ เช่นว่า

> สาธารณสุขในพระไตรปิฎก : ศึกษาแนวคิดความไม่มีโรคเป็นลาภอันประเสริฐ (อาโรคฺยุปรมา ลาภา)

> อานิสงส์การสวดมนต์ที่มีผลต่อการเสริมสร้างความสุขแก่ชีวิต

> การศึกษาความเชื่อในการสวดมนต์ขั้นปริตคคาถาของพุทธศาสนิกชนตำบลแคมป์สน อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

> เยาวธรรม : จริยธรรมของเทพที่มีผลต่อการพัฒนาชีวิตในสังคมไทย

> ศึกษาจริยธรรม คุณธรรมต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีสงกรานต์ที่มีต่อชุมชน

> กระบวนทัศน์ของพระพุทธศาสนา

> แผนผังวัด การสร้างภูมิสถาปัตยกรรมของวัดตามหลักจักรวาลวิทยาในไตรภูมิ

> ศึกษาอุดมการณ์การเผยแผ่ธรรมของพระพุทธเจ้า

1.4 คุณลักษณะและแนวทางวิจัยทางปรัชญา

คุณลักษณะและแนวทางวิจัยนี้ เบื้องต้น จะมีแนวทางวิจัยคล้ายกับแนววิจัยทางพระพุทธศาสนาที่แนวประวัติศาสตร์/บุคคล หรือคัมภีร์ มีส่วนย่อย ๆ ทางโครงสร้างและประเภทต่าง ๆ จะลงไปทีประวัติศาสตร์ปรัชญา หรือคัมภีร์ตามแนวคิดทางปรัชญา หลักการทางปรัชญา การประยุกต์ใช้ทางปรัชญา เช่นกันกับคุณลักษณะวิจัยทางพุทธศาสนา แต่ประการสำคัญ คือ ต้องจัดเข้ากลุ่มสาขาปรัชญา 3 สาขาให้ได้ ถ้าเป็นไปได้ชื่อเรื่องวิจัยให้มีคำว่า ด้านหรือเชิงในปรัชญา 3 สาขา คือ อภิปรัชญา ญาณวิทยาหรือจริยศาสตร์อยู่ด้วย เช่นชื่อเรื่องวิจัยว่า ศึกษาคุณค่าชีวิตทางจริยศาสตร์จากประเพณีลอยกระทง ศึกษาวิเคราะห์เทวดาในพระพุทธศาสนาเชิงอภิปรัชญา ศึกษาวิเคราะห์คุณค่าประเพณีสงกรานต์ที่มีต่อการสร้างจิตสำนึกของสังคมไทย ศึกษาความรู้คู่คุณธรรมตามแนวทางการเรียนรู้ทางปรัชญา เป็นต้น

บริบททางปรัชญา สาขาจริยศาสตร์ จะมีผลออกมาเป็นคุณค่า เพราะผลการปฏิบัติตามจริยศาสตร์นั้น คือคุณค่าหรือประโยชน์ ถ้าว่าตามพระพุทธศาสนาจะมีผลเป็นอานิสงส์ ความรัก ความสามัคคี ความสันติสุข ความสุขในชีวิต สมัยที่ผู้เขียนศึกษาปริญญาโท สาขาปรัชญา ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปาณาติบาตกับปัญหาจริยศาสตร์ทางปรัชญา ซึ่งผลที่ได้จะตีค่าลงในคำว่า คุณค่าชีวิต ประโยชน์ต่อตนเองและชุมชน สังคม

ผู้เขียนเคยเป็นกรรมการสอบสัมภาษณ์คุณฐิติพนธ์นิสิตปริญญาเอก สาขาปรัชญาท่านหนึ่ง ซึ่งทำการวิจัยเนื้อหาทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับศีล 5 ก็มีกรรมผู้ทรงคุณวุฒิท่านหนึ่งท้วงว่าไม่เห็นมีอะไรเป็นปรัชญาเลย มีแต่เนื้อหาทางพระพุทธศาสนา ซึ่งก็จริงตามที่ท้วงตังนั้น ในที่สุดก็ปรับแก้ด้วยการคิดค้นเชิงคุณค่า เพื่อดึงมาให้อยู่ในสาขาจริยศาสตร์ได้ เป็นต้น

สรุปท้ายบท

ศาสนา เริ่มต้นที่ความเชื่อทั้งในอำนาจสูงสุดและตามธรรมชาติ ส่วนพระพุทธศาสนาถือศรัทธา (Faith) เป็นเบื้องต้น ดังที่ว่า กัมมสัทธา เชื่อกรรม วิปากสัทธา เชื่อว่ามีกรรมเป็นตน กัมมสกตาสัทธา เชื่อความที่สัตว์มีกรรมเป็นของตน และ ตถาคตโพธิสัทธา คือเชื่อในการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า โดยตถาคตโพธิสัทธานี้ มีจุดเน้นว่า เชื่อว่าพระพุทธเจ้านั้นตรัสรู้จริง กล่าวคือรู้แจ้งความจริงที่เรียกว่า อริยสัจ 4 เมื่อมีพระพุทธเจ้าก็มีพระธรรม คือ คำสอน มีการบัญญัติธรรม บัญญัติวินัยเพื่อนำมาสอนและใช้เครื่องมือเป็นข้อบังคับปกครองพระสาวกหรือพุทธบริษัท แล้วก็มีผู้สาวกสงฆ์และคฤหัสถ์ โดยสาวกสงฆ์ก็จะทำหน้าที่นำธรรมวินัยนั้นมาเผยแผ่ อบรม สั่งสอนต่อไป เป็นความเชื่อในพระรัตนตรัยครบองค์รวมของพระพุทธศาสนา จะเห็นว่า เวลาอุปสมบท พระอุปัชฌาย์จะถามนาคว่า ศรัทธาในพระรัตนตรัยหรือยัง/ใหม่ เขาจะตอบว่าศรัทธาแล้ว ที่ถามเช่นนี้ก็เพื่อย้ำคิด ยืนยัน หากไม่แล้วจะขัดแย้งกับตัวเอง สะดุดขาตนเองล้ม เมื่อศรัทธาในพระรัตนตรัยแล้ว ประการที่ตามมาคือ ความเชื่อกรรม โดยถือกรรมลิขิต ถือหลักคำสอนสำคัญ อริยสัจ 4 ไตรลักษณ์ ชั้น 5 ปฏิจจสมุปบาท มีแนวคำสอนอภิปรัชญาได้แก่ เทพ พรหม มาร จิต วิญญาณ แนวคำสอนทางญาณวิทยา ได้แก่ ความรู้ระดับโลกุตตรธรรม เป็นความรู้จริงตามที่เป็นจริงในอริยสัจธรรม ความรู้เกี่ยวกับความหลุดพ้น ความรู้ด้วยปัญญาตัดกิเลสอวิชชาได้หมดสิ้น ความรู้ที่ไม่ก่อให้เกิดทุกข์ แนวคำสอนทางจริยศาสตร์ระดับต้น ได้แก่ ศีลทุกระดับ จะทำหน้าที่ควบคุมพฤติกรรมทางกาย กับทางวาจา ระดับกลางได้แก่ กุศลกรรมบถ 10 ทำหน้าที่ควบคุมจิตใจ และระดับสูง ได้แก่ มรรคมีองค์ 8 ทำหน้าที่ควบคุมได้ทั้งกาย วาจา ใจ และเป็นทฤษฎีปฏิบัติสู่พระนิพพาน

ส่วนปรัชญา เป็นการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ตรงกับว่า (ทัศนะ/view) ที่ไม่เน้นความเชื่อในอำนาจอันศักดิ์สิทธิ์ แต่เน้นเหตุผลเป็นสำคัญ เน้นพิสูจน์หาความจริงด้วยการวิเคราะห์วิจารณ์ แก้อัศจรรย์ที่เป็นต้นเหตุเกิดปรัชญานั้น ต่อมาปรัชญามาศึกษาเรื่องศาสนา จึงมีปรัชญาศาสนา มีพุทธปรัชญา ในขอบข่ายปรัชญา 3 สาขา คือ จริยศาสตร์ จัดอยู่ในกลุ่มศีล กุศลกรรม 10 และมรรคมีองค์ 8 ญาณวิทยา จัดอยู่กลุ่มกำเนิดปัญญา 3 คือ สุตมยปัญญา จินตมยปัญญา และภาวนามยปัญญา และอภิปรัชญา (Metaphysics) กล่าวถึงความจริงที่เป็นจริงที่อยู่เบื้องหลังวัตถุภาพ อยู่ในกลุ่มนามธรรมจิต วิญญาณ เทพ เทพเจ้า ผี ปีศาจ นรก สวรรค์ หรือเป็นวัตถุแต่เป็นความจริงที่อยู่

เบื้องหลังของวัตถุนั้น ๆ เช่น วัตถุภาพที่เคารพของชาวพุทธ คือ พระพุทธปฏิมา ซึ่งทำด้วยอิฐ หิน เหล็ก ปูน น้ำ ผสมผสานกันปั้นเป็นขึ้นมาเพื่อเป็นองค์แทนพระพุทธเจ้า เป็นชื่ออื่น ชื่อนี้ มีชื่อเป็น หลวงพ่อเพชรบ้าง หลวงพ่อโสธรบ้าง หลวงพ่อไร่จิงบ้าง หลวงพ่อพระพุทธชินราชบ้าง แต่โดย เล่า ชาวพุทธถึงจึงให้ความเคารพ กราบไหว้วัตถุธรรมเหล่านั้น คำตอบทางอภิปรัชญา คือ ชาวพุทธ เคารพ กราบไหว้วัตถุธรรมเหล่านี้ที่ พระกรุณาคุณ พระบริสุทธิ์คุณ และปัญญาคุณของพระพุทธเจ้า มีอนุสติในพระคุณทั้ง 3 นี้ ว่าพระองค์บำเพ็ญบารมีเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข เพื่อสงคม สงเคราะห์แก่ชาวโลก ดังปรากฏเป็นปฐมพจน์ให้อุคตกรรมแผ่ธรรมแก่พระอรหันต์ 60 องค์ที่ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน สารนาถ แคว้นกาสิ ประเทศอินเดีย

ข้อสรุปที่ชัดเจนที่ประกอบการทำวิจัยทั้ง 2 คุณลักษณะนี้ คือ คุณลักษณะ พระพุทธศาสนา คุณลักษณะทางปรัชญา คุณลักษณะทางพระพุทธศาสนามีศรัทธา ความเชื่อ เป็น หลัก ศรัทธามาก่อนการพิสูจน์หาความจริง ในส่วนหลักการใหญ่นั้น ศาสนาแยกเป็นเทวนิยม กับ อเทวนิยม ถ้าเป็นศาสนาประเภทเทวนิยม ก็ชัดเจนว่า ต้องเชื่อในเทพ เทวดา อำนาจศักดิ์สิทธิ์ อิทธิฤทธิ์ของเทพเจ้า ทำให้มีพิธีกรรมต่อเทพเจ้าด้วยเครื่องสังเวทต่าง ๆ ตามที่เชื่อว่าเทพเจ้านั้นจะ โปรดปราน โดยไม่ต้องอาศัยเหตุผล ส่วนอเทวนิยม ที่พระพุทธศาสนาก็อยู่ในกลุ่มนี้ ไม่เชื่อใน อำนาจศักดิ์สิทธิ์ สิ่งบนดาด แต่ให้เชื่อกรรมคือการกระทำของตน ถือกรรมเป็นลิขิต เป็นกรรมนิยม ดังคำว่า กรรมทายาทา มีกรรมเป็นทายาท กรรมพันธุ์ มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ กรรมโยนิ มีกรรมเป็น กำเนิด กรรมปฏิสสรณา มีกรรมเป็นที่พึ่ง คำสอนที่เด่นชัดในการเลือกเชื่อนี้คือ กาลามสูตร ว่าด้วย หลักความเชื่อ 10 ประการ แต่ไม่เน้นความเชื่อแบบเทวนิยมดังกล่าว ในทางรูปธรรม การทำวิจัยทาง พระพุทธศาสนา ต้องอ้างอิงข้อมูลปฐมภูมิคือพระไตรปิฎก 60% ขึ้นไป ส่วนคุณลักษณะปรัชญา เน้นการสร้างแนวคิด ทฤษฎี ไม่จำเป็นต้องเชื่อและศรัทธาต่ออำนาจสูงสุดนั้น ต้องนิยามว่า ประเด็น นี้อยู่ในปรัชญาสาขาใด มีแนวหรือนิยามให้ชัดว่า ตรงกับสาขาปรัชญาอะไร

คำถามท้ายบท

1. จงอธิบายคุณลักษณะของพระพุทธศาสนากับปรัชญา มาดู
2. จงอธิบายความเหมือน-ความต่างการวิจัยทางพระพุทธศาสนากับปรัชญา มาดู
3. จงอธิบายแนวทางการวิจัยทางพระพุทธศาสนากับปรัชญามาดู
4. อัตราส่วนการอ้างอิงพระไตรปิฎกในการวิจัยทางพระพุทธศาสนาน่าจะมีมากน้อย อย่างไร ต่างจากปรัชญาอย่างไรที่ต้องอิงทฤษฎีของนักปรัชญา
5. ถ้าเราจะทำการวิจัยในสาขาจริยศาสตร์ เราควรตั้งชื่อและให้มีผลออกมาอย่างไร

6. หัวข้อวิจัยเรื่อง เทพ พรหม มาร จิตวิญญาณ ฝึ ปีศาจ จะจัดเข้าในปรัชญาสาขาไหน
ควรมีกระบวนการศึกษาอย่างไร

7. ถ้าเราทำการวิจัยเรื่องความงามทางจิต ทางกาย ทางศิลปวัฒนธรรม เข้าข่ายสาขา
ปรัชญาไหน จะตัดสินความทางพระพุทธศาสนาและทางปรัชญาอย่างไร

คุณค่าแห่งความศักดิ์สิทธิ์ ศรัทธา สักการะ นำไปสู่การพัฒนาการศึกษา แก้ปัญหาสังคม
อบรมคุณธรรม นำจิตวิญญาณ ประสานสามัคคีสังคมต่อไป

โครงสร้างและการเขียนงานวิจัย

โครงสร้างหรือพิมพ์เขียว เป็นเรื่องที่ต้องมาก่อนเสมอ มีส่วนสำคัญกว่าส่วนอื่น ๆ เพราะถือว่าเป็นแผนที่ (Mind map) หรือแผนผังในการเขียนที่จะให้เห็นรูปร่างภาพรวมของงานเขียนทั้งหมด หากจะเปรียบคือ หุ่นจำลองมนุษย์ ซึ่งไม่มีชีวิต ที่ยังไม่รู้คือ ความคิด พฤติกรรม แต่เห็นแนวทางที่ถูกต้องแล้วสอดคล้องกับมรรคมีองค์แปดที่เริ่มต้นด้วยสัมมาทิฐิ ความเห็นที่ถูกต้องคือถ้าเรามีความคิด เหตุผลที่ถูกต้องแล้ว เราจะทำด้วยปัญญา หากไม่แล้วจะเป็นดัง “นกคิรทัสสิ”[♥] ที่บินจากฝั่งข้ามน้ำไปไกลแล้ว ไปไม่ไหวต้องกลับมาฝั่งเดิม มีประการ ดังนี้

2.1 การตั้งชื่อเรื่องวิจัย

ก่อนที่จะได้หัวข้อวิจัยนั้น แสดงว่า ผู้นั้นมีความคิดตกผลึกมาแล้วว่า ตนมีแนวคิดในเรื่องนั้น ๆ มากแล้วทุกแนวการวิจัย มีข้อสรุปแล้วจึงแบ่งการตั้งชื่อวิจัยไว้ ดังนี้

1) ระยะเวลาการตั้งชื่อ

ชื่อเรื่องวิจัยที่คิดมาจนตกผลึกแล้วหรืออาจจะได้หัวข้อโดยบังเอิญ แต่นั่นก็อยู่ในใจมาตลอด ไม่ใช่ว่าอยู่ ๆ ก็ตกลงได้ชื่อเรื่องนั้น โดยมีผู้อื่นตั้งให้ชนิดที่ยอมเสียไม่ได้ หากท่านใดรับชื่อเรื่องวิจัยแบบนี้ไป อาจจะถึงทางตันข้างหน้า ผลสุดท้ายก็กลับมาเปลี่ยนชื่อเรื่อง แต่ถ้าชื่อเรื่องนั้นผ่านการพิจารณาโดยคณะกรรมการสอบ โครงร่างวิจัยไปแล้วต้องใช้เวลาหลายขั้นตอนจนกว่าอนุมัติให้เปลี่ยนได้ ดังนั้น ผู้วิจัยมุ่งมั่นแนวการวิจัยแบบใดต้องประเมินการให้แน่ชัด ชนิดที่มองเห็นแสงสว่างอยู่ปลายอุโมงค์นั้นแล้ว

2) แนวดำเนินการทำวิจัย

(1) แนวประวัติชีวิต ตามที่กล่าวในบทที่ 1 บ้างแล้ว แนวนี้จะศึกษาแนวประวัติชีวิตกับผลงานของผู้เห็นว่า มีปฏิปทาเผยแพร่ธรรมในด้านการศึกษา การเผยทำสารณประโยชน์ ศึกษาปฏิปทาของพระอรหันตสาวกหรือพระสงฆ์ผู้เห็นว่ามีความอนุประโยชน์ มีอิทธิพลต่อสังคมบ้าง เช่น

[♥] นกคิรทัสสิ มาใน ที.สี.(ไทย) 9/495/219 อุปมานกคิรทัสสิที่บินไม่ไกลแล้วหาฝั่งไม่เจอ จึงต้องกลับมาที่เดิม ดังที่โยคีปฏิบัติธรรมโดยไม่ได้ศึกษาปริยัติก่อน

พระราชวิสุทธิประชาณาท นามเดิม อลงกต พลमुख ฉายา ดิถุขปญโญ เจ้าอาวาสวัดพระบาทน้ำพุ จังหวัดลพบุรี ที่ตั้งมูลนิธิประชารักษ์ช่วยเหลือผู้ติดเชื้อเอดส์ทุกเพศทุกวัยครบวงจร อีกท่านหนึ่ง เจ้าอาวาสวัดสวนแก้ว พระราชธรรมนิเทศ (พยอม กฤษยาโณ) จังหวัดนนทบุรี ที่มีผลงานเด่น ๆ ในด้านสาธารณประโยชน์สร้างแหล่งงานให้ผู้คนได้เข้าทำเกษตรกรรมครบวงจร และสร้างรายได้จากการทำขะรีไซเคิลด้วย แนวประวัติและผลงานนี้สำคัญมาก จึงจัดเป็นรายวิชาศึกษาในหลักสูตรมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งระดับปริญญาและปริญญาโท ชื่อรายวิชาว่า ชีวิตและผลงานของปราชญ์ทางพระพุทธศาสนา ซึ่งมีประวัติและผลงานทั้งสมัยพุทธกาล หลังพุทธกาล

(2) แนวประวัติศาสตร์ โดยศึกษาประวัติการเดินทางเข้ามาของพระพุทธศาสนาสู่ประเทศไทย เข้ามาอย่างไร ผ่านดินแดนไหนบ้าง เข้ามาในช่วงไหน ยุคไหน ใครมีบทบาทอย่างไร ในการเดินทางเข้ามานั้น และพบอุปสรรคปัญหาอะไรบ้าง

(3) แนวคัมภีร์ โดยการศึกษาวิเคราะห์เอกสาร ตำรา หนังสือ ซึ่งเป็นผลงานการเขียนของนักคิด นักปราชญ์ท่านใดท่านหนึ่ง เช่น หนังสือพุทธธรรมของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) หนังสือ วิสุทธิมรรค ของพุทธโฆสะ หรืออัครคัมภีร์ในคัมภีร์พระสุตตันตปิฎก เป็นต้น มาศึกษาถึงผลดี มีประโยชน์ต่อสังคม อิทธิพลต่อแนวคิดและพฤติกรรม วัฒนธรรมการดำเนินชีวิตมีอย่างไร

(4) แนวหลักธรรม โดยการวิเคราะห์ธรรมหมวดใดหมวดหนึ่ง เช่น พรหมวิหาร 4 อิทธิบาท 4 สัปปริสธรรม 7 หรือศึกษาตีความเรื่องศีล 5 ที่มีผลต่อการพัฒนาตนและสังคมให้เกิดสันติสุข นำคิดข้อหนึ่งชื่อ ธรรมโลกบาล แปลว่าธรรมคุ้มครองโลก ได้แก่ หิริ และ โอตตปปะ ความละเอียดใส่ใจ ความเกรงกลัวต่อบาปทุจริต ปัญหาว่า ธรรม 2 คำนี้จึงสามารถคุ้มครองโลกคุ้มครองอย่างไร กฎหมายมีเป็นร้อยมาตราคุ้มครองได้ยาก ที่นี้คิดกันง่าย ๆ ง่าย หิริ-โอตตปปะ จะสามารถคุ้มครองคนจะทำผิดได้ในที่ลับและที่แจ้ง ส่วนกฎหมายนั้นแก้ได้ในที่แจ้ง คือถ้าไม่มีใครพบเห็น จับไม่ได้ ไล่ไม่ทัน กฎหมายถึงไปไม่ถึงคนนั้น กลายเป็นว่า คนชั่วลอยนวล

(5) แนวประยุกต์ธรรม โดยการทำวิจัยเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยใช้หลักธรรมหรือข้อธรรมธรรมใด ๆ เช่น ศึกษาวิธีการบริหารงาน โรงเรียนอนุบาลตามแนวอิทธิบาท 4 ศึกษาผลสัมฤทธิ์โครงการปฏิบัติธรรมตามหลักพรหมวิหาร ศึกษาคุณค่าทางจริยธรรมของเทวดาต่อการพัฒนาชีวิตในสังคมไทย สาธารณสุขในพระพุทธศาสนา แนวทางการบริหารตามหลักอริยปไตยในพระพุทธศาสนา เป็นต้น เป็นลักษณะนำธรรมมาเป็นหลักแล้วตีความผลงานที่ทำอยู่ในนั้นให้สอดคล้องต้องกันอย่างไร

3) หลักการตั้งชื่อเรื่องวิจัย

หลักการตั้งชื่อเรื่องวิจัย คือแนวทาง หลักการ การกำหนดประเด็นที่จะศึกษาที่ครอบคลุมเนื้อหาทั้งหมดเท่าที่จะเป็นไปได้ บางชื่อเรื่องตั้งกว้าง ๆ ไว้ เช่น การศึกษาเทวดาในพระพุทธศาสนา ซึ่งไม่ได้ระบุลงไปว่า จะศึกษาเทวดาในบทบาทใด ที่ไหน ชั้นไหนหรือด้านอิทธิปาฏิหาริย์ แต่ถ้าระบุพื้นที่ หรือขอบเขตเนื้อหาลงไปว่า เทวดาในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก หรือเทวดาชั้นจาตุมหาราช เน้นบทบาทต่อการแสดงธรรมของพระพุทธเจ้าเป็นต้น มีหลักการตั้งชื่ออยู่ว่า

(1) ตั้งชื่อเรื่องเป็นคำวลี เช่น “ศึกษาสภาพปัญหาการบริหารงานของหน่วยงานราชการไทย” ไม่ควรมีคำเชื่อมต่อซึ่งยืดยาวไม่จำเป็น เพราะรายละเอียดจะมีคำอธิบายไว้ในคำนิยาม

(2) ตั้งชื่อเรื่องเป็นลักษณะขับเคลื่อนไปข้างหน้า เช่น “การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์พัฒนาชาติไทยด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่” มักจะมีคำนำหน้าว่า การสร้าง การพัฒนา วิธีการ บทบาท

(3) ตั้งชื่อเรื่องให้สั้น กระชับ ชัดเจน ไม่คลุมเครือ เช่น “อุดมคติของพระโพธิสัตว์ต่อความผาสุกของสัตว์โลก” ซึ่งยังไม่ต้องระบุว่าพระพุทธศาสนานิกายใด ประเทศใด แต่ให้รายละเอียดไว้ในข้อกำหนดศัพท์ที่จะใช้ในการวิจัยเรื่องนี้

(4) ตั้งชื่อเรื่องเป็นประโยคบอกเล่าที่เรียกหาคำตอบหรือมีลักษณะพุ่งไปข้างหน้า เช่น การพัฒนาสื่อการสอนรายวิชาสังคมศึกษา เป็นต้น ซึ่งคำว่าพัฒนา เป็นคำที่ขยายให้กว้างก้าวไปข้างหน้า ไม่ใช่แบบนิ่ง เย็นชา ฟังแล้วไม่รู้ว่าจะไปทางไหน อย่างไร

(5) ให้ชื่อภาษาอังกฤษกำกับไว้ได้ชื่อเรื่องวิจัยด้วยและการเขียนภาษาอังกฤษนั้นต้องเขียนให้ความหมายตรงกับชื่อเรื่องภาษาไทย

(6) การเขียนชื่อเรื่องภาษาอังกฤษ มีหลักการว่า ต้องขึ้นต้นด้วยอักษรพิมพ์ใหญ่ของแต่ละคำสำคัญ ยกเว้นคำสันธาน เช่น รายงานวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์คุณค่าทางจริยธรรมในเทศกาลสงกรานต์” An Analytical Study of Moral Value in Songkran Festival จะเห็นว่า An ไม่ใช่คำ เป็นอักษร A พิมพ์ใหญ่เพราะขึ้นต้นวลี ส่วน of และ in เป็นคำสันธาน ไม่ใช่อักษรพิมพ์ใหญ่ ส่วนที่เป็นคำอื่น ๆ เช่น Analytical Study ฯลฯ ต้องขึ้นต้นด้วยอักษรพิมพ์ใหญ่ เว้นแต่ชื่อเรื่องในปกนอกที่ต้องใช้อักษรอังกฤษพิมพ์ใหญ่ทั้งหมด (A STUDY OF FESTIVAL.....)

(7) การตั้งชื่อเรื่องศึกษาเฉพาะกรณี คือ ต้องการเน้นพื้นที่หรือเรื่องราวที่จะศึกษาลงไป โดยแบ่งเป็น 2 ขั้ว ซึ่งขั้วแรกเป็นคำกว้าง ๆ ตามด้วยจุดโคลอน (:) คำต่อมา คือ ศึกษาเฉพาะกรณี..... ไปเรื่อย ๆ เช่น ศึกษาการประยุกต์ใช้สัปปุริสธรรม 7 เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต : ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนหนองตะเคียน อ.เมือง จ.พิษณุโลก เป็นต้น คือระบุชื่อว่า ชุมชนด้วยนั้น

(8) การตั้งชื่อเรื่องวิจัย จะมี 2 ส่วน คือส่วนหลัก กับ ส่วนรอง บางท่านเรียกว่า แกน X กับ แกน Y แกน X คือ ส่วนตั้งหลักหรือส่วนหลัก แกน Y คือ ส่วนคำรองคือส่วนขยาย เรียกว่าส่วนตั้งกับส่วนรอง เช่น คนกินข้าว ย่อมมีส่วนต้องการรองรับต่อไป คือ กินอะไร ที่ไหน อย่างไร ดังแผนผังนี้

“.....X..... :Y.....”

ตัวอย่าง คำในชื่อเรื่องวิจัย ตามโครงสร้าง ...X.... :y...

1. รูปแบบนวัตกรรมสื่อการเรียนการสอนรายวิชาสังคมศึกษาสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

คำว่า รูปแบบนวัตกรรมสื่อการเรียนการสอนรายวิชาสังคมศึกษา เป็นส่วน X คำว่า สำหรับนักเรียนชั้น ประถมปีที่ 6 เป็นส่วน Y

2. การพัฒนาภูมิทัศน์สถาปัตยกรรม เป็นส่วน X ตามแนวไตรภูมิ เป็นส่วน Y

คำว่า การพัฒนาภูมิทัศน์สถาปัตยกรรม เป็นส่วน X ตามแนวไตรภูมิ เป็นส่วน Y

3. การศึกษาเทวดาที่มีบทบาทต่อพระพุทธศาสนา เป็นส่วน X : ศึกษาเฉพาะกรณี บทบาทของเทวดาต่อการแสดงธรรมของพระพุทธเจ้า เป็นส่วน Y

คำว่า การศึกษาเทวดาที่มีบทบาทต่อพระพุทธศาสนา เป็นส่วน X : ศึกษาเฉพาะกรณี บทบาทของเทวดาต่อการแสดงธรรมของพระพุทธเจ้า เป็นส่วน Y

4. พระเครื่องเมืองพิษณุโลกเป็นส่วน X : แนวคิด พัฒนาการ ความเชื่อที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทย เป็นส่วน Y.

คำว่า พระเครื่องเมืองพิษณุโลก เป็นส่วน X : แนวคิด พัฒนาการ ความเชื่อที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทย เป็นส่วน Y

2.2 โครงร่าง / โครงเสนอวิจัยหลัก ๆ

โครงร่างวิทยานิพนธ์หรือโครงเสนอวิจัยนี้ ยังไม่ใช่โครงร่างเนื้อหาฉบับเต็มจริง ๆ เพราะยังเป็นส่วนที่สร้างขึ้นเพื่อเสนอคณะกรรมการพิจารณา โดยตั้งชื่อเรื่องพร้อมกับบทที่ 1 (บทที่ 2 ที่ 3 วิทยานิพนธ์ตามรูปแบบที่ใช้ในปัจจุบัน) เมื่อถึงเวลาทำวิทยานิพนธ์จริง แล้วก็จะปรับเป็นบท

ต่าง ๆ ตามรูปแบบวิทยานิพนธ์ รูปแบบหรือประเภทคุณภาพ ประเภทปริมาณ หรือประเภทเอกสาร หรือผสมผสานแบบ โครงร่างวิทยานิพนธ์หรือวิจัยแบบที่นิยมกันมานาน ดังนี้

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา (หลักการและเหตุผล)
2. วัตถุประสงค์การวิจัย
3. ปัญหาที่ต้องการทราบ (อาจมี)
4. ขอบเขตการวิจัย
5. สมมติฐานการวิจัย (อาจมี)
6. นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย
7. แนวคิด ทฤษฎี ทบทวนเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
8. กรอบแนวคิดการทำวิจัย
9. วิธีดำเนินการวิจัย
10. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย
11. สารบัญชั้วคร่าว
12. บรรณานุกรม
13. ประวัติผู้วิจัย

2.3 แบบโครงร่างวิจัย

โครงร่างคือ การออกแบบเป็นพิมพ์เขียวของการสร้างงานทุกอย่าง ประการสำคัญ ขั้นตอน ออกแบบวิจัยนี้ ขาดไม่ได้คือ การแยกโครงร่างวิจัยเป็นเชิงปริมาณ เชิงคุณภาพและเชิงเอกสาร รวมถึงแบบผสมผสาน ผู้เขียนมุ่งจะนำรูปแบบโครงร่างแบบต่าง ๆ มาแสดงนี้

ก. โครงร่างวิจัยเชิงปริมาณ

รูปแบบโครงร่างวิจัยเชิงปริมาณ คือการศึกษาค้นคว้าวิจัยที่ได้ผลเป็นตัวเลข/จำนวน มีสถิติแบบต่าง ๆ โดยพื้นฐานแล้วจะวิเคราะห์ข้อมูลออกมาเป็นค่าร้อยละ (%) และค่าเฉลี่ย (\bar{X}) จากเครื่องมือวิจัย

หลักการสร้าง

1. ตั้งชื่อเรื่องวิจัยให้เป็นลักษณะต้องการหาคำตอบเชิงปริมาณหรือหาจำนวน จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาค้นคว้าหาคำตอบด้วยวิธีสถิติระดับใดระดับหนึ่ง ส่วนใหญ่ที่นิยมใช้คือสถิติพื้นฐาน ที่วิเคราะห์ข้อมูลแบบมาตรวัดนามบัญญัติ (Name List) แบบตรวจสอบรายการ (Check List) การวัดระดับความคิดเห็น (Rating Scale)

2. ตั้งวัตถุประสงค์ที่ต้องการคำตอบเชิงปริมาณ ในลักษณะร้อยละหรือค่าเฉลี่ยวัดค่าระดับ หรือมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale)

3. ออกแบบเครื่องมือชนิดแบบสอบถาม ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ สอดคล้องกับตัวแปรตามข้อ้อยู่ในรายการปัญหาที่ตั้งไว้ เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามนั้น ได้เลือกตอบตามระดับปัญหาหรือตามความคิดเห็นตามส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale)

การแบ่งบทและการเขียนวิจัยเชิงปริมาณ

เมื่อผู้เสนอ โครงร่างวิจัยผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว ขั้นตอนต่อไป คือ ดำเนินการวิจัย โดยผู้วิจัยจะปรับเปลี่ยนโครงร่างวิจัยนี้เป็นบทการวิจัยมาตรฐาน 5 บท โดยหัวข้อบททวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะเป็นบทที่ 2 วิธีดำเนินการวิจัย เป็นบทที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นบทที่ 4 สรุปผลการวิจัย เป็นบทที่ 5 เน้นข้อมูลจากเครื่องมือแบบสอบถามจากภาคสนาม จำนวน 50-100 ชุดขึ้นไป ดังนี้

บทที่ 1 บทนำ ประกอบด้วย

- 1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา
- 1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย
- 1.3 ปัญหาการวิจัย
- 1.4 ขอบเขตการวิจัยและกรอบแนวคิด
- 1.5 นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย
- 1.6 สมมติฐานการวิจัย (ถ้ามี)
- 1.7 ข้อจำกัดในการวิจัย
- 1.8 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

- ก. เอกสาร ตำรา หนังสือ (อย่างน้อย 10-15 เรื่อง)
.....
- ข. งานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง (อย่างน้อย 5-8 เรื่อง)
.....
- ค. วารสาร บทความ หรือสื่อออนไลน์
.....

สำหรับบทที่ 2 นี้ มีแนวการเขียนอยู่ว่า ต้องมีประเด็นความหมาย หลักการสำคัญ ประเภท/องค์ประกอบ กระบวนการ/วิธีการ การประยุกต์ใช้หรืออื่น ๆ ให้ครอบคลุมเนื้อเรื่องที่วิจัย หรือตามวัตถุประสงค์บางข้อจากเอกสาร ตำรา หนังสือ หรือรายงานวิจัย และเอกสารฯ ที่ทำการอ้างอิง (เชิงอรรถ)

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย

- 3.1 รูปแบบการวิจัย
- 3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง (บางกรณีใช้คำว่ากลุ่มเป้าหมาย)
- 3.3 เครื่องมือการวิจัย
- 3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย
- 3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล
- 3.6 สูตรสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล
- 3.7 การเผยแพร่รายงานวิจัย

บทที่ 4 ผลการศึกษา (หรือวิเคราะห์ข้อมูล) ประกอบด้วย

- 4.1 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของประชากรหรือกลุ่มตัวอย่าง (แบบตรวจสอบรายการ =check list) โดยแยกเป็น ดังนี้
 - 1) ตารางที่....แสดงกลุ่มประชากรอายุ....ที่มีความคิดเห็นหรือพึงพอใจต่อรายการสัมมนา
 - 2) ตารางที่แสดงกลุ่มประชากรอาชีพ....ที่มีความคิดเห็นหรือพึงพอใจต่อบันได 5 ชั้น
 - 3) ตารางที่แสดงกลุ่มประชากรรายได้..... บาท/เดือนที่มีความคิดเห็นหรือพึงพอใจต่อสิ่งอำนวยความสะดวก
 - 4) ตารางที่.....(ถ้ามี)
- 4.2 ตารางวิเคราะห์ระดับความคิดเห็น หรือระดับปัญหา ฯ โดยแยกตาราง ดังนี้
 - 1) ตารางวิเคราะห์เรื่อง... (ตามวัตถุประสงค์ข้อที่.....)
 - 2) ตารางวิเคราะห์เรื่อง... (ตามวัตถุประสงค์ข้อที่.....)หรืออื่น ๆ (ถ้ามี)

บทที่ 5 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

- 5.1 สรุปผลการวิจัย
- 5.2 อภิปรายผล
- 5.3 ข้อเสนอแนะ

บรรณานุกรม

ภาคผนวก (เอกสารแนบ)

ผนวก 1 แบบสอบถาม

ผนวก 2 ราชานามผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย 3-5 ท่าน

ผนวก 3 หนังสือออกขออนุมัติสถานที่เก็บข้อมูลวิจัย

ผนวก 3 ภาพกิจกรรมในการวิจัย

ผนวก 5 บทความวิจัย

ผนวก 6 บทสรุปโครงการวิจัย

ผนวก 7 ประวัติผู้วิจัย (วัน เดือน ปีเกิด การศึกษา ภูมิลำเนา/ที่อยู่ปัจจุบัน หน้าที่การงาน

ประสบการณ์ เกียรติยศที่ได้รับ หรือผลงานวิจัยหรือวิชาการต่าง ๆ)

ข้อสังเกต- คุณลักษณะโครงสร้างวิจัยเชิงปริมาณ

สังเกตว่า การวิจัยเชิงปริมาณนั้น มีรูปแบบโครงสร้างวิจัยที่ต่างจากรูปแบบโครงสร้างวิจัยเชิงคุณภาพหรือเอกสารแบบเดิม กล่าวคือ บทที่ 2 บทที่ 3 ตั้งชื่อบทที่แยกออกมาเป็นเอกเทศ ในกรณีนี้ รายละเอียดของแต่ละข้อในแต่ละบทนั้น จะอธิบายในส่วนที่เป็นเนื้อหาหรือโครงสร้างวิจัยตอนที่ 2 ต่อไป

ข. โครงสร้างวิจัยเชิงคุณภาพ

การวิจัยเชิงคุณภาพ คือการศึกษาค้นคว้าหาคำตอบด้วยข้อมูลที่ได้จากเอกสารและภาคสนามโดยมีการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การสังเกต แล้วนำมาวิเคราะห์สรุปผลเชิงพรรณนาในเรื่องนั้น ๆ ไม่ใช้การวัดด้วยตัวเลขผลออกมาเป็นอัตราส่วน ร้อยละ

หลักการสร้าง

1. ตั้งชื่อเรื่องวิจัยที่ต้องการคำตอบเชิงคุณภาพซึ่งเป็นข้อเท็จจริง มีผลออกมาเป็นพฤติกรรมของคนมีความดี ความชั่ว ความงาม โดยไม่มีจำนวนหรือปริมาณมากหรือน้อยที่เป็นตัวเลข คำร้อยละหรือค่าเฉลี่ย
2. ตั้งวัตถุประสงค์ที่ต้องการคำตอบเชิงคุณภาพหรือคุณลักษณะเหตุปัจจัย เป็นการศึกษาและได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ที่ทำการวิจัย
3. ระบุขอบเขตหรือวิธีการวิจัยเป็นเชิงคุณภาพ มีขอบเขตด้านเอกสารเน้นปฐมภูมิ ชื่อ คัมภีร์/เอกสาร ขอบเขตเนื้อหา กำหนดประเด็นที่ศึกษาในชื่อเรื่องตามวัตถุประสงค์ด้วย

4. เก็บข้อมูล จากการสัมภาษณ์เดี่ยวหรือสนทนากลุ่ม (focus group) หรือสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) โดยมีผู้สัมภาษณ์หรือมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (informant) ได้มาโดยผ่านการคัดเลือกแล้วว่าสอดคล้องกับเรื่องราวนั้น ๆ และมีอายุ หน้าที่ หรือมีอาชีพที่ชัดเจน

การแบ่งบทวิจัยเชิงคุณภาพ (แบบเก่า)

เมื่อผู้วิจัยเสนอโครงการวิจัย (1 บทหรือ 3 บท) ที่ผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว ขั้นตอนต่อไป คือ ดำเนินการวิจัย โดยผู้วิจัยจะปรับเปลี่ยนโครงร่างวิจัยนี้เป็นมาตรฐาน 5 บท ซึ่งโครงสร้างวิจัยเชิงคุณภาพนั้น บทที่ 2 บทที่ 3 จะเป็นชื่อบทที่ล่อมาจากวัตถุประสงค์ข้อ 2-3 ดังโครงสร้างบทวิจัย (โครงสร้างวิจัยแบบใหม่ กำหนดให้บทที่ 3 เป็นวิธีดำเนินการวิจัย) ดังนี้

บทที่ 1 บทนำ ประกอบด้วย (ต่างจากแบบปริมาณบ้าง)

- 1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา
- 1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย
- 1.3 ปัญหาการวิจัย
- 1.4 ขอบเขตการวิจัย
- 1.5 นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย
- 1.6 กรอบแนวคิดการวิจัย
- 1.7 วิธีดำเนินการวิจัย (แบบใหม่คือบทที่ 3)
- 1.8 ข้อตกลงเบื้องต้นและข้อจำกัดในการวิจัย (ถ้ามี)
- 1.9 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

บทที่ 2 การศึกษา (ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ทบทวนแนวคิด ทฤษฎีการวิจัย)

- 2.1(ประเด็นศึกษา...)
- 2.2(ประเด็นศึกษา...)
- 2.3(ฯลฯ)

บทที่ 3 การศึกษา (ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3)

- 3.1 (ประเด็นศึกษา...)
- 3.2 (ประเด็นศึกษา...)
- 3.3 (ฯลฯ)

บทที่ 4 ชื่อ ผลการศึกษาหรือผลการวิเคราะห์ข้อมูล (รวมผลการวิเคราะห์ข้อที่ 2-3 มีผลลัพธ์ ออกเป็นตัวเลขด้วยอัตราส่วน หรือ ร้อยละ

บทที่ 5 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.2 อภิปรายผล

5.3 ข้อเสนอแนะ

บรรณานุกรม

ภาคผนวก

ผนวก 1 แบบสัมภาษณ์ (คำสัมภาษณ์กลุ่มหรือเดี่ยว)

ผนวก 2 ราชานามผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือสัมภาษณ์ 3-5 ท่าน

ผนวก 3.....(ถ้ามี)

ประวัติผู้วิจัย

ข้อสังเกต- คุณลักษณะโครงสร้างวิจัยเชิงคุณภาพ (แบบใหม่)

โครงสร้างการวิจัยเชิงคุณภาพแบบใหม่นี้ กำหนดให้บทที่ 2 ให้เป็นแนวคิด ทฤษฎี และ รายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง บทที่ 3 ให้เป็นวิธีดำเนินการวิจัย บทที่ 4 วิเคราะห์ข้อมูลหรือผลการศึกษา ซึ่งจะกล่าวต่อไปตามโครงสร้างแบบใหม่ ข้อ 2.4

ส่วนรายละเอียดของแต่ละข้อในแต่ละบทนั้น จะอธิบายต่อไปในส่วนที่เป็นเนื้อหาหรือ โครงสร้าง ที่สำคัญอีกประการหนึ่งยังไม่ได้กล่าวแต่ต้นคือ บทที่ 1 คือ บทนำ บทนี้ จะไม่แตกต่าง จากรูปแบบโครงสร้างวิจัยแบบอื่น ๆ อาจจะมีบางข้อได้แก่ สมมติฐานการวิจัย ปัญหาการวิจัย ปัญหา ที่ต้องการทราบ แต่ละสถาบันแห่งนั้นหรือผู้ทรงคุณวุฒิต้องการให้มี เราก็สามารถกำหนดเองได้ ซึ่ง จะอธิบายในส่วนเนื้อหา/โครงสร้างนี้เหมือนกันหลายที่ในตำรานี้

ค. โครงสร้างวิจัยเชิงเอกสาร

การวิจัยเชิงเอกสาร คือ การศึกษาค้นคว้าหาคำตอบจากเอกสารหรือจากคัมภีร์ที่สำคัญที่ ยึดถือเป็นหลัก เช่น คัมภีร์พระไตรปิฎก คัมภีร์วิสุทธิมรรค คัมภีร์มงคลทีปนี หนังสือพุทธธรรม หนังสือพระพุทธานุชาดอะไร หนังสือธรรมจากพระโฆษาจารย์ เป็นต้นแล้วนำมาวิเคราะห์หา คุณค่า ประโยชน์ หาอิทธิพลต่อสังคม สภาพแวดล้อมตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งขึ้นหรือเป็นการ ศึกษาวิจัยแนวประวัติศาสตร์ แนวคัมภีร์ แนววิเคราะห์ธรรมกับสังคมต่าง ๆ โดยไม่จำเป็นต้องลง

สนามเพื่อสัมภาษณ์หรือตั้งสนทนากลุ่ม (Focus Group) จึงทำการแบ่งบทให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเนื้อหาต่อไป

หลักการสร้าง

1. ตั้งชื่อเรื่องวิจัยที่ระบุเอกสาร โดยยกคัมภีร์หรือหนังสือที่จะศึกษานั้นมาวิเคราะห์หรือเปรียบเทียบเพื่อค้นคว้าหาคำค่าทางคุณธรรมจริยธรรม
2. ตั้งวัตถุประสงค์วิจัยที่ต้องการศึกษาประเด็นใดประเด็นหนึ่งจากคัมภีร์ที่ระบุไว้ เช่น ศึกษาวิเคราะห์ศรัทธาจิต จากคัมภีร์พระไตรปิฎก จากไตรภูมิพระร่วง ศึกษาวิเคราะห์การให้ทานในพระพุทธศาสนา ศึกษาหลักกรรมในคัมภีร์พระมาลัย แล้วนำมาวิเคราะห์หาคำค่าและประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคม
3. สร้างรูปแบบโครงร่างเดียวกันกับรูปแบบโครงร่างการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยบทที่ 2 บทที่ 3 ตั้งชื่อบทล้อตามวัตถุประสงค์ที่มุ่งคำตอบ (ไม่ใช่เป็นวิธีดำเนินการวิจัยเหมือนแบบคุณภาพ)

การแบ่งบทวิจัยเชิงเอกสาร

เมื่อผู้เสนอวิจัยผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว ขั้นตอนต่อไป คือ ดำเนินการวิจัย โดยผู้วิจัยจะปรับเปลี่ยนโครงร่างวิจัยแยกเป็นมาตรฐาน 5 บท ซึ่งโครงร่างวิจัยเชิงเอกสารจะคล้ายเชิงคุณภาพ โดยบทที่ 2 บทที่ 3 จะเป็นชื่อบทที่ล้อมาจากวัตถุประสงค์ ตามโครงสร้างบทวิจัย ดังนี้

บทที่ 1 บทนำ ประกอบด้วย

- 1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา
- 1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย
- 1.3 ปัญหาที่ต้องการทราบ
- 1.4 ขอบเขตการวิจัย
- 1.5 สมมติฐานการวิจัย (ถ้ามี)
- 1.6 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย
- 1.7 ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (กรอบแนวคิด ถ้ามี)
- 1.7 วิธีดำเนินการวิจัย
- 1.8 ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย

บทที่ 2 (ตั้งชื่อตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1/แบบใหม่เป็นแนวคิด ทฤษฎี และรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง)

2.1

2.2

ฯลฯ

บทที่ 3 (ตั้งชื่อตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2)

3.1

3.2.....

ฯลฯ

บทที่ 4 ผลการศึกษาหรือผลวิเคราะห์ข้อมูล

3.1.....

3.2.....

ฯลฯ

บทที่ 5 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.2 อภิปรายผล

5.3 ข้อเสนอแนะ

บรรณานุกรม

ภาคผนวก

ผนวก 1 บทความวิจัย

ผนวก 2 ภาพกิจกรรมในการวิจัย

ผนวก 3.....(อื่น ๆ ถ้ามี)

ประวัติผู้วิจัย

ข้อสังเกต คุณลักษณะโครงสร้างวิจัยเชิงเอกสาร

การวิจัยเชิงเอกสารแบบใหม่นี้ บทที่ 2 บทที่ 3 ต้องตอบโจทย์ตามประสงค์ที่ตั้งไว้ ส่วนที่ 4 วิเคราะห์ผลจากบทที่ 2-3 บทที่ 5 จะสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ส่วนรายละเอียดของแต่ละข้อในแต่ละบทนั้น จะอธิบายต่อไปในส่วนที่เป็นเนื้อหาหรือโครงสร้าง

ง. โครงร่างวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพ (ผสม-ผสาน)¹

การวิจัยแบบผสมผสาน คือ การรวมกันของการวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพ (หรือผสมกับแบบอื่น ๆ) เป็นการศึกษาค้นคว้าหาคำตอบด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณทั้งคำตอบเชิงคุณภาพที่เป็นมูลเชิงยืนยันหรือปฏิเสธ และวิเคราะห์ข้อมูลจากทั้งแบบสอบถามและคำสัมภาษณ์ ซึ่งจะปรากฏชัดในบทที่ 3 ของการวิจัยเรื่องนั้น

หลักการสร้าง

1. ตั้งวัตถุประสงค์ข้อใดข้อหนึ่งที่ต้องการคำตอบเชิงปริมาณและข้อใดข้อหนึ่งต้องการคำตอบเชิงคุณภาพ
2. แยกวิเคราะห์ข้อมูลในบทที่ 4 เป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลตามแบบวิจัยเชิงปริมาณ ส่วนที่ 2 เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลตามแบบวิจัยเชิงคุณภาพ ส่วนบทที่ 5 สรุปผลและข้อเสนอแนะ ต้องแยกสรุปและเสนอแนะเป็นข้อๆ เช่นกัน

หมายเหตุ : ส่วนอื่นจากนี้เหมือนกับการวิจัยเชิงประมาณและเชิงคุณภาพตามข้างต้น

2.4 โครงร่าง/โครงสร้างวิจัยเชิงคุณภาพ และ เอกสาร “แบบปัจจุบัน/แบบใหม่”

ปัจจุบันนี้ โครงร่างวิจัยที่ใช้อยู่บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เมื่อวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2563 ทำการสอบโครงร่างวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทของนิสิตวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช จำนวน 10 ท่าน ท่านที่เป็นประธานในการสอบโดยคณะบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาฯ นี้เอง กำหนดให้ใช้รูปแบบวิจัย ตัวอย่างโครงร่างวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพเปรียบเทียบกัน ดังนี้

¹ผู้สนใจโปรดศึกษาตัวอย่างวิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต เรื่อง “ศึกษาการพัฒนา รูปแบบการฝึกอบรมคุณภาพชีวิตผู้เข้าปฏิบัติธรรมในสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดพิษณุโลก แห่งที่ 3” โดย พระสุนันท์ สุมงคล โส (วิลามาศ) วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช, 2557.

ตัวอย่างโครงร่างวิจัยเชิงปริมาณ และคุณภาพ

บทที่ 1 บทนำ	บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎีและรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย
1.1 ความเป็นมาฯ	2.1 เอกสาร/ตำรา/หนังสือ	3.1 รูปแบบวิจัย
1.2 วัตถุประสงค์ฯ	2.2 รายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (ข้อ 2.1 และ 2.2 เน้นแนวคิดของชื่อเรื่อง/ ที่ครอบคลุมความหมายหลักการ ประเภท กระบวนการ การประยุกต์ใช้ พร้อมอ้างอิง)	3.2 ขอบเขตเนื้อหา
1.3 ปัญหาที่ต้องการทราบ (ถ้ามี)	2.3 กรอบแนวคิดการวิจัย (นิยมทำแผนผัง)	3.3 การสร้างเครื่องมือ
1.4 ขอบเขตวิจัย		3.4 กระบวนการวิจัย
1.5 นิยามศัพท์ฯ		3.5 การเก็บข้อมูล
1.6 ประโยชน์ที่ได้รับฯ		3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล
		3.7 การเผยแพร่วิจัย

ตาราง 2.1/1: โครงร่างวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพแบบใหม่

ที่มา : พระมหาสุทนต์ อากาศโร, ผอ. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ 2563.

สิ่งที่เพิ่มเติม คือ บทที่ 2 ข้อ 2.1 คือการทบทวนแนวคิด ทฤษฎีจากเอกสารฯ ที่เป็นปฐมภูมิ ได้แก่พระไตรปิฎก ซึ่งจะใช้อ้างอิงตามรูปแบบพระไตรปิฎก (คู่มือ) ประมาณ 60% ในฐานะที่เป็นวิจัยทางพระพุทธศาสนา ที่เป็นทุติยภูมิ ได้แก่ เอกสาร ตำรา คัมภีร์หรือรศกถาอื่น ๆ เช่น มงคลทีปนี โลกสารทีปนี วิสุทธิมรรค พุทธธรรม อื่น ๆ ก็ใช้รองลงมาอย่างน้อยมีการอ้างอิง 20-30 อ้างอิง 2.2 เอกสารรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยนำรายงานวิจัยที่คนอื่น ๆ ทำไว้สามารถนำมาอ้างอิงได้ตั้งแต่หน้าคำย่อ ถึงบทสุดท้าย อย่างน้อย 5-10 เรื่อง

ตัวอย่างโครงร่างวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพ (ต่อ)

บทที่ 4 ผลการดำเนินการวิจัย หรือ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	บทที่ 5 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ
4.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ตามวัตถุประสงค์ข้อ 1	5.1 สรุปผลการวิจัย 1) สรุปจากวัตถุประสงค์ข้อ 1 2) สรุปจากวัตถุประสงค์ข้อ 2 3) สรุปจากวัตถุประสงค์ข้อ 3
4.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ตามวัตถุประสงค์ข้อ 2	5.2 อภิปรายผล นำผลที่ได้มาวิเคราะห์/สังเคราะห์/ เปรียบเทียบแนวคิด/ทฤษฎีอื่น ๆ
4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ตามวัตถุประสงค์ข้อ 3	5.3 ข้อเสนอแนะ 1) เสนอแนะเชิงนโยบาย 2) เสนอแนะการนำไปประยุกต์ใช้ 3) เสนอแนะการวิจัยต่อยอดต่อไป
4.4 องค์ความรู้จากการวิจัย ทำให้้อยู่เป็นสูตร/ทฤษฎี/แนวคิด	

ตาราง 2.2/2 : โครงร่างวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพแบบใหม่ (ต่อ)

ตัวอย่าง โครงร่างวิจัยเชิงเอกสาร

บทที่ 1 บทนำ	บทที่ 2 ชื่อบทตามวัตถุประสงค์ข้อ 1 (เน้นทบทวนเอกสาร)	บทที่ 3 ชื่อบทตามวัตถุประสงค์ข้อ 2 (เน้นปฏิบัติการ)
1.1 ความเป็นมาฯ	2.1 เอกสาร/ตำรา/หนังสือ	ตัวอย่าง ;-
1.2 วัตถุประสงค์ฯ	2.2 รายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (ข้อ 2.1 และ 2.2 เน้นแนวคิด ของชื่อเรื่อง/ที่ครอบคลุม ความหมายหลักการ ประเภท กระบวนการ การประยุกต์ใช้	3.1 พระ รั ต น ต ร ัย เน้ น ที่ พระพุทธรศาสนาเถรวาท 3.2 พั ศ ม น า ก า ร แล ะ ก า ร ป ร ะ ยู ก ต ้ ใ ช้ ก า ร พื ง พ ร ะ รั ต น ต ร ัย

โครงสร้างและการเขียนงานวิจัย-35

	พร้อมอ้างอิง)	3.3 ลักษณะเด่นของพระรัตนตรัยในพระพุทธศาสนา 3.4 ผลศรัทธาของในพระรัตนตรัย
1.3 ขอบเขตวิจัย	2.3 กรอบแนวคิดการวิจัย (นิยมทำแผนผัง)	
1.4 นิยามศัพท์ฯ		
1.5 วิธีดำเนินการวิจัย*		
1.6 กรอบแนวคิด		
1.7 ประโยชน์ที่ได้รับฯ		

ตาราง 2.3/3 : โครงร่างวิจัยเอกสารแบบใหม่

ตัวอย่าง โครงร่างวิจัยเชิงเอกสาร (ต่อ)

บทที่ 4 ผลการศึกษวิจัย	บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ
ตัวอย่าง ;- 4.1 บุรพภาคแห่งการพึงพระรัตนตรัย : ความรู้ระดับความรู้	5.1 สรุปผลการวิจัย 1) สรุปจากวัตถุประสงค์ข้อ 1 2) สรุปจากวัตถุประสงค์ข้อ 2 3) สรุปจากวัตถุประสงค์ข้อ 3
4.2 ปัจจัยแห่งการระลึกถึงพระรัตนตรัย	5.2 อภิปรายผล นำผลที่ได้มาวิเคราะห์ / สังเคราะห์ / เปรียบเทียบแนวคิด/ทฤษฎีอื่น ๆ
4.3 วิธีการเข้าถึงที่พึงพระรัตนตรัย (ลักษณะข้อนี้เป็นคำตอบตามชื่อเรื่องวิจัยหรือยกชื่อเรื่องมาตั้งชื่อหัวข้อ)	5.3 ข้อเสนอแนะ 1) เสนอแนะเชิงนโยบาย 2) เสนอแนะการนำไปประยุกต์ใช้ 3) เสนอแนะการวิจัยต่อยอดต่อไป
4.4 องค์ความรู้จากการวิจัย ทำให้อยู่เป็นสูตร/ทฤษฎี/แนวคิด	

ตาราง 2.4/4 : ตัวอย่างโครงร่างวิจัยเชิงเอกสารแบบใหม่ (ต่อ)

แนวการเขียนและวิเคราะห์บทที่ 4 : ผลการศึกษา (ทุกแบบวิจัย)

รูปแบบ/ประเภทการวิจัย	เครื่องมือ	แนวการเขียน
วิจัยเชิงเอกสาร	เอกสารที่นำมาวิเคราะห์	การวิเคราะห์ สังเคราะห์ ตีความสรุปผลตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ เพื่อให้องค์ความรู้ที่ได้
วิจัยเชิงปริมาณ (ประชากร/กลุ่มตัวอย่าง)	แบบสอบถาม	การวิเคราะห์ตามสถิติพรรณนาและอนุมานทดสอบตัวแปรต้น ตัวแปรตามที่เกี่ยวข้อง T-Test ฯลฯ
วิจัยเชิงคุณภาพ (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 15-25 ราย)	แบบสัมภาษณ์ สนทนากลุ่ม สังเกตการณ์	วิเคราะห์ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ระบุถึงบริบททางสังคมวัฒนธรรมที่เป็นหน่วยวิจัยและสรุปผล
วิจัยเชิงปฏิบัติการ (ลงพื้นที่ทำงานจริง)	ชุดปฏิบัติการและการ สนทนากลุ่ม	วิเคราะห์กระบวนการและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสำคัญ
วิจัยเชิงทดลอง (pretest-postest)	ชุดกิจกรรมหรือชุด ปฏิบัติการ แบบทดลอง pretest และ posttest	วิเคราะห์ผลที่เกิดขึ้นจากการนำชุดความรู้ กิจกรรมนำไปสู่การปฏิบัติ/การทดลองและวิเคราะห์ผลลัพธ์
วิจัยเชิงสร้างสรรค์ นวัตกรรม	ออกแบบชุดการปฏิบัติ	ออกแบบกิจกรรม นวัตกรรม การลงมือสร้างสรรค์ วิเคราะห์กระบวนการสร้างสรรค์และผลที่เกิดขึ้น

ตาราง 2.5 : การวิเคราะห์ข้อมูลของการวิจัย/วิทยานิพนธ์ บทที่ 4

ที่มา : พระมหาสุทนต์ อากาศโร, ผอ. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์, 2563

2.5 การเขียนบทคัดย่อภาษาไทย และ ภาษาอังกฤษ

บทคัดย่อ มี 2 ภาษา คือ ภาษาไทย กับภาษาอังกฤษ โดยภาษาอังกฤษจะแปลจากภาษาไทย มีลักษณะและโครงสร้าง ดังนี้

1. สรุปวิธีดำเนินการวิจัยย่อหน้าแรก
2. นำส่วนที่ค้นพบออกมาแสดง โดยแสดงผลการวิเคราะห์ที่ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (ถ้าเป็นวิจัยเชิงปริมาณหรือผลการค้นพบจากการเอกสารหรือสัมภาษณ์ในแบบวิจัยเชิงคุณภาพ
3. แสดงองค์ความรู้ใหม่ที่ค้นพบเป็นข้อ ๆ หรือแผนผัง

โครงสร้างบทคัดย่อ 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 เป็นหัวเรื่องซึ่งส่วนหัวกระดาษ ประกอบด้วยชื่อเรื่องวิจัย ชื่อผู้วิจัย ที่ปรึกษา วิทยานิพนธ์ 2-3 ท่าน วัน เดือน ปีที่จบ ถ้ารายงานวิจัย จะมีหน่วยงานที่ให้ทุนวิจัย ปีงบประมาณที่ให้ทุนวิจัย และแหล่งทุนอุดหนุนการวิจัย

ส่วนที่ 2 คือส่วนคัดย่อ โดยแยกเนื้อหา ดังนี้

ย่อหน้าที่ 1 กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัยทุกข้อ ระบุระเบียบวิธีวิจัย ประกอบด้วยประเภทวิจัย กลุ่มประชากร พื้นที่วิจัย การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลการเผยแพร่ รายวิจัย

ย่อหน้า 2-3 กล่าวถึงผลการค้นพบจากการวิจัย มักจะใช้คำว่า ผลจากการศึกษาหรือวิจัย พบว่าประเด็นที่ค้นพบนั้นแยกตามวัตถุประสงค์ โดยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ค้นพบเรื่อง วัตถุประสงค์ที่ 2 ค้นพบเรื่อง เป็นต้น ถ้าแต่ละวัตถุประสงค์มีเนื้อหายาว ก็สามารถแยกเป็นข้อ ๆ โดยย่อหน้าก็ได้ ความยาวของบทคัดย่อนั้น โดยมาตรฐานให้อยู่ภายในหนึ่งหน้ากระดาษ หรือถ้ามีหลายวัตถุประสงค์จะยาวถึงหน้าที่สองก็ได้ บางสำนักหรือหน่วยงานจะกำหนดจำนวนอักษรไว้ด้วยว่าไม่ให้เกินกี่คำ ถ้าเป็นรายงานวิจัยระดับนานาชาติจะกำหนด จำนวน คำไว้เสมอ เพราะเน้นเฉพาะประเด็นแก่น ๆ โดยไม่ต้องอธิบายขยายความมากนักแต่ให้ชัดเจน
ปล. บทคัดย่อภาษาไทย บางทีจะไม่เกิน 300 คำ บางที ไม่เกิน 500 คำ

ตัวอย่างการเขียนบทคัดย่อไทย

บทคัดย่อ

คุณูปนิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาพุทธศิลป์ในพระพุทธชินราชเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต (2) ศึกษาหลักการตีความพุทธศิลป์เชิงพุทธปรัชญา (3) วิเคราะห์และประเมินค่าเชิงพุทธปรัชญาของการศึกษาตีความในพระพุทธชินราช และ (4) สร้างองค์ความรู้ใหม่และรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยการใช้พุทธปรัชญาในงานพุทธศิลป์ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร ภายใต้กระบวนการศึกษาเชิงวิเคราะห์ วิจัย และวิธาน เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ใหม่ทางปรัชญาและศาสนา

ผลการวิจัยพบว่า พุทธศิลป์ในพระพุทธชินราช คือแหล่งแห่งศาสตร์และศิลป์ทั้งประเภทสถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม รวมถึงศิลปนามธรรมอื่น ๆ มีเอกลักษณ์ชุ่มเรือนแก้ว สะท้อนถึงรัตนอมรเจดีย์ที่เสวยวิมุตติสุขสัปดาห์ที่ 4 เพื่อพิจารณาอิทธิกรรมมหาปัญญาแปลงฉัพพรรณรังสีที่สุนทรีย์ การศึกษาตีความพุทธปรัชญาตามแนวอรรถปริวรรตศาสตร์จากนัยวิเคราะห์ ซึ่งภาษาบาลีว่านิรุติปฏิบัติสัมภิตาในปรัชญา 4 สาขา คือ อภิปรัชญา ว่าด้วยความจริงแท้ของสรรพสิ่ง ญาณวิทยา ว่าด้วยความรู้ แหล่งความรู้ ความรู้แท้ ไม่แท้ ความรู้ในระดับประสาทสัมผัส ระดับทิว ระดับญาณ จากแหล่งความรู้สุดมยปัญญา จินตามยปัญญา ภาวนามยปัญญา ความรู้แท้ด้วยปัญญาดังแสงสว่าง จริยศาสตร์ ว่าด้วยการปฏิบัติในศีล สมาธิ ปัญญา เกิดสัมมาทิฐิ มีสุนทรีย์ศาสตร์ที่แสดงถึงความพระพุทธรูปชินราชด้วยศาสตร์และศิลป์ดลใจให้ปฏิบัติในธรรม เห็นความจริง ถูกต้องในพระกรุณาธิคุณ พระบริสุทธิคุณ และพระปัญญาคุณของพระพุทธเจ้า

การวิเคราะห์และประเมินค่าเชิงพุทธปรัชญาของการศึกษาตีความในพระพุทธชินราชเป็นการหาคคุณค่าแปลงเป็นทุนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านการศึกษา อาชีพ บริหารจัดการวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช ศูนย์การศึกษาบาลีของวัดและโรงพยาบาลพุทธชินราช องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัยนี้ คือรูปแบบ 2M(CW)

ตัวอย่างการเขียนบทคัดย่ออังกฤษ

ABSTRACT

The objectives of this dissertation were:- (1) study of Buddhist Art in *Buddhachinaraj* for the development of life quality , (2) study of philosophical interpretation of Buddhist Art, (3) The analysis and valuation in Buddhist philosophy from interpretation in *Buddhachinaraj* and (4) the new body of knowledge and the model for development of life quality through Buddhist philosophy in Buddhist Art. This research was a qualitative one based documentary research upon the analytic, appreciative and applicative approach so as to lead to the creativity of new body of knowledge in philosophy and religion.

The results of research were found as follows: the Buddhist Art in *Buddhachinaraj* the source of science and art in the forms of architecture, sculpture, painting including other arts. The identity of *Buddhachinaraj* is crystal home reflecting crystal *stupa* where the Buddha takes the happiness of emancipation in 4th week after his enlightenment for consideration of *Mahapatthan* with opening aesthetic six colors (*Chappannarangsi*). The interpretation of Buddhist philosophy in the ways of Hermeneutics which is the discrimination of meaning in way of reflection by origin and the way of discrimination of language (*Nirutti-patisambhida*) into the 4 branches of philosophy;- Metaphysics on the reality of all things, Epistemology on knowledge, the source of knowledge, true knowledge untrue knowledge in ranks of perception, view, insight from the source of knowledge in wisdom resulting from reflection, wisdom resulting from study and wisdom resulting from mental development. The true knowledge is wisdom like lightening. The ethics on action in *Sila*, *Samadhi* and *Panya* into right view. The aesthetics on *Buddhachinaraj* in the science and art inspiring our mind for *Dhamma* practice and good action truth, righteousness based on compassion, wisdom and purification of the Buddha. The analysis and valuation in Buddhist philosophy from interpretation in *Buddhachinaraj* as Buddhist arts are the style of valuable application for the fund of development of life quality for education, occupation,

working. The money from the faith of Buddhist people from *Buddhachinaraj* enables to product working, education, the administration of *Buddhachinaraj* college, Dhamma school, pali school, *Buddhachinaraj* hospital in successful action. This research products the new body of knowledge that is the model of 2M(CW).

2.6 การเขียนกิตติกรรมประกาศ

กิตติกรรมประกาศ คือคำกล่าวประกาศขอบคุณผู้มีส่วนร่วมในการทำวิทยานิพนธ์หรือการวิจัยอันเป็นการแสดงความร่วมมือที่ให้การอนุเคราะห์แก่ผู้ทำวิจัยในรูปแบบต่าง ๆ โดยมีหลักการและโครงสร้าง ดังนี้

ย่อหน้าที่ 1 แสดงสรรพคุณถึงคณะอาจารย์ที่ปรึกษา 2-3 ท่าน แสดงสรรพคุณถึงผู้บริหารระดับสูงของหน่วยงานที่ตนศึกษาหรือให้ทุน

ย่อหน้าที่ 2 แสดงสรรพคุณถึงเจ้าหน้าที่หน่วยงานการศึกษาที่ตนศึกษานั้น มีห้องสมุดที่ตนใช้เป็นแหล่งข้อมูล เจ้าหน้าที่เลขานุการ หรือรวมไปถึงบุพพากาโร บูรพาจารย์ก็คนก็ได้ ข้อสำคัญเวลาระบุชื่อใครแล้วต้องตามด้วยบทบาทหน้าที่ของผู้นั้นด้วย ไม่ใช่ยกมาแต่ชื่อนั้น

ย่อหน้าที่ 3 แสดงสรรพคุณของงานเขียน ระบุประโยชน์สำหรับหน่วยงานหรือผู้ที่นำไปใช้และขอบคุณบุคคลนิรนาม แสดงการโอหสิกรรมต่อเจ้ากรรมนายเวร ลงท้ายด้วยคำว่า เทอญ ซึ่งหนังสือต่างประเทศนิยมเขียนคำอุทิศไว้หน้ารองปกนอกด้วย

ตัวอย่างการเขียนคำกิตติกรรมประกาศ

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นเรื่องซึ่งถึงความสำเร็จทางการศึกษา เกิดขึ้นจากการสละเวลาอันมีค่าในการชี้แนะแนวทางที่ถูกต้องของอาจารย์ที่ปรึกษา ๒ ท่าน คือท่านพระครูสิริรัตนาวุธ, รศ.ดร. ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ดร.เจริญ มณีจักร์ กรรมการร่วม รวมทั้งคณาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิอื่น ๆ ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทตั้งอนุสาวรีย์ความรู้ด้านศาสนาเชิงลึกด้วยดี ตลอดถึงเจ้าหน้าที่ของส่วนงานปริญญาโทนี้ที่ให้ความสะดวกในการศึกษาจนผู้วิจัยสามารถประสบความสำเร็จในครั้งนี้ตามแผนระยะเวลากำหนด

ข้าพเจ้า ฯ ขอขอบคุณผู้มีอุปการคุณ พระเดชพระคุณพระพรหมวชิรเจดีย์ (บำรุง ฐานุตโตโร) เจ้าอาวาสวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหารที่ก่อเกิดวิทยาลัยแห่งนี้ขึ้นมาตลอดถึง

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราชและหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งองค์การของวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช ที่ให้อนุเคราะห์วิชาการด้านศาสนา ภัตตาหาร สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ตามสมควร ขอขอบคุณพระอาจารย์จำเป็น มหาวิโร (อองราช) วัดแหลมคูน ต.หาดสองแคว อ.ตรอน จ.อุตรดิตถ์ ผู้ริเริ่มแนะนำให้ข้าพเจ้าได้เรียนวิทยาลัยรวมถึงผู้มีได้เอ่ยนาม ณ ที่นี้

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยขอขอบคุณกัลยาณมิตรพระนิสิตในห้วงเวลาศึกษา รุ่นพี่ รุ่นน้อง ขออนุโมทนาญาติโยมผู้อุปถัมภ์ทุนปัจจัยที่มีได้เอ่ยนาม ขอขอบคุณอุบาสกอุบาสิกาวัดศรีทธาพร (ท่าอวน) ต.วังแดง อ.ตรอน จ.อุตรดิตถ์ ที่ให้การสนับสนุนด้วยวาจาใจ ช่วยภารกิจระหว่างมาศึกษา หากคุณความดีใดอันจะพึงเกิดจากกรรมขันธ์วิริยะของข้าพเจ้านี้ ขอมอบให้เป็นปฏิการคุณ เกื้อหนุนนำส่งให้ทุกท่านประสบพบธรรม ล่วงเลยอุปสรรค ห่างพันหมู่มาร ผ่านภัยพิบัติทั้งปวง ขอให้ได้รับผลานิสงส์บุญ ความสุข ในชีวิตนี้และสัมปรายภพในแดนสรวงสวรรค์ชั้นนิรันดร เทอญ ๆ

2.7 การเขียนสารบัญ

คำว่า สารบัญ (content) ภาษาอังกฤษใช้คำนี้ แปลว่า เนื้อหา ทั้งที่เราดูเป็นรายการหนังสือ แต่นี่คือ รายการที่บอกเนื้อหาแบบย่อ ๆ นั่นเอง ข้อนี้จะมีรายละเอียดและตัวอย่างในบทที่ 6 ข้อ 6.1 แต่ที่ต้องเขียนตอนนี้ เนื่องจากเป็นกระบวนการตามเนื้อหาส่วนหน้าของเล่มวิทยานิพนธ์หรือรายวิจัย ซึ่งจะมีเลขหน้าส่วนหน้าหรือส่วนนอกเริ่มแต่ บทคัดย่อไทย ไปถึง สัญลักษณ์และอักษรย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก เป็นอักษร ก ข ค ง จ ฉ ช ฎ ฏ ฐ ฑ ฒ ณ ต่อท้ายสุดด้วยพยัญชนะ (สระ) ที่นำหน้าชื่อได้คือ อ เช่น แต่ส่วนมาก เลขหน้าที่ใช้พยัญชนะนี้จะมีประมาณ 4-5 หน้า ถึงอักษร ฉ แม้จะยาวหลายหน้าไปก็ไม่ผิดอะไร อีกแบบหนึ่ง จะใช้ตัวเลขแต่มีขีดหน้า-หลังกัน เช่น - 1- 1-2 -13- อย่างนี้ไปเรื่อย ๆ ส่วนเลขหน้าใน ก็จะเริ่มแต่บทที่ 1 ถึง บทที่ 5 หน้าสุดท้ายก็จะเป็นประวัติผู้วิจัย

สารบัญ คือรายการเนื้อหาของรายงานวิจัย โดยการทำบัญชีรายการของเนื้อหาภายในงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์นั้น ๆ ซึ่งสารบัญนี้เปรียบเสมือนแผนที่ ทำให้เราเห็นภาพรวมโดยย่อ ๆ ในหนึ่งหน้ากระดาษจากจำนวน 100 หน้า อันที่จริง ไม่ใช่จำเป็นแต่รายงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์เท่านั้น หนังสือ ตำรา วารสาร อื่น ๆ ก็ต้องทำสารบัญเช่นเดียวกันนี้

หลักการสร้าง

1. แยกเป็นบท ๆ ส่วนใหญ่ จำนวนบทของงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์จะมี 5 บท
2. ระบุเลขหน้าเนื้อหาของสารบัญนั้น ๆ
3. ระบุเลขหน้าย่อยจากบทวิจัยหรือข้อย่อยหลัก ๆ (ไม่ต้องลงข้อย่อยมาก)

ตัวอย่างส่วนหน้าเล่ม

บทคัดย่อไทย ก

บทคัดย่ออังกฤษ ข

กิตติกรรมประกาศ ค

ฯลฯ

ตัวอย่างส่วนในเล่ม

บทที่ 1 บทนำ

- 1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา
- 1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย
- 1.3 ขอบเขตวิจัย

ถ้ามีข้อย่อยจาก 1.3 จะเป็น

- 1.3.1 ขอบเขตเนื้อหา
- 1.3.2 ขอบเขตคัมภีร์

ถ้ามีข้อย่อยจาก 1.3.2 จะเป็น วงเล็บข้างเดียว เช่น

- 1) คัมภีร์ปฐมภูมิ
- 2) คัมภีร์ทุติยภูมิ

ถ้ามีข้อย่อยจากวงเล็บข้างเดียว จะเป็น วงเล็บสองข้าง ปิดหน้า ปิดหลัง เช่น

- (1) คัมภีร์วิสุทธิมรรค
- (2) คัมภีร์ธรรมบท เป็นต้น

ฯลฯ

ส่วนบทอื่น ๆ ต่อมา ก็จัดวางเลขหน้าที่ในลักษณะอย่างเดียวกันนี้

โปรดดูตัวอย่างบทที่ 6 ข้อ 6.1

ประเภทสารบัญ ; มีสารบัญ 3 ประเภท ๆ คือ

1. สารบัญรายการ
2. สารบัญตาราง
3. สารบัญภาพประกอบ
4. สารบัญแผนผัง

สารบัญรายการ คือ ตารางแสดงรายการหัวข้อใหญ่บ้าง เล็กบ้างตามที่แยกออกมา เพื่อแสดงให้เห็นเนื้อหาวิจัยหรือแผนที่ยางงานการวิจัยนั้น ๆ สารบัญประเภทนี้จะเป็นสารบัญเลขหน้าใน เริ่มแต่บทที่ 1 ถึงบทสุดท้าย

สารบัญตาราง คือ สารบัญที่จะบอกสถิติ ข้อประเมินผล สถานะของตารางนั้น ๆ และต้องระบุเลขลำดับที่ของตารางนั้นด้วย เช่น ตารางที่ 1 อัตราเงินเดือนตามคุณวุฒิ ตารางที่ 2 จำนวนประชากรในรอบ 5 ปี ตารางที่ 3 การเดินทางประจำทางรับส่งนิสิตระหว่าง มจร. วังน้อย-กทม. เรื่องนี้จะกลายเป็นสารบัญที่บอกเลขหน้าของวิทยานิพนธ์ต่อไป

สารบัญภาพ/แผนผัง คือ สารบัญที่จะบอกเรื่องของภาพหรือแผนผังนั้น ๆ ว่าแสดงถึงอะไร ซึ่งต้องเลขลำดับภาพ/แผนผังด้วย แล้วลำดับภาพ/แผนผังนี้จะกลายเป็นสารบัญที่บอกเลขหน้าของวิทยานิพนธ์ต่อไป

2.8 การเขียนสัญลักษณ์และอักษรย่อชื่อคัมภีร์

ข้อนี้จะมีรายละเอียดและตัวอย่างในบทที่ 6 ข้อ 6.7 แต่ที่ต้องเขียนตอนนี้ เนื่องจากเป็นกระบวนการตามเนื้อหาส่วนหน้าของเล่มวิทยานิพนธ์หรือรายวิจัย เรื่องสัญลักษณ์และอักษรย่อชื่อคัมภีร์นี้ มีความสำคัญมาก เพราะเป็นข้อมูลชั้นปฐมภูมิหรือทุติยภูมิซึ่งคำบางคำนั้นยาวและนำมาใช้ซ้ำ ๆ กัน จะเขียนเต็มคำไม่สะดวกและไม่จำเป็น จึงมีการย่อคำ และคำย่อนั้นต้องเป็นคำที่นิยมใช้กันอย่างกว้างขวาง เป็นที่ยอมรับในหมู่นักปราชญ์แล้ว โดยเฉพาะงานวิจัยทางพระพุทธศาสนา จะใช้ข้อมูลปฐมภูมิคือคัมภีร์พระไตรปิฎกประมาณ 60%. ในเชิงอรรถ โดยแยกเป็น 2 ภาษา คือ

อักษรย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎกฝ่ายภาษาไทย

พระไตรปิฎก เป็นเอกสารชั้นปฐมภูมิทางพระพุทธศาสนา เพราะเป็นคัมภีร์บรรจุกำสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งมีชื่อคัมภีร์ที่ยาวและเป็นภาษาเฉพาะ เน้นภาษาบาลีกับสันสกฤตที่ปะปนกันไป ดังนั้น เวลานำไปอ้างอิงจึงมีชื่อย่อคำ พร้อมไปกับบอกชื่อคัมภีร์นั้น ๆ ไปด้วย ที่สำคัญคือ มีรูปแบบเชิงอรรถเฉพาะในสถาบันการศึกษานั้น ๆ ดังสถาบันมหาวิทยาลัยสงฆ์จะใช้รูปแบบ ดังนี้

ที.สี. (ไทย) 9/15/60 หมายถึง วิทยานิพนธ์ สีสันบรรณ เล่มที่ 9 ข้อที่ 15 หน้าที่ 60 เป็นต้น ข้อสังเกต ต้องมีวงเล็บว่า (ไทย) ด้วย

โปรดย้อนไปดูตัวอย่างส่วนหน้า เรื่อง “สัญลักษณ์และอักษรย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก”

เทียบฝ่ายอังกฤษกับฝ่ายภาษาไทย

พระไตรปิฎกภาษาไทยใช้คำว่า วิทยานิพนธ์ ปาฏิการวรรค ย่อเป็น ที.ปา. 11/268/237. ตรงกับคำในอักษรว่า D. หมายถึง Dīghanikāya ผู้สนใจที่จะศึกษาตัวอย่างการใช้อ้างอิงฝ่ายภาษาอังกฤษที่เทียบกับการอ้างอิงพระไตรปิฎกให้ศึกษาได้จาก พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม ที่เขียนโดย พระธรรมปิฎก หรือ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ซึ่งหนังสือนี้เป็น การประมวลหัวข้อธรรมทั้งภาษาไทยกับภาษาอังกฤษ พร้อมคำอธิบายที่เทียบเคียงกับการอ้างอิงพระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีโรมันนั้น

หมายเหตุ : เรื่องนี้ จะกล่าวรายละเอียดและตัวอย่างทั้งแบบภาษาไทยและภาษาอังกฤษอีกครั้งหนึ่งในบทที่ 6 ข้อ 6.7

คำถามท้ายบท

1. ชื่อเรื่องวิจัย/วิทยานิพนธ์ บ่งชี้ถึงอะไร จงยกตัวอย่างมาดู
2. โครงร่างวิจัย/วิทยานิพนธ์เป็นอย่างไร ต่างจากโครงการทั่วไปอย่างไร
3. วิทยานิพนธ์ในรูปแบบปริมาณ คุณภาพ และเอกสาร มีคุณลักษณะต่างกันอย่างไร
4. การตั้งชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์ มีหลักการตั้งอย่างไร
5. หลักการตั้งวัตถุประสงค์วิจัยเป็นอย่างไร วัตถุประสงค์แต่ละข้อมีน้ำหนักเนื้อหาอย่างไร
6. การตั้งชื่อเรื่องที่ดี วัตถุประสงค์ที่ดี จะให้รองรับช่วยแก้ปัญหาสังคมอย่างไรบ้าง
7. แนวการทำวิทยานิพนธ์มีอย่างไรบ้าง แต่ละแนวตอบ โจทย์อะไร

คำที่ถามบ่อย ๆ 2 คำ คือ :-

การวิจัย คือ การศึกษาค้นคว้าตามกระบวนการวิจัยแล้วเรียบเรียงเป็นองค์ความรู้ใหม่ ไม่มุ่งเพื่อสำเร็จการศึกษา
วิทยานิพนธ์ คือ การศึกษาค้นคว้าตามกระบวนการวิจัยแล้วก็นิพนธ์เป็นองค์ความรู้ใหม่และใช้ประกอบการสำเร็จการศึกษา สองคำนี้ เหมือนกัน คือ กระบวนการศึกษาค้นคว้า



ภาพ 2.1 : ป้ายมหาวิทยาลัยเริ่มแรก

แรกสุดพระสงฆ์เรียนบาลี ณ ศาลาถาย วัดพระแก้ว ย้ายเข้ามาวัดมหาธาตุ ชื่อ มหาธาตุวิทยาลัย พัฒนาต่อมาเป็นมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย รัชกาลที่ 5 ผู้สถาปนามหาจุฬาลงกรณ์ มีปณิธานว่า “เพื่อเป็นสถานที่ศึกษาพระไตรปิฎกและวิชาชั้นสูง สำหรับพระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์”

คำว่าที่ศึกษาพระไตรปิฎก คือ แหล่งข้อมูลบรรจุคำสอนของพระพุทธศาสนา คำว่า วิชาชั้นสูง คือ วิชาการที่ศึกษาในระดับอุดมศึกษา (the Highest Education) คือมหาวิทยาลัยหรือวิทยาลัย ตั้งแต่ระดับปริญญาตรี ถึงปริญญาเอก ดังนั้น ลักษณะวิชาของมหาวิทยาลัยจึงเป็นแบบดับทไวไลท์ (Twilight) คือ มีสองมุมมองที่เป็นพระพุทธศาสนากับวิชาการทั่วไป เช่น วิชา ระเบียบวิธีวิจัยทางพระพุทธศาสนา วิชา ภาษาอังกฤษเพื่อการวิจัยทางพระพุทธศาสนา วิชา รัฐศาสตร์ในพระไตรปิฎก เป็นต้น

บทที่ 3

การเขียนเนื้อหาโครงร่างวิจัย

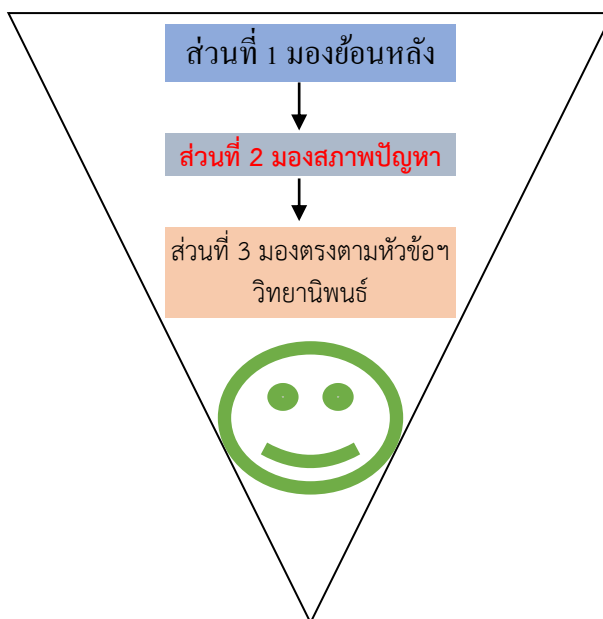
บทนี้ เป็นการเขียนเนื้อหา ลงรายละเอียดของหัวข้อหลักบ้าง หัวข้อย่อยบ้าง ถือเป็นองค์สำคัญการเขียนงานวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัยที่นิยมเขียนและใช้กันทั่วไป แต่จะเน้นการเขียนตามลักษณะการวิจัยทางแนวพุทธศาสนาและปรัชญาตามระเบียบของมหาวิทยาลัย ซึ่งกำหนดการเขียนตามโครงสร้าง ลักษณะ พร้อมด้วยตัวอย่าง ดังนี้

3.1 การเขียนความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เรื่องนี้ เป็นการชี้แจงภูมิหลัง กำเนิด การปรากฏขึ้นและพัฒนาการมาจนถึงวันนี้ นับว่ามีความสำคัญและความจำเป็น เป็นการตอบ โจทย์ที่ว่า ทำไมจึงทำวิจัยเรื่องนี้ ข้อกำหนดให้เขียนอย่างครอบคลุมชื่อเรื่องหรือวัตถุประสงค์การวิจัย เช่น ชื่อเรื่องว่า “รูปแบบการสอนระเบียบวิธีวิจัยทางพระพุทธศาสนาตามกระบวนการอริยสัจ 4” เราต้องกล่าวถึงปัญหาการสอนย้อนถึงระบบการจัดการศึกษา หลักสูตรการศึกษา เครื่องมือการศึกษา เทคนิคการสอนของครู โดยมุ่งจะศึกษา ระเบียบวิธีนี้ตามกระบวนการอริยสัจ 4 ว่าเป็นอย่างไร เป็นลักษณะหาแนวทางการสอนใหม่ ๆ หรือให้เห็นความสำคัญว่า ทำไมพระพุทธเจ้าจึงตรัสรู้เรื่องอริยสัจ 4 นี้ สำคัญเพียงไร อีกลักษณะหนึ่งคือ ต้องการจะแก้ปัญหาการเรียนการสอนที่อาจมีอยู่ แล้วต้องการพลิกปัญหานั้นมาแก้ไขด้วยแนวทางการแก้ปัญหาการสอนตามกระบวนการอริยสัจ 4 ในระดับการวิจัยชั้นเรียน เป็นการสร้างหรือแก้ปัญหาคด้วยนวัตกรรมการวิจัยในชั้นเรียน ศึกษาปัญหาและแก้ปัญหตามกระบวนการอริยสัจ 4 ซึ่งการเขียนเรื่องหัวข้อนี้ต้องกำหนดกรอบเป็นหลักการสร้างตามแผนผังปลายปักตามเนื้อหา

หลักการสร้าง

โครงสร้างเนื้อเรื่องการเขียนความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาการวิจัยนี้ กำหนดด้วยการวางกรอบแนวคิดเป็นลักษณะ 3 ส่วนสามเหลี่ยมทรงกรวยคว่ำ และกำหนดเนื้อหาก่อน – ระหว่าง-ปลาย คือ มาถึงหัวข้อวิจัยที่กำลังทำอยู่นี้ ตามแผนผัง ดังนี้



แผนผัง 3.1 การเขียนเนื้อหาความเป็นมา

ที่มา : พระครูสิริรัตนาวุตร, 2565

ส่วนที่ 1 ส่วนย้อนหลังที่กว้าง ๆ เป็นการทำความเข้าใจถึงนโยบายของรัฐหรือราชฎ์หรือระบุดังปัญหาที่ก่อเกิดและพัฒนาการมา หรือย้อนถึงบริบทที่เป็นปัญหาที่ต้องการคำตอบจากการวิจัย อาจมี 2-5 ย่อหน้าก็ได้ขึ้นอยู่กับเนื้อหาที่สำคัญ

ส่วนที่ 2 ส่วนสภาพปัญหา กล่าวสถานการณ์ปัญหาปัญหาหรือเหตุการณ์ปัจจุบันที่เป็นเหตุให้ศึกษาวิจัยเรื่องนี้ อาจจะมี 3 ย่อหน้าก็ได้แล้วแต่เนื้อหา จะกล่าวปัญหาที่ต้องการคำตอบในปัจจุบัน อาจอ้างถึงเหตุผลประกอบในกรณีที่วิจัยเรื่องนี้มีผู้ทำมาแล้ว แต่มีประเด็นปัญหาใดบ้างที่ยังค้างคาอยู่หรือตอบแล้วแต่ยังไม่สมบูรณ์ เหมือนเราเสนอความเห็นในที่ประชุมว่า ให้เอาอย่างนั้นอย่างนี้ ที่ประชุมจะเห็นด้วยกับข้อเสนอของเราหรือไม่ ขึ้นอยู่กับเหตุผลที่เราใช้สนับสนุนข้อเสนอ นั้นเป็นสำคัญ ทั้งหมดนี้เพื่อแสดงเหตุผลให้เห็นว่า เรื่องที่นำมาศึกษานี้สำคัญและจำเป็น จนเป็นสาเหตุทำให้สนใจและตัดสินใจเลือกศึกษาเรื่องนี้

อีกประการหนึ่ง ความสำคัญของปัญหา การวิจัยเรื่องนี้มีความสำคัญต่อตนเอง สังคมอย่างไร จะสร้างแนวคิด ทฤษฎีต้นแบบเพื่อรับใช้สังคมอย่างไรบ้าง อย่างน้อยหนึ่งย่อหน้า ซึ่งการเขียนหัวข้อนี้จะมีจำนวน 3-5 หน้า บางเรื่องกำหนดให้ 2-3 หน้า

ส่วนที่ 3 ส่วนที่แคบเข้า หมายถึงการชี้เป้าลงไปว่าทำไมเรื่องวิจัยจึงเกิดขึ้น เกิดการพัฒนาอย่างไร เป็นย่อหน้าสุดท้าย จะมีคำว่า ดังนั้น หรือ ด้วยเหตุนี้ หรือด้วยเหตุผลดังกล่าวมา ตามด้วยคำว่า ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเพื่อตอบ โจทย์วิจัยนี้ ซึ่งจะสร้างองค์ความรู้ ก่อให้เกิดมีคุณประโยชน์ต่อผู้วิจัย สถาบันการศึกษาตลอดถึงเป็นบทเรียนสำหรับพัฒนาประเทศได้

อนึ่ง เกี่ยวกับกรอบการเขียนความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา ผู้เขียนใคร่ขอ อนุญาตนำแนวคิดการเขียนเรื่องนี้ของพระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยมาสนับสนุนความเข้าใจให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ดังนี้ “ในโจทย์ วิจัย ผมได้เสนอไปว่า การทำแผนพัฒนาองค์กรกับการทำโครงร่างงานวิจัย/วิทยานิพนธ์ (Proposal) มาจากคำถามพื้นฐานสำคัญหรือการตั้งวัตถุประสงค์การวิจัยที่คล้ายคลึงกันมาก คือ (1) ตั้งคำถาม เพื่อให้เรามองย้อนหลัง (2) ตั้งคำถามเพื่อให้เรามองไปข้างหน้า และ (3) ตั้งคำถามเพื่อให้เราหาวิธี เดินไปข้างหน้า”¹ ดังนั้น การเขียนในส่วนนี้ จึงมีเนื้อหาตามเหตุการณ์ ดังนี้

1. มองย้อนหลัง ว่า พื้นฐานหรือมูลเหตุของเรื่องนี้สืบสาวมาอย่างไร
2. ปัญหาอดีตจะเป็นปัจจัยส่งผลมาถึงอย่างไร
3. ปัญหาอดีต เป็นบทเรียนให้แก้ไขอะไรบ้างหรือไม่
4. ปัญหาอดีตเขียนแบบจะนำผลการวิจัยไปแก้ปัญหอะไรในปัจจุบันได้บ้าง
5. เขียนมาให้ถึงหัวข้อวิทยานิพนธ์ว่า เรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์ที่ครอบคลุมประเด็นปัญหา และศึกษา ค้นคว้า การเสนอแนวทางแก้ไขปัญหานั้น จะทำให้สังคม ถึงแวดล้อมดีขึ้นอย่างไร ตามแนวคิด ทฤษฎี เทคนิค วิธีการที่เสนอมานี้
6. เขียนให้ครอบคลุมเนื้อหาในวัตถุประสงค์ทุกข้อ โดยไม่ต้องแยกวัตถุประสงค์ออก แต่กล่าวรวม ๆ ให้มีเนื้อหาครอบคลุม ความยาวประมาณ 3-5 หน้ากระดาษ A4

ตัวอย่าง การเขียนความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ตัวอย่างรายงานวิจัยเรื่อง “สัมพันธภาพแห่งพุทธศาสนา : การศึกษา ภาษา และประเพณี วัฒนธรรมที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต” ที่ครอบคลุมชื่อเรื่อง การศึกษา ภาษา และประเพณี วัฒนธรรมพ่วงด้วยคุณภาพชีวิต ซึ่งวัตถุประสงค์ก็ตั้งตามขอบข่ายนี้ ดังนี้

พระพุทธศาสนา ในฐานะวิถีชีวิตของคนไทย มีอิทธิพลต่อสังคมไทยมาตั้งแต่ก่อก่อเกิด อาณาจักรไทย มีหลักฐานว่า พระพุทธศาสนาเข้าสู่ไทยภายหลังการทำสังคายนาครั้งที่ 3 (พ.ศ. 234) ซึ่งพระเจ้าอโศกมหาราชทรงอุปถัมภ์ในการจัดทำ เนื่องจากพระองค์เกิดศรัทธาเลื่อมใสใน พระพุทธศาสนาอันเกิดจากประกายปฏิปทาของสามเณรน้อยนามว่าติสสะ ทำให้พระองค์วางอาวุธ หันมาถือธรรมอาวุธ จากผู้ร้ายตามพระนามว่าพระเจ้าจันฑาโศก เป็นผู้ทรงธรรมตามพระนามว่า อโศก ซึ่งเป็นกษัตริย์ระดับมหาราช พระองค์มีวิสัยทัศน์เห็นการณ์ไกลนำพาพระพุทธศาสนาออกสู่

¹ Panna Som, โจทย์วิจัยวันนี้: ข้าหละงานวิจัย/วิทยานิพนธ์ (2), [แหล่งข้อมูล]

ระดับนานาชาติโดยคณะธรรมทูต 9 สาย โดยสายที่ 8 นำมาเผยแพร่ยังสุวรรณภูมิ หรือดินแดนสุวรรณภูมิให้แก่อาณาจักรไทย ซึ่งพระเถระ 2 รูป คือ พระโสณะ กับ พระอุตตระ เป็นทูตนำมาเผยแพร่ เมื่อ พ.ศ. 300 โดยประมาณ และพระพุทธศาสนาเข้าสู่สุวรรณอีกสายหนึ่ง คือ สายลังกา โดยพระสงฆ์ลังกานำมาเผยแพร่ ใช้ภาษาธรรมเป็นบาลี (อักษรสิงหล) ซึ่งกษัตริย์ราชวงศ์พระร่วงพระนามว่าพระยาลิไทย ศึกษาเล่าเรียนพระไตรปิฎกจนแตกฉาน ได้สมัญญานามว่า พระเจ้าศรีธรรมไตรปิฎก และพระองค์ยังแตกฉานในธรรมที่ได้จากการศึกษาภาษาบาลีนั้นด้วย จนได้สมัญญานามว่า พระธรรมมหาราชาลิไทย พระองค์ได้พระราชนิพนธ์วรรณกรรมเรื่องเอก เรื่องหนึ่งนามว่า เถภูมิกถา หรือไตรภูมิ ต่อมาเพื่อให้เป็นเกียรติแก่ราชวงศ์พระร่วงของพระองค์จึงมีพระนามต่อท้ายว่า ไตรภูมิพระร่วง เป็นที่ประจักษ์แก่สายทางวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาที่เจริญรุ่งเรืองในสมัยกรุงสุโขทัยมาถึงทุกวันนี้

ณ ปัจจุบันนี้ โดยประมาณแล้วสังคมไทยจำนวน 95% เป็นชาวพุทธ มีพระสงฆ์โดยประมาณสามแสนรูป มีวัดวาอารามโดยประมาณสามหมื่นแห่ง นี้เป็นสถิติที่ได้พบและได้ยินบ่อย ด้วยเหตุนี้พระพุทธศาสนาจึงมีอิทธิพลต่อสังคมไทยในเชิงปริมาณ ว่าโดยคุณภาพแล้วสังคมไทยหรือชาวไทยเคารพนับถือพระพุทธศาสนา โดยซึมซับในพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าจากพระสงฆ์ที่นำมาเผยแพร่ จากการศึกษาเล่าเรียนในสถานศึกษา จากการศึกษาปฏิบัติตามวัฒนธรรมประเพณีที่มากับพระพุทธศาสนา รายงานวิจัยนี้มีความจำเป็นและสำคัญต่อสังคมเพียงใด แม้โครงการวิจัยกับยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) กำหนดเป็นยุทธศาสตร์ที่ 1 ว่า การสร้างศักยภาพและความสามารถในการพัฒนาทางสังคมและกำหนดกลยุทธ์การวิจัยที่ 2 ; เรื่อง ส่งเสริม อนุรักษ์ และพัฒนาคุณค่าทางศาสนา คุณธรรม จริยธรรม ศิลปวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ที่หลากหลาย แผนงานวิจัยที่ 2.2 การวิจัยเกี่ยวกับองค์ความรู้ทางศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยม และสร้างสรรค์งานศิลป์ ระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับนานาชาติ และแผนงานวิจัยกับกลุ่มเรื่องวิจัยที่ควรมุ่งเน้นตามนโยบาย และยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2555-2559) กำหนดไว้ใน ยุทธศาสตร์ที่ 3 ว่า การปฏิรูปการศึกษาและสร้างสรรค์การเรียนรู้ การวิจัยเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษา การจัดการศึกษา และรูปแบบการศึกษาที่เชื่อมโยงสู่ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งการบริหารจัดการการเรียนรู้สู่ระบบเศรษฐกิจชุมชน และการพัฒนาระบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง

สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประ กาศ รับข้อเสนอการวิจัย ประจำปีงบประมาณ 2560 เปิดโครงการวิจัยที่สอดคล้องกับนโยบายและยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัยและสอดคล้องกับยุทธศาสตร์วิจัยของชาติ ตามกรอบประเด็นการวิจัยข้อที่ 2 ว่า การวิจัยด้านการเรียนรู้และกระบวนการสร้างจิตสำนึกแห่งความเป็นพลเมืองตามแนว

พระพุทธศาสนาซึ่งมุ่งเน้นความรู้ ภาษา และวัฒนธรรมประเพณีเป็นปัจจัยสร้างจิตสำนึก สอดคล้องกับรัฐบาลคณะรักษาความเรียบร้อยแห่งชาติ (คสช.) มุ่งเน้นให้คนในชาติมีจิตสำนึกและค่านิยมไทย 12 ประการ มีความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เป็นต้น ก็แสดงให้เห็นว่า การปฏิบัติด้วยจิตสำนึก (Conscience) คือ การที่เราให้ความสำคัญและปฏิบัติตาม โดยตระหนักถึงอัตลักษณ์ของตัวบุคคลและเอกลักษณ์ขององค์กรที่เป็นเป้าหมายถึงความโดดเด่นของชาติ

พระราชกฤษฎีกาเบกษา เรื่องการะงานทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของอาจารย์และผู้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการออกกำหนดโดยสำนักนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 20 สิงหาคม 2558 ได้เผยแพร่ประกาศคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา (ก.พ.อ.) หน้า 65 เล่ม 132 ตอนที่ 82 ง เรื่อง มาตรฐานการะงานทางวิชาการของผู้ดำรงตำแหน่งอาจารย์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ และศาสตราจารย์ พ.ศ. 2558 ว่า อาจารย์และผู้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการต้องมีภาระงานหรือกิจกรรมเพื่อทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม อันเป็นการดำรงไว้ซึ่งคุณค่า อัตลักษณ์ของท้องถิ่น เอกลักษณ์ของชาติ รวมทั้งปลูกฝังความเป็นชาติในลักษณะต่าง ๆ

การศึกษาในพระพุทธศาสนานั้น มีหลักการศึกษามากมาย แนว การที่ปฏิบัติแนวไหนนั้น ก็ขึ้นอยู่กับกาลยามมิตรที่จะเชิญชวนชักชวนเรา นั่นคือปัจจัยภายนอกมีส่วนช่วยให้เราเข้าหาธรรม เพราะคนที่ใกล้ชิดเรามากที่สุด คือ กัลยาณมิตร บางคนอาจจะบอกว่า ต้องรักษาศีล 5 ให้ได้ก่อน บางคนก็บอกว่า ต้องเคารพนับถือพระเครื่องของคลังจากเกจิอาจารย์ต่าง ๆ นี่ก็มีส่วนช่วยให้คนเข้าถึงธรรมได้ เพราะคนที่เล่นพระเครื่องนี้ มีปรัชญาธรรมอยู่ว่า ต้องรักษาศีล ต้องนับถือพระรัตนตรัย พุคตามคคิชาบ้านว่า “ต้องอยู่ในศีล กิณอยู่ในธรรม”

ภาษา ในพระพุทธศาสนา หลายคนอาจจะมองเพียงว่า เป็นภาษาพูด ภาษาเขียนที่ใช้ ส่วนภาษาบาลีเป็นภาษาเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้า นั่นก็ใช่ เป็นส่วนหนึ่ง ส่วนอื่น ๆ ที่พระพุทธเจ้าให้ความสำคัญคือ การใช้ภาษากับคนในถิ่นต่าง ๆ ในชนชั้นวรรณะของอินเดียสมัยโบราณนั้น ซึ่งสมัยนั้น ใช้กันอยู่ 2 ภาษา คือ ภาษามคธ กับภาษาสันสกฤต ถือว่า ภาษาสันสกฤต เป็นภาษาของคนชั้นสูง มีคนใช้กันน้อย แต่คนส่วนใหญ่ใช้ภาษามคธหรือภาษาบาลี ดังนั้นพระพุทธเจ้าจึงเลือกภาษามคธเป็นภาษาเผยแผ่พระพุทธศาสนา ที่สำคัญคือ ในการเผยแผ่ธรรมนั้น ต้องให้ภาษาการแสดงธรรมนั้นในหังดงามทั้งในเบื้องต้น ท่ามกลาง และที่สุดด้วย ดังพระพุทธเจ้าให้อุคมการณการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่พระอรหันตสาวก 60 องค์แรก ที่ป่าอิสิปตนมฤทายวัน เมืองสาธนาถ กรุงพาราณสี แคว้นกาสิว่า

ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงจาริกไป เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ อย่าไปโดยทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมมีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง และมีความงามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะบริสุทธิ์บริบูรณ์ครบถ้วน สัตว์ทั้งหลายที่มีรูปในตาน้อยมีอยู่ ย่อมเสื่อมเพราะไม่ได้ฟังธรรม จักมีผู้รู้ธรรม ภิกษุทั้งหลาย แม้เราก็จักไปยังตำบลอุรุเวลาเสนานิคมเพื่อแสดงธรรม²

พระพุทธพจน์ที่ประกาศศาสนาข้างต้นนี้ ประเด็นที่เกี่ยวกับภาษา คือ ความงามหรือไพเราะในเบื้องต้น ท่ามกลาง และที่สุด นั่นคือ เบื้องต้นให้จับใจ น่าติดตามให้ได้คำคำตอบ ท่ามกลาง ให้ได้สาระสำคัญนำไปพัฒนาชีวิตให้ได้ริบบุคคลชั้นต่าง ๆ ไพเราะในที่สุด ให้ได้ข้อสรุป เป็นสูตรหรือทฤษฎีแล้วนำไปปฏิบัติต่อไป ส่วนคำว่าเผยแผ่ธรรมให้งามทั้งอรรถ และพยัญชนะ คือ ให้แสดงอรรถแห่งธรรมโดยเนื้อหาสาระที่เหมาะสมกับอาชีพ ฐานะ การศึกษาอุปนิสัยของคนในถิ่นนั้น ๆ และคำว่าพยัญชนะ นั่นคือ ให้ใช้ภาษาในการเผยแผ่ได้แก่ ภาษามคธหรือภาษาบาลี นั่นเอง ข้อสำคัญ คือ ให้งาม หรือให้ไพเราะนี้ เป็นคุณสมบัติที่สามารถกล่าวบรรยายพระสัทธรรมให้เข้าใจง่าย อุปมาหางของที่กล่าว เปิดไฟฟ้าให้ส่องสว่างในที่มืด ตามที่หลักการแสดงธรรมของพระพุทธเจ้า ที่เรียกว่า พุทธลีลาหรือลีลาเทศนา 4 ประการ คือ “เป็นผู้กล่าวสอนให้รู้แจ้ง ชี้แจงให้เห็นชัด (สันตสนา) ชวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ (สมาทปนา) ระวังใจให้อาจหาญแกล้วกล้า (สมุตเตชนา) ปลอดภัยโลมใจให้สดชื่นร่าเริง (สัมปหังชนา)”³ สร้างวลีว่า แจ่มแจ้ง จูงใจ แกล้วกล้า ร่าเริง

ศิลปวัฒนธรรม มีความสำคัญโดยเป็นเครื่องหมายที่แสดงถึงภูมิปัญญาของมนุษย์ บ่งชี้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองทางสติปัญญา ความคิดของบรรพบุรุษ ส่วนคุณลักษณะศิลปะจะเป็นอย่างไรนั้นจะบอกถึงอุปนิสัยหรือจิตของคนแห่งนั้นได้เป็นอย่างดี แม้จะเป็นวัฒนธรรมรับช่วงที่ดีเมื่อรับเข้ามาแล้วเห็นว่าดี มีคุณค่าก็ใช้สติภูมิปัญญาเลือกเฟ้นเป็นวิถีชีวิตต่อคนรุ่นต่อมาก็ตาม แต่ก็ เป็นศิลปวัฒนธรรมที่สื่อธรรมทั้งศิลปวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม นามธรรม เช่น สถาปัตยกรรม ที่เป็นโบสถ์ วิหาร ประเพณีสงกรานต์ ลอยกระทง และเทศน์มหาชาติ

คุณภาพชีวิต คือชีวิตที่ดีมีสุข เน้นการมีกินมีใช้ หรือความอึดปากอึดท้องเป็นความสุขในชีวิตของแต่ละคน และจะมีผลไปถึงทุกชีวิตในสังคมด้วย และแหล่งความสุขอีกอย่างหนึ่งคือ

² วิ.ม. (ไทย) 4/32/40.

³ พ.อติ. (ไทย) 25/104/482.

สันติสุข เป็นความสุขที่เกิดจากความสงบเรียบร้อยในถิ่นฐานบ้านเกิดของตน ปัจจุบันประเทศไทย เราไม่มีความสุขในสามจังหวัดชายแดนใต้ คือยะลา ปัตตานี และนราธิวาส ทำให้ผู้คนในสาม จังหวัดนี้อยู่ได้อย่างไม่เป็นสุข กินไม่ได้ นอนไม่หลับ เพราะต้องคอยหลบหลีกอันตรายตลอดเวลา หลายคนต้องอพยพย้ายถิ่นฐานบ้านเกิดไปอยู่ที่สงบ เหตุการณ์นี้ อย่าถามว่าคุณมีความสุขดีไหม คำตอบที่ต้องได้คือ ไม่มี เมื่อถิ่นฐานบ้านเกิดไม่มีความสุขแล้ว จะมีผลต่อการผลิตความคิด เกิด สติปัญญาที่ละเอียดอ่อน เพราะนักคิดนักปรัชญาจะเลือกเกิดสงบเย็น มีภูมิประเทศหรือภูมิอากาศที่ เหมาะสมและที่ทำหากินเป็นปฏิรูปเทศ ที่ทำเกษตรกรรมก็ต้องสัปปายะด้วย ตัวอย่างพระพุทธเจ้า เลือกเกิดในกาล ทวีป ประเทศ ตระกูล และพุทธมารดาที่เหมาะสม ภูมิปัญญาของนักปรัชญาชาว กรีก เช่น โสกราตีส เพลโต อริสโตเติล ก็ถือกำเนิดลุ่มน้ำไนล์ จนเรียกขานกันว่า อารยธรรมลุ่มน้ำ ไนล์ หากเป็นประเทศสยาม อาศัยแม่น้ำผ่านใจกลางประเทศจุดที่เป็นเมืองหลวง ก็ต้องเรียกว่า อารย ธรรมลุ่มน้ำเจ้าพระยา หรือลุ่มน้ำน่าน น้ำปิง วัง ยม น้ำมูล

ศิลปวัฒนธรรม/ประเพณีไทยก็ลักษณะเดียวกัน เป็นผลผลิตจากชีวิตที่ดี มีคุณภาพ เป็น กาลเวลาเกิดอารยธรรม ซึ่งอารยธรรมที่เป็นธรรมคำสอนที่ดี เป็นวัฒนธรรมทางวัตถุที่ดี ที่เป็น เทศกาลประเพณีที่ดีนี้ เกิดจากการมีคุณภาพชีวิตที่ดีจนปฏิบัติตามถึงทุกวันนี้ เช่น ความสามัคคีปอง ดองของคนในชาติ ซึ่งรัฐบาลสมัยของคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (คสช.) โดย ฯพณฯ พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นนายกรัฐมนตรีกำหนดขึ้น นอกจากนี้ยังมีค่ามาตรการสร้างจิตสำนึก และค่านิยม 12 ประการดังกล่าวแล้ว ซึ่งเน้นลงไปยังเยาวชน ทั้งหลายทั้งปวงนี้ถือว่าเป็น กระบวนการสร้างจิตสำนึกของคนในชาติได้อย่างดี ทำให้เกิดสันติภาพ คือ สงบ แต่ตามนัย พระพุทธศาสนา รวมไปถึงสันติภาพทางกายและสันติภาพทางกาย และยังรวมถึงความหลุดพ้นจาก กิเลสตัณหาต่าง ๆ ด้วย เพราะคำว่าสันติภาพ เป็นชื่อของความสุข ตามพุทธพจน์ที่ว่า “สุขอื่น ยิ่งกว่า ความสงบไม่มี”⁴ (นตฺถิ สนฺติ ปรี สุขํ)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาวิจัยเรื่องนี้ เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกให้เกิดมีแก่สังคมด้วยการ อนุรักษ์ และพัฒนา สร้างต้นแบบจิตสำนึกในภาษา ศิลปะ วัฒนธรรม ซึ่งวิถีชีวิตของสังคมไทยมี รากฐานจากพระพุทธศาสนาและชี้ให้เห็นถึงอิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีผลต่อการพัฒนา คุณภาพชีวิต ที่ปรากฏออกมาในรูปแบบศิลปวัฒนธรรม ประเพณีซึ่งอิงคตินิยมต่าง ๆ เช่น ปรีศนา ธรรมศีตาโชน คือความไม่ประมาท พวงหรีด คือ วงจรชีวิตปฏิจสมุปบาท เป็นต้น จะเห็นว่า การ เขียนนี้ครอบคลุม 3-4 ประเด็นหลัก คือ พระพุทธศาสนา ภาษา ศิลปวัฒนธรรม และคุณภาพชีวิต

⁴ พ.ธ. (ไทย) 25/202/95.

ดังนั้น การเขียนความเป็นและความสำคัญของการวิจัยนี้ มีหลักการเขียนความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาวิจัยบทที่ 1 ข้อ 1.1 ตามระเบียบวิธีวิจัยสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ดังนี้ “ควรเขียนความเป็นมาจากบริบทของสังคมภาพใหญ่สู่ประเด็นการวิจัยของเราในรูปสามเหลี่ยมหัวกลับ ∇ โดยมีการอ้างอิงที่ถูกต้อง จำนวน 3-5 หน้า”

3.2 การเขียนวัตถุประสงค์ของการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยถือเป็นหัวใจของการวิจัย เพราะจะรู้ทิศทางว่าจะศึกษาประเด็นอะไร ต้องการคำตอบโจทย์อะไร ก็ดูได้จากวัตถุประสงค์นี้ เราจึงต้องกำหนดวัตถุประสงค์ให้เป็นประจักษ์ (รูปธรรม) เป็นการตีกรอบให้ชัดเจน กำหนดโจทย์ก็ได้ ท้ายสุดจะได้ข้อสรุปออกมา นำสู่ผู้ใช้ ประการสำคัญ คือ ต้องเข้าใจว่า วิจัยมีหลายเชิง แต่เชิงที่นิยมใช้กันในสนามพระพุทธศาสนาหรือปรัชญา คือ เชิงคุณภาพ หรือไม่ก็เชิงเอกสาร อาจผสมผสานกับเชิงปริมาณบ้างแต่ไม่เน้นมากนัก เพียงให้รู้ขนาดเปอร์เซ็นต์ว่า มากมายน้อยเพียงใด ดังนั้น จึงกำหนดลักษณะวัตถุประสงค์ทั้ง 3 เชิงนี้ คือ เชิงปริมาณ เชิงคุณภาพ และเชิงเอกสาร ว่า

การเขียนวัตถุประสงค์เชิงปริมาณ จะมีกระบวนการน้อยมากเรียกว่าง่ายสำหรับผู้เริ่มต้น แต่จะให้หลักการสร้างหรือเขียนวัตถุประสงค์กว้าง ๆ ดังนี้

หลักการสร้าง

1. แยกวัตถุประสงค์เป็นข้อ ๆ โดยมาตรฐานจะนิยมตั้งไว้ 3 ข้อ คือ ข้อ 1 จะกำหนดวัตถุประสงค์กว้าง ๆ มีลักษณะศึกษาสภาพปัญหาเรื่องนั้น ๆ หรือลักษณะมอย้อนหลัง หรือกำหนดศึกษาหลักการ ทฤษฎีของเรื่องนั้น ๆ ข้อ 2 กำหนดประเด็นเนื้อหาต่อมาที่อาศัยเนื้อหาในข้อแรกเคลื่อนไหวไปมา เป็นตัวแปรที่เตรียมตัวไปตั้งเป็นแม่บทหรือนำไปประยุกต์ใช้เพื่อแก้ปัญหาปัจจุบัน จะเป็นเชิงปฏิบัติการที่แคบเข้ามาหรือลักษณะมองไปข้างหน้า ข้อ 3 จะประเด็นที่ประยุกต์ใช้ เปรียบเทียบ วิเคราะห์ สังเคราะห์ เปรียบเทียบได้กับการปรุงอาหารที่นำวัตถุดิบเครื่องปรุงลงหม้อให้สุกแล้วคอยชิมว่า รสชาติเป็นอย่างไร หรือรายงานผลจากการวิเคราะห์จากวัตถุประสงค์ที่ 1 หรือที่ 2 ข้างต้น มีลักษณะดังนี้

1. เขียนคำขึ้นต้นด้วยคำว่า เพื่อ..... ศึกษา, เพื่อวิเคราะห์, เพื่อเปรียบเทียบ...ฯลฯ)
2. กำหนดวัตถุประสงค์ให้เป็น โจทย์ที่ต้องการคำตอบตามชื่อเรื่องวิจัย

3. กำหนดวัตถุประสงค์ให้ครอบคลุมกับชื่อเรื่องวิจัย
4. เขียนเป็นวลีบอกเล่าธรรมดา ไม่ใช่คำถามหรือคำที่เป็นเงื่อนไขหรือปฏิเสธ

ตัวอย่างที่ 1 การเขียนวัตถุประสงค์การวิจัยเชิงปริมาณ

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาความพึงพอใจในการบริหารจัดการฝายน้ำล้น บ้านห้วยแสงดาว ต.ห้วยทราย อ.ชาติตระการ จ.พิษณุโลก” สร้างวัตถุประสงค์ว่า

1. เพื่อศึกษาสภาพการณ์การดำเนินชีวิตของชาวบ้านห้วยแสงดาว ต.ห้วยทราย อ.ชาติตระการ จ.พิษณุโลก
2. เพื่อศึกษาศึกษาระดับความพึงพอใจต่อการบริหารจัดการฝายน้ำล้น ฯ
3. เพื่อนำวิเคราะห์ผลระดับความพึงพอใจต่อการบริหารจัดการฝายน้ำล้น ฯ

ข้อสังเกต:

วัตถุประสงค์ข้อ 1 เป็นการศึกษาสภาพการณ์หรือบริบทของชาวบ้านที่ประกอบด้วยพื้นที่ แหล่งน้ำ ภูมิประเทศ วิถีชีวิต ค่านิยม วัฒนธรรมเด่น ๆ มีลักษณะมองย้อนหลัง ข้อที่ 2 ศึกษาความพึงพอใจที่เป็นผลสัมฤทธิ์ การคุ้มทุน การเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ ที่จะป็นปัจจัยในการสร้างสิ่งสาธารณูปการอื่น ๆ ต่อไป ข้อที่ 3 ต้องการได้รับคำตอบความพึงพอใจที่เป็นปริมาณชัดเจนและมุ่งนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการแก้ปัญหาต่อไป

ตัวอย่าง 2 : การเขียนวัตถุประสงค์การวิจัยเชิงคุณภาพ

การวิจัย เรื่อง “ศึกษาแนวคิดและกระบวนการเสริมสร้างสุขภาวะองค์รวมตามแนวพระพุทธศาสนา” สร้างวัตถุประสงค์ว่า

1. เพื่อศึกษาสุขภาวะองค์รวมตามแนวพระพุทธศาสนา
2. เพื่อสร้างรูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะองค์รวมของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา
3. เพื่อเสนอรูปแบบการประยุกต์ใช้ธรรมในการเสริมสร้างสุขภาวะองค์รวม ฯ

ข้อสังเกต :

ข้อที่ 1 เป็นลักษณะศึกษาแนวคิด อุดมการณ์ ทฤษฎีด้านการศึกษาเกี่ยวกับการดูแลรักษาสุขภาพที่ปรากฏในพระไตรปิฎก คัมภีร์หลักในพระพุทธศาสนา เช่น “ความไม่มีโรค เป็นลาภอันประเสริฐ” “ร่างกายเป็นรังของโรค” ชาติ 4 ขาดความสมดุลก่อให้เกิดอาพาธอย่างไร และศึกษาแนวคิดด้านความเชื่อเกี่ยวกับสุขภาพตามหลักพุทธมวิภังคสูตร ว่า “บางคนมีโรครักษา ผิดพรหมทรม รุปร่างพิกลพิการ เพราะทำปาณาติบาต” “บางคนอายุสั้น ตายก่อนเวลาอันควร เพราะมัก

เบียดเบียนสัตว์” ส่วนข้อ 2 เป็นการสร้างรูปแบบในการเสริมสร้างสุขภาวะองค์รวมของพระสงฆ์ที่คลุมด้านกาย ด้านจิต ด้านปัญญาและด้านสังคม ข้อ ๓ เป็นลักษณะการนำไปประยุกต์ใช้ด้วยแนวคิด หลักการ วิธีการ ขั้นตอน ผ่านสื่อต่าง ๆ ซึ่งข้อนี้ เป็นการดึงสิ่งที่อยู่ใกล้ ๆ ให้เข้ามาใกล้ ๆ กับเราด้วยการนำไปใช้เอง

ตัวอย่าง 3 การเขียนวัตถุประสงค์การวิจัยเชิงเอกสาร:

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาตีความธรรมะที่ปรากฏในศิลปะนวัตกรรม” เป็น ลักษณะการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร ว่าตามคัมภีร์ ตำนาน ชาดก สร้างวัตถุประสงค์ ว่า

1. เพื่อศึกษาคติ ความเชื่อ การถือธรรมของชาวพุทธที่มีต่อพุทธศิลปกรรม
2. เพื่อศึกษาภูมิทัศน์ประเภทสถาปัตยกรรมตามแนวจักรวาลวิทยาในไตรภูมิ
3. เพื่อศึกษาพุทธศิลปกรรมที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต

ข้อสังเกต:

วัตถุประสงค์ 1 เป็นการศึกษา คติ ความเชื่อ การถือธรรมของชาวพุทธว่า ความ เป็นมาเป็นไปอย่างไร เชื่อมโยงกับเทพไท้เทวา พระอินทร์ พระพรหม ยมยักษ์อย่างไร สื่อถึงพระ ธรรม คำสอนอย่างไร ซึ่งเราจะเห็นตามวัด พระราชวังว่า มีศิลปะด้านสถาปัตยกรรม ประเภทการ แกะสลัก การปั้น เช่น พระพุทธรูป ซ่อฟ้า ไบระกา หางหงส์ นาค ครุฑ ยอดพระปราสาทมากมาย และเชื่อว่าสื่อถึงธรรม เราจะเห็นว่า เจดีย์องค์หนึ่งจึง 4 เหลี่ยม และมีย่อมุม 3 ย่อมุม จะสื่อถึงธรรม ชื่ออะไร วัตถุประสงค์ 2 เป็นการศึกษา ลักษณะ ขนาด ตำแหน่งที่ตั้งของส่วนต่าง ๆ ของจักรวาล วิทยาในไตรภูมิ เช่น ภูเขาพระสุเมรุหรือ พระเมรุมาศ สื่อถึงคำสอนอะไร อยู่ในตำแหน่งใด มี ลักษณะอย่างไร มีอะไรล้อมรอบ และวัตถุประสงค์ 3 เป็นการศึกษาพุทธศิลปกรรมเหล่านั้นที่มีทั้ง ศรัทธา ความเชื่อ ที่แฝงในพุทธศิลปกรรมรวมที่จะบ่งชี้ถึงคุณค่าพุทธศิลปกรรม มีวัฒนธรรม ประเพณี คติธรรมที่จะเป็นจุดสร้างจิตสำนึกแล้วกลับตัวเปลี่ยนใจหันมาพัฒนาชีวิตให้มีคุณภาพทาง ศาสนาต่อไปอย่างไร

3.3 การเขียนปัญหาที่ต้องการทราบ

ข้อนี้ เป็นการกำหนดตัวปัญหาให้ชัดเจนไปพร้อมกับต้องการคำตอบจากปัญหานั้น ถ้า เป็นวิจัยเชิงปริมาณ จะบอกให้ทราบเป็นสถิติ ร้อยละ หรือค่าเฉลี่ย ถ้าเป็นวิจัยเชิงคุณภาพ จะได้ คำตอบเป็นข้อเท็จจริง ได้รู้ ได้แ่งคิด ได้ผลสะท้อนข้อคิดเห็น ข้อวิเคราะห์เชิงบรรยาย ถ้าเป็นวิจัย

เชิงเอกสาร จะได้คำตอบเป็นข้อสรุปจากตำนาน ชาคค คัมภีร์ที่ใช้เป็นหลักเช่น คัมภีร์พระไตรปิฎก คัมภีร์วิสุทธิมรรค คัมภีร์จักรวาลทีปนี แม้ว่าจะกล่าวมาแล้วในวัตถุประสงค์ก็ตาม

หลักการสร้าง

1. แยกปัญหาเป็นข้อ ๆ ขึ้นต้นด้วยคำว่า เพื่อทราบปัญหาเรื่องเพื่อทราบสถิติแต่ละครั้งหรือแต่ละปีเรื่องที่กำหนดขึ้น และลงท้ายด้วยคำถามว่า อย่างไร เพราะอะไร เป็นอย่างไร
2. เขียนให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์แต่ละข้อ
3. เขียนให้สอดคล้องกับชื่อเรื่องวิจัยและคำสำคัญ (keywords) วิจัยด้วย

ตัวอย่าง

งานวิจัยเรื่อง “รูปแบบการเรียนการสอนระเบียบวิธีวิจัยทาง พระพุทธศาสนาตามหลัก อริยสัจ 4 ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงทดลอง ตั้งประเด็นปัญหาที่ต้องการทราบว่า

1. รูปแบบการเรียนการสอนรายวิชาระเบียบวิธีวิจัยทางพระพุทธศาสนาตามหลักของอริยสัจ 4 ที่พัฒนาขึ้น เป็นอย่างไร หรือ คืออะไร
2. ผลการทดลองก่อน-หลังศึกษาคู่มือวิจัยฯ อยู่ในระดับมาก-น้อยต่างกันอย่างไร
3. ข้อเสนอรูปแบบการเรียนการสอนรายวิชาฯ เป็นอย่างไร เมื่อได้รูปแบบแล้ว จะต่อ ยอดอย่างไร ที่จะพัฒนาเครื่องมืออะไรรองรับ

หมายเหตุ:

จะเห็นว่า ข้อ 1 รูปแบบ ข้อ 2 ทดลอง ข้อ 3 ผลการทดลองการใช้คู่มือวิจัยและปัญหา ที่ต้องการทราบนี้บางตำราบอกว่าไม่จำเป็นมีก็ได้ จะเห็นว่าวิทยานิพนธ์หรือรายงานวิจัยบางเรื่อง จะไม่มีหัวข้อนี้ และจะวงเล็บว่า (ถ้ามี) ดังนั้น แสดงว่า มีหัวข้อนี้ได้ ไม่มีก็ได้

3.4 การเขียนขอบเขตการวิจัย

ข้อนี้ เป็นเรื่องสำคัญและจำเป็นมาก เพราะถ้าไม่ได้กำหนดขอบเขตไว้ ปัญหาต่อไปคือ สรุปเนื้อหาลำบากเพราะกว้างเกิน ฟันธงไม่ได้ หาข้อสรุปไม่ได้ จึงต้องกำหนดขอบเขตไว้ ดังนี้

1. ขอบเขตวิจัยด้านเนื้อหา
2. เขตเขตวิจัยด้านคัมภีร์
3. ขอบเขตวิจัยด้านพื้นที่
4. ขอบเขตวิจัยด้านประชากร
5. ขอบเขตวิจัยด้านตัวแปร (ปริมาณ)

6. ขอบเขตวิจัยด้านระยะเวลา (ถ้ามี)

ขอบเขตวิจัยด้านเนื้อหา

ขอบเขตด้านเนื้อหา เป็นสาระสำคัญ โดยลือมาจากวัตถุประสงค์ของการวิจัยซึ่งเนื้อหาการวิจัยนี้จะต่างกันไปตามรูปแบบวิจัยหลัก ๆ คือ

1. ขอบเขตวิจัยด้านเนื้อหาเชิงปริมาณ
2. ขอบเขตวิจัยด้านเนื้อหาเชิงคุณภาพ
3. ขอบเขตวิจัยด้านเนื้อหาเชิงเอกสาร

ขอบเขตเนื้อหาการวิจัยเชิงปริมาณ เป็นขอบเขตเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ที่สอดคล้องกับชื่อเรื่องวิจัยแล้ว เช่น วัตถุประสงค์ว่า การศึกษาสุขภาพตามนัยพระพุทธศาสนา” ก็สามารถกำหนดขอบเขตเนื้อหาตามวัตถุประสงค์นี้ว่า

1. ศึกษาขอบเขตสุขภาพองค์รวมด้านกาย จิตใจ ปัญญา สังคม ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก
2. ศึกษาขอบเขตสุขภาพตามความเชื่อผลกรรมโดยศึกษาเรื่องสุขภาพที่ปรากฏในพระไตรปิฎก เช่น จูฬกัมมวิภังคสูตร มัคคินทียสูตร โลหิจจสูตร สุกสูตร รัตนสูตร มงคลสูตร โภชนังค์ 7 อายุสสธรรม 5 เป็นต้น

ศึกษาขอบเขตสุขภาพด้านความเชื่อกรรมที่มีผลต่อสุขภาพ เช่น เนื้อหาความเชื่อเรื่องบุญ-บาป เรื่อง สวรรค์-นรก ว่า การที่คนอายุยืน ผิวพรรณดี มีโรคภัยไข้เจ็บเบียดเบียนน้อยเพราะบุญหากอายุสั้น อายุยืน ความพิการ อาการไม่ครบ สามสิบสองเพราะบาป วิธีแก้โดยใช้สะเดาะเคราะห์ต่อชาติ ปล่อยนกปล่อยปลาในวันเกิด

ขอบเขตเนื้อหาการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นลักษณะเดียวกันกับการวิจัยเชิงปริมาณ โดยกำหนดขอบเขตเนื้อหาแน่ชัด ลงเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ เช่น ใช้หลักธรรมอะไรบ้าง ใช้ทฤษฎีอะไรบ้าง จะต่างกันตรงที่จำนวนกลุ่มประชากรหรือกลุ่มเป้าหมายที่แคบกว่ากัน เพราะวิจัยเชิงคุณภาพ จะเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ หรือแบบสนทนากลุ่ม 2 กลุ่มหรือ 3 กลุ่ม

ขอบเขตเนื้อหาการวิจัยเชิงเอกสาร เป็นการกำหนดประเด็นที่จะศึกษาในคัมภีร์นั้น ๆ เช่น จะศึกษาเรื่อง นิพพาน ก็ระบุเฉพาะเนื้อหาขอบข่ายเรื่องนิพพานในคัมภีร์นั้น โดยระบุลงไปว่า นิพพานในพระสูตรหรือพระอภิธรรม ทางที่จะไปสู่นิพพานคืออะไร หรือจะนำสารบัญ บทที่ 2-3 มาบ้างก็ได้ โดยไม่ต้องมีการสัมภาษณ์หรือสนทนากลุ่มเหมือนวิจัยเชิงคุณภาพ เพราะใช้คัมภีร์

นั้น ๆ เป็นหลักอยู่แล้ว หรือกำหนดศึกษาเรื่องราวจากการพรรณนาวัฒนธรรมประเพณีทั่วไป เป็นลักษณะอ้างอิงจากเอกสาร ไม่นับตัวบุคคลและสถานที่หรือศึกษาเนื้อหาเฉพาะเรื่องในหนังสือ เช่น คัมภีร์วิสุทธิมรรค ธรรมจากพระโอบ พุทธธรรม What the Buddha Taught เป็นต้น

ขอบเขตวิจัยด้านคัมภีร์

ขอบเขตด้านคัมภีร์นี้ จำเป็นต้องกำหนดขอบเขตไว้ในการวิจัยทุกประเภทแม้แต่การวิจัยเชิงปริมาณก็ต้องกำหนด เพราะการวิจัยตามแนวพระพุทธศาสนาจะต้องกำหนดข้อมูลปฐมภูมิ กล่าวคือพระไตรปิฎกไว้ด้วย เพราะเป็นคุณสมบัติของการทำวิจัยแนวนี้อย่างน้อยต้องมีเรื่องอ้างอิงพระไตรปิฎก 60% และพระไตรปิฎกก็มีหลายฉบับ ต้องระบุว่าเราจะใช้ฉบับไหน ฉบับมหาจุฬาฯ ฉบับบาลีสยามรัฐ หรือฉบับไทยสยามรัฐ หรือฉบับหลวง ส่วนคัมภีร์ทุติยภูมินั้นก็ต้องระบุ เช่นเดียวกันว่า เรื่องนี้มีข้อมูลหลักอยู่ในหนังสืออะไร เช่น จักรวาลทิพนิ ไตรภูมิ ธรรมจากพระโอบ วิสุทธิมรรคหรือหนังสือฎีกาอื่นที่เด่น ๆ หาไม่แล้วเราจะได้ข้อมูลทุติยภูมิจากออนไลน์บ้าง วารสารบ้างมากเกินไปให้เสียเอกลักษณ์ไป

ขอบเขตวิจัยด้านพื้นที่

พื้นที่วิจัย คือการกำหนดขอบเขตพื้นที่ที่จัดเก็บข้อมูลจากประชากรหรือกลุ่มประชากรนั้นอาศัยอยู่ จะมีการกำหนดขอบเขตพื้นที่ต่างกันไปใน การวิจัยทั้ง 3 แบบ คือ

1. ขอบเขตวิจัยด้านพื้นที่เชิงปริมาณ
2. ขอบเขตวิจัยด้านพื้นที่เชิงคุณภาพ
3. ขอบเขตวิจัยด้านพื้นที่เชิงเอกสาร

ขอบเขตวิจัยด้านพื้นที่เชิงปริมาณ คือการกำหนดเป็นพื้นที่จัดเก็บข้อมูลโดยแบบสอบถาม เช่น การเก็บข้อมูลวิจัยจากพื้นที่รอบ ๆ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราชจากผู้สูงอายุ ก็ให้กำหนดพื้นที่วิจัยว่า พื้นที่วิจัยได้แก่ ชุมชนวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช จำนวน 100 คน เป็นต้น ถ้าการวิจัยนั้นกำหนดพื้นที่ทั้ง 4 ภาคของประเทศไทย ก็ต้องระบุจุดที่จะลงเก็บข้อมูลวิจัย เช่น ภาคเหนือ กำหนดเอาวัดพระธาตุคอกยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่ ภาคอีสาน กำหนดเอาวัดทุ่งศรีเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ภาคใต้ กำหนดเอาวัดพระธาตุไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ภาคกลาง กำหนดเอาวัดปัญญาบันทาราม จังหวัดประทุมธานี เป็นต้น

ขอบเขตวิจัยด้านพื้นที่เชิงคุณภาพ คือพื้นที่วิจัยที่จะยกเป็นต้นแบบ อารยะบุกลุ่มและลักษณะประชากรลงไปโดยวิธีการสัมภาษณ์หรือจัดกลุ่มสนทนาเท่านั้น

ขอบเขตวิจัยด้านพื้นที่เชิงเอกสาร คือการกำหนดตามพื้นที่ที่คัมภีร์อยู่ เช่นคัมภีร์พระไตรปิฎกอักษรล้านนา ก็กำหนดพื้นที่ลงไปว่า คัมภีร์พระไตรปิฎกอักษรล้านนา วัด.....ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด..... ถ้าเป็นคัมภีร์ทั่วไปก็ไม่จำเป็นต้องระบุพื้นที่วิจัย หรือเป็นตำนานอารยธรรมล้านช้าง หลวงพระบาง มรดกโลก สปป.ลาว เป็นต้น

ขอบเขตวิจัยด้านประชากร

ขอบเขตประชากร คือการกำหนดกลุ่มประชากรที่จะทำการวิจัยและผู้ให้ข้อมูลด้วยแบบสอบถามหรือแบบสัมภาษณ์แก่เรา ซึ่งการวิจัยเชิงปริมาณกับคุณภาพนั้น ต้องใช้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ส่วนวิจัยเชิงเอกสารจะใช้คัมภีร์ที่จะศึกษาวิจัยนั้น ๆ ไม่ต้องใช้ประชากร ดังนั้น ประชากรหรือกลุ่มประชากรการทำวิจัยทั้ง 2 แบบ คือ

1. แบบขอบเขตประชากรเชิงปริมาณ
2. แบบขอบเขตประชากรเชิงคุณภาพ

แบบขอบเขตประชากรเชิงปริมาณ คือ การระบุประชากรที่จะสอบถามเก็บข้อมูลโดยแยกย่อย เป็น 3 กลุ่ม คือ

1. ประชากรในเขตพื้นที่นั้น (Citizen)
2. กลุ่มประชากรตัวอย่าง (sampling citizen group)
3. กลุ่มเป้าหมาย (Target citizen)

ประชากร คือ จำนวนประชากรที่กำหนดไว้กว้าง ๆ ไม่ระบุจำนวน หมายเอาประชากรทั้งหมดของพื้นที่นั้น ๆ หรือหมู่บ้านนั้น หรือตำบล หรืออำเภอนั้น เป็นแบบเหมารวมในพื้นที่นั้น แล้วนำไปเทียบอัตราส่วนประชากรกับกลุ่มประชากรที่จะกล่าวต่อไป

กลุ่มประชากรหรือประชากรตัวอย่าง คือ ประชากรที่ถูกกำหนดเป็นคณะบุคคล หรือกลุ่มบุคคลให้เป็นตัวแทนประชากรในพื้นที่หรือหมู่บ้านนั้น โดยเทียบเคียงอัตราส่วน เช่น ประชากร 100 คน จะได้กลุ่มประชากร 80 คน ถ้า 110 จะได้ 86 คน ซึ่งย่อลงมาจากประชากรตามอัตราส่วน เพื่อทำหน้าที่ตัวแทนของประชากรในตำบล อำเภอ โดยการเทียบเอาอัตราส่วนเอาจากประชากรนั้น ซึ่งมีหลักการทำอัตราส่วนตามทฤษฎีเพื่อกำหนดขนาดตัวอย่างประชากร (Sample size) และขนาดกลุ่มประชากรตัวอย่าง (Sample groups) ตามทฤษฎีการเทียบอัตราส่วนประชากรกับกลุ่มตัวประชากรหรือการจัดกลุ่มประชากรของเครจซี่ แอนด์ มอร์แกน (Krejcie and Morgan) ตัวอย่างข้อ 3.9 ตารางที่ 3.2

กลุ่มเป้าหมาย คือ ประชากรรวม ๆ กำหนดพื้นที่คร่าว ๆ โดยเป็นบุคคลที่จะให้ข้อมูลในการเก็บข้อมูลวิจัย ไม่มีการเทียบเคียงอัตราประชากร มักใช้กับการวิจัยแบบมุ่งเป้าในพื้นที่เจาะจงหรือเฉพาะบุคคลนั้น ๆ

แบบขอบเขตประชากรการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ การกำหนดผู้ให้ข้อมูลโดยวิธีสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล หรือเป็นกลุ่มสนทนา เช่น การเก็บข้อมูลวิจัยเรื่อง ศึกษาศรีธรรมที่ปรากฏในประเพณีสงกรานต์จังหวัดพิษณุโลก จะระบุประชากรในลักษณะกลุ่มเป้าหมาย ในจังหวัดพิษณุโลก ขึ้นต่อไปคือระบุพื้นที่ลงไปว่า จะเป็นจุดใดของจังหวัดพิษณุโลก เช่น กำหนดกลุ่มเป้าหมายประชากร ชุมชนรอบ ๆ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ก็คัดเลือกกลุ่มเป้าหมายที่มีความรู้พอที่จะให้ข้อมูลเราได้ การวิจัยแบบนี้มีวิธีเก็บข้อมูลสัมภาษณ์ 2 แบบ คือ

1. สัมภาษณ์แบบรายบุคคล เพื่อเก็บข้อมูลที่ละคน จนครบตามจำนวนที่กำหนด
2. สัมภาษณ์แบบสนทนากลุ่ม เพื่อเก็บข้อมูลเป็นกลุ่ม ๆ การสัมภาษณ์แบบสนทนากลุ่ม (Focus Group) มีองค์ประกอบ คือ

2.1 วิทยากรหรือผู้ดำเนินรายการ (Moderator)

2.2 ผู้ร่วมสนทนาในกลุ่ม มี 5 คน หรือ 10 คน (Key Informant)

แบบขอบเขตประชากรวิจัยเชิงเอกสาร ประชากรแบบนี้จะต่างจากขอบเขตประชากร 2 แบบข้างต้น เพราะถือเอกสารเป็นหลัก คือไม่ต้องมีประชากรหรือจะมีก็ได้ โดยทำรูปแบบการสัมภาษณ์หรือสนทนากลุ่มเกี่ยวกับเอกสารหรือคัมภีร์นี้ ๆ กับผู้อยู่ในพื้นที่ที่จะวิจัยนั้น

ขอบเขตวิจัยด้านตัวแปร

ตัวแปร เป็นเรื่องที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามกัน กล่าวคือทำให้อีกสิ่งหนึ่งเปลี่ยนแปลงตามไประหว่างตัวแปรต้นกับตัวแปรตาม คือ

1. ตัวแปรต้น/ตัวแปรอิสระ (independent variable)

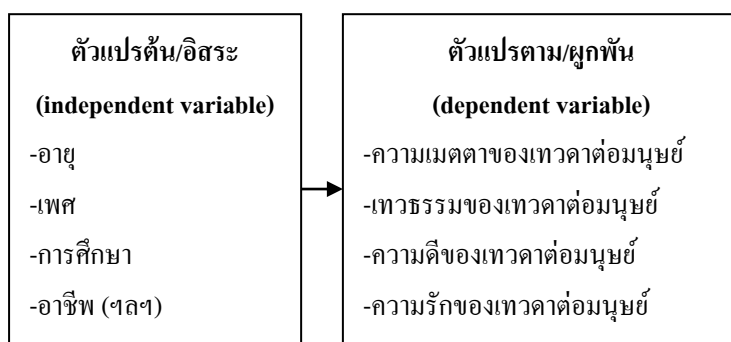
2. ตัวแปรตาม/ผูกพัน (dependent variable)

ตัวแปรต้นหรือตัวแปรอิสระ (independent variable) คือ ตัวแปรหลักหรือตัวตั้งซึ่งเป็นการบ่งบอกถึงสถานะตัวของบุคคลที่ให้ข้อมูลกับเรา ได้แก่ อายุ เพศ การศึกษา อาชีพ รายได้ เป็นต้น

ตัวแปรตามหรือตัวแปรผูกพัน (dependent variable) คือ ตัวแปรที่ผันตามตัวแปรต้น กล่าวคือ ถ้าตัวแปรต้น เป็นประเภท อายุ เพศ สถานะ ระดับศึกษาอย่างนี้ ๆ จะมีผลทำให้ตัวแปร

ตามเปลี่ยนตามด้วย สมมติว่าเรื่องการสอนของอาจารย์ท่านใดท่านหนึ่ง มีผลออกในระดับมากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับระดับความคิดเห็นของนิสิตที่มีเพศ อายุ ต่างกัน แสดงว่า อายุ เพศ เป็นตัวกำหนดความคิดของบุคคลนั้นได้เป็นอย่างดี แต่การวิจัยเชิงปริมาณ เชิงคุณภาพ และเชิงเอกสาร จะกำหนดตัวแปรต่างกัน คือ

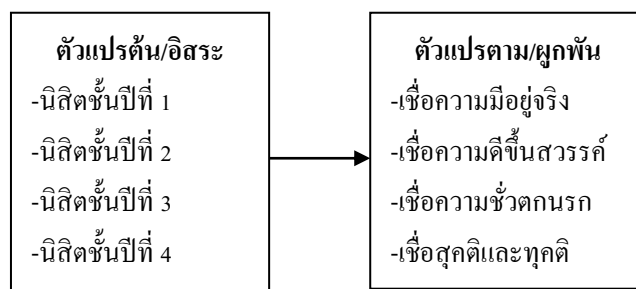
ตัวแปรเชิงปริมาณ การวิจัยแบบนี้ ต้องกำหนดตัวแปรเสมอ เพราะเป็นข้อบังคับที่ต้องมีซึ่งต่างจากงานวิจัยแบบอื่น ๆ ที่ไม่จำเป็นต้องมี ตัวแปรนี้จะมี 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายตัวแปรต้นหรืออิสระ (ตัวตั้งหลัก) กับอีกตัวแปรตาม (ผันแปรตามตัวตั้งหลัก) ตัวอย่างงานวิจัยเรื่อง “การศึกษาเทวดาในพระพุทธศาสนา” จะกำหนดตัวแปรทั้ง 2 ฝ่ายไว้ดังนี้



หมายเหตุ :

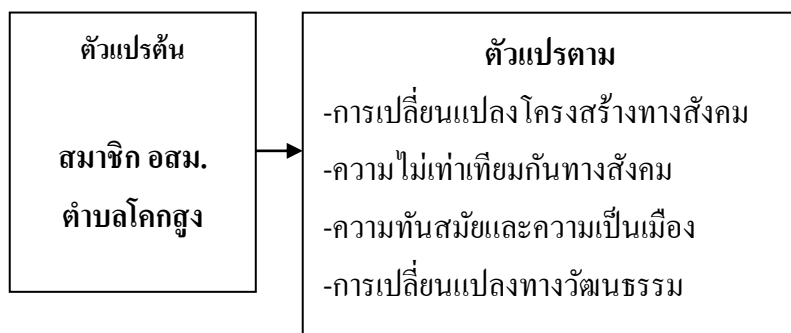
ตัวแปรต้น คือตัวตั้งหลักซึ่งเป็นคุณสมบัติประจำตัว ได้แก่ อายุ เพศ การศึกษา อาชีพ ตัวแปรตาม คือ เรื่องนั้นที่จะผันแปรตาม ๆ ไปตามอำนาจของอายุ เพศ เป็นลักษณะที่เกิดตามมา หรือมีขึ้น โดยการฝึกฝน เช่น ความเมตตา ฯ ความศักดิ์สิทธิ์ ฯ ความดี ฯ ความรักของเทวดาต่อมนุษย์ ผันแปรตาม คือประเด็นที่ศึกษาวิจัยโดยมีระดับความคิดเห็น มาก ปาน น้อย แปรไปตามด้วย เพราะความต่างแห่งอายุ เพศ การศึกษา และอาชีพนั่นเอง

อีกตัวอย่าง คือ ความเชื่อของนิสิตแต่ละระดับชั้นเรียนต่อเรื่องนรก-สวรรค์ คือ



ตัวแปรข้างต้นนี้ จะนำไปใช้วิเคราะห์ข้อมูลออกมาเป็นค่าเฉลี่ย หรือร้อยละ ซึ่งรายการของตัวแปรตามข้างต้นนี้ จะถูกกำหนดเป็นหัวข้อเรื่องในแบบสอบถามเป็นรายด้านแล้วตั้งเป็นคำถามย่อย ๆ เป็นข้อ ๆ รายด้านละ 5-8 ข้อย่อยต่อไป

ตัวแปรเชิงคุณภาพ ตัวแปรต้น มักไม่แยกเป็นข้อหรือแยกเป็นรายการเหมือนตัวแปรวิจัยเชิงปริมาณ แต่จะระบุตัวแปรวิจัยไว้กว้าง ๆ ไม่ได้วัดค่าออกมาเป็นค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย แต่ทำไว้เพื่อแสดงให้เห็นถึงความเกี่ยวข้องของแต่ละกลุ่ม ตัวอย่างตัวแปรงานวิจัย เรื่อง “มุมมองการเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรม : กรณีวิเคราะห์สมาชิก อสม.(อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน) ตำบลโคกสูง จังหวัดมุกดาหาร” โดยกำหนดตัวแปรต้นและตัวแปรตาม ดังนี้



ตัวแปรข้างต้นนี้ ถ้าเป็นการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างวิจัยเชิงปริมาณกับคุณภาพก็จัดทำตัวแปรตามแบบเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพนั้น ๆ ให้ชัดเจนทั้งสองฝ่าย

ตัวแปรเชิงเอกสาร การวิจัยแบบนี้ไม่นิยมสร้างตัวแปร เพราะการวิจัยอาศัยปัจจัยเดียวเป็นประเด็น เมื่อทำวิจัยครบทุกขั้นตอนแล้วก็สรุปออกมาเป็นคำตอบตามวัตถุประสงค์นั้น ๆ ดังนั้นการวิจัยแบบนี้จะง่ายกว่าสองแบบข้างต้น

ขอบเขตวิจัยด้านระยะเวลา

การกำหนดขอบเขตด้านระยะเวลาที่จะเสร็จสิ้นการวิจัย โดยขึ้นอยู่กับว่า งานวิจัยนั้นเจ้าของทุนกำหนดระยะเวลาให้กี่ปีก็กำหนดตามนั้น เช่น สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยกำหนดแก่อาจารย์ทุกแห่งทั่วประเทศตามปีงบประมาณ คือ ตั้งแต่ตุลาคมถึง กันยายน ทุกปี เรียกว่ากำหนดระยะเวลาตามปีงบประมาณ แต่ถ้าเป็นงานวิจัยที่เป็นวิทยานิพนธ์ก็กำหนดระยะเวลาตามภาคการศึกษานั้น ๆ หรือ 1 ปี ถ้าเป็นงานวิจัยอิสระก็กำหนดระยะเวลาให้สำเร็จได้ตามสะดวก แต่การกำหนดระยะเวลาให้บอกเป็นเดือน เช่น 10 เดือน 15 เดือน เป็นต้น ใช้

เช่นเดียวกันกับวิจัยทั้งเชิงปริมาณ เชิงคุณภาพและเชิงเอกสาร (ขอบเขตนี้ อาจมีหรือไม่มีก็ได้ ถ้ามีกำหนดตามระยะเวลาให้ทุนตามสัญญาการทำวิจัยนั้น ๆ เช่น 8 เดือน หรือ 12 เดือน)

3.5 การเขียนสมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย คือ การคาดหวังกว่าจะมีผลออกมาอย่างนั้นอย่างนี้ ตามความผันแปรของตัวแปร เช่นว่า เรื่องความเชื่อในเทวดากับบุคคลผู้มีระดับอายุต่างกัน เพศต่างกัน อาชีพต่างกัน การศึกษาต่างกัน ย่อมมีความเชื่อต่อเทวดาต่างกัน กรณีปัญหา การขาดกรรมอำพรางศพ ตำรวจจะสมมติฐานหรือคาดการณ์ว่า น่าจะเป็นเรื่องชู้สาว หรือเป็นการขัดผลประโยชน์ หรือ ฆ่าตัดตอนเพื่อไม่ให้คดีสาวไปถึงตน เป็นต้น ซึ่งข้อสมมติฐานนี้จะนิยมใช้กับการวิจัยเชิงปริมาณ ส่วนวิจัยเชิงคุณภาพกับเอกสารนั้นไม่นิยม

หลักการสร้าง

1. ตั้งคำตอบล่วงหน้า ที่สัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นกับตัวแปรตาม เช่น ประชากรผู้ให้ข้อมูลอายุ 15 ปี มีความคิดเห็นต่อความจำเป็นในการใช้เฟส ไลน์มากเพียงไร ประชากรอายุ 60 ปี จะมีความคิดเห็นต่อเรื่องนี้น้อยเพียง เป็นต้น
2. ตั้งหลักฐานที่เป็นข้อมูลเบื้องต้นและจากแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เช่น คาดการว่า ประชากรชายที่มีอายุ 40 ปี จะมีแนวคิดที่ตั้งหลักประกันชีวิตที่มั่นคงมากกว่าผู้มีอายุน้อยกว่า ผู้ที่มีอายุ 8-85 ปี ให้ความสำคัญต่อการท่องเที่ยวเชิงศาสนามากกว่าคนอายุน้อยกว่า
3. ใช้คำให้ชัดเจน เข้าใจง่าย และเจาะจง

ตัวอย่างสมมติฐาน

การตั้งสมมติฐานการวิจัยเชิงปริมาณ เรื่อง “การประเมินความพึงพอใจต่อสถาบัน...” โดยให้สัมพันธ์ตัวแปรต้นกับตัวแปรตาม ดังนี้

- ≥ ผู้มีเพศต่างกัน ย่อมมีความคิดเห็นต่อการทำงานต่างกัน
- ≥ ผู้มีอายุต่างกัน ย่อมมีความคิดเห็นต่อการทำงานต่างกัน
- ≥ ผู้มีอาชีพต่างกัน ความคิดเห็นต่อการทำงานต่างกัน
- ≥ ผู้มีระดับการศึกษาต่างกัน ความคิดเห็นต่อการทำงานต่างกัน
- ≥ นักการเมืองบางคน ย่อมมีความคิดต่อการสร้างหอระฆังดีขึ้น
- ≥ พระสงฆ์บางรูป ย่อมมีความคิดเห็นต่อปฏิบัติธรรมดีขึ้น
- ≥ หรือ เด็กที่ดื่มนมวันละ 2 แก้วทุกวัน จะมีสติปัญญาดีกว่าผู้ไม่ได้ดื่ม

- ≥ เด็กที่ใช่แทบเลต มักมีความคิดที่ไวกว่าคนที่ไม่ใช่
- ≥ ผู้อยู่ในประเทศที่หนาวตลอดปี มักเป็น โรคกระดูกผุแต่อายุยังน้อยคาดการณ์ไปอย่างนี้ไปเรื่อย ๆ

3.6 การเขียนคำนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

การนิยามศัพท์ คือการกำหนดขอบเขตของคำนั้น ๆ ให้อยู่ในกรอบที่เราจะใช้ในการวิจัยนี้เท่านั้น เป็นลักษณะคำนิยามปฏิบัติการ เน้นลงเฉพาะคำที่เกี่ยวข้องกับชื่อเรื่องวิจัยนั้น ๆ และคำนิยามนี้จะไม่มีคำอ้างอิง เพราะจะกลายเป็นคำนิยามทั่วไปได้หรือไม่ใช่คำนิยามสามัญที่ใช้กันตามพจนานุกรมทั่วไป และไม่ต้องลงเลขข้อของคำนิยาม

หลักการสร้าง

1. กำหนดคำสำคัญในชื่อเรื่องวิจัยนั้น ซึ่งมีคำหลัก คำรอง หรือคำที่เกี่ยวข้องย่อย ๆ
2. กำหนดคำที่ใช้ในวัตถุประสงค์การวิจัย จะเป็นคำตรง ๆ เช่น วัตถุประสงค์งานวิจัย เพื่อศึกษาชีวิตประวัติของพระพุทธเจ้าจากพระไตรปิฎก เพื่อศึกษาเทคนิคการแสดงธรรมที่สงเคราะห์ชาวโลกให้พ้นทุกข์ เพื่อศึกษาการเผยแผ่ธรรมของพระพุทธเจ้าที่ได้ผล

ตัวอย่างคำนิยาม

พุทธประวัติ หมายถึง ประวัติของพระพุทธเจ้าโคตมตั้งแต่ก่อนประสูติ หลังประสูติ การเสด็จผนวช การบำเพ็ญธรรม การเผยแผ่ธรรม และการเสด็จดับขันธปรินิพพาน หรือหลังตั้งแต่พระเจ้าปุ ตาย่า พี่ น้อง หลาน การกำเนิด การประสูติ การตรัสรู้ การเผยแผ่ธรรม จนถึงพาน

พระไตรปิฎก หมายถึง คัมภีร์บรรจุคำสอนพระพุทธเจ้ามี 3 ปิฎก คือ พระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก และพระวินัยปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พิมพ์เมื่อ พ.ศ. 2539

กรณีเป็นคำที่เกี่ยวข้องห่าง ๆ กับหัวเรื่อง ก็สามารถนำมาตั้งเป็นคำนิยามได้ เช่น กรณีหัวเรื่องเดียวกันกับข้างต้น อาจจะนิยามบุคคลผู้เกี่ยวข้องในฐานะผู้มีส่วนร่วมศึกษา เช่นคำว่า นิสิต หมายถึง นิสิตที่ศึกษาอยู่ในระดับปริญญาโท สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาคการศึกษาที่ 3 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นต้น

การศึกษามหาวิทยาลัย หมายถึง การศึกษาตามหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต พุทธศาสตรมหาบัณฑิต และพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต หรือระดับประกาศนียบัตรอื่น ๆ มหาวิทยาลัยสงฆ์ หมายถึง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สังกัดคณะสงฆ์ไทยฝ่ายมหานิกาย ตั้งอยู่ที่วัดมหาธาตุ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร สังกัดไทยในอุดมคติ หมายถึง สังกัดที่นับถือพระพุทธศาสนาเป็นหลักที่ถือหลักการตามหลักไตรสิกขา นิสิต (คำที่เกี่ยวข้อง) หมายถึง ผู้เข้าศึกษาตามหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิตของมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ เป็นต้น

พระสงฆ์ หมายถึง พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา นิกายเถรวาท ประเทศไทย หรือระบุพื้นที่ย่อย ๆ เป็นจังหวัด หรือเฉพาะพระสงฆ์ในเขตอำเภอนั้น ๆ เป็นต้น

หมายเหตุ :

การเขียนนิยาม ไม่ใช่คำว่า “คำว่า” และไม่นิยามใส่เลขข้อ นำหน้าคำที่จะนิยาม แต่จะยกคำที่จะนิยามนั้นมาแล้วตามด้วย หมายถึง.....

3.7 การเขียนบททวนเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

หัวข้อนี้ ชัดเจนในตัวว่า ทบทวน (Review) เอกสารที่เป็นแนวคิด ทฤษฎี จากเอกสารงานวิจัยที่ผู้ใดผู้หนึ่งทำ บางท่านอาจจะคิดงัวเงียอยู่ว่า แนวคิดมีขอบเขตไปถึงไหน คำว่าแนวคิด (concept) พจนานุกรมศัพท์ปรัชญาอังกฤษ-ไทย แปลว่า “มโนทัศน์หรือมโนภาพ คือภาพที่เกิดในใจ ซึ่งเป็นตัวแทนของสิ่งหลายสิ่งต่างกัน แต่มีลักษณะบางอย่างคล้ายกัน เช่น แมว เป็นมโนทัศน์ทั่วไปสำหรับแมวทั้งหมด ถึงแม้แมวแต่ละตัวอาจจะมีสีไม่เหมือนแมวคำ ก็เป็นมโนทัศน์ของสีคำหรือความคำทั่วไป ไม่ว่าจะปรากฏเป็นคุณลักษณะของสิ่งใดในโอกาสไหน”⁵

หลักการสร้าง

1. ทบทวนแนวคิด หรือทฤษฎีจากข้อมูลปฐมภูมิ คือพระไตรปิฎก ทศกัณฐก คือ หนังสือธรรม คัมภีร์ ตำรา เป็นแบบเรียน เอกสารประกอบรายวิชาเรียนมหาวิทยาลัย ตำรากุ่มือ ที่สำคัญคือ ทบทวนจากรายงานวิจัย วิทยานิพนธ์ วารสาร สื่ออิเล็กทรอนิกส์แล้วอ้างอิงเป็นเชิงบรรณตามลักษณะข้อมูลนั้น ๆ

2. ทบทวนรายงานวิจัยที่มีเนื้อหาหรือประเด็นที่เป็นผลจากการค้นพบตามวัตถุประสงค์ของรายงานวิจัยนั้น ข้อสำคัญต้องให้มีเนื้อหาสอดคล้องกับเรื่องหรือวัตถุประสงค์การวิจัยของตน ประเด็นใดประเด็นหนึ่งด้วย หากเอกสารหรือรายงานวิจัยที่นำมาทบทวนนั้นมีเนื้อหาไม่เกี่ยวข้อง ถือไม่ใช่ลักษณะทบทวนเอกสารจากการค้นคว้า เรียบเรียง

จากคำเบื้องต้นนี้ คำว่า การทบทวน แนวคิด คือการทบทวนมโนทัศน์หรือมโนภาพที่ผู้เขียนหนังสือหรือผู้วิจัยคนก่อนทำไว้แล้วที่เรานำมาต่อยอดจากเขาอีกที เปรียบด้วยคนผู้วิจัยคนก่อน เขาสร้างมาตรฐานไว้อย่างไรแล้วเรานำมาประกอบหรือพัฒนาต่อยอดเพิ่มขึ้นบันใดจากเขาไป

⁵ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา อังกฤษ-ไทย, (กรุงเทพฯ ฯ: โรงพิมพ์อมรินทร์ปริ้นติ้ง กรุ๊ป จำกัด, 2532), หน้า 20.

สรุปการทบทวนแนวคิด คือ แนวคิดที่ทำแล้ว > แนวคิดที่มาเรียงเรียงเทียบเคียงกับของผู้ที่แสดงแนวคิดนั้นไว้

คำว่า ทฤษฎี คือทศนะหรือสูตรสำเร็จที่ค้นพบแล้ว คำว่า ทฤษฎีนี้มีนิยามกว้างเพียงไร ในพระพุทธศาสนาจากคำบาลีว่า ทิฏฐิ หรือ ทิฐิ คือแนวคิด ความเห็น (view) แต่ตามความหมายของนักคิดตะวันตก หมายถึง สูตรสำเร็จที่ผ่านการใช้หรือทดลองมาแล้วและเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป ดังตัวอย่างคำว่าทฤษฎีต่าง ๆ ดังนี้

ทฤษฎีระดับความต้องการของมนุษย์ขั้นพื้นฐาน หรือทฤษฎีบันได 5 ขั้น (Maslow's hierarchy of needs) ในรูปทรงพีระมิด⁶ ของอับราฮัม มาสโลว์ (A. Maslows, พ.ศ.2451– 2513) นักจิตวิทยาชาวอเมริกัน ว่า

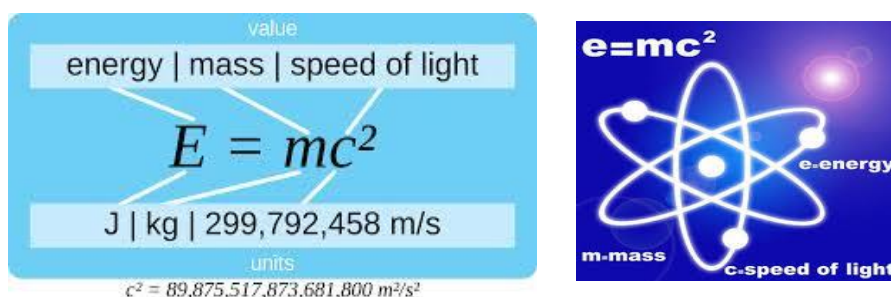


แผนผัง 3.2 ทฤษฎีบันได 5 ขั้น ของมาสโลว์
ที่มา : <https://th.wikipedia.org/wiki/>, 2565

⁶ ความต้องการพื้นฐานหรือบันได 5 ขั้น เริ่มจากข้อ 1.ความต้องการทางสรีระ 2. ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย 3. ความต้องการความรักและเป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะ 4. ความต้องการที่จะรู้สึกรู้ค่าตัวเอง มีค่า 5. ความต้องการที่จะรู้จักตนเองตามสภาพที่แท้จริงและพัฒนาศักยภาพของตน

ทฤษฎีประโยชน์นิยม (Utilitarianism) จะถือว่า การกระทำที่ก่อให้เกิดประโยชน์สุขมากที่สุดแก่คนจำนวนมากที่สุด ซึ่งนักปรัชญาที่มีทฤษฎีและมีชื่อเสียงด้านนี้ ได้แก่ เจ. เอส มิลล์ (J.S.Mill, (พ.ศ.2349 - 2416) นักปรัชญาชาวอังกฤษ เป็นต้น

ทฤษฎีสัมพัทธภาพหรือสัมพันธภาพ (theory of relativity) ของอัลเบิร์ต ไอน์สไตน์ (A.Eistine, พ.ศ.2410-2498) นักฟิสิกส์ชาวเยอรมัน มีว่า



(E=พลังงาน, m = มวลสาร, cกำลัง2= ความเร็วแสง)

ภาพ 3.1 ทฤษฎีสัมพัทธภาพของไอน์สไตน์

ที่มา : <https://www.google.com/theory+of+relativity&source, 2557>

อนึ่ง คำว่า ทบทวนเอกสาร คือการศึกษาถึงบริบทต่าง ๆ ที่คนก่อนทำไว้ตามตำราหนังสือ วารสารหรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือเว็บไซต์ต่าง ๆ จะเห็นได้ว่า เวลาเขียนวิจัยข้อนี้ จะแยกออกเป็น ก. เอกสารการวิจัย แล้วแยกเป็น ตำรา หนังสือ วารสาร ฯลฯ ข. รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นการทบทวนข้อมูลด้านต่าง ๆ ที่ครอบคลุม หากเป็นรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นการทบทวนเนื้อหาหรือชื่อรายงานวิจัยที่มีผู้วิจัยไว้ก่อนในแง่มุมต่างกันหรือสอดคล้องกับประเด็นที่ตนจะทำนี้อาจจะสงสัยว่า เมื่อรายงานวิจัยเรื่องนั้น มีผู้ทำแล้ว เราจะทำไปทำไมอีก คำตอบคือ ก็จริงอยู่ เรื่องเดียวกันก็จริง แต่ที่ต่างกัน คือ กาลเวลาที่เปลี่ยนไปก็ทำให้ความคิดของคนเปลี่ยนตาม ยุคสมัยก็เช่นเดียวกัน เช่น สมัยรัฐบาลปกครองประเทศก็แปรเปลี่ยนไปตามนโยบายของรัฐบาลสมัยนั้น

⁷ อัลเบิร์ต ไอน์สไตน์ (Albert Einstein) เป็นมีทฤษฎีเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางว่าเป็นนักวิทยาศาสตร์ที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในคริสต์ศตวรรษที่ 20 เขาเป็นผู้เสนอทฤษฎีสัมพันธภาพ และมีส่วนร่วมในการพัฒนาทฤษฎีควอนตัม สถิติกลศาสตร์ และจักรวาลวิทยา เขาได้รับรางวัลโนเบล สาขาฟิสิกส์ในปี พ.ศ. 2464 จากการอธิบายปรากฏการณ์ โฟโตอิเล็กทริก และจากการทำประโยชน์แก่ฟิสิกส์ทฤษฎี

กระนั้นก็ตาม เรื่องวิจัยเดียวกัน ในสมัยเดียวกัน เดือนปีเดียวกัน แต่ให้คนต่างเพศ ต่างวัยตอบก็ต่างกัน ดังความต่างแห่งกาลเวลาที่ชี้ถึงความไม่แน่นอนของชีวิตในพระราชนิพนธ์ของรัชกาลที่ 5 ว่า

เห็นหน้าอยู่เมื่อเช้า	สายตาย
สายอยู่สุขสบาย	ป่วยม้วย
ป่วยสดชื่นรื่นราย	เย็นดับ จีพแฮ
เย็นอยู่หยอกลูกด้วย	คำม้วยอาสัจ

ข้อสำคัญ การทบทวนเอกสาร ต้องค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎีที่ปรากฏที่อยู่ในเอกสาร ตำรา หนังสือ วารสารวิชาการหรือรายงานการวิจัยต่าง ๆ เข้ามาสนับสนุน และแนวคิด ทฤษฎีที่ค้นคว้ามานั้นต้องให้สอดคล้องครอบคลุมกับเนื้อหาการวิจัยตามวัตถุประสงค์ทุกข้อด้วย โดยแยกเป็นประเด็นไป เช่น หัวข้อวิจัย เรื่อง “รูปแบบการสอน รายวิชาระเบียบวิธีวิจัยตามกระบวนการของอริยสัจ 4” เราก็ต้องทบทวนเอกสารที่มีทฤษฎีเกี่ยวกับ รูปแบบการสอน การวิจัยขนาดชั้นเรียน ประเภทการวิจัยคือการวิจัยแบบทดลอง และคำว่าอริยสัจ 4 โดยยกเจ้าของทฤษฎีมาด้วย ท้ายที่สุด ผลที่ได้จากการทบทวนเอกสารนี้ คือนำข้อมูลไปสร้างเครื่องมือวิจัยหรือแบบสอบถามหรือแบบสัมภาษณ์หรือแบบประเมิน เป็นต้น

ตัวอย่างการทบทวนเอกสาร (แนวคิด ทฤษฎี และรายงานวิจัย)

1) ทฤษฎีบิกแบง (Big Bang Theory)

ทฤษฎี “บิกแบง” (Big Bang)⁸ แปลว่า การระเบิดครั้งใหญ่ ทฤษฎีนี้เชื่อว่า จักรวาลมีจุดกำเนิดมาจากสภาพที่มีความหนาแน่นสูงและร้อน และจักรวาลมีการขยายตัวอยู่ตลอดเวลา ใช้เป็นแบบจำลองของการกำเนิดและวิวัฒนาการของเอกภพในจักรวาลวิทยาซึ่งได้รับการสนับสนุนจากหลักฐานทางวิทยาศาสตร์และจากการสังเกตการณ์ที่แตกต่างกันจำนวนมาก นักวิทยาศาสตร์โดยทั่วไปใช้คำนี้กล่าวถึงแนวคิดการขยายตัวของเอกภพหลังจากสภาวะแรกเริ่มที่ทั้งร้อนและหนาแน่นอย่างมากในช่วงเวลาจำกัดระยะหนึ่งในอดีต และยังคงดำเนินการขยายตัวอยู่จนถึงในปัจจุบัน

⁸ กำเนิดเอกภพ/ทฤษฎีบิกแบง (Big Bang Theory) [ออนไลน์] ที่มา <https://www.baanjomyut.com>. [สืบค้นเมื่อ 17 พฤศจิกายน 2560]

แนวคิดหลักของทฤษฎีบิกแบง คือ การขยายตัวของเอกภพ ภาวะร้อนยิ่งยวดในช่วงต้น การก่อตัวของฮีเลียม และการก่อตัวของดาราจักร แนวคิดเหล่านี้พัฒนาขึ้นมาจากผลสังเกตการณ์อิสระมากมาย รวมถึงการพบอนุภาคส่วนเกินของแสงจำนวนมาก การพบไมโครเวฟพื้นหลัง การพบโครงสร้างขนาดใหญ่ของเอกภพ และซูเปอร์โนวาประเภท Ia ไม่เป็นที่สงสัยเลยว่าทฤษฎีนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งและเป็นองค์ประกอบอันแท้จริงของเอกภพของเรา

บิกแบง (Big Bang) เป็นทฤษฎีทางดาราศาสตร์ที่กล่าวถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมาของจักรวาล ปัจจุบันเป็นทฤษฎีที่เป็นที่เชื่อถือและยอมรับมากที่สุด ทฤษฎีบิกแบงเกิดขึ้นจากการสังเกตของนักดาราศาสตร์ที่ว่า ขณะนี้จักรวาลกำลังขยายตัว ดวงดาวต่าง ๆ บนท้องฟ้ากำลังวิ่งห่างออกจากกันทุกที เมื่อย้อนกลับไปสู่ออดีต ดวงดาวต่างๆ จะอยู่ใกล้กันมากกว่านี้ และเมื่อนักดาราศาสตร์คำนวณอัตราความเร็วของการขยายตัวทำให้ทราบถึงอายุของจักรวาลและการคลี่คลายตัวของจักรวาล รวมทั้งสร้างทฤษฎีการกำเนิดจักรวาลขึ้นอีกด้วย นักดาราศาสตร์คำนวณว่าจักรวาลประกอบด้วยกาแลกซีประมาณ 1 ล้านล้านกาแลกซี และแต่ละกาแลกซีมีดาวฤกษ์อย่างเช่นดวงอาทิตย์อยู่ประมาณ 1 ล้านล้านดวง และสุริยจักรวาลของเราอยู่ปลายขอบของกาแลกซีที่เรียกว่า “ทางช้างเผือก” (Milky Galaxy) และกาแลกซีทางช้างเผือกก็อยู่ปลายขอบของจักรวาลใหญ่ทั้งหมด เราจึงมิได้เป็นศูนย์กลางของจักรวาลเลย ไม่ว่าจะในความหมายใด

ทฤษฎีบิกแบงกล่าวในหนังสือพระพุทธศาสนากับจักรวาลวิทยา ว่า “ตอนนี้ ขอให้เรามองเลข Hwa Yen Sūtra และหันไปให้ความสนใจต่อที่คัมภีร์ทางพุทธศาสนาสายเถรวาท ที่พูดเกี่ยวกับจักรวาล ในเรื่องนี้ เราได้บอกว่า จักรวาลจะประสบผ่านช่วงแห่งความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญสองประการ คือ การแผ่กว้างและการหดตัว มุมมองนี้จะมีเสียงดังมากคล้ายดังแบบสมัยใหม่ของจักรวาลออสซิลเลตติง (Oscillating Universe) ทฤษฎีที่ยอมรับกันโดยนักดาราศาสตร์ขณะที่คนอื่น ๆ คัดค้าน

แบบนี้เรียกหาการยอมรับทฤษฎีที่คุ้นเคยกันว่า บิก แบง (Big Bang) ซึ่งถูกพิจารณาในรายละเอียดที่ใดที่หนึ่ง อย่างไรก็ตาม จะเป็นการเพียงพอที่พูดว่า ในแบบดั้งเดิมของมัน จะมีเสียงประกอบทางเทวนิยมนี่แน่ชัด ทฤษฎีจะยืนยันว่า บิกแบง (Big Bang) ที่เกิดขึ้นแต่ก่อน ไม่เคยที่จะกล่าวซ้ำ อีกประการหนึ่ง ทฤษฎีที่แกว่งไปมา - เราจะไม่รู้ทฤษฎีความมั่นคงแห่งรัฐ (Steady State Theory) ตามที่ได้พิสูจน์ว่า ป้องกันไว้ไม่ได้หรือด้านไม่อยู่ - ขณะยอมรับบิกแบง (Big Bang) จะแนะนำซ้ำ ๆ ซากปรักหักพังที่กำลังปลิวว่อนจากการลุกไหม้ที่ระเบิดเพื่อที่จะประกอบกาแลกซีให้เป็นรูปร่าง จงกล่าวถึงทฤษฎี บิกแบง (Big Bang) ดั้งเดิม มันจะบินล่องหนออกไปเรื่อยไป การพิสูจน์เรื่องนี้ จงกล่าวถึงผู้สนับสนุนของทฤษฎี เราต้องการเพียงที่จะเข้าใจแจ่มแจ้งเท่านั้นว่า กาแลกซีกำลังเคลื่อนไปจากกันและกัน ใช่ (yes) จงกล่าวถึงผู้ป้องกันทฤษฎี oscillating กาแลกซี จริง

ๆ แล้ว กำลังบินล่องหนออกไปจากกัน แต่กระบวนการนี้จะไม่ดำเนินต่อไปอย่างไม่มีกำหนด เพราะว่า ที่สุดแล้ว พลังงานแห่งการระเบิดจะใช้ตนเอง แรงดึงดูดของโลกจะรับช่วงและจักรวาลก็จะปิดตนเองเพื่อที่จะทำให้รูปโลกแห่งสสารอื่น ๆ เป็นรูปร่าง ในเวลานั้น นี้จะระเบิดอีกครั้งที่ทำให้จักรวาลอื่นเป็นรูปร่าง และ ดังนั้น จะเป็นรูปร่างตลอดเวลา เป็นสิ่งที่เหมาะสมว่า มีจักรวาลที่นับไม่ถ้วนในอนเนกสงไขยอดีตและจะมีจักรวาลอื่น ๆ ขึ้นมาในอนาคตและอนันต์

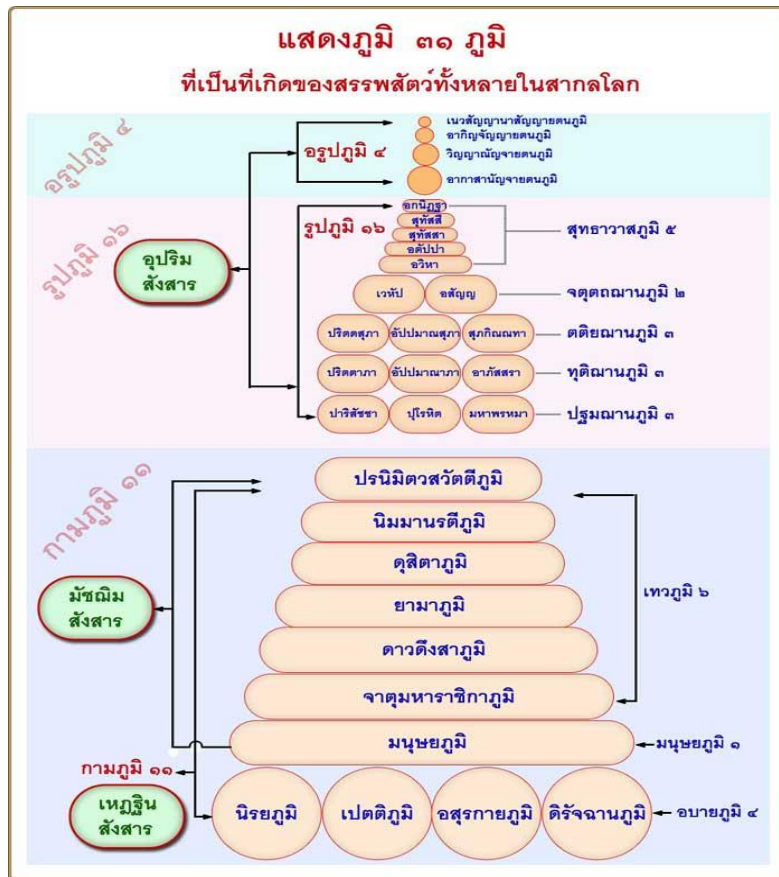
ทฤษฎีดังกล่าว มีเหตุผลเท่ากับทฤษฎี Oscillating Universe อาจจะมีเสียงดัง มีความยุ่งยากอยู่ 2 ประการด้วยกันที่จะขัดขวางการยอมรับทางจักรวาลของตน อย่างไรก็ตาม เพียงหนึ่งเดียวเท่านั้น ต้องการที่จะเป็นข่าวเพื่อจะบอกว่า ทำไมทฤษฎีไม่เป็นที่ยอมรับอย่างไม่มีข้อโต้แย้ง เป้าหมายของสสารในจักรวาลเป็นเรื่องเล็กน้อยที่จะชะงักการขยายภายนอก เพราะฉะนั้น จักรวาลจะขยายไปตลอดกาล จงกล่าวถึงการคัดค้านในเรื่อง Oscillating Universe”⁹

2) แนวคิดจักรวาลวิทยาในพระพุทธศาสนา

จักรวาลวิทยาในพระพุทธศาสนาเน้นที่ ไตรภูมิ หรือ“ไตรภูมิโลก” คือ เรื่องราวของการเสวยสุขหรือทุกข์ในภพภูมิที่เป็นกามภูมิ รูปภูมิ อรูปภูมิ พระราชนิพนธ์โดยพระเจ้าศรีธรรมไตรปิฎก หรือพระมหาธรรมราชาลิไท ประมาณ พ.ศ. 1890–1927 การที่มีคำว่า พระร่วง เข้าก็เพื่อเป็นสะท้อนให้เห็นว่า วรรณกรรมนี้แต่งขึ้นในสมัยรัชกาลของพระองค์นั่นเอง ไตรภูมิโลกหรือไตรภูมิพระร่วงนี้ เป็นบทสะท้อนเข้าหาพระเจ้าศรีธรรมไตรปิฎก โดยเหตุที่พระองค์ทรงรู้และแตกฉานในพระไตรปิฎกเป็นอย่างดี นักปราชญ์บัณฑิตจึงได้รับการถวายพระสมัญญานามว่า พระเจ้าศรีธรรมไตรปิฎก โดยเหตุที่พระองค์มีความรู้ภาษาบาลีแตกฉานในพระไตรปิฎกประกอบกับมีความรู้ธรรมโดยละเอียดเรื่องภพภูมิทั้ง 3 เป็นอย่างดี นักปราชญ์บัณฑิตจึงได้รับการถวายพระสมัญญานามว่าพระมหาธรรมราชาลิไท

ไตรภูมิพระร่วง เป็นวรรณกรรมชิ้นสำคัญ เป็นลักษณะจริยศาสตร์ มีอิทธิพลในการหล่อหลอมความคิด ความเชื่อของคนไทยในเรื่อง นรก สวรรค์ กำเนิดของมนุษย์ เป็นอย่างดี แก่นเนื้อหาสำคัญของไตรภูมิพระร่วง คือ การเสนอโครงสร้างของจักรวาลวิทยา (cosmology) ที่มีเขาพระสุเมรุเป็นศูนย์กลาง โดยแกนของภูเขาจะหยั่งลงไปใต้ทะเลสี่พันดอน บริเวณล้อมรอบภูเขา มีภูมิใหญ่ 3 ภูมิ คือ กามาวจรภูมิ รูปาวจรภูมิ และอรุปาจรภูมิ ภูมิย่อยอีก 31 ภูมิ โดยบนยอดภูเขาจะเป็นสวรรค์ของพระอินทร์ในฐานะผู้ปกครองจักรวาล ดังแผนภูมินี้

⁹ Buddhadasa P. Kirthisinghe (Editor), **Buddhism and Science**, the Article on Buddhism and Cosmology, Written by F. Mark Davis, Translated by Phrakru Sirirattananuwat, (Delhi : Motilal Banarsidass Publishers Private Limited, reprint 1993), หน้า 61-62.



แผนผัง 3.3: จักรวาลในไตรภูมิในฐานะภูมิจริยธรรม
ที่มา : เอกสารไตรภูมิ, 2565

สังเกตว่า ไตรภูมินี้ ไม่รวมถึงพระนิพพาน ถ้ารวมพระนิพพานด้วย จะชื่อ อปริยาปนินภูมิ คือ มรรค ผล ชาติที่ปัจจัยไม่ปรุงแต่ง (นิพพาน) เป็น อปริยาปนินะ

ในสังคมไทย ถ้าขาดความเชื่อเรื่องบุญ-บาป นรก-สวรรค์ เสียแล้ว จะควบคุมพฤติกรรมหรือปกครองยากแน่นอน เพราะไม่กลัวบาปในชาตินี้และการเป็นทุกข์ที่เวียนว่ายตายเกิดในภพภูมิทุกคติต่าง ๆ ที่แสดงให้เห็นความเปลี่ยนแปลงของสรรพสิ่ง ความไม่แน่นอนทั้งมนุษย์และสัตว์รวมทั้งสิ่งไม่มีชีวิต เช่น ภูเขา แม่น้ำ แผ่นดิน ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ที่ขึ้นอยู่กับการปฏิบัติของมนุษย์ ความเชื่อว่า จะได้เกิดในโลกยุคพระศรีอริย์ หรือตกอยู่ในสภาพทุกข์ เมื่อขาดปฏิบัติตามเทภูมิกถาหรือไตรภูมิเสียแล้ว ต้องบอกว่า ไร้ศีลธรรม ป่าเถื่อน เป็นมิฉาเทภูมิจนคิดถือว่าทานไม่มีผล บุญคุณไม่มีจริง บิดา มารดาไม่มีคุณจริง ทำอนันตริยกรรมได้สะดวกทีเดียว แต่ด้วยอิทธิพลของความในเรื่องไตรภูมินี้ ทำให้คนเกรงกลัวต่อบาปไปได้ที่สุด นอกจากนี้ ยังสามารถใช้อธิบายสถานะอันไม่เท่าเทียมกันของคนในสังคมได้ด้วย นั่นคือ เมื่อเกิดคำถามว่าทำไมคนเกิดมาไม่เท่า

เทียม ทำไมบางคนร่ำรวย ในขณะที่บางคนยากจน ปัญหานี้สามารถตอบได้โดยยกให้เป็นปัญหาของการสังคมนุญบาร์มีมาไม่เท่าเทียมกันของแต่ละบุคคล กษัตริย์เป็นผู้ที่สังคมนุญบาร์มีมากที่สุด จึงเป็นผู้ที่มีสถานะทางสังคมสูงที่สุด กล่าวคือเมื่อสถานะทางสังคมถูกอธิบายด้วยเรื่องนุญบาร์มีส่วนบุคคล การที่จะตั้งคำถามต่อความยุติธรรมของนักปกครอง

หลักการเขียนบทที่ 2 จะใช้ตามหลักการเขียนตามระเบียบวิธีวิจัยของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวิจัยกำหนดวางหลักการเขียนไว้ ดังนี้

2.1 แนวคิด ทฤษฎี เรื่อง	2.2 แนวคิด เรื่อง	2.3 แนวคิด เรื่อง	2.4 ทฤษฎี	2.5 รายวิจัยที่เกี่ยวข้อง
-ที่มาของแนวคิด (อธิบายที่มาว่าแนวคิดมีที่มาจากอย่างไร ใช้หลักการอะไร) -ความหมาย (แนวคิดมีความหมายอย่างไรในทัศนะของนักคิดและปราชญ์) -หลักการสำคัญ/สังกัปของแนวคิดนั้นๆ -ประเภท / องค์ประกอบ (ควรระบุว่า มีประเภทอะไรบ้าง)	-ที่มาของแนวคิด -ความหมาย -หลักการสำคัญ/สังกัป -ประเภท / องค์ประกอบ -กระบวนการ/วิธีการพัฒนา -รูปแบบการประยุกต์ใช้ -อื่นๆ	-ที่มาของแนวคิด -ความหมาย -หลักการสำคัญ/สังกัป -ประเภท / องค์ประกอบ -กระบวนการ/วิธีการพัฒนา -รูปแบบการประยุกต์ใช้ -อื่นๆ	-ที่มาของแนวคิด -ความหมาย -หลักการสำคัญ/สังกัป -ประเภท / องค์ประกอบ -กระบวนการ/วิธีการพัฒนา -รูปแบบการประยุกต์ใช้ -อื่นๆ	ควรมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จำนวน 15 เล่ม ทั้งในและต่างประเทศ

-กระบวนการ/ วิธีการ ผแนวนคิด นี้ น มี กระบวนการ/ ขั้นตอนอย่างไร) -รูปแบบการ ประยุกต์ใช้ (ที่ เป็นรูปธรรม -อื่นๆ				
---	--	--	--	--

ตารางที่ 3.1 หลักการเขียนแนวคิด ทฤษฎี

ที่มา : พระสุธีรัตนบัณฑิต, สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์, 2565

3.8 การเขียนกรอบแนวคิดการวิจัย

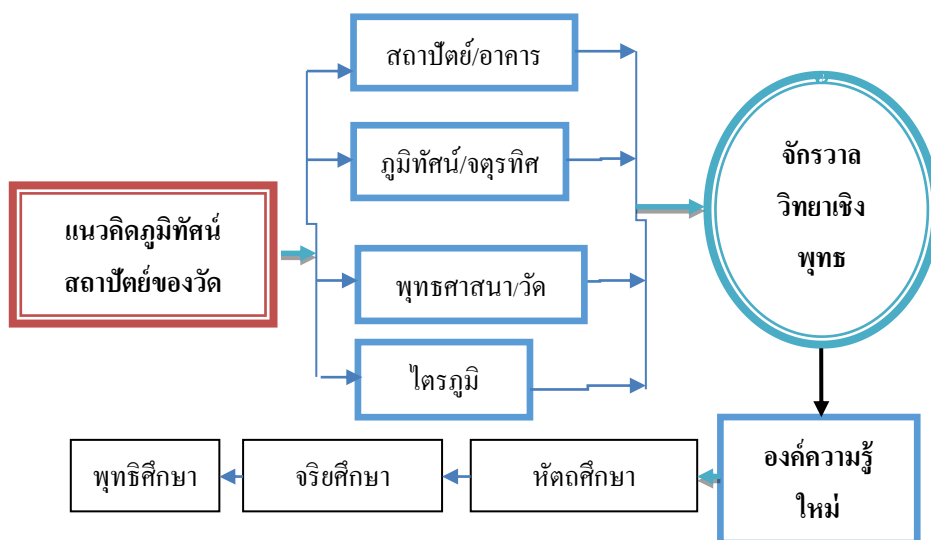
คำว่า กรอบแนวคิด ตำราบางเล่มหรือส่วนบุคคล เช่น ผศ. บุญมี แทนแก้ว จะใช้คำว่า ผังมโนทัศน์ (Concept Frame) คือ การขมวดเรื่องที่ตนวิจัยทั้งหมดให้อยู่ในแผนภาพ หรือให้อยู่ในกล่องชุดเดียวกัน ซึ่งแม้ว่าจะเป็นการรวบยอดเพียงไร แต่ก็สัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ทุกข้อ สัมพันธ์กับตัวแปร และสัมพันธ์กับประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัยด้วย บางท่านใช้เปรียบเทียบว่ารอยเท้าช้าง ซึ่งกรอบแนวคิดนี้เวลากระจายบทวิจัยแล้วจะนำมาไว้บทที่ 2 ของวิจัย 5 บท

หลักการสร้าง

1. นิยมทำเป็นกล่องความคิดแต่ละรายด้าน
2. นิยมแสดงความสัมพันธ์ด้วยสัญลักษณ์
3. นิยมแสดงความพันธ์เป็นแผนภาพ
4. นิยมสร้างกรอบแนวคิดกับการวิจัยเชิงปริมาณ ส่วนเชิงคุณภาพกับเชิงเอกสารแล้วแต่ความจำเป็น
5. ต้องให้ชัดเจน เห็นภาพพจน์ด้วยเครื่องหมายหรือสัญลักษณ์

อนึ่ง การสร้างกรอบแนวคิดการวิจัยนี้ นิยมทำกับการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อให้สัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นกับตัวแปรตาม ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพกับเชิงเอกสารนั้นสามารถทำได้ เพราะจำเป็นต้องสร้างลักษณะให้เห็นองค์รวมทั้งสิ้นเป็นกระบวนการที่เชื่อมสัมพันธ์กัน เหมือนหม้อกรองน้ำที่ได้น้ำออกมาให้คุณค่าผู้ดื่ม

ตัวอย่าง กรอบแนวคิด เรื่อง การพัฒนาภูมิทัศน์สถาปัตยกรรมของวัดตามหลักจักรวาลวิทยา



แผนผัง 3.4 กรอบแนวคิดการวิจัย

ที่มา : พระครูสิริรัตนานวัตร, 2564

3.9 การเขียนวิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย จะเป็นบทที่ 3 ของวิจัย 5 บท โดยการวางขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยหรือสร้างกิจกรรมการวิจัยอย่างมีระบบแบบแผนซึ่งการวิจัยแต่ละแบบจำเป็นต้องมีวิธีดำเนินการวิจัยเป็นสำคัญ จะเห็นได้ว่า การวิจัยเชิงปริมาณหรือแบบสำรวจหรือแบบทดลองจะตั้งเป็นบทที่ 3 เรื่องวิธีดำเนินการวิจัย โดยมีส่วนประกอบ ดังนี้

- 1) รูปแบบการวิจัย
- 2) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- 3) เครื่องมือการวิจัย/พร้อมการสร้างเครื่องมือ
- 4) การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย
- 5) การวิเคราะห์ข้อมูล (บทที่ 4)

ก่อนอื่น ให้ทราบว่า ส่วนประกอบที่สำคัญ 6 ประการข้างต้นนี้ ข้อที่ 1 ที่ 2 ที่ 3 ได้กล่าวมาแล้วแต่ต้นแล้ว ส่วนข้อที่เหลือจะกล่าวโดยละเอียดในข้อต่อไป ซึ่งอยู่ในรายการของโครงร่างวิจัยนี้แล้ว แต่จะอธิบาย 6 ข้อข้างต้นนี้โดยย่อ ๆ ดังนี้

1) รูปแบบการวิจัย

รูปแบบการวิจัย จะกำหนดเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เชิงคุณภาพ เชิงเอกสาร หรือเชิงทดลอง หรือเชิงสำรวจ ประเภทการวิจัยนี้มีลักษณะต่างกันตามเนื้อหาและความต้องการตอบโจทย์เพื่อนำวิจัยไปใช้แก้ปัญหาสังคม โดยได้เขียนโครงสร้างแบบวิจัยไว้ในบทที่ 2 ข้อ 2.3 – 2.7

2) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ตามที่กล่าวในหัวข้อขอบเขตวิจัยว่า ประชากรตัวอย่าง คือ ขนาดประชากรที่กว้าง ๆ ซึ่งจะกำหนดเอาเขตตำบลหรือเขตอำเภอ ส่วนกลุ่มประชากรตัวอย่าง คือ กลุ่มตัวอย่างที่ลดขนาดจากประชากรที่จะเก็บข้อมูล โดยเทียบขนาดประชากรตามทฤษฎีของ เครจซี่ แอนด์ มอร์แกน (Krejcie and Morgan) เช่น ประชากร 100 คน จะได้กลุ่มประชากร 80 คน ซึ่งย่อลงมาจากประชากรตามอัตราส่วน ตามตารางนี้

ขนาดประชากร	ขนาดตัวอย่าง	ขนาดประชากร	ขนาดตัวอย่าง	ขนาดประชากร	ขนาดตัวอย่าง	ขนาดประชากร	ขนาดตัวอย่าง	ขนาดประชากร	ขนาดตัวอย่าง
10	10	100	80	280	162	800	260	2,800	338
15	14	110	86	290	165	850	265	3,000	341
20	19	120	92	300	169	900	269	3,500	346
25	24	130	97	320	175	950	274	4,000	351
30	28	140	103	340	181	1,000	278	4,500	354
35	32	150	108	360	186	1,100	285	5,000	357
40	36	160	113	380	191	1,200	291	6,000	361
45	40	170	118	400	196	1,300	297	7,000	364
50	44	180	123	420	201	1,400	302	8,000	367
55	48	190	127	440	205	1,500	306	9,000	368
60	52	200	132	460	210	1,600	310	10,000	370
65	56	210	136	480	214	1,700	313	15,000	375
70	59	220	140	500	217	1,800	317	20,000	377
75	63	230	144	550	226	1,900	320	30,000	379
80	66	240	148	600	234	2,000	322	40,000	380
85	70	250	152	650	242	2,200	327	50,000	381
90	73	260	155	700	248	2,400	331	75,000	382
95	76	270	159	750	254	2,600	335	100,000	384

ตาราง 3.2: ขนาดของกลุ่มประชากรตัวอย่างของเครจซี่และมอร์แกน(Krejcie and Morgan)

ที่มา :<https://khnad-khxng-klum-tawxyang-thi-hemaa-sm>, [สืบค้นเมื่อ 11 พฤศจิกายน 254]

หรือจะหากกลุ่มตัวอย่างนี้ได้จากทฤษฎีของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) ดังนี้

การคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรคำนวณ
การใช้สูตรความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (Yamane, 1973)

$$n = \frac{N}{1 + N (e)^2}$$

n = จำนวน(ขนาด)ของกลุ่มตัวอย่าง
e = ความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่าง
N = จำนวน(ขนาด)ของประชากร

ข้อสังเกต : อักษร **e** คือความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ แทนด้วย 0.05 หรือ .05%

3) เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือการวิจัย คือ เอกสารที่กำหนดเป็นประเด็นรายการเก็บข้อมูล ซึ่งเรียกต่างกันในรูปแบบการวิจัย กล่าวคือ ถ้าเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เรียกเครื่องมือว่า แบบสอบถาม

(Questionnaires) ถ้าเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เรียกว่าแบบสัมภาษณ์ ถ้าเป็นการวิจัยเชิงทดลอง เรียกว่า เครื่องมือทดลอง ถ้าเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ เรียกว่า เครื่องมือสำรวจ มีรายละเอียด ดังนี้

(1) หลักการสร้างเครื่องมือวิจัย

ก่อนที่จะถึงรูปแบบวิจัยแต่ละรูปแบบนั้น สมควรรู้หลักการสร้างเครื่องมือวิจัยที่สำคัญ มีประการ ดังนี้

ข้อ 1 กำหนดขั้นตอนการสร้างเครื่องมือให้ชัดเจน เพื่อให้เครื่องมือมีความสอดคล้องกับเนื้อหา (Content Validity) และมีความเชื่อมั่น (Reliability)

ข้อ 2 ศึกษาแนวคิดจากเอกสาร วารสาร ตำรา รายงานทางวิชาการและรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ตนทำวิจัย แล้วนำข้อมูลแยกเป็นประเด็น ๆ และสรุปเนื้อหาแต่ละประเด็น

ข้อ 3 จำแนกตอน หรือกลุ่ม ให้ชัดเจน ว่า ตอนที่ 1 เรื่องอะไร ตอนที่ 2 เรื่องอะไร จากนั้นจึงแยกหัวข้อย่อยจากตอนหรือกลุ่มนั้น ๆ เป็นรายชื่อ

ข้อ 4 จำแนกกลุ่มตัวแปรต้น/อิสระที่ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพ การศึกษา อาชีพ หรืออื่น ๆ ที่กำหนดเป็นตัวแปรต้น

ข้อ 5 จำแนกกลุ่มตัวแปรตาม/ผูกพันเป็นรายด้าน ซึ่งรายด้านนี้เป็นการแยกประเด็นศึกษาเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็นรายด้าน

ข้อ 6 ตั้งรายการปัญหาโดยพยายามตอบโจทย์ของวัตถุประสงค์ เพราะการวิจัยคือการตอบโจทย์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ แล้วย่อยเป็นคำถามจากหัวเรื่องโจทย์ออกไป ส่วนใหญ่ จะมี 5-8 ข้อ

ข้อ 7 ใช้เป็นรายการปัญหาเป็นข้อ ๆ ให้สั้น กระชับรัด

ข้อ 8 ตั้งเป็นประโยคบอกเล่าที่สั้น ไม่มีคำเชื่อมและ-หรือ- โดยหรือไม่เป็นคำถามหรือปฏิเสธ

(2) แบบเครื่องมือวิจัย

คำว่า เครื่องมือ เป็นคำนิยามใช้เรียกในหมู่นักวิจัย หมายถึง แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบตรวจสอบเครื่องมือ รวมถึงแบบสังเกต เป็นเอกสารเก็บข้อมูลวิจัยเพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็นในรูปแบบปริมาณหรือคุณภาพนั่นเองซึ่งมีรูปแบบเอกสารต่างกันไปตามรูปแบบการวิจัยหลัก ๆ คือ

แบบสอบถาม (สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ / สำรวจ / ทดลอง / สังเกต)

แบบสัมภาษณ์ (สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ)

แบบสอบถาม มีส่วนประกอบที่สำคัญ โดยแยกเป็นส่วนๆ 4 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 คำชี้แจงของผู้วิจัย

ส่วนที่ 2 รายการข้อมูลส่วนบุคคล

ส่วนที่ 3 รายการปัญหา (ตั้งคำถามให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์)

ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะ (คำถามเปิด)

ส่วนที่ 1 ส่วนคำชี้แจง ได้แก่ชี้แจงถึงผู้ตอบแบบสอบถามของเราว่า การทำวิจัยเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์ ข้อมูลที่ได้จากการกรอกแบบสอบถามแล้วจะมีประโยชน์ต่อตนเองและผู้บริหารสถาบันอย่างไรที่สำคัญคือ ยืนยันว่าจะไม่นำคำถามการวิจัยนี้ไปใช้เพื่อธุรกิจการอื่น ๆ ที่หมั่นหม่อมต่อการผิดกฎหมายใด ๆ สุดท้ายคือคำขอบคุณผู้ตอบแบบสอบถามนั้น และอีกคำชี้แจงต่อมา คือ ชี้แจงค่าระดับหรือระดับของมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) 5 ค่าระดับหรือระดับ (อาจจะระบุทั้งค่าระดับและระดับก็ได้)

ส่วนที่ 2 รายการข้อมูลส่วนบุคคลเป็นมาตรวัดลักษณะนามบัญญัติ ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ คือ โสด หรือสมรส บรรพชิตหรือภุคห์สัถ์ ระดับการศึกษา ประเภทอาชีพ จำนวนรายได้ ต่อเดือนหรือต่อปี หรืออื่น ๆ

ส่วนที่ 3 รายการปัญหา เป็นลักษณะมาตรวัดระดับ ได้แก่ ปัญหาที่ตั้งเป็นรายด้าน ซึ่งย่อยรายด้านลงไปเป็นข้อ ๆ แต่ละข้อนั้นมีระดับความคิดเห็น 5 ระดับ (rating scales)

ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะ (คำถามเปิด) ได้แก่ รายการปัญหาที่เปิดช่องให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้แสดงความคิดเห็นได้โดยอิสระซึ่งจะมีตั้งแต่ 2 ข้อขึ้นไป

ตัวอย่างที่ 1 : การสร้างเครื่องมือวิจัยเชิงปริมาณ รายงานวิจัย เรื่อง “การดำเนินงานสถานีวิจัย พระพุทธศาสนาวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช” วัตถุประสงค์เพื่อสำรวจการติดตามการรับฟังรายการวิทยุ และเพื่อเปรียบเทียบผลการดำเนินงานรายด้าน ดังนี้

คำชี้แจง

เรียน/เจริญพร ผู้ตอบแบบสอบถามทุกท่าน

แบบสอบถามนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเรื่อง ผลการดำเนินงานของสถานีวิจัยวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช พิษณุโลก เป็นสถานีสื่อการธรรมะ สารความรู้ และความบันเทิง มี 3 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (ส่วนบุคคล)

ตอนที่ 2 การดำเนินงาน 4 รายด้าน คือ

รายด้านที่ 1 ลักษณะรายการ

รายด้านที่ 2 ความรู้ที่ได้จากการฟังรายการ

รายด้านที่ 3 ความพึงพอใจต่อการรับฟังรายการ

รายด้านที่ 4 ความต้องการต่อการรับฟังรายการ

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะในด้านการบริหาร ด้านรายการ ด้านผู้จัดรายการ

ขอยืนยันกับผู้ตอบแบบสอบถามนี้ว่า จะนำข้อมูลไปใช้ในการวิจัยนี้เท่านั้น จะไม่นำข้อมูลที่ให้ไปใช้ในเรื่องอื่น ๆ อันจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ตอบ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (ตัวอย่าง)

คำชี้แจง กรุณาขีดเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ที่ตรงกับข้อมูลของท่าน

เพศ ชาย หญิง

สถานะ นักศึกษา อาจารย์ บรรพชิต

บุคลากร ประชาชนทั่วไป โปรตระบุ

วุฒิการศึกษา ต่ำกว่าปริญญาตรี ปริญญาตรี สูงกว่าปริญญาตรี

อายุ ต่ำกว่า 20 ปี 20-40 ปี 41 ปีขึ้นไป

หมายเหตุ : ถ้าไม่จำเป็นต้องลงรายละเอียดตอนที่ 1 มาก

ตอนที่ 2 ความพึงพอใจการดำเนินงานสถานีวิทย์ฯ 4 รายด้าน

คำชี้แจง ระดับ 5=มากที่สุด 4=มาก 3=ปานกลาง 2=น้อย 1=น้อยที่สุด

โปรดกาเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องค่าระดับ 5 - 1 ตามระดับความคิดเห็นของท่านตามตารางตัวอย่างนี้

รายการ	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
รายด้านที่ 1 ลักษณะรายการที่รับฟัง					
1.1 รายการธรรมะแบบการเทศน์อานิสงส์					
1.2 รายการธรรมะแบบการเทศน์ร้องไห้					
1.3 รายการธรรมะแบบการเทศน์ 3 ธรรมาสน์					
1.4 รายการปาฐกถาธรรม					
1.5 รายการสนทนาธรรม					
รายด้านที่ 2 ความรู้ที่ได้รับจากการฟังรายการ					
2.1 มีความรู้ด้านภาษาธรรมเพิ่มขึ้น					
2.2 มีความรู้เกี่ยวกับพระสงฆ์เพิ่มขึ้น					
2.3 มีความรู้เกี่ยวกับการศึกษาในวัดเพิ่มขึ้น					
ฯลฯ					
รายด้านที่ 3 ความพึงพอใจต่อการรับฟังรายการ					
3.1 มีความพึงพอใจต่อรายการธรรมะ					
3.2 มีความพึงพอใจต่อพระสงฆ์ที่จัดรายการธรรมะ					
3.3 มีความพึงพอใจต่อรายการเพลงธรรมะ					
ฯลฯ					

รายด้านที่ 4 ความต้องการต่อการรับฟังรายการ					
4.1 ต้องการให้มีรายการธรรมที่จัดสด ๆ					
4.2 ต้องการให้มีรายการธรรมแนวบรรยายหรือปาฐกถาธรรม					
4.3 ต้องการให้มีรายการธรรมเป็นเทปจากหลวงพ่พุททาส					
ฯลฯ					

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม (คำถามเปิด)

.....

ขอบคุณทุกท่าน
 คณะผู้วิจัย

ตัวอย่างที่ 2 : เครื่องมือแบบประเมินโครงการ เรื่อง “สัมมนาวิชาการผลงานวิจัยและวิทยานิพนธ์
 ดีเด่น ประจำปีการศึกษา 2555”

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบประเมิน

- 1.1 อาจารย์ มจร. นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา มจร.
 เจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัย/มจร. บุคคลทั่วไปจากหน่วยงาน
 อื่น ๆ (ระบุ).....
 1.2 สถานที่เข้าฟัง ห้องกลาง ห้องย่อย 1 ห้องย่อย 2

ส่วนที่ 2 ความคิดเห็น/ความพึงพอใจต่อการจัดโครงการ

คำชี้แจง โปรดแสดงความคิดเห็น/ความพึงพอใจที่มีต่อการจัดโครงการ โดย
 ระดับ 5 หมายถึง เห็นด้วย/พึงพอใจมากที่สุด
 ระดับ 4 หมายถึง เห็นด้วย/พึงพอใจมาก
 ระดับ 3 หมายถึง เห็นด้วย/พึงพอใจปานกลาง
 ระดับ 2 หมายถึง เห็นด้วย/พึงพอใจน้อย
 ระดับ 1 หมายถึง เห็นด้วย/พึงพอใจน้อยที่สุด

รายการคำถาม	ระดับความคิดเห็น/ความพึงพอใจ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	5	4	3	2	1
1. การต้อนรับ ความมีน้ำใจ และอธษาศัยของเจ้าหน้าที่ให้บริการ					
2. ความเหมาะสมของสถานที่และเวลาในการจัดงาน					
3. ความพึงพอใจของอาหารและเครื่องดื่ม					
4. ความรู้ความเหมาะสมของวิทยากร					
5. เปิดโอกาสให้นักศึกษา/ผู้เข้าร่วมงานสอบถามข้อมูลต่าง ๆ					

ฯลฯ

ข้อเสนอแนะ

.....

แบบสัมภาษณ์ การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้เครื่องมือวิจัยแบบสัมภาษณ์ (interview form) ที่สำคัญคือ แบบสัมภาษณ์ที่ตั้งเป็นประเด็นไว้โดยครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยเฉพาะการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างจำเป็นต้องสร้างแบบสัมภาษณ์ โดยทั่วไปจะมี 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นข้อมูลส่วนบุคคลผู้ให้สัมภาษณ์ว่า ชื่อ อายุ อาชีพ การศึกษา ภูมิลำเนาด้วย และส่วนรายการคำถาม ซึ่งจะแยกเป็นข้อใหญ่ข้อย่อย ๆ กรณีที่เครื่องมือสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง

แบบฟอร์มสัมภาษณ์ (Interview Form)

การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้เก็บข้อมูลด้วยเครื่องมือสัมภาษณ์ ซึ่งนิยมทำเครื่องมือสัมภาษณ์ใน 3 รูปแบบ ดังนี้

1. สัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview)
2. สัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Selection Interview)
3. สัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-Depth Interview)

สัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Selection Interview) คือการเก็บข้อมูลด้วยทำเอกสาร ระบบการสัมภาษณ์ มีขั้นตอนการสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์แบบมาตรฐาน (Standardized Interview) เป็นแบบที่มีการเตรียมการ มีแผนการสัมภาษณ์และการบริหารการสัมภาษณ์จัดเตรียม

ไว้อย่างค่อนข้างแน่นอนเป็นการล่วงหน้า การสัมภาษณ์เป็นมาตรฐานและเป็นทางการมาก ผู้ให้สัมภาษณ์ทุกคนจะตอบคำถามเดียวกัน และถามคำถามก่อนหลังเรียงตามลำดับเหมือนกัน

การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างนี้ เป็นการสัมภาษณ์ที่มุ่งสู่เป้าหมาย (Targeted Interview) อยู่ในรูปของการเขียน ให้ผู้รับการสัมภาษณ์เลือกเขียนตอบตามที่สร้างกลุ่มคำถามไว้ดังที่กล่าวมาในตัวอย่างแบบสอบถามข้างต้น ถ้าเป็นกรณีสมัครเข้าทำงานในองค์กร ก็จะเป็นลักษณะข้อเขียนแทนการซักถามแบบเผชิญหน้า ผู้ประเมินให้คะแนนเปรียบเทียบการเลือกตอบของผู้สมัครเข้ากับเกณฑ์ระดับต่ำ – ปานกลาง – สูง ของแต่ละคำถาม เมื่อผู้สมัครเลือกให้ข้อมูลและยืนยันในคำตอบของตนเองแล้ว ผู้ประเมิน ก็จะทำการตรวจให้คะแนน ผลการศึกษาพบว่า ทำให้ผู้ประเมินละเอียดรอบคอบ ประเมินได้ยุติธรรมมากขึ้น ผู้สมัครพึงพอใจ รู้สึกดีมากกว่า

หลักการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

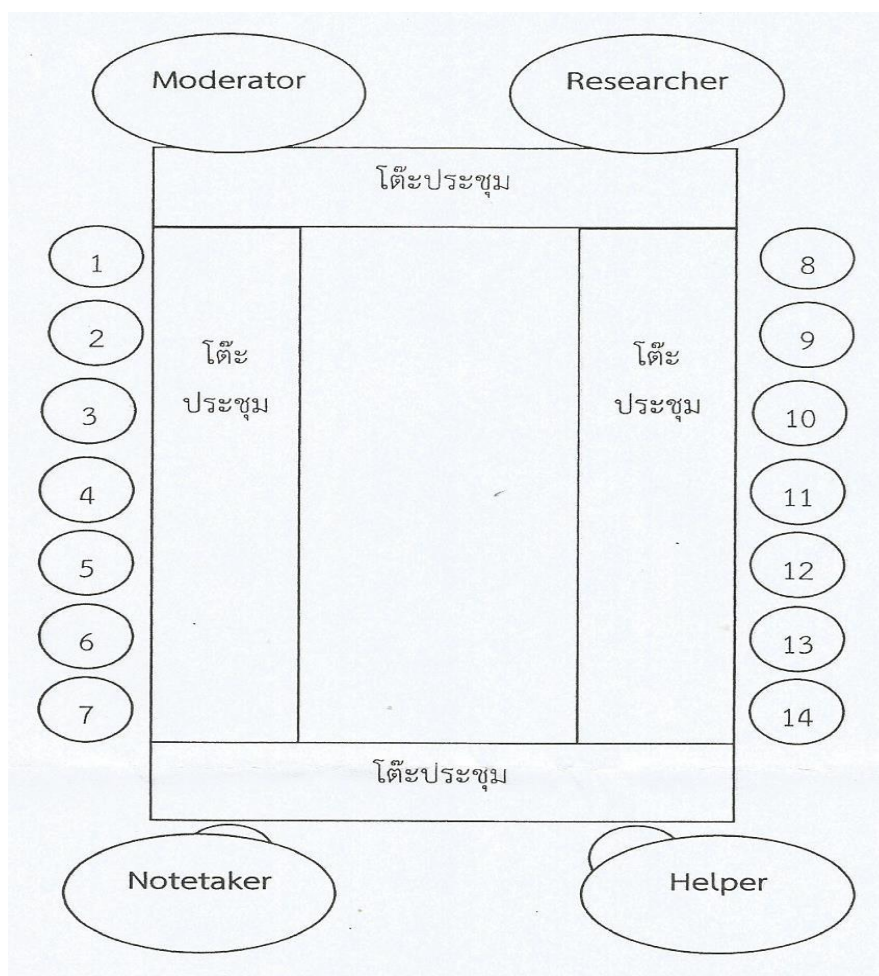
1. ชี้แจงให้ผู้ตอบเข้าใจ มั่นใจว่าจะนำข้อมูลไปใช้เพื่อวิจัยเท่านั้น
2. แบบเครื่องมือ คือคำถามที่จัดคำถามไว้เป็นระบบ
3. ผู้สัมภาษณ์อ่านคำถามให้ผู้ตอบ
4. ภาษาที่ใช้ต้องเป็นภาษาพูด
5. การเตรียมตัว เตรียมสถานที่ และกำหนดเวลา
6. บันทึกข้อมูล (โดยไม่ทำให้ผู้ตอบคำถามเสียจังหวะในการตอบ)

สัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Selection Interview) เป็นการสัมภาษณ์พบปะพูดคุยกันอย่างไม่มีการกำหนดไว้ล่วงหน้า ไม่ใช้เอกสารแบบสัมภาษณ์เพื่อจดบันทึก เป็นการพบปะพูดคุยขึ้นอยู่กับคู่สนทนาจะอยู่ในสภาพใด มีความยืดหยุ่นสูง เปิดกว้าง แต่ไม่เป็นทางการมากนัก จะถามอะไรก่อนหลังก็ได้ รวมทั้งไม่จำเป็นต้องถามคำถามเหมือนกันทุกคนก็ได้ ผู้สัมภาษณ์มีอิสระในการถามและสามารถปรับเปลี่ยนการซักถามให้เหมาะสมกับผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละคนได้

สัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-Depth Interview) เป็นวิธีเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ที่เข้าพูดคุยกันธรรมดา ๆ ไม่มีรูปแบบใด ๆ หรือสอบถามคนรอบข้าง ส่วนใหญ่ มี 2 แบบ คือ

1. แบบเจาะลึกรายบุคคล (Individual Depth Interview)
2. แบบเจาะลึกโดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

แบบเจาะลึกรายบุคคล (Individual Depth Interview) เป็นการซักถามพูดคุยกันระหว่างผู้สัมภาษณ์และผู้ให้สัมภาษณ์ เป็นการถามเจาะลึกถึงคำตอบอย่างละเอียดถี่ถ้วน การถามนอกจากจะให้อธิบายแล้ว จะต้องถามถึงเหตุผลด้วย การสัมภาษณ์แบบนี้ จะใช้ได้ดีกับการศึกษาวิจัยในเรื่อง พฤติกรรม เจตคติ ความต้องการ ความเชื่อ ค่านิยม บุคลิกภาพในลักษณะต่างๆ



แบบเจาะลึกโดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยการเจาะประเด็นด้วย

แผนผัง 3.5 รูปแบบการจัดสัมมนากลุ่ม (focus group)

ที่มา : พระครูสิริรัตนาวุฒิ, 2564

การเชิญผู้ร่วมสนทนามารวมเป็นกลุ่ม กลุ่มละประมาณ 5-7 คน แล้วเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมสนทนาแลกเปลี่ยนทัศนคติกันอย่างกว้างขวางในประเด็นต่าง ๆ ที่เราต้องการแล้วพยายาม

หาข้อสรุป การสนทนากลุ่มนี้เหมาะกับการวิจัยที่ต้องการหารูปแบบโครงสร้าง แนวคิดใหม่ ๆ รวมทั้งค้นหาตัวกำหนดพฤติกรรมและบุคลิกภาพของมนุษย์ ดังแผนผังนี้

หมายเหตุ : มุมบทบาทซ้ายสุด คือ ผู้ดำเนินรายการ (Moderator) มุมบนขวาสุด คือ ผู้วิจัย (Researcher) มุมล่างซ้ายสุด คือ ผู้บันทึก (Notetaker) มุมล่างขวา คือ ผู้ช่วยผู้บันทึก (Helper) ถ้าจะให้ดีควรมีวิทยากรอภิปรายนำ 2-3 ท่าน เพื่อกระตุ้นสร้างแนวคิดร่วมไปก่อน จากนั้น ผู้เข้าร่วมก็จะให้แนวคิดต่อเติม ตกแต่งเรื่องวิจัยของเรา

ตัวอย่าง : แบบสัมภาษณ์ รายงานการวิจัย เรื่อง “คุณค่าทางจริยธรรมในประเพณีสงกรานต์”

แบบสัมภาษณ์

การวิจัยเรื่อง “คุณค่าทางจริยธรรมในประเพณีสงกรานต์”

ตอนที่ 1 ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ.....กลุ่มประชากรชุมชน/อำเภอ/จังหวัด

อายุ..... อาชีพ..... ฯลฯ

ตอนที่ 2 รายการ “ด้านกำเนิดประเพณีสงกรานต์”

2.1 ประเพณีสงกรานต์ มีความเป็นมาอย่างไร

.....
.....

2.2 ประเพณีสงกรานต์มีกำเนิดมาจากอะไร

.....
.....

2.3 ต้นกำเนิดของประเพณีสงกรานต์เกิดขึ้นที่ไหนและเกิดขึ้นตั้งแต่สมัยใดของชาติไทย

.....
.....

2.4 เพราะเหตุใด ประเพณีสงกรานต์ จึงมีอายุกาลนานมาถึงปัจจุบันนี้

.....
.....

ตอนที่ 3 รายการ “ด้านคติความเชื่อประเพณีสงกรานต์”

3.1 ประเพณีสงกรานต์นี้มีความเชื่อกันในเรื่องใดบ้าง

.....
.....

3.2 ปัญหา 3 ราชินีว่า ตอนเช้า ราชินีอยู่ที่ไหน ตอนบ่ายอยู่ที่ไหน และตอนเย็นอยู่ที่ไหน เราเชื่อในเรื่องนี้เกี่ยวกับธรรมอย่างไร

.....
.....

3.3 คิดว่า ปัญหา 3 ราชินีจะให้ประโยชน์อะไรต่อเรา และจะทำให้เรามีอะไรดีขึ้นบ้าง

.....
.....

ขอขอบคุณในความร่วมมือ

คณะผู้วิจัย

(3) เครื่องมือวัดคุณภาพความสอดคล้องของเครื่องมือวิจัย (IOC)

เครื่องมือหรือแบบสอบถามวิจัยนั้น ภายหลังจากสร้างขึ้นแล้ว ก่อนจะนำไปใช้จริงต้องทำการวัดคุณภาพก่อน เป็นการวัดความสอดคล้องตรงตามเนื้อหา (IOC) โดยผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญ ไม่น้อยกว่า 3 ท่าน เพื่อให้มีคำถามสอดคล้องกับเนื้อหาหรือตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

หลักการสร้าง

≥ ตั้งผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความสอดคล้องของเครื่องมือ จำนวน 3 ท่าน

≥ นำเครื่องมือที่สร้างขึ้นไปทดสอบความสอดคล้องกับเนื้อหา (IOC) (Index Of

Concurrence¹⁰ หรือ (Index of Item – Objective Congruence หรือ IOC) มี 2 วิธี คือ

วิธีที่ 1 การหาค่าความสอดคล้องเชิงปริมาณ

ค่า + 1 หมายถึง ผู้ทรงคุณวุฒิแน่ใจว่า คำถามนั้นสอดคล้องกับเนื้อหา

¹⁰ รัตนะ บัวสนธ์, การประเมินผลโครงการ การวิจัยเชิงปริมาณ, (กรุงเทพมหานคร: คอมแพคท์พริ้นท์ จำกัด, 2540), หน้า 53.

ค่า 0 หมายถึง ผู้ทรงคุณวุฒิไม่แน่ใจว่า คำถามนั้นสอดคล้องกับเนื้อหา

ค่า - 1 หมายถึง ผู้ทรงคุณวุฒิแน่ใจว่า คำถามนั้นไม่สอดคล้องกับเนื้อหา

วิธีที่ 2 การหาค่าความสอดคล้องเชิงสัญลักษณ์

วิธีนี้ ใช้สูตรสัญลักษณ์โดยนำแบบสอบถามที่ได้รับจากผู้ทรงคุณวุฒิมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) Index of concurrence¹¹ ตามสูตรนี้

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

ความหมาย คือ

$\sum R$ = ผลรวมคะแนนของผู้เชี่ยวชาญ

N = จำนวนผู้ทรงคุณวุฒิ

IOC = ค่าดัชนีความสอดคล้องตามเนื้อหาหรือวัตถุประสงค์

การแปลผลค่า IOC

โดยกำหนดให้ค่าดัชนีความสอดคล้องหรือความตรงเชิงเนื้อหา มีค่าเท่ากับ 0.50 หรือมากกว่า หมายความว่า ข้อคำถามนั้นสอดคล้องกับเนื้อหา ส่วนค่าดัชนีความสอดคล้องหรือความตรงเชิงเนื้อหา มีค่าน้อยกว่า 0.50 หมายความว่า ข้อคำถามนั้นต้องดำเนินการปรับปรุงแก้ไข หรือตัดทิ้งไป

¹¹รัตนะ บัวสนธ์, การประเมินผลโครงการ การวิจัยเชิงปริมาณ, หน้า 53.

ตัวอย่าง การสร้างตารางแบบวัดดัชนีความสอดคล้องคำถามกับเนื้อหาสำหรับผู้ทรงคุณวุฒิ (IOC)

เรื่อง แบบสอบถามโครงการสัมมนาวิชาการ

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ให้ตรงกับระดับความคิดเห็น ✓ ความพึงพอใจของท่าน

รายการคำถาม	ระดับความคิดเห็น/ความพึงพอใจ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	5	4	3	2	1
1. การต้อนรับ ความมีน้ำใจ และอัธยาศัยของเจ้าหน้าที่ให้บริการ					
2. ความเหมาะสมของสถานที่และเวลาในการจัดงาน					
3. ความพึงพอใจของอาหารและเครื่องดื่ม					
4. ความรู้ความเหมาะสมของวิทยากร					
5. เปิดโอกาสให้นิสิต/ผู้เข้าร่วมงานสอบถามข้อมูลต่าง ๆ					

ฯลฯ

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

ขอแสดงความขอบคุณอย่างยิ่ง

.....

(พระครูศิริรัตนานุวัตร)

ผู้วิจัย

ลงชื่อ.....

(.....)

ผู้ทรงคุณวุฒิ

(4) การวิเคราะห์แบบวัดดัชนีความสอดคล้องของคู่มือการวิจัยจากผู้ทรงวุฒิ (IOC)

ผู้วิจัย กำหนดการวิเคราะห์ข้อมูลค่าดัชนีวัดความสอดคล้องตามเนื้อหาของคู่มือระเบียบวิธีวิจัยทางพระพุทธศาสนา โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 2 แบบ คือ

แบบที่ 1 แบบประเมินค่าเชิงปริมาณ

ตัวอย่างแบบฟอร์มการหาค่า IOC จากการประเมินคู่มือตำราระเบียบวิธีวิจัย จากตารางวิเคราะห์ความคิดเห็นความสอดคล้องแบบสอบถามหนังสือคู่มือของผู้ทรงคุณวุฒิต่อคู่มือระเบียบวิธีวิจัย เป็นรายชื่อตามตาราง ดังนี้

รายการขอความคิดเห็น	ประมาณค่าความ คิดเห็นของ ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่			ค่า IOC	แปลผล (ใช้ได้/ ปรับปรุง)
	+1	0	-1		
1. การแบ่งตอนของคู่มือวิจัยนี้ สอดคล้องครอบคลุมกับเนื้อหาระเบียบวิธีวิจัย					
2. ตอนที่ 1 รูปแบบ/การออกแบบวิจัย สอดคล้องกับเนื้อหาระเบียบวิธีการวิจัย					
3. ตอนที่ 2 รูปแบบเนื้อหา/โครงร่างวิธีวิจัยตรงกับกับเนื้อหาระเบียบวิธีการวิจัยทั่วไป					
4. ตอนที่ 3 รูปแบบองค์ความรู้ประกอบการวิจัย สอดคล้องกับเนื้อหาระเบียบวิธีวิจัย					
5. แนวการเขียนคู่มือวิจัย สอดคล้องกับเนื้อหาระเบียบวิธีวิจัยทั่วไป					
6. แนวการเขียนมีคุณสมบัติเป็นคู่มือ มีมาตรฐานสอดคล้องกับเนื้อหาระเบียบวิธีวิจัย					
7. เนื้อหาของคู่มือวิจัย ครอบคลุมบริบทการวิจัยตามเนื้อหาระเบียบวิธีวิจัย					
8. คู่มือวิจัย สอดคล้องกับคุณลักษณะนวัตกรรมด้านวรรณกรรมทางวิชาการทั่วไป					
9. คู่มือวิจัย เสนอประเภทและรูปแบบที่จำเป็นสอดคล้องกับมาตรฐานการวิจัยทั่วไป					

จกตารางข้างต้นนี้ กำหนดคะแนนของผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน เป็น +1 เป็น 0 เป็น -1
ดังนี้

- + 1 คิดเห็นว่า คำถามข้อนั้นสอดคล้องกับประเด็นการวิจัย ได้คะแนน 1
- 0 คิดเห็นไม่แน่ใจว่า คำถามข้อนั้นสอดคล้องกับประเด็นการวิจัย ได้คะแนน 0
- 1 คิดเห็นแน่ใจว่า ข้อคำถามข้อนั้น "ไม่" ได้สอดคล้องกับประเด็นการวิจัย ไม่มีคะแนน

เกณฑ์การแปลความหมายของคะแนน ดังนี้

การแปลความหมายของดัชนีความสอดคล้องมีเกณฑ์การแปลผลไว้ ดังนี้

- ค่าเต็มของ IOC มีค่า 1.00 แปลผลว่า ดี
- ถ้าค่าของ IOC มีค่ามากกว่า 0.50 แปลผลว่า พอใช้
- ถ้าค่าของ IOC มีค่าน้อยกว่า 0.50 แปลผลว่า ปรับปรุง

ตัวอย่าง ตารางแสดงการคิดคะแนนค่า IOC (ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่านในตารางเดียวกัน) ใน
การประเมินแบบสอบถามคู่มือระเบียบวิจัยทางพระพุทธศาสนา ดังนี้

รายการขอความคิดเห็น	ประมาณค่าความ คิดเห็นของ ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน			ค่า IOC	แปลผล (ใช้ได้/ ปรับปรุง)
	+1	0	-1		
1. การแบ่งตอนของกลุ่มการวิจัยนี้ สอดคล้อง ครอบคลุมกับเนื้อหาระเบียบวิธีวิจัย	√ √ √			1.00	ดี
2. ตอนที่ 1 รูปแบบ/การออกแบบวิจัย สอดคล้องกับ เนื้อหาระเบียบวิธีการวิจัย	√ √		√	0.50 [∧]	พอใช้
3. ตอนที่ 2 รูปแบบเนื้อหา/โครงร่างวิธีวิจัยตรงกับ กับเนื้อหาระเบียบวิธีการวิจัยทั่วไป	√		√ √	0.50 [∨]	ปรับปรุง

๓๑๑

จกตาราง ข้อ 1,2,3 โดยข้อ 1 กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิให้คะแนน +1 ทั้ง 3 ท่าน มีผลได้
คะแนนระดับดี ข้อ 2 กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิให้คะแนน +1 จำนวน 2 ท่าน มีผลได้คะแนนระดับพอใช้
(มากกว่า 0.50) ข้อ 3 กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิให้คะแนน -1 จำนวน 2 ท่าน ให้ +1 ท่าน มีผลได้
คะแนนปรับปรุง (น้อยกว่า 0.50)

การคิดคะแนนค่า IOC แบบที่ 1 เจริญปริมาณ

ค่า IOC = รวมคะแนนแต่ละข้อของคำถามรวมกัน (มาจากกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านรวมกัน) รวมค่า IOC จากผู้ทรงคุณทุกท่านแล้วหารด้วยจำนวนทรงคุณวุฒิ

ผลสรุปว่า คู่มือ ระเบียบวิธีวิจัย ฯ นี้ มีค่า IOC =?

ตัวอย่างที่ 1 (ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 คน ได้คะแนนเต็ม 1 ทุกข้อ)

ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 1 ให้ +1

ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 2 ให้ +1

ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 3 ให้ +1

รวม $3 \div 3 = 1.00$ แปลผลว่า ใช้ได้ (มากกว่า 0.50)

ตัวอย่างที่ 2 (ได้คะแนน 2 ข้อ 1)

ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 1 ให้ +1

ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 2 ให้ +1

ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 3 ให้ -1

รวม $2 \div 3 = 0.66$ แปลผลว่า ใช้ได้ (มากกว่า 0.50)

ตัวอย่างที่ 3 (ได้คะแนน 1 ข้อ 2)

ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 1 ให้ +1

ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 2 ให้ -1

ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 3 ให้ -1

รวม $2 \div 3 = 0.33$ แปลผลว่า ปรับปรุง (น้อยกว่า 0.50)

แบบที่ 2 แบบประเมินค่าเชิงสัญลักษณ์

สูตรการใช้นิยามวิเคราะห์ความสอดคล้องของเนื้อหาเป็นค่าเฉลี่ยกับรายการคำถามแบบสรุปผล สูตร IOC ดังนี้

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

นิยามว่า

IOC	คือ	ดัชนีความสอดคล้อง
R	คือ	คะแนนการพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิ
$\sum R$	คือ	ผลรวมคะแนนพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิ
N	คือ	จำนวนผู้ทรงคุณวุฒิ

ตัวอย่าง

$$IOC = \frac{\sum R}{N} \quad IOC = \frac{3}{3} = 1.00$$

ข้อสังเกต สูตรการคำนวณความเชื่อมั่น 2 แบบข้างต้นนี้ แบบที่ 1 จะสะดวกกว่าแบบที่ 2 แต่แบบที่ 2 สามารถเป็นแสดงเป็นสูตรตามทฤษฎีการหาค่าสัมประสิทธิ์ (แอลฟา) ของคอนบาค (Conbach's Alpha Coefficient) ได้

การคิดค่า IOC แบบที่ 2 แบบประเมินค่าโดยสูตร/สัญลักษณ์

แบบที่ 2 นี้ เป็นการหาค่า IOC จากสัญลักษณ์ โดยกรณีนี้ เป็นการนำแบบสอบถามไปหาความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์ (แอลฟา) ของคอนบาค (Conbach's Alpha Coefficient)¹² กับกลุ่มตัวอย่างที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับกลุ่มประชากรที่ต้องการศึกษา จำนวน 10 ชุด มาทดสอบความเชื่อมั่น ได้สัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ 0.94 ถือว่าเป็นแบบสอบถามที่มีความเชื่อมั่นสูง

¹² สีน พันธุ์พินิจ, เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทจูนพับลิชชิ่ง จำกัด, 2547), หน้า 191.

4) การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย

การเก็บข้อมูลวิจัย คือ วิธีได้มาของเครื่องมือที่ส่งไปให้ผู้ให้ข้อมูลแล้วส่งกลับมาด้วยวิธีต่าง ๆ บางกรณีก็เก็บข้อมูลโดยตรงด้วยตนเอง บางกรณีเก็บจากการส่งทางไปรษณีย์ หรือมีผู้ช่วยเก็บข้อมูล เป็นต้น

การวิจัยเชิงปริมาณ จะดำเนินการวิจัยเริ่มจากสร้างเครื่องมือหรือแบบสอบถามนำผู้การแจกแบบสอบถามไปยังกลุ่มประชากรแล้ว ขั้นตอนต่อไปคือการเก็บข้อมูลนั้นว่า เราเก็บข้อมูลนั้นโดยตรงด้วยตนเอง หรือเก็บโดยส่งทางไปรษณีย์ หรือเก็บข้อมูลโดยผู้ช่วยวิจัยลงเก็บโดยตรง การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยต้องแสดงการเก็บข้อมูลด้วยวิธีใด โดยสนทนากลุ่ม หรือโดยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง หรือโดยการสังเกต หรือโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ส่วนการวิจัยเชิงเอกสารสารนั้นไม่ค่อยยุ่งยากเท่าไร โดยแสดงเก็บข้อมูลชั้นปฐมภูมิหรือชั้นทุติยภูมิจากการรวบรวมแบบทำรายการดัชนี (Index) เป็นต้น

5) การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ขื่อนี้จะเป็นบทที่ 4 ของวิจัย 5 บท มีชื่อ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล หรือผลการวิจัย โดยการนำข้อมูลที่ได้จากเครื่องมือที่เข้าสู่การวิเคราะห์ โดยแยกวิเคราะห์ตามรูปแบบการวิจัย ดังนี้

- (1) การวิเคราะห์ข้อมูลวิจัยเชิงปริมาณ
- (2) การวิเคราะห์ข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพ
- (3) การวิเคราะห์ข้อมูลวิจัยเชิงเอกสาร
- (4) การวิเคราะห์ข้อมูลวิจัยเชิงทดลอง

การวิเคราะห์ข้อมูลวิจัยเชิงปริมาณ คือการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามที่ผู้ตอบได้แสดงความคิดเห็นในระดับต่าง ๆ 5 ระดับ

วิธีวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

1. นำแบบสอบถามมาลงรหัส เพื่อป้อนข้อมูลลงในโปรแกรมวิเคราะห์สำเร็จรูปแบบเอสพีเอสเอส (SPSS)

2. ตั้งค่าเพื่อป้อนข้อมูล โดยกำหนดรหัสแล้วป้อนข้อมูลจากแบบสอบถามตามรหัสลงในโปรแกรมวิเคราะห์สำเร็จรูปตามรายการมุมมองที่แปรตาม (Variable View) ทั้งนี้เป็นมาตรวัดแบบนามบัญญัติ (Normal Scale) และแบบระดับ (Ordinal Scale) ดังนี้

Variable	Scale	Measurement
1.00	3.00	Major
2.00	4.00	1.00
3.00	5.00	2.00
4.00	3.00	4.00
5.00	3.00	2.00
6.00	3.00	6.00
7.00	3.00	4.00
8.00	3.00	2.00
9.00	3.00	4.00
10.00	3.00	2.00
11.00	3.00	4.00
12.00	3.00	2.00
13.00	3.00	4.00
14.00	3.00	2.00
15.00	3.00	4.00
16.00	3.00	2.00
17.00	3.00	4.00
18.00	3.00	2.00
19.00	3.00	4.00
20.00	3.00	2.00
21.00	3.00	4.00
22.00	3.00	2.00
23.00	3.00	4.00
24.00	3.00	2.00
25.00	3.00	4.00
26.00	3.00	2.00

แผนภาพ 3.2 ค่าระดับรายการข้อมูลที่ป้อนเข้าโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Variable View)
ที่มา : พระครูสิทธิรัตนานูวัตร, 2564

3. ป้อนข้อมูลปริมาณลงตามรหัสของช่องรายการแล้วเข้าสู่การวิเคราะห์เชิงปริมาณเป็นค่าร้อยละ หรือค่าเฉลี่ยด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปเป็นฐานข้อมูล (Data View) ดังนี้

Variable	Scale	Measurement
D1	8	2
D2	8	2
D3	8	2
D4	8	2
D5	8	2
D6	8	2
D7	8	2
D8	8	2
D9	8	2
D10	8	2
D11	8	2
D12	8	2
D13	8	2
D14	8	2
D15	8	2
D16	8	2
D17	8	2
D18	8	2
E1	8	2
E2	8	2
E3	8	2
E4	8	2
E5	8	2

แผนภาพ 3.3 ค่าระดับรายการข้อมูลที่ป้อนเข้าโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อวิเคราะห์เชิงปริมาณ แบบ Data View
ที่มา : พระครูสิทธิรัตนานูวัตร, 2564

4. ตัวอย่างการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากข้อมูลส่วนบุคคลแบบ Scheck list
สถานภาพ

	status	Frequency	Percent
Valid	บรรพชิต	56	43.8
	คฤหัสถ์	72	56.2
	Total	128	100.0

ตัวอย่างการแปลผล

จำนวนผู้ตอบคำถามที่เป็นบรรพชิต จำนวน 56 คิดเป็นร้อยละ 43.8 ที่เป็นคฤหัสถ์ จำนวน 72 คิดเป็นร้อยละ 56.2 เมื่อเทียบสองสถานะนี้แล้วคฤหัสถ์มีมากกว่าบรรพชิต จำนวน 16 ราย คิดเป็นร้อยละ 12.4

(ต่อ) ระดับการศึกษา

	Education	Frequency	Percent
Valid	ต่ำกว่า ม.6	1	.8
	ม.6	41	32.0
	อนุปริญญา	17	13.3
	ปริญญาตรี	34	26.6
	อื่น ๆ	35	27.3
	Total	128	100.0

(ต่อ) ช่วงอายุ

	Period of age	Frequency	Percent
Valid	ต่ำกว่า 25	27	21.1
	26-30 ปี	30	23.4
	31-35 ปี	11	8.6

การเขียนเนื้อหาโครงร่างวิจัย-95

	36-40 ปี	30	23.4
	41-45 ปี	14	10.9
	46-50 ปี	7	5.5
	50 ปีขึ้นไป	9	7.0
	Total	128	100.0

ตาราง 3.3 : การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากข้อมูลส่วนบุคคล

แหล่งที่มา : พระครูสิริรัตนานูวัตร, 2565

5. ตัวอย่าง -การวิเคราะห์ข้อมูลร้อยละ 5 ระดับ จากคำถามการบริการวิชาการแก่สังคม
ของอาจารย์ จำนวน 2 คำถาม

1. เป็นแกนนำหรือเข้าไปมีส่วนร่วมในการสร้างแหล่งเรียนรู้ในเทศกาลสงกรานต์

	Rating scale	Frequency	Percent
Valid	น้อยที่สุด	13	10.2
	น้อย	21	16.4
	ปานกลาง	43	33.6
	มาก	40	31.2
	มากที่สุด	11	8.6
	Total	128	100.0

(ต่อ) 2. เป็นแกนนำหรือเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดสร้างห้องสมุดในชุมชน

	Rating scale	Frequency	Percent
Valid	น้อยที่สุด	19	14.8
	น้อย	32	25.0
	ปานกลาง	43	33.6
	มาก	18	14.1
	มากที่สุด	16	12.5

การเขียนเนื้อหาโครงร่างวิจัย-96

	Rating scale	Frequency	Percent
Valid	น้อยที่สุด	19	14.8
	น้อย	32	25.0
	ปานกลาง	43	33.6
	มาก	18	14.1
	มากที่สุด	16	12.5
	Total		128

ตาราง 3.4 : การวิเคราะห์ข้อมูลร้อยละ rating scale 5 ระดับ ตัวอย่าง 2 คำถาม

แหล่งที่มา : พระครูสิริรัตนานูวัตร, 2565

หมายเหตุ :

รายละเอียดของขั้นตอนและวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยโปรแกรม SPSS นี้มีมาก และยากต่อการอธิบายด้วยลายลักษณ์อักษร แต่จะสะดวกและเข้าใจได้โดยสาธิตการวิเคราะห์นี้บน หน้าจอ โปรแกรมเตอร์และผู้เรียนนั้นต้องมีพื้นฐานมาอย่างดี ผู้สนใจ โปรดศึกษาคู่มือ ตำราเรื่องนี้ โดยเฉพาะซึ่งมายุ่มากมาย

ลักษณะรูวิเคราะห์ข้อมูล¹³

การวิเคราะห์ข้อมูลนั้นมีหลายลักษณะ ดังนั้น จึงต้องให้สอดคล้องกับการวิจัยประเภท นั้น ๆ ด้วยว่า มีขนาดการวิจัยแบบไหน การเลือกสูตรสถิติวิเคราะห์ การสรุปผล เป็นอย่างไร ซึ่ง การวิเคราะห์ข้อมูลนี้

¹³ สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปนี้ ผู้ศึกษาต้องเข้าไปศึกษาในคู่มือเรื่องนี้ โดยเฉพาะ ผู้เขียนไม่สามารถนำลงในรายละเอียดในที่นี้ได้ เพราะมีรายละเอียดมาก หรือให้มาศึกษากับผู้เขียนในเชิงปฏิบัติเป็นการเฉพาะ

ประการที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลวิจัยเชิงปริมาณ คือการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย มีขั้นตอนดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ สถานภาพ อายุ และระดับการศึกษา การวิเคราะห์ข้อมูลแบบนี้ใช้มาตรวัดนามบัญญัติ (Nominal Scale) จึงวิเคราะห์ข้อมูลแบบตรวจสอบรายการ (Check List) โดยสูตรสถิติค่าร้อยละ (%)

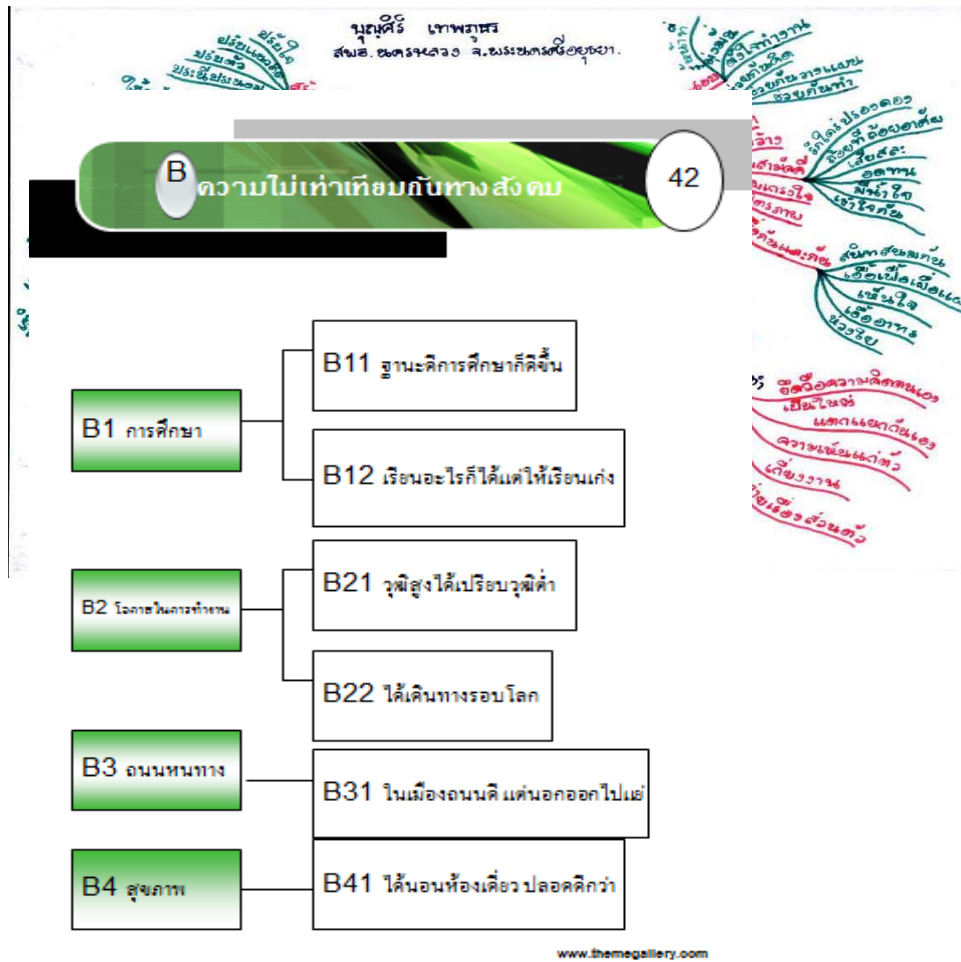
2. วิเคราะห์ข้อมูลแบบรายการปัญหาเกี่ยวกับค่าระดับความคิดเห็นตามรายด้านต่าง ๆ ใช้มาตรวัดระดับ (Ordinal Scale) ลักษณะมาตราประมาณค่า (Rating Scale) โดยสูตรสถิติค่าเฉลี่ย ($\text{Mean} = \bar{X}$) ตามด้วยค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) พร้อมด้วยระดับแปลผล 5 ระดับ ดังแผนภาพนี้

ประการที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพ คือ การเรียบเรียงข้อมูลปลายเปิดที่ได้จากการสัมภาษณ์ทั้งที่มีโครงสร้าง ไม่มีโครงสร้างหรือทั้งการสัมภาษณ์เชิงลึกตามที่กล่าวแล้ว ด้วยการวิเคราะห์ลักษณะต่าง ๆ คือ

1. ลักษณะการวิเคราะห์ข้อมูลแบบความเรียง คือการเรียงหมวดหมู่ประเด็นพร้อมทั้งข้อสรุปจนได้คำตอบที่แท้จริง

2. ลักษณะการวิเคราะห์ข้อมูลแบบลงกล่อง ไมนด์แมปปิง (mind mapping) กล่าวคือ เรียงข้อความที่เป็นชุดที่ได้จากแบบสอบถามกลุ่มประชากรตัวอย่าง (Focus Group Discussion) แล้วเสนอผลการวิจัยในรูปคำพูดลงในกล่องข้อความ เป็นกระบวนการวิเคราะห์ผล โดยการแยกกลุ่มแยกประเด็นที่คล้ายและต่างกัน กำหนดรหัสเป็นอักษร A, B โดยอักษร A ใช้แทนปัญหาและอุปสรรคด้านการเงิน อักษร B ใช้แทนปัญหาและอุปสรรคด้านเวลา อักษร C ใช้แทนปัญหาและอุปสรรคด้านการคมนาคม อักษร D ใช้แทนปัญหาและอุปสรรคด้านความร่วมมือ แล้วแยกย่อยเป็นตัวเลข 1, 11, 111, หรือเลข 2, 21, 22, 23 ลดหล่นลงไป จนลงเลขย่อยอีกไม่ได้แล้ว

ตัวอย่างที่ 1: วิเคราะห์ข้อมูลแบบ ไมค์ แมพพิง (mind mapping)



แผนภาพ 3.4 วิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพแบบกล่อง ไมค์ แมพพิง (mind mapping)

แหล่งที่มา : <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Mapping.jpg,2564>

ตัวอย่างที่ 2 :วิเคราะห์ข้อมูลแบบไมค์ แมพพิง (mind mapping)¹⁴



ประการที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูลวิจัยเชิงเอกสาร จะต่างจากการวิเคราะห์แบบไมค์แมพพิง (mind mapping) โดยสรุปประเด็นข้อเท็จจริงจากเอกสารหรือคัมภีร์ที่ตนทำวิจัยนั้น ซึ่งเป็นการสรุปข้อมูลแบบพรรณนาหรือความเรียง

ประการที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูลวิจัยเชิงทดลอง เป็นที่นิยมในการทำวิจัยชั้นเรียนสำหรับรายวิชาที่เรียน เพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนในการพัฒนาการแบบต่าง ๆ โดยการทดสอบค่าที่ (t-test) มี 2 แบบ คือ

¹⁴ บุญศิริ เทพภูธร, วิเคราะห์ข้อมูลแบบไมค์แมพพิง, [ออนไลน์] ที่มา

<http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/ff/Mapping.jpg> [สืบค้นเมื่อ 11 มีนาคม 2560]

1. การทดสอบกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม ที่สัมพันธ์กัน (t-test dependent)

2. การทดสอบกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม ที่อิสระจากกัน (t-test independent)

การวิเคราะห์ข้อมูล 2 แบบนี้ จะกล่าวโดยละเอียดต่อในข้อสรุปสถิติที่ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลหัวข้อข้อมูล ตอนวิธีดำเนินการวิจัยต่อไป

สรุปการวิเคราะห์ข้อมูล คือการวิจัยทุกรูปแบบ ต้องแบ่งหัวข้อให้ชัดเจน ซึ่งเรื่องนี้จะอยู่ในบทที่ 4 ว่า 4.1 ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 4.2 ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 4.3 ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 4.4 องค์ความรู้จากการวิจัย ที่เขียนเป็นคำรวบยอดโดยแผนผังหรือควรเขียนดังนี้ –ข้อเท็จจริงของเรื่องที่ศึกษา –ความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูล –กระบวนการที่ทำการวิจัย- ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการวิจัย (อาจจะมีการเกริ่นนำก่อน 4.1 เช่น การแสดงสัญลักษณ์ เนื้อหาบางส่วนและสามารถมีภาพประกอบในการวิจัยได้

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลวิจัยเฉพาะเชิงปริมาณ (เชิงคุณภาพไม่ใช่สถิติ) เป็นการระบุสูตรสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลว่าเป็นสถิติแบบใด ส่วนใหญ่การวิจัยเชิงสังคมศาสตร์ใช้สถิติเชิงพรรณนา 3 แบบ คือ

แบบที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลตรวจสอบรายการ (Check List) โดยแจกแจงความถี่ (Frequency) และหาร้อยละ (Percentage=%) กับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

แบบที่ 2 วิเคราะห์ข้อมูลมาตราวัดประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) โดยสูตรสถิติเชิงพรรณนา จากการหาค่าเฉลี่ย (mean= \bar{X}) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation =S.D.) กับส่วนรายการของตัวแปรการวิจัย

แบบที่ 3 วิเคราะห์ข้อมูลแบบทดสอบ t เพื่อพิสูจน์กลุ่มวิจัยทดลอง 2 แบบ คือ

3.1 การทดสอบกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่มที่สัมพันธ์กัน (t-test dependent)

3.2 การทดสอบกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่มที่อิสระจากกัน (t-test independent)

การทดสอบแบบกลุ่มแรก คือ การทดสอบเปรียบเทียบคะแนนก่อนเรียน-หลังเรียนของกลุ่มทดลองเดิม ตัวอย่าง การทดลอง 2 กลุ่มที่สัมพันธ์กัน ตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงการเปรียบเทียบข้อมูล ก่อน และหลังเรียน รายวิชาวิทยาศาสตร์ นักเรียน ชั้น ม. 1

การทดสอบ	N	\bar{X}	S.D.	t	Sig.
ก่อนเรียน	15	28.27	1.100	29.729	.000**
หลังเรียน	15	37.07	1.534		

จากสถิติการทดสอบ พบว่า นักเรียน 15 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนค่าเฉลี่ยที่ 28.27 ค่า S.D. 1.100 หลังเรียนค่าเฉลี่ยที่ 37.07 ค่า S.D. ที่ 1.534 ค่า t ที่ 29.729 ค่า sig. ที่ .000 สรุปว่า ผลสัมฤทธิ์ทางเรียนของนักเรียน ชั้น ม. 1 วิชาวิทยาศาสตร์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

หมายเหตุ:

ผลการทดสอบโดยค่า Sig.(2tailed) ถ้าค่าต่ำกว่า .01 แสดงว่ามีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 ถ้าต่ำกว่า .05 แสดงว่ามีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ถ้าเท่ากับหรือมากกว่า .05 แสดงว่าไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ จากตัวอย่างการทดลองคนสองกลุ่มนี้ และอีกข้อสังเกต คือ ตารางสถิติ จะเปิดข้างทั้ง 2 ข้าง ซ้าย-ขวา

การทดลองแบบกลุ่มที่ 2 คือการทดสอบเปรียบเทียบคะแนนก่อน-หลังของกลุ่มทดลอง ต่างกันคนละกลุ่ม ซึ่งจัดเป็นกลุ่มทดลอง กับกลุ่มควบคุม ตามตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงการเปรียบเทียบข้อมูล ก่อน และหลังเรียน รายวิชาวิทยาศาสตร์ นักเรียน ชั้น ม. 1

การทดสอบ	N	\bar{X}	S.D.	t	Sig.
กลุ่มทดลอง	15	37.07	1.534	6.932	.000**
กลุ่มควบคุม	15	33.20	1.521		

จากสถิติการทดสอบ พบว่า นักเรียน 15 คน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มทดลอง ค่าเฉลี่ยที่ 37.07 ค่า S.D. 1.534 กลุ่มควบคุม ค่าเฉลี่ยที่ 33.20 ค่า S.D. ที่ 1.521 ค่า t ที่ 6.932 ค่า sig. ที่ .000 สรุปว่า ผลสัมฤทธิ์ทางเรียนของนักเรียน ชั้น ม. 1 วิชาวิทยาศาสตร์ หลังกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

มาตรา / ตารางวัด 4 แบบ

มาตรา/ตารางวัดในการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยตารางนั้น ไม่ได้ตัวเลขบอกปริมาณเท่านั้น ยังมีข้อความที่บอกคุณลักษณะ บอกสถานภาพอื่น ๆ ในตารางนั้นด้วย ดังนั้น เมื่อมาถึงเรื่องการวิเคราะห์ข้อมูลนี้แล้ว จำเป็นต้องนำเสนอมาตรารวัดแบบต่าง ๆ ด้วย คือ

แบบนามบัญญัติ (Nominal Scale)

แบบเรียงอันดับ (Ordinal Scale)

แบบวัดอันตรภาค (Interval Scale)

แบบวัดอัตราส่วน (Ratio Scale)

แบบที่ 1 มาตรารวัดแบบนามบัญญัติ (Nominal Scale) เป็นการจัดเป็นกลุ่ม ๆ เช่น สถานภาพ อาชีพ แยกเป็นค้ำขาย รับจ้าง นักธุรกิจ รับราชการ นักบวช การศึกษาระดับมัธยมต้น แยกเป็น ม. 1 ม. 2 ม. 3 เพศ แยกเป็นเพศชาย กับเพศหญิง เป็นต้น ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงนามบัญญัติเกี่ยวกับสถานภาพ อาชีพ การศึกษา ศาสนา เชื้อชาติ

รายการนามบัญญัติ	มาตรารวัด
สถานภาพ	โสด สมรส บรรพชิต กฤหัสถ์ ฯลฯ
อาชีพ	ค้ำขาย รับจ้าง นักธุรกิจ รับราชการ ฯลฯ
การศึกษา	มัธยมศึกษาปีที่ 6 ปริญญาตรี ปริญญาโท ปริญญาเอก ฯลฯ
ศาสนา	พุทธ คริสต์ อิสลาม พราหมณ์ ฮินดู ฯลฯ
เชื้อชาติ	ไทย จีน ลาว เมียนมาร์ กัมพูชา ญี่ปุ่น ฯลฯ

แบบที่ 2 มาตรารวัดแบบเรียงอันดับ (Ordinal Scale) เป็นการวัดสำหรับจัดอันดับ ที่หรือตำแหน่งของสิ่งที่ต้องการวัด มีทั้งการจัดอันดับที่เป็นตัวเลขและระดับขั้นนั้น ๆ เช่น ค.ช.ดำ สอบได้ที่ 1 ค.ช.แดงสอบได้ที่ 2 ค.ญ.เขียวสอบได้ที่ 3 อันดับการชนะการประกวดร้องเพลง นางสาวเขียวได้รางวัลที่ 1 นางสาวชมพูได้รางวัลที่ 2 นางสาวเหลืองได้รางวัลที่ 3 เป็นต้น แสดงให้เห็นความสำคัญมากน้อยต่างกัน ดังตารางตัวอย่างที่ 4 และ 5

ตารางตัวอย่างที่ 4 แสดงอันดับสินค้าขายดีและแหล่งผลิต

รายการสินค้าขายดี	อันดับที่	แหล่งผลิต
กล้วยตากอบน้ำผึ้ง	1	อำเภอบางกระทุ่ม พิษณุโลก
กล้วยหอม	2	จังหวัดกำแพงเพชร
ส้มโอ	3	จังหวัดนครปฐม
มีดอรัญญิก	4	จังหวัดอุตรดิตถ์
น้ำดื่มกรุงเก่า	5	จังหวัดสุโขทัย

ตารางตัวอย่างที่ 5 แสดงอันดับที่บอกขนาดหรือระดับต่าง ๆ

รายการ	ขนาด/ระดับของมาตราวัด
รายได้	มาก ปานกลาง น้อย
ลำดับที่สมัคร	คนที่ 1 คนที่ 2 คนที่ 3
ลูกคนที่	คนที่ 1 ที่ 2 ที่ 3
ขนาดชุมชน	หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด
เพลงอันดับยอดนิยม	อันดับ 1,2,3
การประกวดนางงาม	อันดับ 1,2,3
การให้เกรด	A, B, C, D, F

แบบที่ 3 มาตราราวัดอันตรรกภาพหรือช่วงระยะ (Interval Scale) เป็นมาตราวัดเพื่อทราบระยะห่างของความแตกต่างระหว่างกลุ่ม เช่น ความแตกต่างระหว่างค่า 20 และ 30 เท่ากับ 10 และเท่ากับ ความแตกต่างระหว่างค่า 30 กับ 40 มาตราราวัดนี้มีกัวัดค่าเป็นเชิงปริมาณ แต่ไม่มีจุดศูนย์หรือจุดเริ่มต้นที่แท้จริง ตัวอย่าง การสร้างตารางแสดงจำนวนอันตรรกภาพ (Interval Scale) ที่ 6 ตารางตัวอย่างที่ 6

ตารางที่ 6 แสดงอันตรภาค สมมตินักเรียน 20 คน สอบเก็บคะแนนรายวิชาคณิตศาสตร์ มีคะแนนเต็ม 30 คะแนน ผลการสอบจะมีนักเรียนกี่คนได้คะแนนอยู่ในจำนวนอันตรภาคหรือความถี่ ดังตารางนี้

อันตรภาคที่	ช่วงคะแนนสอบ	ความถี่	คะแนน/นักเรียน
1	10-14	4	คะแนน ระหว่าง 10-14 จำนวน 4 คน
2	15-19	7	คะแนน ระหว่าง 15-19 จำนวน 7 คน
3	20-24	5	คะแนน ระหว่าง 20-24 จำนวน 5 คน
4	25-29	4	คะแนน ระหว่าง 25-29 จำนวน 4 คน
	รวม	20	

ความหมาย

อันตรภาคชั้นที่ 1 แสดงคะแนนทั้งหมด 5 จำนวน คือ 10,11,12,13,14 ซึ่งกล่าวได้ว่าอันตรภาคที่ 1 มีความกว้างของอันตรภาคเป็น 5

อันตรภาคชั้นที่ 2 แสดงคะแนนทั้งหมด 5 จำนวน คือ 15,16,17,18,19 ซึ่งกล่าวได้ว่าอันตรภาคที่ 2 มีความกว้างเป็น 5

อันตรภาคชั้นที่ 3 แสดงคะแนนทั้งหมด 5 จำนวน คือ 20,21,22,23,24 ซึ่งกล่าวได้ว่าอันตรภาคที่ 3 มีความกว้างเป็น 5

อันตรภาคชั้นที่ 4 แสดงคะแนนทั้งหมด 5 จำนวน คือ 25,26,27,28,29 ซึ่งกล่าวได้ว่าอันตรภาคที่ 4 มีความกว้างเป็น 5

อันตรภาคที่ 1 มีความถี่เท่ากับ 4 หมายความว่า มีคนสอบได้คะแนนในช่วง 10-14 อยู่ 4 คน

อันตรภาคที่ 2 มีความถี่เท่ากับ 7 หมายความว่า มีคนสอบได้คะแนนในช่วง 15-19 อยู่ 7 คน

อันตรภาคที่ 3 มีความถี่เท่ากับ 5 หมายความว่า มีคนสอบได้คะแนนในช่วง 20-24 อยู่ 5 คน

อันตรภาคที่ 4 มีความถี่เท่ากับ 4 หมายความว่า มีคนสอบได้คะแนนในช่วง 25-29 อยู่ 4 คน

แบบที่ 4 มาตรฐานวัดแบบอัตราส่วน (Ratio Scale) เป็นการวัดน้ำหนัก ส่วนสูง อายุ ระยะทาง ความเร็ว ความเร็ว การวัดแบบนี้สามารถนำตัวเลขมาบวก ลบ คูณ หาร หรือหาอัตราส่วนกันได้ คือสามารถบอกได้ว่า ถนนสายหนึ่งยาว 50 กิโลเมตร ยาวเป็น 2 เท่าของถนนอีกสายหนึ่งที่ยาวเพียง 25 กิโลเมตร

ตัวอย่าง สิ่งที่มีน้ำหนัก 40 กิโลกรัม จะหนักเป็น 2 เท่าของ 20 กิโลกรัม อัตราส่วนการประเมินผลสอบของนักศึกษา คะแนนเต็ม 100 คะแนน กำหนดให้คะแนนกลางภาค 40 ปลายภาค

60 สร้างเป็นอัตราส่วนได้ เป็น 40:60 กำหนดให้รายได้ต่อเดือน สร้างเป็นอัตราส่วนได้ 300,000/เดือน เป็นต้น

3.10 การเขียนประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ คือ การนำผลงานการศึกษานี้ไปใช้ในรูปแบบศึกษาเรียนรู้ ใช้เป็นคู่มือในการเรียนการสอน ใช้ในห้องสมุด โรงเรียน มหาวิทยาลัย วิทยาลัย หรือหน่วยงาน อบต. อบจ. การเขียนประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย มีวิธีเขียนอยู่ว่า ให้ลือตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้เป็นข้อ ๆ ดังนี้

- 1) เพื่อศึกษาสุนทรียภาพของพุทธศิลป์กรรม
- 2) เพื่อศึกษาพุทธธรรมในพุทธศิลป์กรรมประเภทสถาปัตยกรรม ประติมากรรม
- 3) เพื่อประยุกต์ใช้ต่อการพัฒนาคุณต่อการพัฒนาชีวิต

หัวข้อนี้ จะเขียนประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัยที่ลือตามวัตถุประสงค์ตัวอย่างนี้ ว่า

- 1) ทำให้ทราบสุนทรียภาพของพุทธศิลป์กรรมแง่มุมต่าง ๆ
- 2) ทำให้ทราบธรรมที่ปรากฏในศิลปกรรมประเภทสถาปัตยกรรม ประติมากรรม หรือ วัฒนธรรมหรือวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ
- 3) ทำสร้างแนวการประยุกต์ใช้ด้วยการสร้างสื่อเอกสาร สื่อออนไลน์ เผยแพร่ที่ได้ผล

3.11 การเขียนบทสรุป

บทสรุปของรายงานวิจัย คือ บทที่ 5 บทสุดท้ายของรายงานวิจัย คือ บทสรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ ซึ่งการสรุปผลการวิจัยเชิงปริมาณ จะมี 3 ข้อใหญ่ ๆ คือ

- ข้อ 1 สรุปผลการวิจัย
- ข้อ 2 อภิปรายผลการวิจัย
- ข้อ 3 ข้อเสนอแนะการวิจัย

สรุปผลการวิจัย คือ การสรุปการดำเนินงานมาส่วนที่สำคัญคือ ความเป็นมา ขอบเขตการวิจัย วิธีดำเนินการ การวิเคราะห์ข้อมูล และเนื้อหาจากวัตถุประสงค์ หลักการสรุป คือ ตอนที่ 1 เน้นเรื่องวิธีดำเนินการวิจัย ตอนที่ 2 เน้นตามวัตถุประสงค์ 1 ตอนที่ 3 เน้นตามวัตถุประสงค์ข้อ 2 ประการสำคัญของการสรุปคือให้มีชาร์ตหรือแผนผังหรือตารางประกอบด้วย แต่ควรให้รายละเอียดแต่ละประเด็นบ้าง อย่าให้เหมือนกรอบแนวคิดที่จะไม่ขยายความอะไร

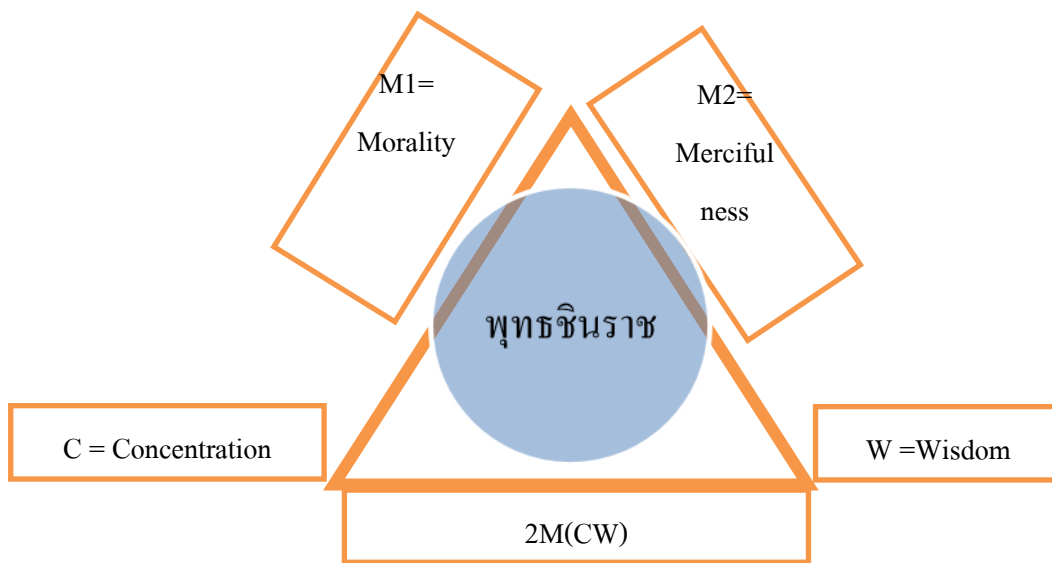
การอภิปรายผลการวิจัย คือ ให้ยกประเด็นที่สำคัญหรือนำผลการวิจัยที่ได้จากบทที่ 4 มา อภิปรายผลโดยวิเคราะห์สังเคราะห์ว่าเป็นอย่างไร สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎีของนักคิดคนใดที่ ทบทวนไว้ในบทที่ 2 เรื่อง ทบทวนเอกสารและรายงานที่เกี่ยวข้องอย่างไร ทำนองเล่าเรื่องโดย เชื่อมโยงแนวทฤษฎีหลัก ๆ ที่แสดงไว้ก่อนนี้ (บทที่ 2) มีการเปรียบเทียบแนวคิด ทฤษฎีที่ทวน เอกสารไว้ว่าตรงกับแนวคิด ทฤษฎีของใครบ้าง เช่น พุทธพจน์ว่า ความไม่มีโรค เป็นลาภอัน ประเสริฐ (อาโรคุยปรมา ลาภา) เทียบกับ แนวคิดสุขภาพของจอห์น ล็อกว่า “จิตใจที่ผ่องใสอยู่ใน ร่างกายที่สมบูรณ์ (Sound Mind in a Sound Body) เป็นต้น รวมถึงผลของตัวแปรในตารางต่าง ๆ ว่ารายการด้านใดมากหรือน้อย ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้หรือไม่ ตอบโจทย์การ วิจัยได้หรือไม่ เป็นไปตามแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ทบทวนมาในบทที่ 2 ใน หรือไม่ สอดคล้องกับรายงานวิจัยอื่น ๆ หรือทฤษฎีต่าง ๆ อย่างไร ความจริงแล้วให้สอดคล้องกับ แนวคิด ทฤษฎีอย่างเดียว มิฉะนั้นคงไม่นำมาทบทวนเอกสาร แต่ก็ไม่น่าจะต้องการให้เห็นต่างกับ เมื่อก่อนนี้อย่างไร ซึ่งเปลี่ยนไปตามยุคสมัย

ข้อเสนอแนะการวิจัย คือ การเสนอแนะใน 2 หัวข้อใหญ่ ๆ คือ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ว่านโยบายชาติ นโยบายสถาบันต้องการอะไร งานวิจัยนี้ สนองตรงประเด็นหรือไม่ ถ้าสมประสงค์เชิงนโยบายแล้ว ก็แนะนำให้คนอื่นทำวิจัยเรื่องนี้ต่อยอด ไปอีก โดยแนะนำว่าสมควรทำวิจัยต่อยอดในประเด็นใด ยังมีประเด็นใดที่ตนอยากทำแล้วยังไม่ ได้ ทำ แต่แนะนำให้ผู้สนใจทำต่อยอดไป ข้อต่อมา
2. ข้อเสนอแนะปฏิบัติการ/การนำไปใช้ โดยแนะนำว่าหน่วยงานหรือคณะบุคคลหรือ ส่วนบุคคลใดสมควรนำไปใช้ เมื่อใช้แล้วจะเกิดประโยชน์แก่ผู้ใช้อย่างไร จะเกิดมรรค เกิดผล อย่างไรต่อชีวิตและอนาคตของสังคม
3. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไปว่า ควรจะศึกษาในประเด็นใด ที่ นอกเหนือจากเรื่องนี้ โดยยึดแนวทางการวิจัยแนวประวัติศาสตร์ แนวคัมภีร์ แนว หลักธรรม แนวประยุกต์ หรือแนะแนวรูปแบบการวิจัยว่า ควรทำแนวปริมาณ แนว คุณภาพบ้าง เพื่อจะได้ข้อมูลที่ต่างออกไป

3.12 องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้การวิจัย คือ ข้อคิดสังกัป เป็นการคิดรวบยอด เป็นคำตอบการค้นพบความรู้วิจัยใหม่ เช่น การวิจัยเรื่อง คุณค่าเชิงพุทธปรัชญาของการตีความในพระพุทธรชินราชเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยองค์ความรู้ในเรื่องนี้ ตั้งเป็น Model ว่า 2M(CW) อ่านว่า โมเดล สองเอ็มในซีดับเบิลยู จากแผนผังดังนี้



แผนผัง 3.1 องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

ที่มา : พระครูสิริรัตนาวตฺร, 2564

แผนผังนี้ เป็นลักษณะสังเคราะห์พุทธศิลป์ที่ใช้องค์พระพุทธรชินราชเป็นต้นแบบสู่การตีความด้วยพุทธปรัชญาแล้วได้ทฤษฎีการพัฒนาคุณภาพชีวิต มีคำอธิบาย 2M(CW) ดังนี้

M1 = Morality ศิล หมายถึง ข้อปฏิบัติของสังคมเพื่อเป็นหลักประกันชีวิต ทรัพย์สินครอบครัว ความเชื่อถือ และความมีสติไม่ประมาท รวมถึงหลักประกันต่อสิ่งแวดล้อมทางสังคมและทางธรรมชาติ

M2 = Mercifulness เมตตา หมายถึง ความปรารถนาให้สรรพสัตว์เป็นสุข โดยไม่เบียดเบียน ไม่พยายาม ไม่ผูกโกรธ อาฆาตต่อคนที่อยู่ในสภาพปกติธรรมดา ศัตรู กอปรด้วยการช่วยเหลือเกื้อกูล

C= Concentration หมายถึง สมาธิ ทำใจให้สงบนิ่ง มีจิตแน่วแน่ ฝึกฝนพัฒนาจิต การปฏิบัติสมาธิมีระดับต่าง ๆ เบื้องต้น บริหารจิตใจให้อยู่ในสภาพที่สมดุล (Equality) มีความฉลาด

ในการปรับปรุงอารมณ์ (E.Q.) ไม่แสดงอาการรุนแรงออกต่อที่ทำงานหรือต่อใคร ๆ ระดับกลาง ปฏิบัติสมาธิได้ตามองค์มาน มีวิตก วิจารณ์ ปิติ สุข และท้ายสุด คือ เอกัคคตารมณ์ ระดับสูงสุด เกิด วิปัสสนาญาณ เห็นไตรลักษณ์ ตัดกิเลส ตั้ครากถอน โคนแห่งสังสารวัฏได้

W= Wisdom ปัญญา หมายถึง การมองเห็น เข้าใจ รู้แจ้งแทงตลอดในสังขารมตามที่เป็น ตถตา ความเป็นเช่นนั้น (as it really is / suchness) มีความรู้ เข้าใจสังขารม เห็นแนวปฏิบัติ ตามมรรคมีองค์ 8 คู่ความพันทุกข์ คือ นิพพาน

คำถามท้ายบท

1. โครงร่างวิจัยมีองค์ประกอบอะไรบ้าง อธิบายแต่ละส่วนมาย่อ ๆ
2. การเขียนความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาที่ดีควรเป็นอย่างไร
3. ลักษณะ/หลักการ/แนวคิดวัตถุประสงค์การวิจัยแต่ละประเภท ต่างกันอย่างไร
4. ปัญหาที่ต้องการทราบในการวิจัย มีความสำคัญอย่างไร
5. ทำไมจึงต้องกำหนดขอบเขตการวิจัย
6. การกำหนดสมมติฐานการวิจัยนิยมใช้กับวิจัยแบบไหน จำเป็นอย่างไร
7. หลักการนิยามศัพท์ที่ใช้เฉพาะวิจัยที่ดี ต้องเป็นอย่างไร
8. คิดว่าการทบทวนเอกสารเปรียบเหมือนอะไร มีแนวเขียนอย่างไร
9. จงยกตัวอย่างกรอบแนวคิดการวิจัย มาดู 1 เรื่อง
10. วิธีดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ ปริมาณ เอกสาร สํารวจ มีคุณลักษณะเด่นอย่างไร
11. องค์ความรู้จากการวิจัย คืออะไร มีลักษณะอย่างไร จงยกตัวอย่างมา 1 ตัวอย่าง

พระพุทธศาสนา ให้ความสำคัญกับการวิจัย ดังปรากฏในโพชฌงค์ 7

ข้อที่ 2 ว่า “ธมฺมานํ วิจโย ตถา”

ส.ม. (ไทย)19//978/455.

การเขียนและเผยแพร่บทความ

ตำรา/คู่มือวิจัยนี้ นอกจากมีรูปแบบตามเนื้อหา/โครงร่างวิจัยแล้ว ยังได้ให้องค์ความรู้ ส่วนประกอบในการเขียนรายงานวิจัยเพื่อเผยแพร่ผ่านสื่อในลักษณะ ๆ ต่าง ๆ อีกด้วย ทั้งในขณะ ทำและภายหลังที่ทำวิจัยเสร็จแล้วครบขบวนการวิจัยจากนั้นก็เผยแพร่ ซึ่งการเผยแพร่นี้ เป็นการ สั่งเคราะห์จากเนื้อหาของรายงานนั้น ดังนี้

4.1 ประเภท / รูปแบบบทความ¹

ประเภทบทความนั้น มี 3 ประเภทหลัก ๆ คือ (1) บทความวิจัย (2) บทความทางวิชาการ (3) บทความปริทรรศน์ ส่วนอื่นจากนี้ก็จะเป็นจะเป็นคณาจารย์ คำอนุ โมนา คำมุทิตาพจน์ คำนิยม รูปแบบบทความ 3 ประเภทหลัก ๆ มีความและตัวอย่าง ดังนี้

1) บทความวิจัย (research article)

บทความวิจัย คือ การสั่งเคราะห์จากรายงานวิจัยของตนที่ทำตามกระบวนการแล้วเสร็จ โดยผู้วิจัยเขียนบทความวิจัยเน้นไปที่จุดที่ค้นพบตามวัตถุประสงค์ที่ละข้อของรูปแบบการวิจัยทั้งเชิงปริมาณ เชิงคุณภาพและเชิงเอกสารหรืออื่น ๆ

การศึกษาระดับปริญญาโทและปริญญาเอกของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ต้องเผยแพร่รายงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์ ต้องทำตามกติกาด้วยการนำออกเผยแพร่ลงตีพิมพ์ในวารสาร โดยระดับคณาจารย์ต้องตีพิมพ์ในวารสาร TCI ฐาน 1 บางสถาบันกำหนดอย่างนี้ ในส่วนการวิจัยของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ต้องเขียนบทความแนบไปพร้อมกับส่งรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ เพื่อลงตีพิมพ์เผยแพร่ในการประชุมสัมมนาในระดับชาติหรือนานาชาติ นอกจากนี้ วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทและปริญญาเอกของมหาวิทยาลัย เมื่อค้นคว้าเสร็จสิ้นแล้วก่อนที่จะเสนอขอจบการศึกษา ต้องมีเอกสารหลักฐานการพิมพ์เผยแพร่แนบไปด้วย จึงจะถือว่าสมบูรณ์

¹ บทความวิจัยนี้ ว่าตามระเบียบของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มจร. เมื่อทำรายงานวิจัยสำเร็จหลังจาก ผ่านการตรวจความถูกต้องจากผู้ทรงคุณวุฒิและผ่านการตรวจรูปแบบแล้ว เมื่อจะส่งรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ จะต้องแนบบทความวิจัย

โครงสร้างบทความวิจัย ประกอบด้วย 8 ส่วน พร้อมส่วนนำ 3 ข้อข้างต้น คือ

- > ชื่อบทความตามชื่อเรื่องวิจัย หรือ วิทยานิพนธ์
 - > ชื่อผู้วิจัย / นิสิต และคณะพร้อมด้วยช่องทางการติดต่อ เช่น อีเมลล์ โทรศัพท์
 - > บทคัดย่อ (ไทย+อังกฤษ) พร้อมคำสำคัญ ทั้ง ไทย และ อังกฤษ / คำสำคัญ
1. บทนำ (ตั้งประเด็นปัญหา ข้อสันนิษฐาน แนวทางแก้ไข)
 2. กิตติกรรมประกาศ (ถ้ามี)
 3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย
 4. วิธีดำเนินการวิจัย
 5. ผลการวิจัย (ผลที่เกิดจากการวิเคราะห์ข้อมูล)
 6. อภิปรายผลการวิจัย
 7. สรุปผลการวิจัย / องค์ความรู้ใหม่
 8. ข้อเสนอแนะการวิจัย
 9. เอกสารอ้างอิง/บรรณานุกรม

หมายเหตุ: บทคัดย่อไทย-อังกฤษ ไม่เกิน 300 หรือ 500 คำ ความยาวไม่เกิน 7 หน้า ขนาด A4 ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสถาบันนั้น ๆ จะกำหนด

ตัวอย่างบทความวิจัย / วิทยานิพนธ์

บทความวิจัยมีรูปแบบ การวางตำแหน่งส่วนต่าง ๆ และใช้การอ้างรูปแบบนามปี APA ดังนี้

การพัฒนาภูมิสถาปัตยกรรมของวัดตามหลักจักรวาลวิทยา

The Development of Architecture Landscape of Wat
Concerning Cosmology

พระครูสิริรัตนานุวัตร

Phrakru Sirirattananuwat

วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช

Gurutawee@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ศึกษา 3 ประการ ได้แก่ (1) เพื่อการศึกษาแนวความคิดภูมิสถาปัตยกรรมในไตรภูมิ (2) เพื่อการสำรวจโครงสร้างลักษณะภูมิสถาปัตยกรรมของวัดตามหลักจักรวาลวิทยาและ (3) เพื่อสร้างแนวทางพัฒนาภูมิสถาปัตยกรรมของวัดที่สอดคล้องกับจักรวาลวิทยาในไตรภูมิ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้พื้นที่ตัวอย่าง คือ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ จังหวัดพิษณุโลกและวัดอินทราวาส จังหวัดเชียงใหม่ แบ่งวิธีการศึกษาออกเป็น 3 แบบ ได้แก่ (1) ทบทวนวิเคราะห์หัวข้อเอกสาร (2) สังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมพร้อมสัมภาษณ์ (3) สันทนาการกลุ่มย่อย รวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล 3 ประเด็น ได้แก่ (1) แนวคิดจักรวาลในไตรภูมิ (2) โครงสร้างภูมิสถาปัตยกรรมของพื้นที่ตัวอย่าง และ (3) แนวทางพัฒนาภูมิสถาปัตยกรรมของวัดตามหลักไตรภูมิ

ผลการวิจัย พบว่า แนวคิดจักรวาลวิทยาในไตรภูมิ เป็นการศึกษาจักรวาลทางจริยธรรมที่รองรับผลการกระทำของมนุษย์ มี 3 ส่วนใหญ่ ๆ และ 31 องค์ประกอบย่อย จำลองภาพด้วยแผนผังแห่งภูมิทัศน์และสถาปัตยกรรม กำหนดทิศทางการสร้างสถาปัตยกรรมตามคติและความเชื่อในเรื่องเจดีย์ วิหาร อุโบสถที่ถือเป็นแกนกลางของวัดสอดคล้องกับคติเขาพระสุเมรุแกนกลางจักรวาล ไตรภูมิสัมพันธ์กับการปฏิบัติธรรมและสติปัญญาของมนุษย์ซึ่งสัมพันธ์กับภูมิทัศน์และสถาปัตยกรรมที่มีมุมมืดและมุมสว่าง

การสำรวจภูมิสถาปัตยกรรมวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ พิษณุโลก มีภูมิทัศน์ตั้งอยู่ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำน่านไปคือคดที่พระพุทธเจ้าที่ตรัสรู้หันพระพักตร์ไปทิศตะวันออกหรือหันไปทางแม่น้ำ มีพระเจดีย์ปรากฏเป็นแกนกลางของวัด แบ่งเขตแดนเป็นพุทธาวาส สังฆาวาส ธรรมาวาส พื้นที่บริการสังคม และพื้นที่จิตวิญญาณและอีกวัดตัวอย่าง วัดอินทราวาส (ต้นแก้ววัน) พระวิหารหลวงเป็นประธานของวัด มีลักษณะเรือสำเภาที่สื่อถึงการนำสรรพสัตว์ข้ามพ้นทุกข์ ส่วนแกนกลางของวัดถือเอาศาลาจัตุรมุข ที่สื่อถึงสวรรค์ชั้นจาตุมหาราช มีกำแพงโบราณเช่นเดียวกับกำแพงจักรวาลในไตรภูมิ มีเขตพุทธาวาส สังฆาวาส ธรรมาวาส พื้นที่บริการสังคม และพื้นที่จิตวิญญาณ

แนวทางการพัฒนาสถาปัตยกรรมของวัด โดยจัดภูมิทัศน์ที่ร่มรื่น ร่มเย็น สงบ เหมาะแก่การปฏิบัติธรรม สัมผัสด้วยอาหาร การคมนาคม จัดสถาปัตยกรรมที่งดงามด้วยศาสตร์ศิลป์ กำหนดเขตพุทธาวาส สังฆาวาส ธรรมาวาส ที่บริการสังคม และพื้นที่จิตวิญญาณ มีอาคารแหล่งเรียนรู้ศิลปกรรม อนุรักษ์ด้วยแนวคิดนวัตกรรม พัฒนาด้วยแผน และนโยบายจากภาครัฐ มีกระบวนการสร้างองค์ความรู้ไตรภูมิ 3 ระดับ คือ ระดับข้อมูล ระดับความรู้ และระดับปัญญาถึงการพันทุกขันธ์ในที่สุด

คำสำคัญ : ภูมิสถาปัตยกรรม, ไตรภูมิ, พระพุทธศาสนา

ABSTRACT

This research had three objectives;- (1) the concept about architecture landscape of wat concerning cosmology in three spheres, (2) the survey of structure and character about architecture landscape of *wat* concerning cosmology and (3) to study of architecture landscape conforming cosmology in three spheres. The qualitative research in the two simple areas is;- *Wat Phrasrīrattanamahadhatu, Phitsanulok* and *Wat Indrāvāsa* (Tonguaen), Chiang Mai. The three methods of study ;- (1) literature review and analysis, (2) non-participatory observation and interview and (3) a focus group. The collection and analytical data in three issues are;- (1) the concept of cosmology in three spheres, (2) the structures of architecture landscape of the simple area and (3) the ways of development for *Wat* concerning cosmology.

From the study, it was found that the concept of cosmology of three spheres is study of moral cosmology for result of action of people in 3 main parts and 31 sub-components communicated by landscape and architecture. It is designed by direction of ways and belief the construction of architecture;- pagoda, *Dhamma* building, Buddha Hall as regarded central core of temple same as the center of cosmology. The three spheres are related to the *Dhamma* practice and the wisdom of people relating with landscape and architecture which are the corner of darkness and lightness.

The survey of landscape architecture of *Wat Phrasrīrattanamahadhatu, Phitsanulok* is placed in the eastern of the river Nan as the way of the Buddha turning His face in the eastern or the river. Its pagoda is central core divided into the lands as *Buddhāvāsa, Saṅghāvāsa, Dharmāvāsa*, social service area and conscious area. Another sample temple is *Wat Indrāvāsa* (Tonguaen), its royal *vihāra* is the president of wat. The *vihāra* is like bark directing to freedom of suffering. The 4 faces of pavilion direct to heaven named *Jātumahārāj*. The ancient wall same as cosmological wall with the area of *Buddhāvāsa, Saṅghāvāsa, Dharmāvāsa*, social service area and conscious area of this temple.

The ways of development architecture of *wat* in three spheres. The part of landscape is focused on sylvan, peace, *viveka*, the promotion of *Dhamma* treatment, *sappāya* in food, communication. Its fine article architecture of science and arts. It is designed by *Buddhāvās, Saṅghāvāsa, Dhmmāvāsa* with an area for social service and an area for consciousness. There is learning source of artistry. Its conservation is done by planning and policy of government. There is the making process of knowledge

body;- (1) sensual knowledge or information, (2) rational knowledge and (3) intellectual knowledge into freedom from suffering.

Keywords: Architecture Landscape, three spheres, Buddhism

1. บทนำ

จักรวาล 2 ระบบ คือ จักรวาลในไตรภูมิกับสุริยจักรวาล มีความเหมือนหรือต่างอย่างไรในด้านขนาด รูปร่าง หน้าที่การทำงานอย่างไร จักรวาลในไตรภูมิ ในจุฬนิกาสูตฺร พระพุทธเจ้าตรัสกับพระอานนท์เรื่องโลกธาตุ ขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ว่า “สหัสสิโลกธาตุเท่าโอกาสที่ดวงจันทร์และดวงอาทิตย์โคจรส่องทิศ ทั้งหลายให้สว่างรุ่งโรจน์ มีดวงจันทร์ 1,000 ดวง มีดวงอาทิตย์ 1,000 ดวง มีขุนเขาสินรุ 1,000 ลูก มีชมพูทวีป 1,000 มือปรโคขยานทวีป 1,000 มีอุตตรกุรุทวีป 1,000 มีปุพพิเททวีป 1,000 มีมหาสมุทร 4,000 มีทิวามหาราช 4,000 มีเทวโลกชั้นจาตุมหาราช 1,000 มีเทวโลกชั้นดาวดึงส์ 1,000 มีเทวโลกชั้นยามา 1,000 มีเทวโลกชั้นดุสิต 1,000 มีเทวโลกชั้นนิมมานรดี 1,000 มีเทวโลกชั้นปรนิมมิตวสวัตตี 1,000 มีพรหมโลก 1,000 นี้เรียกว่า สหัสสิโลกธาตุขนาดเล็ก โลก 1,000 คุณด้วยโลกธาตุขนาดกลางนั้น นี้เรียกว่า สหัสสิโลกธาตุขนาดกลาง โลก 1,000 คุณด้วยสหัสสิโลกธาตุขนาดกลางนั้น นี้เรียกว่า สหัสสิโลกธาตุขนาดใหญ่ (พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาฯ อ.ท.ท. 20/81/307) ซึ่งสหัสสิโลกธาตุนี้คือส่วนประกอบของจักรวาลในไตรภูมินี้เอง คัมภีร์โลกที่ปกสารหรือโลก กัปสารที่ปณี อธิบายขยายความเกี่ยวกับการทำงานของโลก 3 คือ สังขารโลก สัตวโลก และโอกาสโลก (เกี่ยวกับโครงสร้างของโลกธาตุหรือจักรวาล, การก่อตัวและพินาศของจักรวาล) เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความเชื่อมโยง ประกอบคุณงามความดีและเกิดความสังเวชใจจนละเว้นจากความชั่วตามที่ได้บ่งชี้ไว้ในตอนท้ายของทุกปริเฉท (พระมหาชัยพงษ์ กตปุญโญ, 2561 หน้า 268)

ส่วนสุริยจักรวาล หรือโลก จักรภพ เอกภพ (universe) ที่ประกอบด้วยดวงดาว ที่ดำเนินไป เคลื่อนไปตามแรงโน้มถ่วงที่นับด้วยเวลาทำให้มีปี เดือน วัน การตั้งชื่อวันจันทร์ อังคาร พุธ มีรูปทรง เป็นจักรวาลทางวิทยาศาสตร์ที่กล่าวถึงรูปทรง ลักษณะ ขนาด เรียกว่าทฤษฎี “บิกแบง (Big Bang Theory) มีระบบเท่ากับทฤษฎี Oscillating Universe (Buddhadasa P. Kirthisinghe (Editor) translated by Phrakru Sirirattananuwat, 1993 หน้า 61-62) สอดคล้องกับจุฬนิกาสูตฺร ว่าด้วยเรื่องโลก โลกธาตุ เป็นอันเดียวกันกับจักรวาล (ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2542 หน้า 297)

จักรวาลในพระพุทธศาสนานั้นเน้นที่ไตรภูมิเกี่ยวข้องกับภูมิสัตว์ที่ดำรงอยู่จัดเป็นภูมิใหญ่ 3 ภูมิ คือ กามภูมิ รูปภูมิ อรูปภูมิ เป็นภูมิย่อย 31 ภูมิ แต่ละภูมินั้นเป็นผลจากการกระทำของมนุษย์แล้วนำมาจำลองในรูปของสถาปัตยกรรมที่ปรากฏใน โบสถ์ วิหาร เจดีย์ ประติมากรรม มีเทพ พรหม พระพุทธรูป จิตรกรรม มีเทพชุมนุม ซึ่งมีเขาพระสุเมรุเป็นแกนกลางจักรวาล ที่มีส่วนประกอบด้วยทวีป 4 ทวีป ภูเขาสัตตบริภัณฑ์ มหานทีสี่พันนคร กำแพงจักรวาล ประการเหล่านี้มีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลแล้ว โดยเฉพาะภูมิตันพื้นที่พระพุทธเจ้าใช้เป็นพื้นที่บำเพ็ญโพธิญาณและการเผยแผ่คำสอน เช่น พระวิหารเวฬุวันหรือสวนไผ่ กรุงราชคฤห์ แคว้นมคธ อินเดีย ที่ถือว่าเป็นวัดแห่งแรกและวัดนี้พระพุทธเจ้าใช้เป็นพื้นที่แสดงโอวาทปาฏิโมกข์แก่พระอรหันต์ถึง 1,250 องค์ แม้หลังพุทธกาลแล้วพื้นที่ใกล้เคียงแห่งนี้ก็ยังใช้เป็นที่ทำสังคายนาครั้งที่ 1 ที่ถ้ำสัตตบรรณคูหา ข้างภูเขาเวภารบรรพต มีพระสงฆ์สาวกเข้าร่วมสังคายนาครั้งนี้ถึง 500 องค์ เป็นต้นแห่งพระสงฆ์สาวกบริวารตามเสด็จพระพุทธเจ้าตัวอย่าง บทพระวินัยที่ว่าภควา วิหฺรติ นพฺเรปฺปจิมฺนฺตฺมฺเณ มหฺตา ภิกฺขุสงฺฆเณ สทฺธฺ ปญฺจมตฺเตหิ ภิกฺขุสฺเตหิ แปลว่า พระ

ผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่โคนต้นอ้อพร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ 500 รูป และเป็นที่มาของวิหารที่ประดิษฐานพระพุทธรูปบริวารจำนวนมาก ดังนั้น ภูมิทัศน์และสถาปัตยกรรม ในพระพุทธรูปศาสนามุ่งจะสื่อถึงไตรภูมิ

วัดที่ใช้เป็นพื้นที่ตัวอย่างคือ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ พิชณุโลก (คณะกรรมการวัด 2560 หน้า 35) และวัดอินทราวาส เชียงใหม่ มีสถาปัตยกรรมที่แสดงถึงไตรภูมิอย่างไร มีภูมิทัศน์ที่สอดคล้องกับไตรภูมิหรือไม่ มีประติมากรรมที่สื่อแสดงถึงไตรภูมินี้อย่างไร และปัญหาว่า ไตรภูมิในพระพุทธรูปศาสนานั้นสื่อถึงการกระทำอะไรของมนุษย์ จะแก้ไขปัญหาเชิงสังคมอย่างไร ในเบื้องต้นนี้ต้องบอกว่า ไตรภูมิมีอิทธิพลต่อสังคมมาก นี่อาจเป็นเหตุผลหนึ่งที่พระยาสิทธิราชนิพนธ์ขึ้นเป็นวรรณกรรมชิ้นแรกและชิ้นเอกของไทย เพราะสังคมต่อไปนี้ถ้าขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องไตรภูมิแล้วจะขาดความหิริโอตตปตะต่อบาป-ทุจริตตามที่ ม.ว.ร.ลี้กฤษดิ์ ปราโมททว่า คนเราถ้าขาดการขำเกรงต่อคนและเกียจชังสวรรค์แล้วจะขุ่นเหิงและก็เห็นแล้วในสังคมเขวachsenหรือทั่วไปในปัจจุบันนี้ ดังนั้น จึงสำคัญและจำเป็นที่ต้องศึกษาเรียนรู้และปฏิบัติตาม

2. กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัย ขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงต่อพระเดชพระคุณพระธรรมเสนานูวัตร เจ้าอาวาสวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ประธานที่ปรึกษาวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช ตลอดจนทั้งไวยาวัจกรของวัดที่อนุเคราะห์ข้อมูลโครงการวิจัยนี้

ขออนุโมทนาขอบคุณสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่สนับสนุนงบประมาณการวิจัย ขออนุโมทนาขอบคุณนิสิตวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราชระดับปริญญาโทที่รับเป็นผู้ช่วยจัดเก็บข้อมูล ขออนุโมทนาขอบคุณผู้ผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้คำแนะนำอันมีค่า ขออนุโมทนาขอบคุณเจ้าหน้าที่ห้องสมุด ห้องคอมพิวเตอร์ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ประจำสาขาวิชาต่าง ๆ ของวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช ที่ให้ความร่วมมือด้วยดี หากคุณความดีใดที่จะเกิดจากการวิจัยนี้ ขอมอบให้เป็นปฏิการคุณแก่ทุกท่านและสถาบันการศึกษา หน่วยงานราชการ องค์กร คณะบุคคล และส่วนบุคคลต่าง ๆ ไว้ ณ ที่นี้

พระครูสิริรัตนานูวัตร, รศ.ดร.

๓๐ มกราคม ๒๕๖๑

3. วัตถุประสงค์

ผู้วิจัยกำหนดวัตถุประสงค์ประเด็นที่จะศึกษาไว้ 3 ประเด็น คือ (1) เพื่อศึกษาแนวคิดจักรวาลวิทยาในไตรภูมิ (2) เพื่อสำรวจภูมิสถาปัตยกรรมของวัดตามหลักจักรวาลวิทยาในไตรภูมิ (3) เพื่อสร้างแนวทางการพัฒนาภูมิสถาปัตยกรรมของวัดที่สอดคล้องกับจักรวาลวิทยาในไตรภูมิ

4. วิธิดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้ ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาข้อมูลภาคเอกสารชั้นปฐมภูมิ ทุติยภูมิ รายงานการวิจัย และภาคสนาม แบ่งวิธีการศึกษาออกเป็น 3 แบบ ได้แก่ (1) ทบทวนวิเคราะห์ข้อเอกสาร (2) สังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมพร้อมสัมภาษณ์ (3) สันทนากลุ่มย่อย รวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล 3 ประเด็น ได้แก่ (1) แนวคิดจักรวาลในไตรภูมิ (2) โครงสร้างภูมิสถาปัตยกรรมของพื้นที่ตัวอย่าง และ (3) แนวทางพัฒนาภูมิสถาปัตยกรรมของวัดตามหลักไตรภูมิ ใช้พื้นที่ตัวอย่าง 2 พื้นที่ คือ ภูมิทัศน์และสถาปัตยกรรมวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ วรมหาวิหาร จังหวัดพิษณุโลก และวัดอินทราวาส (ต้นแก้ว) จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีวิธีการคัดเลือกพื้นที่ที่มีคุณสมบัติเป็นวัดที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ วัดที่มีภูมิและสถาปัตยกรรมที่น่าสนใจ มีความสมบูรณ์เชิงศิลปกรรม มีภูมิทัศน์และสถาปัตยกรรมที่บ่งชี้ไตรภูมิชัดเจน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

5. ผลการวิจัย

แนวคิดจักรวาลตามวัตถุประสงค์ 1 พบว่า คำว่า จักรวาล แยกเป็นจักรวาลในระบบสุริยจักรวาลและจักรวาลในไตรภูมิ สุริยจักรวาล คือระบบสุริยะเรียกว่า โลก จักรภพ เอกภพ (universe) ประกอบด้วยดวงดาวดำเนินไป เคลื่อนไปตามกระบวนการธรรมชาติ จักรวาลในไตรภูมิ คือภพภูมิของสัตว์ที่จะตกอยู่ เป็นภพที่รองรับผลการกระทำของมนุษย์ สื่อด้วยรูปธรรมทางภูมิทัศน์และสถาปัตยกรรมทางพระพุทธศาสนา มีพระอุโบสถ พระวิหาร เจดีย์ กำแพงวัด โดยถือพระอุโบสถหรือพระวิหารประธานหรือเจดีย์ปรางค์ เป็นจุดศูนย์กลางของวัด เช่นเดียวกับทำให้เขาพระสุเมรุหรือเขาไกรลาสเป็นแกนกลางจักรวาลในไตรภูมินั่นเอง สอดคล้องกับทัศนะที่ว่า อิทธิพลของจักรวาลวิทยาและไตรภูมิ จึงมีการวางแผนผังสร้างวัด โดยยึดเจดีย์ พระอุโบสถเป็นแนวแกนกลางหรือแกนกลางเหมือนเป็นการจำลองจักรวาลไว้ในโลกมนุษย์ ให้เจดีย์หรืออุโบสถเป็นสัญลักษณ์แทนเขาพระสุเมรุ ซึ่งมีการถือคติเป็นสองอย่างผสมกัน ได้แก่ คติจักรวาลและพราหมณ์-ฮินดูและพระพุทธศาสนา ตัวแบ่งความต่างคือ การกำหนดความหมายเลขยอดเขาพระสุเมรุเป็นเกณฑ์ หากถือว่าส่วนยอดสุดของเขาพระสุเมรุเป็นที่สถิตของพระพรหม จัดเข้าตามคติพราหมณ์ แต่หากว่า ส่วนยอดสุดเขาพระสุเมรุเป็นวิมาน เป็นชั้นสถิตของเหล่าเทวดา จัดเข้าตามคติแบบพระพุทธศาสนา ดังนั้น หากถือคติแบบพระพุทธศาสนาจึงมีเรื่องไตรภูมิเข้ามาเกี่ยวข้องกับความรู้เรื่องจักรวาลด้วย ในขณะที่จักรวาลวิทยากล่าวถึงโครงสร้างที่อยู่ ไตรภูมิจะเพิ่มเติมว่า ภูมิที่อยู่ของสัตว์นั้นจัดได้เป็นชั้น ๆ ไป การสร้างวัดไทยจึงมีความเกี่ยวเนื่องกับคติดังกล่าว (วุฒินันท์ กันทะเดียน, 2560 หน้า 59) จักรวาลหรือ โลกธาตุที่งดงามด้วยภูเขาสิเนรุ ภูเขาสัตตบริภัณฑ์ มหาทวี 4 ทวีปเล็ก 2,000 ทวีป และมหาสมุทร 4 แห่ง แวดล้อมด้วยเขาจักรวาลประดับประดาด้วยเทวโลกอันเป็นกามาจร 6 ชั้น เบื้องบนพรหมโลกชั้นรูปาวจร 16 ชั้นและรูปาวจร 4 ชั้น ท่านเรียกว่า จักรวาลหนึ่ง เรื่องเขาพระสุเมรุ จะมีฐานกลม ตั้งอยู่บนท่อนเสาสามฐาน ด้านตะวันออกเป็นสีเงิน ด้านทิศใต้เป็นสีแก้วอันทนิล ด้านทิศตะวันตกเป็นสีแก้วผลึก ด้านทิศเหนือเป็นสีทอง” เรื่องราวทวีปทั้ง 4 ส่วนกว้างประมาณ 10,000 โยชน์ (กิตติพงษ์ บุญเกิด, 2543 หน้า 9) ดร. วสุกล่าวไว้ว่า วัดพุทธนิคทายถาวรแบ่งพื้นที่ใช้สอยออกเป็น 3 ส่วนใหญ่ๆ คือ เขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาสและเขตพื้นที่ใช้ประโยชน์ โดยการใส่สอยอาคารและสิ่งปลูกสร้างในพื้นที่ใช้สอยทั้ง 3 เขต โดยมีภูมิสถาปัตยกรรมที่เหมาะสมมีสถาปัตยกรรม (วสุ โปษะพันธ์, 2558 หน้า 11-12)

การวางแผนผังการสร้างวัด ก็ เช่นเดียวกัน พยายามให้สอดคล้องกับไตรภูมิ โดยกำหนดทิศ ตะวันออกเป็นส่วนหน้าของวัดนั้น เพราะถือคติว่า พระพุทธเจ้าเมื่อครั้งตรัสรู้ได้หันพระพักตร์ไปทางทิศ ตะวันออก และหันไปทางแม่น้ำคือแม่น้ำเนรัญชรา ดังนั้น ถ้าวังค์พระประธานที่ตั้งอยู่ใกล้แม่น้ำก็จะหันหน้าไป ทางแม่น้ำ เพราะได้คติตามที่พระพุทธเจ้าหันหน้าไปทางแม่น้ำนั่นเอง นอกจากนี้ภายในวัดยังแบ่งเขตแดนของวัด เป็นเขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาส เขตธรรมาวาส ต่อมาแยกเป็นเขตพื้นที่บริการสังคม พื้นที่ทางจิตวิญญาณ เพราะ ตามอุดมคติของการสร้างวัดนั้นคือสัพปาเย (วุฒินันท์ กันทะเดียน, 2560 หน้า 57) สถาปัตยกรรมเป็น ศิลปะ แขนงจิตรศิลป์ (Fine Arts) มีเป้าหมายชื่นชมหรือความงามและเป็นศิลปะที่มีวัตถุประสงค์ให้เกิดความ งามด้วยการเห็นหรือทัศนศิลป์ (สุชาติ เถาทอง, 2532 หน้า 50)

การสำรวจภูมิสถาปัตยกรรมของวัดตามหลักจักรวาลวิทยาในไตรภูมิตามวัตถุประสงค์ 2 พบว่า โครงสร้างและลักษณะภูมิสถาปัตยกรรมของวัดวัดพระศรีฯ พระวิหารพระพุทธชินราช หลังคา 2 ชั้นลดหลั่นลง มาแสดงช่องรับลม เดิมทีพระวิหารพระพุทธชินราชนี้ไม่ได้ใช้สอปอดใต้ท้ององค์พระพุทธชินราชเพราะใช้แสง จากปล่องที่หลังคาส่องเข้าทั้งด้านซ้ายและขวาซึ่งเป็นไปตามหลักไตรภูมิ พระวิหารนี้มีวิหารคดล้อมรอบสำหรับ ประดิษฐานพระพุทธรูปบริวารจำนวน 300 กว่าองค์ อีก สถาปัตยกรรมที่สำคัญคือ องค์พระปรมาภิไธย ซึ่งเป็นไป ตามหลักไตรภูมิมีเขาพระสุเมรุแกนกลาง มีส่วนที่เป็นกามภูมิ รูปภูมิ และอรุณภูมิ ส่วนเรือนชาดุนั้น มีซุ้มทิศ 4 ซุ้ม แสดงที่สถิตของท้าวจตุโลกบาล ล้อมรอบด้วยป่าหิมพานต์ สัตว์ป่าหิมพานต์ นอกนั้นก็ยังมีพระอุโบสถสมเด็จพระ นเรศวร ภายในมีจิตรกรรมฝาผนังประวัติศาสตร์สมเด็จพระนเรศวรทำสงครามยุทธหัตถีกับพม่า ที่สำคัญอีกสถาปัตยกรรม หนึ่งคือ พระวิหารอัฐฐารสหรือวิหารเก้าห้องที่มีพระพุทธรูปยืนสูง 18 ศอก ตรีหังเป็นภูมิทัศน์ที่ใคร ๆ เข้ามา นมัสการพระพุทธชินราชก็จะถ่ายภาพติดองค์พระ และสถาปัตยกรรม อาคาร สถานที่ไว้เป็นอนุสติ (พระมหาปรกณ กิตติชิโร 2560 หน้า 156)

วัดอินทราวาส (วัดต้นแก้ว) มีสถาปัตยกรรมที่สำคัญอยู่ 2 อย่างคือ พระวิหารหลวงทรงไทยล้านนา โบราณ ที่ไม่มีเสาเอก เป็นอาคารหลังใหญ่ หลังคาชั้นหน้าลดหลั่น 3 ชั้น ด้านหลัง 2 ลักษณะคล้ายเรือสำเภาที่จะ นำสรรพสัตว์สู่ความพ้นทุกข์ ศาลาจัตุรมุข สอดคล้องกับไตรภูมิคือสวรรค์ชั้นจาตุมหาราช ที่คุ้มครองดูแลทิศทั้ง 4 (สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 2562 หน้า 13)

แนวทางพัฒนาภูมิสถาปัตยกรรมของวัดที่สอดคล้องกับจักรวาลวิทยาในไตรภูมิตามวัตถุประสงค์ 3 พบว่า ประการแรกภาครัฐ โดยสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติร่วมกับกระทรวงวัฒนธรรมเป็นเจ้าภาพกำหนด นโยบายให้วัดหรือช่างศิลป์ต่าง ๆ กำหนดรูปแบบของสถาปัตยกรรม ปฏิมากรรมเสนอขอความเห็นชอบจาก ทางการก่อน ซึ่งแบบนี้จะต้องสอดคล้องกับไตรภูมิ สอดคล้องกับทิศทางธรรมชาติ สอดคล้องกับธรรมชาติและ ท้องถิ่นแต่ละภาคด้วย เช่น พระวิหารวัดต้นแก้ว ภาคเหนือของไทยกำหนดเป็นสถาปัตยกรรมแบบล้านช้าง หรือนิยามสร้างเข้าพระสุเมรุจำลองตั้งหลังคาพระอุโบสถด้วย นอกจากนี้ต้องกำหนดภูมิทัศน์การสร้างอาคาร สถาปัตยกรรม 2 ส่วนหลักเขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาส พื้นที่บริการสังคม พื้นที่จิตวิญญาณ มีอาคารแหล่งเรียนรู้ ศิลปกรรม พื้นที่จิตวิญญาณ สร้างกระบวนการเรียนรู้ในไตรภูมิ 3 ระดับ คือ ระดับข้อมูล ระดับความรู้ และระดับ ปัญญา ในส่วนภาคเอกชนโดยช่างที่มีความชำนาญ มีความรู้และเข้าใจเรื่องไตรภูมิอย่างดีแล้วก็สามารถดำเนินการ ได้ เช่น สถาปัตยกรรม ปฏิมากรรมอาคารพุทธศิลป์ของวัดร่องขุน จังหวัดเชียงราย โดยช่างเฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์

6. อภิปรายผลการวิจัย

ประเด็นที่ศึกษาตามวัตถุประสงค์คือ แนวคิดจักรวาลวิทยาในไตรภูมิการศึกษาโครงสร้างสถาปัตยกรรมของวัดตัวอย่าง และแนวทางการพัฒนาฯ จะเห็นว่า จักรวาลตามสุริยจักรวาลและจักรวาลในไตรภูมิ ในส่วนวัดที่เป็นพื้นที่ตัวอย่างนั้นมีโครงสร้างสถาปัตยกรรมและภูมิทัศน์ของไตรภูมิ โดยวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ พิษณุโลกมีพระวิหารเป็นประธานของวัด มีเจดีย์ทรงปราสาทเป็นแกนกลางของวัดตามที่เขาพระสุเมรุ แกนกลางจักรวาล มีภูมิทัศน์ตั้งอยู่ฝั่งตะวันออก มีสระน้ำหน้าโบสถ์ หน้าวิหารมีแม่น้ำน่านไหลผ่านสื่อถึงความอุดมสมบูรณ์ ความร่มเย็น เป็นสุข และที่สำคัญอีกอย่างคือวัดแห่งนี้พระเจ้าแผ่นดินแห่งกรุงรัตนโกสินทร์เสด็จมาทุกพระองค์ มีสถาปัตยกรรมทางศาสนาครบถ้วน

พระปรารภวัดพระศรีฯ สมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ สมัยกรุงศรีอยุธยา เมื่อครั้งเสด็จมาครองเมืองพิษณุโลก ปี 1991-2031 รวม 25 ปี พระองค์ทรงโปรดให้สร้างพระปรารภที่มีรูปแบบศิลปสมัยอยุธยา มีโครงสร้างพระปรารภครอบพระเจดีย์ทรงดอกบัวตูมองค์เดิมไว้ พระปรารภองค์นี้ได้รับการปฏิสังขรณ์เรื่อยมาและเป็นการสร้างตามคำรับแห่งไตรภูมิด้วย

อีกพื้นที่ตัวอย่าง คือ วัดอินทราวาส (วัดต้นแก้ว) มีสถาปัตยกรรมที่เกี่ยวข้องกับทิศ คือพระวิหารหลวงหันหน้าทางไปทางทิศตะวันออก เช่นเดียวกัน มีหลังคาด้านหน้าลดหลั่น 3 ชั้นแสดงถึงส่วนที่บิณฑบาตตามรูปแบบกามภูมิ รูปภูมิ และอรุภูมิ รูปทรงลักษณะคล้ายเรือสำเภาที่จะนำสรรพสัตว์ผู้ความพ้นทุกข์ ที่สำคัญคือ ศาลาจัตุรมุข สอดคล้องกับไตรภูมิคือสวรรค์ชั้นจาตุมหาราช ที่คุ้มครองทิศทั้ง 4 เป็นที่มาของกอบทัฬหาคาทงทวาร 4 ภาค

ถ้าว่าตามคติของจีนมีคำว่า หยิน-หยาง คือ มีขาวกับดำ ชายกับหญิง มีดกับสว่าง เรียกว่าเต๋า แทนความสมดุลของพลังในจักรวาล โดยสีดำคือ หยิน หมายถึง ดวงจันทร์ เป็นตัวแทนของการเติมใจ รับหรือยอมเป็นฝ่ายถูกกระทำเป็นพลังแห่งสตรีเพศ ความเยือกเย็น การหยุดนิ่ง การเคลื่อนลงต่ำ การเก็บรักษา การยับยั้ง ส่วนสีขาวคือ หยาง หมายถึง ดวงอาทิตย์ อันเป็นสัญลักษณ์ของพลังแห่งบุรุษเพศ การเคลื่อนไหว ความกระตือรือร้น การเคลื่อนขึ้นไปด้านบน การเจริญเติบโต เจริญรุ่งเรือง ความร้อนแรง

โบสถ์ศาสนาฮินดู เมื่อเทียบกับไตรภูมิ จะเห็นว่า โบสถ์ฮินดูหรือพราหมณ์จะสถิตรูปเคารพมหาเทพ 3 องค์คือ พระพรหม พระนารายณ์ พระศิวะ สถิตอยู่ใน 3 มุมของห้องโถงนั้นๆ ประการสำคัญคือ สถาปัตยกรรมที่เป็นอาคารโบสถ์จะสร้างเป็นชั้น ๆ ลดหลั่นกันลงมา ไทยเรานิยมเรียกว่ากันสาตหรือระเบียบงเดิน ซึ่งลักษณะการออกแบบสร้างนี้มีเป้าหมายตามภพภูมิ คือให้มีส่วนมืดแทนด้วยกามภูมิ ส่วนสว่างแทนด้วยรูปและอรุภูมิ ในเชิงวิทยาศาสตร์คือได้แสงสว่างส่องเข้าโดยธรรมชาติไม่ต้องใช้สปอร์ตไลท์ส่องในตอนกลางวันแทนที่จะใช้เมื่อตอนกลางคืนเท่านั้น ส่วนที่ลมเข้าออกถ่ายเทได้สะดวก ไม่รู้สึกอึดอัดเมื่อเข้าไปภายในนั้น

เจดีย์เวดากอง คือเจดีย์สี่ทองอร่าม ตั้งอยู่บนยอดเขาภูพานหนึ่งในกรุงย่างกุ้ง ประเทศเมียนมาร์ ได้ว่าจัดภูมิทัศน์และสถาปัตยกรรมได้ตามหลักไตรภูมิ ในด้านภูมิทัศน์ นับว่าสวยงาม เพราะภูเขาสูงประมาณ 50 เมตร บันไดขึ้นประมาณ 100 ชั้น มีทางขึ้น-ลง 4 ทิศ เรียกว่าประตูทิศได้ ทิศเหนือ ทิศตะวันออก ทิศตะวันตก ตามรูปของสวรรค์ชั้นจาตุมหาราช ซึ่งทางขึ้น-ลงทั้ง 4 ทิศนี้ สามารถจัดการได้อย่างมีระบบ ขึ้น-ลงสะดวก บันไดกว้างไม่แออัด มีทิวทัศน์สวยงามร่มรื่น มีพื้นที่ที่บิณฑบาตตามแบบของไตรภูมิ บริเวณฐานล้อมรอบเชิงพระเจดีย์จะ

เป็นพื้นที่โล่ง กว้างสำหรับคนเดินพร้อม ๆ กันประมาณได้ 60 คน สามารถจุผู้คนเข้าชมพร้อม ๆ กันได้ 50,000 คน

ประเด็นดังกล่าว สอดคล้องกับแนวคิดเรื่อง ภูมิสถาปัตยกรรมของวัดของนายวุดินันท์ กันทะเดียน กล่าวไว้ว่า อิทธิพลของจักรวาลวิทยาและไตรภูมิ จึงมีการวางแผนผังสร้างวัด โดยยึดเจดีย์ พระอุโบสถเป็นแนวแกนกลางหรือแกนกลางเหมือนเป็นการจำลองจักรวาลไว้ในโลกมนุษย์ ให้เจดีย์หรืออุโบสถเป็นสัญลักษณ์แทนเขาพระสุเมรุ ซึ่งมีการถือคติเป็นสองอย่างผสมกันตามคติจักรวาลและพราหมณ์-ฮินดูและพระพุทธศาสนา ตัวแบ่งความต่างคือ การกำหนดความหมายเลขยอดเขาพระสุเมรุเป็นเกณฑ์ หากถือว่าส่วนยอดสุดของเขาพระสุเมรุเป็นที่สถิตของพระพรหม จัดเข้าตามคติพราหมณ์ แต่หากว่า ส่วนยอดสุดเขาพระสุเมรุเป็นวิมาน เป็นชั้นสถิตของเหล่าเทวดา จัดเข้าตามคติแบบพระพุทธศาสนา สอดคล้องกับแนวคิดคติภูมิจักรวาลในงานสถาปัตยกรรมแนวคิดของนายกิตติพงษ์ บุญเกิดว่า โลกธาตุทั้งดงมาด้วยภูเขาสิเนรุ ภูเขาสัตตบริภัณฑ์ มหาทวี 4 ทวีปเล็ก 2,000 ทวีป และมหาสมุทร 4 แห่ง แวดล้อมด้วยภูเขาจักรวาลประดับประดาด้วยเทวโลกอันเป็นกามาจร 6 ชั้น เบื้องบนพรหมโลกชั้นรูปาวจร 16 ชั้นและอรุปาวจร 4 ชั้น เรื่องเขาพระสุเมรุ จะมีลักษณะกลม ตั้งอยู่บนท่อนเสาสามฐาน ด้านตะวันออกเป็นสี่เงิน ด้านทิศใต้เป็นสี่แก้วอันทนิล ด้านทิศตะวันตกเป็นสี่แก้วผลึก ด้านทิศเหนือเป็นสี่ทอง เรื่องราวทวีปทั้ง 4 ส่วนกว้างประมาณ 10,000 โยชน์

แนวการพัฒนาภูมิทัศน์ตามหลักการของไตรภูมินี้ ในฐานะวัดวาอารามเป็นที่สาธารณะด้านศาสนา สังคม จิตวิญญาณ วัดกับชุมชนทำกิจกรรมร่วมกัน แม้แต่โรงเรียนก็นิยมตั้งอยู่ในวัด ซึ่งควรวางแผนผังการสร้างอาคาร สถานที่ตามการแบ่งเขตภูมิทัศน์ให้สอดคล้องกับไตรภูมิร่วมกับสถาปัตยกรรมที่สื่อถึงภูมิต่าง ๆ ดังนี้

ลักษณะภูมิทัศน์แยกเป็นชุดประกอบด้วยสวรรค์ 6 ชั้น มนุษย์ 1 ชุดประกอบด้วยนรก เปรต อสุรกาย DIRIGAN วินิบาต จะมีลักษณะที่เพราะหนาแน่นด้วยภูมิของชีวิตต่าง ๆ ได้แก่วัตถุสิ่งของ ตัวอาคาร ส่วนที่ตั้งภูมิทัศน์มีสระน้ำ สวนดอกไม้ ที่ตั้งอาคาร ศาสนวัตถุต่าง ๆ

ลักษณะรูปภูมิ ได้แก่ภูมิของพรหม 16 ชั้น ที่ดำรงอยู่ด้วยอำนาจมาน แต่ยังใช้รูปกายอยู่ ส่วนกิเลส นั้นเบาบาง ทั้งนี้เพราะคำว่าพรหม คือจิตที่บริสุทธิ์ สว่าง โปร่งใส มีลักษณะสว่าง โปร่งแสง เทียบกับสถาปัตยกรรม เช่นพระวิหารที่มีปล่องแสงส่ององค์พระประธาน เช่น พระวิหารพระพุทธชินราชสมัยก่อนนี้จะมีปล่องแสงจาก 4 ทิศส่องลงองค์พระพุทธชินราช กล่าวง่าย ๆ คือ ความสว่างภายในตัวอาคารสถาปัตยกรรมนั่นเอง

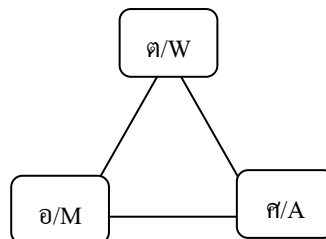
ลักษณะรูปภูมิ ได้แก่ พรหม 4 ชั้นสุดท้ายสถิตอยู่ ณ สูงสุดของเขาพระสุเมรุ มีสภาพเป็นจิตที่ว่างเปล่าด้วยกิเลส ตรงกับคำว่าอรุป คือไม่มีรูปร่าง ไร้ส่วนที่บอบ ส่วนหน้าด้วยกิเลส ถือว่าเป็นฉนวน 4 ชั้นสูงสุด มีอภิสานัญญาตนฉนวน เป็นต้น สุดท้ายจากฉนวนนี้ คือพระนิพพาน

เรื่องราวของไตรภูมินี้มิใช่ปรากฏในรูปสถาปัตยกรรม ปฏิมากรรมเท่านั้น ยังปรากฏในรูปของนามธรรมที่แสดงผ่านเทศกาลสงกรานต์ด้วย ประการสำคัญตำนานจะกล่าวว่า พระเสียรของกบิลพรหมที่ถูกตัดจากการทวยปัญหา 3 ราศีกับธรรมบาลกุมารนั้นถูกนำไปสถิตไว้ ณ ถ้ำคันทลิในเขาพระสุเมรุซึ่งถือว่าสูงสุดที่เป็นปริศนาธรรมว่า บิдамารดาอยู่ในฐานะพรหม บุตรธิดาจะให้ความเคารพเลี้ยงดูสูงสุดนี้เอง (พระครูสิริรัตนานวัตร, 2559 หน้า 33) ดังนั้น เทศกาลนี้ถือแบบจำลองเหตุการณ์จากไตรภูมิเกี่ยวกับเทพ พรหม ถือว่าเป็นแหล่งจริยธรรม

ได้เป็นอย่างดี จึงให้ความสำคัญที่ต้องส่งเสริมสนับสนุนเชิงนโยบายตั้งแต่ภาครัฐและด้านศาสนาสูงบุคคลให้ได้ ดีที่สุด

7. สรุปผลการวิจัย/องค์ความรู้ใหม่

เรื่องนี้ สรุปลงในคำว่า ไตรภูมิ ภูมิสถาปัตยกรรม พระพุทธศาสนา คำว่า ไตรภูมิ ในพระพุทธศาสนาคือชั้นการรองรับผลการกระทำ แยกเป็น 3 ภูมิใหญ่ (31 ภูมีย่อย) คือ กามภูมิ เป็นภพของมนุษย์ สัตว์ที่ยังมีกิเลสค้นหา มีลักษณะหนาแน่นคือหนาแน่นด้วยธรรมชาติ ความต้องการที่เจือด้วยโลภ โกรธ หลง และเทวดาจำพวกหนึ่งคือ เทวดาได้แก่สวรรค์หรือวิมาน 6 ชั้น รูปภูมิ ได้แก่พรหม 16 ชั้น ที่ดำรงอยู่ด้วยอำนาจาน มีรูปกาย เบบาง น้อยด้วยกิเลส และอรุณภูมิ 4 ชั้น มีลักษณะโปร่งโล่งสว่างด้วยปัญญากำจัดกิเลสเป็นสมุจเฉท เปรียบด้วยเจดีย์ปราสาทองค์หนึ่งที่สถาปัตยกรรมสร้างขึ้นในรูปร่างเรียวยาวปลาย ฐานกว้าง แวดล้อมด้วยภูมิทัศน์ป่า ต้นไม้ น้ำ ดวงอาทิตย์ดวงจันทร์และสิ่งที่ปลูกสร้างคือกำแพงแก้วที่ล้อมเจดีย์ปราสาทนั้น ประการเหล่านี้ทุกองค์ประกอบสื่อด้วยธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา สร้างเป็นโมเดลองค์ความรู้ว่า “ไตรภูมิคือธรรม จำลองสร้างอาราม ศิลปกรรมแห่งปัญญา” แทนด้วยอักษรว่า ต.อ.ศ (WMA) มีแผนผัง ดังนี้



คำว่า ต/W คือ ไตรภูมิ (Three Worlds) อ/M คือ อาราม (Monastery) ศ/A คือ ศิลปกรรม (Artistry) โดยพระอารามหลวงต้นแบบหนึ่ง ๆ จะมีภูมิทัศน์และสถาปัตยกรรมสมบูรณ์ เช่น วัดอรุณราชวราราม กรุงเทพมหานคร ภายในวัดมีเขตพุทธวาส สังฆาวาส มีสถาปัตยกรรมหลักของวัด คือ อุโบสถ พระวิหาร เจดีย์ปราสาท กำแพงวัดที่จำลองจากกำแพงแก้วในไตรภูมิ แม้แต่การสร้างอุโบสถจะเกี่ยวข้องกับดวงจันทร์ดวงอาทิตย์ที่หันหน้าไปทางทิศตะวันออก หนาแน่นไปด้วยมนุษย์ที่มีโครงร่างหน้าตาต่างกันตามทวีปทั้ง 4 โดยชมพูทวีปจะมีใบหน้ารูปไข่ รูปงามไม่งาม มีฐานะสูงต่ำ มีสติปัญญาดี ไม่ดีก็ไปตามผลการกระทำของตน

8. ข้อเสนอแนะการวิจัย

ผู้วิจัย จึงใคร่ขอเสนอแนะเชิงนโยบายและการนำไปใช้เพื่อกำหนดเป็นแผนผังในการสร้างสถาปัตยกรรม ปฏิมากรรม ของวัดหรือศาสนสถาน ดังนี้

1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติในฐานะเกี่ยวข้องกับการบริหาร จัดการกิจการคณะสงฆ์ ศาสนสถาน วัดอุสสถาน โดยเฉพาะ ต้องประสานร่วมกันกับกระทรวงวัฒนธรรม ซึ่งอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมด้านสถาปัตยกรรม ปฏิมากรรม จิตรกรรมแม้แต่วัฒนธรรมที่เป็นนามธรรม มีประเพณี 12 เดือน เทศกาลประจำปีหลัก ๆ คือ สงกรานต์ ลอยกระทงที่มีต้นกำเนิดมาจากพระพุทธศาสนาโดยแท้ นั้น แยกแผนการพัฒนาออกเป็นด้าน ๆ คือ

ด้านสถาปัตยกรรม วัดในพระพุทธศาสนาในลักษณะเถรวาทนี้ ต้องกำหนดให้มีรูปแบบของสถาปัตยกรรมแบบไทย หรือ ทรงไทย หรือทรงไทยประยุกต์เท่านั้น เพื่อเป็นเอกลักษณ์ของชาติ มีคนหลายชาติเมื่อนั่งเครื่องบินบินผ่านไปทีใด ๆ ของประเทศไทยมองลงมาเห็นหลังคาศาลา วัด พระอุโบสถ วิหารก็ทราบทันทีว่าเป็นวัดแล้ว เช่นสถาปัตยกรรมวัดพระศรีรัตนศาสดารามใคร ๆ เห็นก็รู้ทันทีว่าเป็นวัดพระศรีรัตนศาสดารามแล้ว แล้วมองผ่านไปถึงว่าเป็นประเทศไทย แต่ถ้าเป็นทรงไทยแบบประยุกต์ ก็ไม่ควรประยุกต์มากเกินไป จนเสียมอญฮ่อหรือรูปแบบทรงไทยไม่ออก เช่น บางวัดสร้างพระอุโบสถ ศาลา หลังคาไม่รูปแบบทรงไทยจนกลายเป็นว่าห้างสรรพสินค้าไป

ด้านภูมิทัศน์ คือการกำหนดวางแผนผัง การตั้งจุดสร้างอาคารสถาปัตยกรรม 2 ส่วนหลักคือ เขตพุทธาวาส กับเขตสังฆาวาส อื่น ๆ นอกนั้นก็ควรกำหนดสร้างพื้นที่อาคารสาธารณะ เช่น ศาลา บุญ ศาลาลม ศาลาราย บนพื้นที่ทางสังคมที่พักผ่อนหย่อนอารมณ์ พื้นที่ร่มรื่น พื้นที่สวนธรรม พื้นที่ทางจิตวิญญาณคือที่ไหว้พระสวดมนต์ ควรวางแผนผังให้สอดคล้องกับไตรภูมิด้วย คือ มีจุดที่บัพที่คือจุดที่จัดการสร้างอาคารลักษณะต่าง ๆ จุดที่สร้างสระน้ำ สวนหย่อมหรือจุดร่มรื่น ซึ่งมองเข้ามาแล้วเป็นสัปปายะตามอุดมคติการสร้างวัดสมัยพุทธกาล หากไม่แล้ว ก็จะกลายเป็นการสร้างแบบไร้แบบแผน การวางแผนผัง อาคารต่าง ๆ กระจายกันอยู่ไม่รู้ทิศทาง ไม่เป็นที่สัปปายะของสาธุชนดังวัดบางแห่งที่เข้าไปแล้วหาที่ทางเดินออกไม่ได้ เกะกะไปด้วยสิ่งปลูกสร้างที่ไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของสมณะไปใหม่

2) ข้อเสนอแนะนำไปใช้

เรื่องนี้ ควรจัดเป็นคู่มือการเรียนการสอนแก่นักเรียนนักศึกษาทุกระดับชั้น นอกจากนี้ผู้วิจัยเคยสอนนิสิตนักศึกษาโดยยกเรื่องนี้มาแนะนำว่า พุทธศิลป์ที่ดี นวัตกรรมที่ดี ล้วนแล้วแต่มีธรรมคติดูแลอยู่ภายใน ดังนั้น ถ้าเราศึกษาธรรมผ่านพุทธศิลป์กรรมนี้ ก็จะทำให้เห็นบุคลาธิษฐานได้ง่ายขึ้น อย่างเช่นพระพุทธรูปองค์หนึ่ง ที่สร้างตั้งแต่สมัยสุโขทัยเป็นต้นมา ทำไมจึงคบบเพลิงบนพระเศียร ถ้าคนธรรมดาจะยอมให้มีเปลวเพลิงบนศีรษะหรือไม่ หรือว่าใครจะยอมให้มีคบบเพลิงบนศีรษะนั้น เพราะไฟก็รู้ที่อยู่ร้อนและคบบเพลิงก็ไม่ไช้เบา ถ้าเราเข้าใจเสียว่า การที่ช่างศิลป์

นวัตกรรมพระพุทธรูปขึ้นมาโดยมีคบบเพลิงบนพระเศียรนั้นก็เพื่อสื่อถึงปัญญา (พระครูสิริรัตนานุวัตร. 2557 หน้า 9) ตามพุทธพจน์ที่ว่า ปัญญา โลกสุมิ ปชโชโต ปัญญาเป็นแสงสว่างในโลก (พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาฯ ส.ศ.15/80/85) นั่นเอง เพราะคุณสมบัติของไฟคือสว่าง อีกอย่างคือ ร้อน หมายถึงตะปะ แปลว่าเผาเลนกิเลสให้สิ้นไปต่างหาก ส่วนอื่น ๆ นอกนั้น จะมีพุทธลักษณะของพระพุทธรูปที่มีนิ้วพระหัตถ์เสมอกัน หมายถึงความเสมอภาคจากความเมตตาในพระองค์ พระกรรมที่ยาวนาน หมายถึง มีหูหนักแน่น ไม่ใช่คนหูเบา ใจง่าย ตัดสินปัญหาความผิดที่โจทก์และจำเลยมาอยู่ให้การพร้อมหน้ากัน ไร้อคติในการตัดสินปัญหาทุกเมื่อ ดังนั้น ผู้วิจัยคิดว่า การที่เรารู้เรื่องนี้ดี จะเป็นคุณสมบัติของพุทธศาสตรบัณฑิตที่สมบูรณ์

3) ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

การทำวิจัยครั้งต่อไป ประเด็นที่สำคัญคือ ภูมิทัศน์ที่รุ่มรื่นด้วยรุกขกัมมิ ศิลากัมมิ อากาศกัมมิ ดินกัมมิ ต้นไม้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาที่สำคัญ และสถาปัตยกรรมของแบบอาคารมีพระอุโบสถ วิหาร มณฑป มีหอรบั้ง หอไตร ตามชื่อเรื่อง ดังนี้

- (1) ศึกษาวิเคราะห์จริยธรรมในไตรภูมิที่มีผลต่อการพัฒนาสังคมไทย
- (2) ศึกษาวิเคราะห์อิทธิพลและความสำคัญของพุทธศิลปกรรมต่อความเชื่อที่มีผลต่อการพัฒนาจิตใจของสังคมไทย
- (3) ศึกษาวิเคราะห์คุณค่าสุนทรียศาสตร์พุทธศิลปกรรม สถาปัตยกรรมจิตรกรรม
- (4) ศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อต่อพุทธศิลปะของวัดร่องขุน จังหวัดเชียงราย
- (6) ศึกษาและตีค่าทางจริยธรรมในสัญลักษณ์ของศาสนาที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาสังคมไทย

9. เอกสารอ้างอิง

ก. เอกสารปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาฯ. กรุงเทพฯ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ข. เอกสารทุติยภูมิ

หนังสือ;

คณะกรรมการวัด. (2560). วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร. 660 ปี (1900-2560) พระพุทธชินราช.

พิชญ์โลก: รดาวรรณปริน.

พระครูสิริรัตนานุวัตร. (2559). สงกรานต์: ภูมิปัญญาตะวันออก. พิชญ์โลก: โฟกัสปรินต์.

พระมหาปรกณ กิตติขโร (ค้นคว้าและเรียบเรียง). (2560). วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร. กรุงเทพฯ :
สายธุรกิจโรงพิมพ์.

สุชาติ เถาทอง. (2531). ศิลปะกับมนุษย์. กรุงเทพฯ โรงพิมพ์โอเอส พรินต์ติ้งเฮาส์.

สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (2562). วัดคันแก้ว (อินทราวาส) : ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม และ
การสืบสานประเพณีวิถีล้านนา. สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2542). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพฯ : ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์.

Buddhadasa P. Kirthisinghe (Editor). (1993). Buddhism and Science, the Article on Buddhism and Cosmology,
Written by F. Mark Davis, translated by Phrakru Sirirattananuwat, Delhi : Motilal
Banarsidass Publishers Private Limited.

รายงานการวิจัย;

วุฒินันท์ กันทะเตียน. (2560). ภูมิสถาปัตยกรรมของวัดไทยกับการเรียนรู้และการส่งเสริมสร้างสุขภาวะเชิงพุทธ
บูรณาการ. (รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).

วสุ โปษยะนันท์. (2558). การจัดการภูมิทัศน์และสถาปัตยกรรมของวัดไทยให้เกิดความเจริญศรัทธา : จากอดีต
สู่ปัจจุบัน. (รายงานการวิจัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).

กิตติพงษ์ บุญเกิด. (ม.ป.ป.). การศึกษาศิลปกรรมจิตรกรรมในงานสถาปัตยกรรมในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้า
เจ้าอยู่หัว : กรณีศึกษาสถาปัตยกรรมพระอารามหลวง ในเขตกรุงเทพมหานคร, ภาควิชาโบราณคดี.

พระครูสิริรัตนาวุฒิ. (2557). การศึกษาเชิงตีความพุทธธรรมที่ปรากฏในพุทธศิลปกรรม. (รายงานการวิจัย,
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).

พระมหาชฎพงษ์ กตปุญญ. (2561). อิทธิพลและความสำคัญของคัมภีร์โลกปทีปที่ปกสารที่มีต่อคัมภีร์โลก
ศาสตรบัณฑิตในยุคหลัง: ศึกษาในกรณีของคัมภีร์จักกวาฬที่ปนีและคัมภีร์โลกสันฐาน โขตรตนกัณฐี,
วารสารธรรมธารา ; มิถุนายน, หน้า 9.

หมายเหตุ :

บทความข้างต้นนี้ เป็นการอ้างอิงแบบ APA โดยลงชื่อผู้เขียน ปีที่พิมพ์และเลขหน้าใน
วงเล็บ ไม่ใช่โดยวิธี Footnote ซึ่งลงชื่อผู้เขียน ชื่อหนังสืออยู่ที่ท้ายหน้ากระดาษนั้น ประการสำคัญ
การที่เราจะใช้เชิงอรรถ (footnote) แบบใด ขึ้นอยู่ที่ที่เราจะลงบทความนั้นจะให้ใช้แบบใด ส่วน
ใหญ่ถ้าเป็นแบบสากลก็จะนิยมใช้แบบ APA เพราะไม่ใช่พื้นที่มากเกินไป จำนวนหน้าบทความจะไม่
เกินกำหนด

2) บทความวิชาการ (academic article)

บทความวิชาการ คือ การศึกษาเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่ไม่ได้มาจากรายงานวิจัย แต่เป็น
การศึกษาตามกระบวนการศึกษาจนได้รับคำตอบในเรื่องนั้น ๆ และสามารถนำเผยแพร่สู่สังคม

โครงสร้างบทความวิชาการ

> ส่วนนำของบทความ หรือหัวกระดาษ ซึ่งเขียนตามข้อกำหนดของแต่ละสถาบันนั้น ๆ
ซึ่งแต่ละสถาบันที่ตีพิมพ์จะมีส่วนนำไม่เหมือนกันนัก

> ชื่อเรื่อง (ทั้งภาษาไทยและอังกฤษ)

> ชื่อผู้เขียน หรือคณะผู้เขียน พร้อมระบุสถานศึกษา ที่ติดต่อ

> บทคัดย่อ ไทย และ อังกฤษ พร้อมคำสำคัญไทย-อังกฤษ/คำสำคัญ

1. บทนำ

2. ผลการศึกษา

3. สรุปผล/องค์ความรู้ใหม่

4. เอกสารอ้างอิง (บรรณานุกรม)

หมายเหตุ : เนื้อหาของ 4 ข้อนั้น เช่นเดียวกับบทความวิจัย ส่วนการเผยแพร่ ใช้ในรูปแบบเดียวกับ
กับบทความวิจัย

3) บทความปริทรรศน์ (review article)

คำว่าปริทรรศน์ แปลว่ามองรอบด้าน ส่วนบทความปริทรรศน์ คือ บทความเรื่องใดเรื่อง
หนึ่งที่รวบรวมเรียบเรียงจากประสบการณ์ของผู้เขียนเองอย่างอิสระหรือประสงค์ที่จะเผยแพร่ชีวิต
และผลงานของผู้มีอุปการคุณอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อนำเผยแพร่ในวารสารหรือหนังสือที่ระลึกใน
โอกาสครบรอบอายุวัฒนมงคลของท่าน ในส่วน โครงสร้างบทความปริทรรศน์นี้ เหมือนกับ
บทความวิชาการก็ได้ (อาจจะไม่มีบทคัดย่อ คำสำคัญ ก็ได้ เพราะไม่จำเป็น) อนึ่ง การเขียนคำนิยม
คำอนุโมทนา คำมุทิตาพจน์ ก็จัดอยู่ในกลุ่มนี้แม้จะเพียงบทสั้น ๆ แต่ก็ทรงคุณค่า

4.2 การเผยแพร่บทความวิจัย

การเผยแพร่หรือเผยแพร่บทความวิจัย ปัจจุบันนี้มีทั้งระดับชาติและนานาชาติ ระดับชาติ
คือ มีขอข่ายการเสนอบทความที่เน้นภาษาไทย ผู้ทรงคุณวุฒิภายในภายนอกจะเป็นคนไทย
ต่างจากระดับนานาชาติที่ใช้ภาษาสากล นอกจากนี้ยังต้องเชิญวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกจาก
ต่างประเทศด้วย ซึ่งมีรูปแบบเผยแพร่หลัก ๆ คือ 1) แบบนำเสนอรายงานบนเวที 2) แบบโปสเตอร์
3) แบบตีพิมพ์

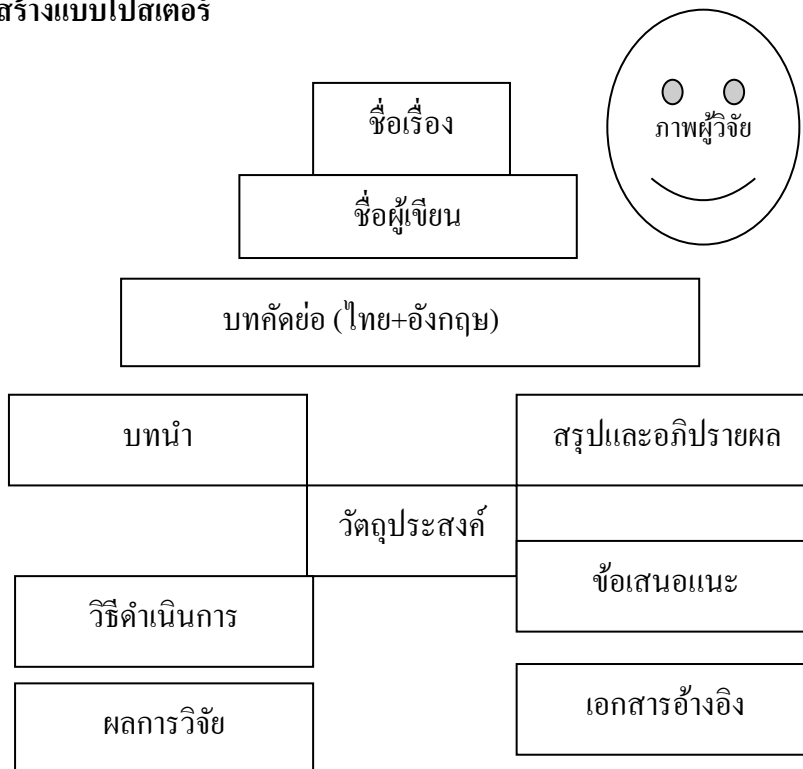
การนำเสนอรายงานบนเวที - การเผยแพร่แบบนี้ เป็นที่นิยมกันทั่วไป มีทั้งการนำเสนอ
รายงานระดับชาติ และ ระดับนานาชาติ โดยมีกระบวนการอยู่ว่า

1. ผู้วิจัยเขียนบทความขึ้นแล้วเสนอไปยังหน่วยงานที่เวทีเสนอรายงานนั้น

2. หน่วยงานจัดเวทีเสนอรายงานนั้นแจ้งผลการรับการเผยแพร่ได้
3. ผู้วิจัยขึ้นเสนอตามวัน เวลา ที่กำหนดไว้
4. เอกสารรับรองการเผยแพร่ในรูปแบบ วุฒิบัตร ประกาศนียบัตร

การเผยแพร่แบบโปสเตอร์ – เป็นวิธีเสนอบนเวที แต่ก็มีค่าเท่ากับได้เผยแพร่ผลงานวิจัยนี้แล้ว ในส่วนกระบวนการเสนอนั้น ก็จัดทำเต็มรูปแบบเช่นเดียวกับแบบเสนอบนเวที

โครงสร้างแบบโปสเตอร์



แผนผัง 4.1 โครงสร้างโปสเตอร์

แหล่งที่มา : พระครูสิริรัตนานุวัตร, 2564

การเผยแพร่แบบตีพิมพ์ – มีกระบวนการตีพิมพ์อยู่ว่า เมื่อผ่านการอนุมัติจบแล้ว ผู้วิจัยต้องนำผลงานเขียนไปเผยแพร่อย่างที่เคยกล่าวมาด้วยวิธีต่าง ๆ ซึ่งการตีพิมพ์นี้ คือการลงพิมพ์ในวารสารของสถาบันการศึกษาระดับ TCI ที่ 1 หรือ 2 หรือ 3 โดยวารสารวิชาการนี้มีหลายชื่อต่างกันไปตามที่สถาบันการศึกษานั้นจะตั้งชื่อ เช่น บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ มหาจุฬาลงกรณ์ หรือเผยแพร่ผ่านเอกสารที่ผ่านคณะกรรมการ โดยมีผู้ทรงวุฒิที่เชิญเป็นองค์คณะพิจารณาและมีข้อวิจารณ์เป็นลายลักษณ์อักษรเป็นหลักฐานเอกสาร โปรซีคดิ่ง (Proceeding) ตามวารสารชนิด Proceeding ที่รวมบทความแล้ว เมื่อนำเอกสารเพื่อรับรองเป็นหลักฐานการตีพิมพ์ในการเสนอจบการศึกษาระดับ

ปริญญาโทก็จะนำเอกสารประกอบด้วย หน้าปก หน้าคณะกรรมการ/ผู้ทรงคุณวุฒิ หน้าสารบรรณ และที่สำคัญคือ บทความที่ระแวกที่ตีพิมพ์ตั้งแต่หน้าแรกถึงหน้าสุดท้าย ซึ่งมีหัวกระดาษตราประจำสถาบันนั้นพร้อมระบุชื่อโครงการสัมมนา ครั้งที่ วัน เดือนปีด้วย ไม่ใช่เอกสารต้นฉบับที่เราส่งตีพิมพ์นั้นที่ไม่มีหัวกระดาษ

หลักฐานการตีพิมพ์ – ณ ปัจจุบันนี้ ด้วยเหตุการณ์โควิด-19 กำลังระบาดหนักทุกพื้นที่ของประเทศไทย ทุกสถาบันการศึกษา แม้แต่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยก็ใช้เทคโนโลยีทำงาน ทำการสอน การประชุม การพิจารณาโครงร่างหรือสอบป้องกันวิทยานิพนธ์แบบออนไลน์ผ่านโปรแกรมซูม (ZOOM) ดังนั้น การตีพิมพ์ก็เป็นอีกรูปแบบที่ต้องปฏิรูปด้วยการทำช่องข้อมูลโครงการสัมมนาวิชาการลงไว้ในเว็บไซต์ ซึ่งใครประสงค์จะใช้เอกสารข้อมูลนั้นก็สามารรถเข้าไปดาวน์โหลดไฟล์ข้อมูลนั้นได้เลย

4.3 การทำสื่อเผยแพร่วิจัย

ตามที่กล่าวมาแล้วว่ารูปแบบการนำเสนอรายงานนั้นมีแบบเอกสารบทความ การรายงานบนเวที การใช้โปสเตอร์ ในหัวข้อนี้ใครเสนอแนะวิธีทำสื่อเสนอรายงาน ว่า

- 1) การทำสื่อเพาเวอร์พอยต์ (Power Point)
- 2) การทำสื่อเคลื่อนไหว (Clip / Video)
- 3) ชุดความรู้/แผ่นพับ (Brochure)

การทำสื่อเพาเวอร์พอยต์ (Power Point) แบบนี้นิยมทำกันเพราะเป็นวิธีที่สะดวกและสามารถลงรายละเอียดได้ ลงสีสันทันใจชอบ นอกจากนี้เวลาใช้งานยังสามารถมีมัลติมีเดียภาพระยะไกล ๆ ดังนั้น ถ้าเรามุ่งเน้นสาระสำคัญของสื่อภาพเพื่อประกอบคำอธิบายแล้ว สื่อประเภทนี้ดีที่สุด ประเด็นที่ผู้เขียนจะเสนอ คือ จำนวนพิกเจอร์เฟรม (picture frame/จำนวนหน้าภาพ) และสาระสำคัญทางเนื้อหา

การนำภาพของเพาเวอร์พอยต์มาใช้รายงานวิจัย คิดว่าเป็นภาพที่ครอบคลุมเนื้อหาที่สุด ไม่ใช่ภาพเดี่ยว ๆ แต่ให้ติดฉากของงานด้วย จำนวน 5-10 หน้า (picture frame) คือ

1. ชื่อเรื่อง พร้อมชื่อผู้รายงาน สถาบันสังกัด (มีภาพประกอบ)
2. วัตถุประสงค์การวิจัย
3. วิธีการดำเนินการวิจัย อาจ 2 เฟรม
4. ผลการศึกษาวิจัย (2-3 เฟรม)
5. บุคคล/พื้นที่เหตุการณ์ตัวอย่าง
6. ข้อเสนอสรุป/ขอบคุณ

ลักษณะการทำสื่อเพาเวอร์พอยต์ ควรเน้นหัวข้อหรือคำสำคัญ (Main point) แผนผัง (Chart) หรือ โครงสร้าง (Structure) ลักษณะพาดหัวข้อ หากจะลงรายละเอียดบ้างก็ขยายเป็นข้อ ๆ ส่วนรายละเอียดนั้นจะมีคำรายงานประกอบอยู่แล้ว มิฉะนั้น อักษรจะเล็กทำให้ผู้ฟังเกิดความแข็งได้

การทำสื่อเคลื่อนไหว (Clip / Video) สื่อแบบนี้ ถือว่าเป็นการสร้างความสนใจอีกแบบหนึ่ง เพราะมีทั้งภาพและเสียงประกอบภายใน ใคร ๆ ที่มีความพร้อมแบบนี้จะดีมาก ความยาวของสื่อแบบนี้ น่าจะอยู่ประมาณ 5-7 นาที เวลาที่เหลือคือคำรายงานสดที่ย้อนมากล่าวถึงจุด ๆ หนึ่งของวิดีโอ นั้น ถ้าเป็นเพาเวอร์พอยต์ก็เลื่อนกลับได้สะดวก แต่ถ้าเป็นวิดีโอจะต้องคำนวณเวลาของจุดที่เราต้องการให้เห็นอีกครั้ง

ชุดความรู้/แผ่นพับ ((Brochure)) เอกสารสารสนเทศที่สร้างขึ้นจากการสรุปรายงานวิจัย หรือวิทยานิพนธ์ ซึ่งสรุปสาระ ประเด็นสำคัญให้อยู่ในกระดาษหน้าเดียวหรือสองหน้าพับครึ่ง เพื่อเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์และสะดวกการใช้ติดตัว ติครถไปใช้ ตัวอย่าง คือ

ชุดความรู้หรือแผ่นพับสำคัญอย่างไร กล่าวกันว่า แผ่นพับถือเป็นสื่อโฆษณา ที่ผู้ผลิตสามารถส่งถึงกลุ่มเป้าหมายได้โดยตรง ไม่ว่าจะเป็นการแจกตามสถานที่ต่างๆ ส่งผ่านไปรษณีย์ หรือวางตามจุดประชาสัมพันธ์ เป็นต้น ขนาดแผ่นพับมีขนาดเล็ก ทำให้เก็บรักษาได้ง่ายกว่า ต้นทุนประหยัด สามารถเก็บไว้ได้ยาวนาน นิยมใช้ในการเปิดร้านใหม่ แนะนำสินค้าใหม่ แนะนำโปรโมชั่นสินค้า เน้นเนื้อหาภายในมากกว่า สามารถเก็บไว้เป็นข้อมูลระยะยาว มีข้อดีของแผ่นพับคือ

1. แผ่นพับมีขนาดเล็ก หยิบง่าย พกพาได้สะดวก ผู้อ่านสามารถอ่านเวลาใดก็ได้
2. แผ่นพับเข้าถึงลูกค้าได้ง่าย ช่วยกระตุ้นความต้องการของผู้ซื้อ และส่งเสริมการขายให้กับผู้ผลิต
3. แผ่นพับมีต้นทุนในการผลิตต่ำ สามารถผลิตและปรับปรุงได้ง่าย
4. แผ่นพับช่วยส่งเสริมภาพลักษณ์ และสร้างความน่าเชื่อถือให้กับองค์กร หรือผู้ผลิต
5. แผ่นพับสามารถนำไปใช้ได้หลายวัตถุประสงค์
6. แผ่นพับเป็นการสังเคราะห์งานที่สามารถเผยแพร่แนวคิดองค์รวมได้ดีที่สุด

ตัวอย่างชุดความรู้รูปแบบแผนผังเผยแพร่วิจัย

ชุดความรู้ : สุขภาพในพระพุทธศาสนา ๒

ชุดความรู้ : สุขภาพในพระพุทธศาสนา ๓

ชุดความรู้: สุขภาพในพระพุทธศาสนา

โดย พระครูสิริรัตนานุวัตร, รศ.ดร.



วัตถุประสงค์ > ศึกษาแนวคิดและกระบวนการสร้างสุขภาพองค์รวมแนวพุทธและถอดบทเรียนจากพื้นที่ตัวอย่าง

วิธีดำเนินการวิจัย > วิจัยเชิงคุณภาพ มีแผนวิจัยโดยศึกษาเอกสารปฐมภูมิ ทฤษฎีภูมิ ประเด็นความรู้สุขภาพ ความเชื่อกรรมที่มีผลต่อสุขภาพ กระบวนการสร้างสุขภาพองค์รวม สร้างเครื่องมือและเก็บข้อมูลจากการลงพื้นที่เจาะจง วิเคราะห์/สังเคราะห์ข้อมูลเชื่อมโยงกับกรอบแนวคิดจากเครื่องมือวิจัยและจากผู้ให้ข้อมูลบุคคลและเสวนากลุ่มย่อยครอบคลุมสุขภาพองค์รวมด้านกาย ด้านจิต ด้านปัญญา และด้านสังคม

ผลการวิจัย > เห็นความสำคัญแนวคิดสุขภาพในพุทธทรงแท้ว่า “ความไม่มีโรค เป็นลาภอันประเสริฐ” ความเชื่อกรรมที่ว่า คนหยาบช้า มักประหัตประหาร ไร้ความกรุณาในสัตว์ทั้งหลาย มีผลให้เกิดในอบาย ทุกดิ วิถีบาท นรก เมื่อกลับมาเกิดใหม่ จะมีโรค

มาก อายุสั้น พระพุทธเจ้าบัญญัติวินัยสงฆ์เพื่อสุขภาพ ห้ามมิขุพรากของเขี้ยว ห้ามทิ้งของเน่าของเสียลงในน้ำ ตรัสสอนให้ทำความสะอาดเสนาสนะ จัดของใช้ลอยให้มีสุขลักษณะ ทำอารามให้ร่มรื่น สร้างสุขภาพทางกายภาพด้วยการณรงค์สิ่งแวดล้อมและวิสาห์กิจชุมชน ดำรงวัฒนธรรมท้องถิ่น สร้างสุขภาพจิตโดยปฏิบัติสมาธิ ทำจิตภาวนา สร้างสุขภาพปัญญาโดยทำกิจกรรมอบรมปัญญา เข้าค่ายธรรม สร้างสุขภาพสังคมโดยทำกิจกรรมสังคมสงเคราะห์ตามอุดมคติแห่งการเผยแพร่ธรรมว่า เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขแก่ทุกคน ทำกิจกรรมการศึกษาคณะสงฆ์ ส่งเสริมศึกษาสงเคราะห์ ศาสนสงเคราะห์ การเผยแพร่ธรรม

อภิปรายผล > พระพุทธเจ้าตรัสเมตตาชีวิตว่า อาโรคย์สัมปทา ความถึงพร้อมแห่งความไม่มีโรคบ้าง ความไม่มีโรคเป็นลาภอันประเสริฐบ้าง อุปธิสมปติ สมบัติแห่งร่างกายที่ดี มีรูปร่างที่สมประกอบ ครอบอาการ ๓๒ มีสุขภาพกาย-ใจดี ตั้งคำสาธุคาถาป้องกันภัยของจอห์น ล็อก ว่า a sound mind in a sound body จิตใจที่ผ่องใส อยู่ในร่างกายที่สมบูรณ์

สุขภาพไม่ดี เป็นอุปสรรคต่อการอุปสมบท ตั้งหมอลีขิก โภการกฏ กราบหลุมพระพุทธเจ้าให้บัญญัติห้ามชายผู้มีโรค ๕ อย่าง ได้แก่ โรคเรื้อน โรคฝี โรคกลาก โรคเมงครือ โรคลมบ้าหมู ถือว่าเป็นอันตรายกรรม การฟังสารายามันต์มีผลต่อสุขภาพ ดังเมื่อครั้งพระพุทธเจ้าประทับอยู่พระเวฬุวันวิหาร พระองค์ทรงประชวร พระมหาจุฬนะ ได้สารายาโทษเมงครือให้ฟัง พระองค์พิจารณาตาม ก็หายจากพระประชวร พระองค์ตรัสสมมุติว่า โภชณคดีนัก จูฬนะ โภชณคดีนัก พระพุทธเจ้าบัญญัติวินัยสงฆ์ด้วยเหตุ ๑๑ ประการหนึ่งในนั้น คือเพื่อความผาสุกแห่งสงฆ์ คัมภีร์อรุณกถากล่าวถึงการสร้างสุขนิสัยเพื่อการมีอายุยืน เรียกว่า อายุสธรรม ๕ ได้แก่ (๑) สัมปายการี ทำให้กายใจสบาย เกื้อกูลแก่สุขภาพ (๒) สัมปายมัตตัญญู รู้จักประมาณที่สัมปายะพหิต พหุเพียง (๓) ปมัตตโภชิต บริโภคสิ่งที่ไม่เป็นพิษภัย (๔) กาลจารี ประพฤติตนให้เหมาะสมกับกาลเวลา และ (๕) พรหมจารี

ถือพระหมจรีย์ (การควบคุมตนเอง) รักษาสุขภาพตามศีลและธรรม

พระพุทธเจ้าให้บริโภคน้ำปัจจัยสี่ด้วยสติ พิจารณา ให้ระงับอาหารที่บูดเน่า ป้องกันอาหารเสียโดยกำหนดเป็นกาลิก (timing) ว่า (๑) ยามกาลิก อาหารที่รับไว้ฉันได้ช่วงเวลาเช้าถึงเที่ยงของวันนั้น (๒) ยามกาลิก อาหารที่รับไว้ฉันได้ช่วงวันหนึ่งกับคืนหนึ่ง (๓) สัตทากาลิก อาหารที่รับไว้ฉันได้ภายใน ๗ วัน ได้แก่เภสัช ๕ คือ เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย ภิกษุใดให้ล่วงกำหนดนั้นไป อาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์ (๔) ยาวาชีวิก อาหารที่รับฉันได้ตลอดไปไม่จำกัดเวลา คือของที่ใช้ปรุงเป็นยา เสขิยวัตร ลิกขาบทที่ ๑๔ ห้ามพระภิกษุของเสียลงในน้ำ ถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะหรือบ้วนน้ำลงในน้ำ เพราะทำให้น้ำเสีย เป็นที่เพชฌัญส์เชื้อโรค ถ้าภิกษุละเมิด ต้องอาบัติทุกกฏ

ศิลาเนวัตถกถา เหตุการณ์เกิดขึ้นในเมืองสาวัตถี มีภิกษุเป็นไข้ เพราะโรคท้องร่วงนอนอยู่ พระองค์ตรัสถามพระอานนท์ว่ามีใครดูแลหรือไม่มี พระอานนท์ตอบว่าไม่มี พระองค์จึงตรัสถึงปฏิกราคณาภิ กิจขุที่เป็นขึ้นนั้นไม่เคยอุปการะภิกษุทั้งหลาย ดังนั้น จึงไม่มีใครคอยพยาบาลเธอ พวกเธอไม่มีมารดา ไม่มีบิดา ผู้คอยพยาบาล ถ้าพวกเธอไม่พยาบาลตนเอง ใครเล่าจะคอยพยาบาลพวกเธอ ภิกษุทั้งหลาย ผู้จะพยาบาลเราที่จงพยาบาลภิกษุไข้เกิด ภิกษุละเลย ต้องอาบัติทุกกฏ นี่คือการปฏิบัติต่อภิกษุไข้ในคำว่า “การพยาบาลภิกษุไข้ เท่ากับได้อุปัฏฐากพระพุทธองค์”

ความเชื่อว่าการมีผลต่อสุขภาพ ผู้มีอายุสั้นพระกรรมกรรมเป็นของตน กรรมเป็นทายาท กรรมเป็นกำเนิด กรรมเป็นเผ่าพันธุ์ กรรมเป็นที่ตั้ง ผู้มีอายุน้อย มีโรคมากเหตุเพราะเบียดเบียนสัตว์ ทำปาณาติบาต

กระบวนการสร้างสุขภาพในพระพุทธศาสนา มีพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาส่งเสริมสุขภาพองค์รวม ๔ ด้าน ได้แก่ กระบวนการด้านกาย มีกลุ่มพื้นที่อีกเมืองน่าน จังหวัดน่าน ซึ่งจัดเริ่มโดยพระสงฆ์บนฐานคุณธรรมจริยธรรม เพื่อเอาชนะความ

คำถามท้ายบท

1. การเขียนบทความวิชาการ บทความวิจัย มีลักษณะต่างหรือเหมือนกันอย่างไร
2. บทความวิจัยได้มาจากไหน มีแนวการเขียนอย่างไร มีวิธีเผยแพร่ใดบ้าง
3. เทคนิคการนำเสนอบทความบนเวที มีการเตรียมเรื่องใด และมีที่ท่าอย่างไร
4. จงทำชุดความรู้หรือโปสเตอร์ที่น่าสนใจจากการสังเคราะห์วิทยานิพนธ์เพื่อเผยแพร่ มาดู
5. จงแสดง โครงสร้างโปสเตอร์และแผนผังเพื่อเผยแพร่งานวิจัยในพิธีสัมมนาวิชาการ มาดู



ภาพ 4.1 : วัดเขาสมอแครง อ.วังทอง จ.พิษณุโลก

หลายเหตุ : พระอุโบสถหลังคาจำลองไตรภูมิ ศูนย์กลางจักรวาล มีองค์ประกอบหลัก ๆ คือ แกนกลางจักรวาล ได้แก่เขาพระสุเมรุหรือไกรลาสล้อมด้วยทวีปทั้ง 4 มีชมพูทวีปเป็นต้น มหา นทีสี่พันดอน ภูเขาตัดตบบริภัณฑ์หลายร้อยลูก โคจรรอบด้วยดวงจันทร์ดวงอาทิตย์ ในกรอบของ กำแพงแก้ว (จำลองเป็นกำแพงวัด) ซึ่งกำแพงวัดนี้มีความสำคัญทางสังคม เพราะเป็นเขตสีมาใน การอยู่จำพรรษา และทุกส่วนของไตรภูมินี้สื่อถึงธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า

การศึกษา-ค้นคว้าข้อมูลพระไตรปิฎก

บทนี้ เป็นเรื่องจำเป็นสำหรับการทำวิจัยทางพระพุทธศาสนา เพราะมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในฐานะสถาบันอุดมศึกษาของคณะสงฆ์ จัดการศึกษาตามพระราชปณิธานของรัชกาลที่ 5 องค์สถาปนา ที่ว่า “เป็นสถานศึกษาพระไตรปิฎกและวิชาชั้นสูงสำหรับพระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์” ดังนั้น ตามที่เคยกล่าวมาว่า การวิจัยทางพระพุทธศาสนา การอ้างอิงชั้นปฐมภูมิ คือพระไตรปิฎกนี้ ต้องใช้อย่างน้อย 60% ขึ้นไป จึงต้องศึกษาเรียนรู้แหล่งข้อมูลและใช้สื่ออุปกรณ์การศึกษาให้มีทักษะตามมาตรฐานความลำดับที่ 5 ว่า ทักษะในการใช้เทคโนโลยีและตัวเลข มีประการสำคัญ ดังนี้

- 5.1 ความเข้าใจเรื่องราวพระไตรปิฎก
- 5.2 ข้อบ่งใช้พระไตรปิฎกโปรแกรม (E-tipitaka)
- 5.3 ขั้นตอนเข้าใช้พระไตรปิฎกโปรแกรม (E-tipitaka)

5.1 ความเข้าใจเรื่องพระไตรปิฎก (ที่ทันสมัย)

หลักสูตรของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในฐานะมหาวิทยาลัยสงฆ์จัดการศึกษาตามพระราชปณิธานของรัชกาลที่ 5 ที่ว่า สำหรับศึกษาพระไตรปิฎกและวิชาการชั้นสูงนั้น การศึกษาพระไตรปิฎกจะกำหนดหลักสูตรระดับปริญญาตรี ไว้เป็นหมวดวิชาเฉพาะวิชากลุ่มพระพุทธศาสนา 30 หน่วยกิต ที่เด่นกว่ามหาวิทยาลัยของรัฐทั่วไปคือ วิชาธรรมภาคปฏิบัติซึ่งมีถึง 7 ภาคการศึกษา นอกจากเรียนภาคทฤษฎีในชั้นเรียนแล้วยังต้องปฏิบัติสมาธิกรรมฐาน ภาคสนาม ประจำปีอีก 10 วัน ด้วย

อัตลักษณ์การวิจัยทางพระพุทธศาสนานั้น คือการอ้างอิงข้อมูลจากพระไตรปิฎกในฐานะข้อมูลปฐมภูมิ ประมาณ 60-65% ซึ่งผู้เขียนหนังสือชี้แจงกับนิสิตระดับปริญญาโทบ่อย ๆ เป็นเรื่องที่ต้องรู้และการศึกษาค้นคว้าในปัจจุบันไม่เหมือนเมื่อก่อนนี้ที่ต้องเปิดพระไตรปิฎกทีละเล่ม จนกว่าจะพบก้นาน และพระไตรปิฎกเป็นหนังสือชุดใหญ่ 45 เล่ม แต่ละเล่มมีน้ำหนักและเล่มหนา ตั้งแต่ 300-500 หน้า ใครก็ตามที่จะใช้พระไตรปิฎกต้องไปห้องสมุดอย่างเดียว เพราะหนังสือชุดยืมไม่ได้ แต่ปัจจุบันนี้ สะดวกสบายมากขึ้น เพราะมีพระไตรปิฎก ฉบับซีดีรอมของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพียงแต่เราศึกษาวิธีเข้าใช้ก็สามารถเข้าถึงข้อมูลพระไตรปิฎกได้ทั่วถึงในแผ่น

ซีดีรอมแผ่นเดียวได้ ที่ดียิ่งกว่านั้น คือ ปัจจุบันนี้มีโปรแกรมพระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาฯ แล้ว ไม่ต้องใช้แผ่นซีดีรอมก็สามารถคลิกขึ้นมาใช้ได้ ซึ่งมีชื่อโปรแกรมว่า E-tipitaka 2.1¹

การศึกษาพระไตรปิฎกนี้ กำหนดไว้ในหลักสูตร หมวดวิชาพื้นฐานทั่วไปที่ต้องศึกษา ชั้นหลักสูตร/วิชาเอก คือ วิชาพระไตรปิฎกศึกษา พระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก พระอภิธรรมปิฎก นอกนั้นจะเป็นกลุ่มวิชาพระพุทธศาสนาประยุกต์ ยิ่งเป็นหลักสูตรพระพุทธศาสนาด้วยแล้วจะเน้นเรียนเรื่องพระพุทธศาสนาโดยถือพระไตรปิฎกเป็นปฐมภูมิ โดยศึกษาผ่านหมวดวิชาเฉพาะ ๑๐๔ หน่วยกิต วิชากลุ่มพระพุทธศาสนา 30 หน่วยกิต วิชาแกนพระพุทธศาสนา 33 หน่วยกิต วิชาเฉพาะด้านพระพุทธศาสนา 32 หน่วยกิต วิชาเลือกเฉพาะพระพุทธศาสนา 9 หน่วยกิต ดังนั้น ในการศึกษาค้นคว้าวิทยานิพนธ์สมควรอ้างอิงพระไตรปิฎก 60-65%

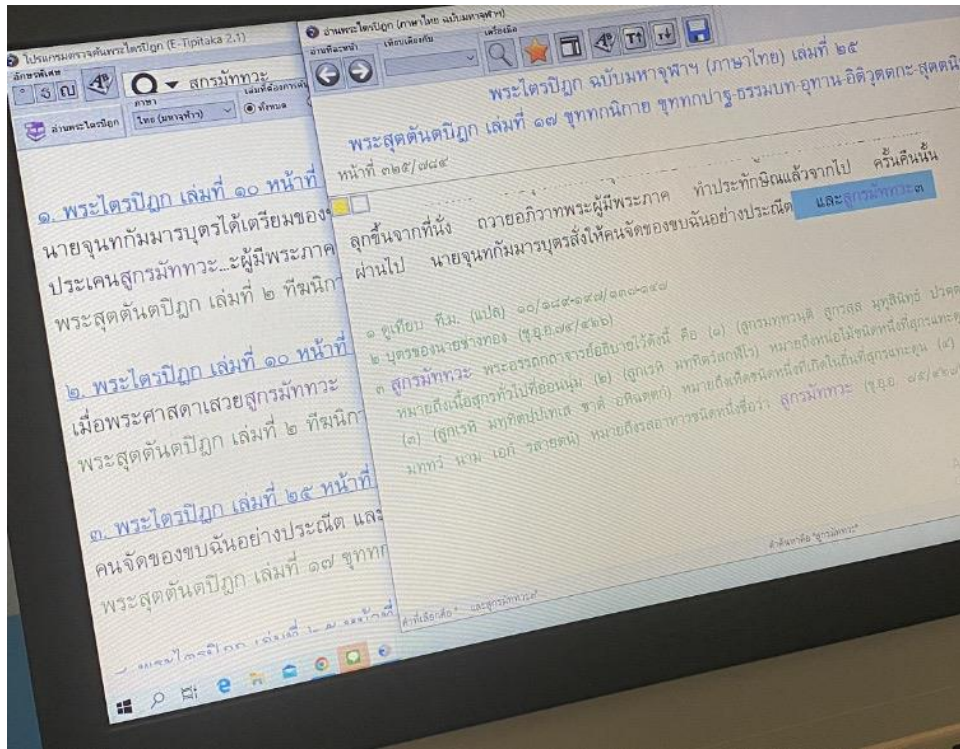
5.2 ข้อบ่งใช้พระไตรปิฎกโปรแกรม (E-tipitaka)

พระไตรปิฎกในประเทศไทยปัจจุบันนี้ มีหลายฉบับมาก มีฉบับสยามรัฐ ฉบับหลวง ฉบับสังคายนา ไม่รวมพระไตรปิฎกสมัยรัชกาลที่ 1 เรียกว่าพระไตรปิฎก ฉบับรดน้ำเอก รดน้ำแดง ในส่วนที่พระไตรปิฎกที่จัดลงโปรแกรมคอมพิวเตอร์แล้ว ก็มี ฉบับมหิตล ฉบับธรรมทาน และฉบับมหาจุฬาฯ เติปิฎก เรียกว่า E-tipitaka 2.1

เมื่อมีหลายฉบับเช่นนี้ มีข้อบ่งใช้อย่างไร เรื่องนี้มีข้อบ่งใช้ว่า ให้ใช้ พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาฯ สำหรับนิสิตหรือบุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในมหาจุฬาฯ เพราะในฐานะที่เราเป็นเจ้าของสมบัติทางปัญญา เราต้องใช้ของที่ตนผลิตขึ้น ทำนองว่า เรารับรองสิ่งตนผลิตขึ้น เราต้องใช้ด้วย ที่จำเป็นอย่างยิ่ง คือ งานเขียนทางวิชาการแบบตำรา หนังสือ รายงานวิจัย หรือวิทยานิพนธ์ ที่บุคลากรของมหาจุฬาฯ ต้องใช้พระไตรปิฎก ฉบับของมหาจุฬาฯ อ้างอิงเท่านั้น ฉบับก็อ้างได้ในกรณีจำเป็น

พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาฯ มีจำนวน 45 เล่ม เหมือนกันกับพระไตรปิฎก ฉบับหลวง หรือฉบับอื่น ๆ บางฉบับ มีเอกลักษณ์ คือ สีปกคือ ปกสีฟ้า ส่วนมีเอกลักษณ์ภายใน คือ มีเชิงอรรถอธิบายความ (ไม่ใช่เชิงอรรถแบบรายการหรือนัมเบอร์) ในคำที่เฉพาะ ซึ่งเป็นคำนิยมใช้หรือได้เป็นที่รู้จักตามสื่อต่าง ๆ เช่น เชิงอรรถอธิบายคำว่า มัททวะ ที่พระพุทธเจ้าเสวยครั้งสุดท้ายจากนายจุนทะ ดังภาพในจากโปรแกรมพระไตรปิฎก ดังนี้

¹ พระไตรปิฎก โปรแกรม สามารถดาวน์โหลดได้ที่ เว็บไซต์ mcu.ac.th หรือ บัญชีโทรจกแอฟพลิเคชันในสมาร์ทโฟนมือถือ



ภาพ 5.1 เชียงอรธอธิบายคำว่า สุกรมัททวะ ใน จุนทสูตร ที.ม. (ไทย) 25/75/325.
ที่มา : พระครูสิริรัตนานุวัตร, 2565

เชียงอรธอธิบายดังกล่าวนี้ ได้อ้างอิงมาจากอรรถกถา ฎีกา หรือแม้แต่นั่งสือที่อ้างอิงอื่น ๆ เช่น พุทธธรรม ศัพทานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน เรื่องนี้ ผู้เขียนได้ยืมจากผู้จัดทำเองว่าเป็นเอกลักษณ์ของพระไตรปิฎก ฉบับนี้ ซึ่งฉบับอื่น ๆ ไม่มี แต่ละหน้านั้นก็จะระบุนิกาย สูตร เล่มที่ ข้อที่ และหน้าที่ไว้ด้วย

ณ ปัจจุบัน พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาฯ นับตั้งแต่พิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. 2539 ถึงปัจจุบัน ได้จัดพิมพ์มานับ 10 รอบแล้ว จำหน่ายพร้อมผู้บรรจุ มีจำหน่ายอยู่ที่ มหาจุฬารัตนบพิธ อำนวย น้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หรือสั่งจองพร้อมส่ง สิ่งที่น่าสนใจ คือ ผู้ใจบุญชาวพุทธไทย นิยมจัดซื้อถวายวัดหรือมหาวิทยาลัยสงฆ์จำนวนมาก โดยเฉพาะวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช ก็ได้รับถวายมาตลอด น่าจะมีถึง 10 กว่าชุดแล้ว

สิ่งที่เนื่องด้วยพระไตรปิฎก คือ อรรถกถาอธิบายคำและเนื้อความที่เพิ่มขยายความมากขึ้น ซึ่งได้ดำเนินการจัดสร้างมาพร้อม ๆ กับการมีพระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาฯ นี้ มา ณ ปัจจุบัน ก็มีพระไตรปิฎกโปรแกรมอิเล็กทรอนิกส์ ที่นิยมเรียกกันว่า อีบุ๊ก (E-book) ซึ่งป้อนคำที่ต้องการเข้าไป ก็จะแสดงคำนั้นออกมาทั้งหมดทุกเล่ม ทุกข้อ ทุกนิกาย เราต้องการเนื้อความของคำนั้นใด ก็คัดเอาคำนั้นมาใช้ เช่น ต้องการปฐมพจน์แห่งการเผยแผ่ศาสนาที่พระองค์ทรงส่งพระอรหันตสาวก

จำนวน 60 องค์ ไปเผยแพร่ศาสนา ณ กรุงพาราณสี แคว้นกาสิ แห่งชมพูทวีป ด้วยคำว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงจาริกไปเพื่อเกื้อกูลแก่คนหมู่มาก เพื่อสุขแก่คนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูลเพื่อสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย แต่อย่าไปทางเดียวกัน 2 รูป จงแสดงธรรมมีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง และมีความงามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะบริสุทธิ์บริบูรณ์ครบถ้วน ในโลกนี้ยังมีเหล่าสัตว์ผู้มีฐิติในดวงตาเบาบาง สัตว์เหล่านั้นจะเสื่อมเพราะไม่ได้ฟังธรรม เหล่าสัตว์ผู้ที่อาจจะรู้ทั่วถึงธรรมได้ยังมีอยู่”²

พุทธพจน์ข้างต้นนี้ ปรากฏอยู่ในพระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค เล่มที่ 10 ข้อที่ 88 หน้าที่ 47 ส่วนข้ออื่น ๆ ในนิกายอื่น ๆ ก็มีแต่บริบทจะต่างกันไป

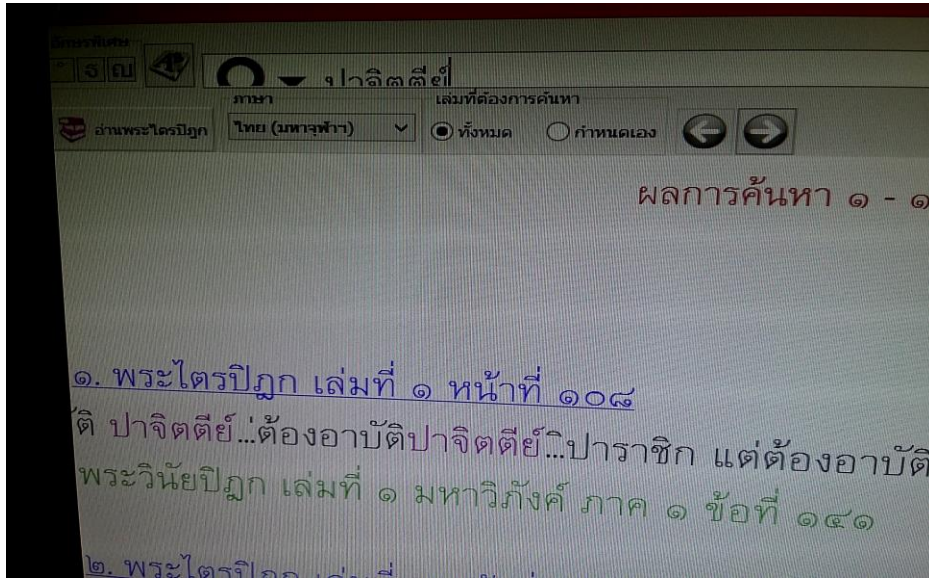
นอกจากมีโปรแกรมพระไตรปิฎก อิเล็กทรอนิกส์แล้ว พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาฯ โดยกองวิชาการของมหาวิทยาลัยได้ดำเนินการจัดทำ พจนานุกรมขึ้น มีจำนวนคำ 84,000 คำ เท่าจำนวนพระธรรมชั้นในพระไตรปิฎก มีแนวโน้มว่าจะจัดทำศัพท์ภาคภาษาอังกฤษด้วย ตัวอย่างพจนานุกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาฯ ที่กำลังจัดทำอยู่ คือ

ที่	- คำศัพท์ -	ผู้แต่ง	บรรณาธิการ
17737	เสขโยหฬลมิดี วิชา	พระครูสิริรัตนานวัตร, รศ. ดร.	
17736	เสขอสกข.ภิกษ	พระครูสิริรัตนานวัตร, รศ. ดร.	
17735	เสภา	พระครูสิริรัตนานวัตร, รศ. ดร.	
17734	เสพเมถุนธรรม	พระครูสิริรัตนานวัตร, รศ. ดร.	
17733	เสพเมถุน	พระครูสิริรัตนานวัตร, รศ. ดร.	
17732	เสพกาม	พระครูสิริรัตนานวัตร, รศ. ดร.	
17731	เสพ	พระครูสิริรัตนานวัตร, รศ. ดร.	
17730	เสปิองพาง	พระครูสิริรัตนานวัตร, รศ. ดร.	

แผนภาพ 5.2 การค้นคว้าในพจนานุกรมพระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาฯ

ที่มา : พระครูสิริรัตนานวัตร, 2565

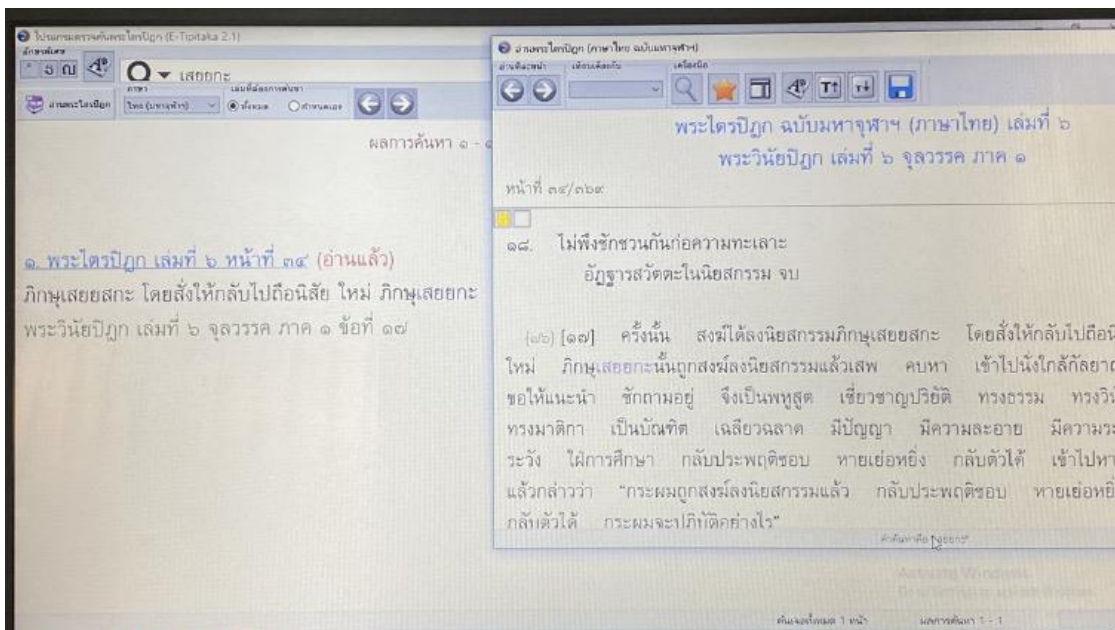
² ที.ม. (ไทย) 10/88/48.



แผนภาพ 5.3 คำศัพท์ และคำอธิบาย ในพระไตรปิฎก
ที่มา : พระครูสิริรัตนานูวัตร, 2564

5.3 ขั้นตอนการใช้พระไตรปิฎกโปรแกรม (E-tipitaka)

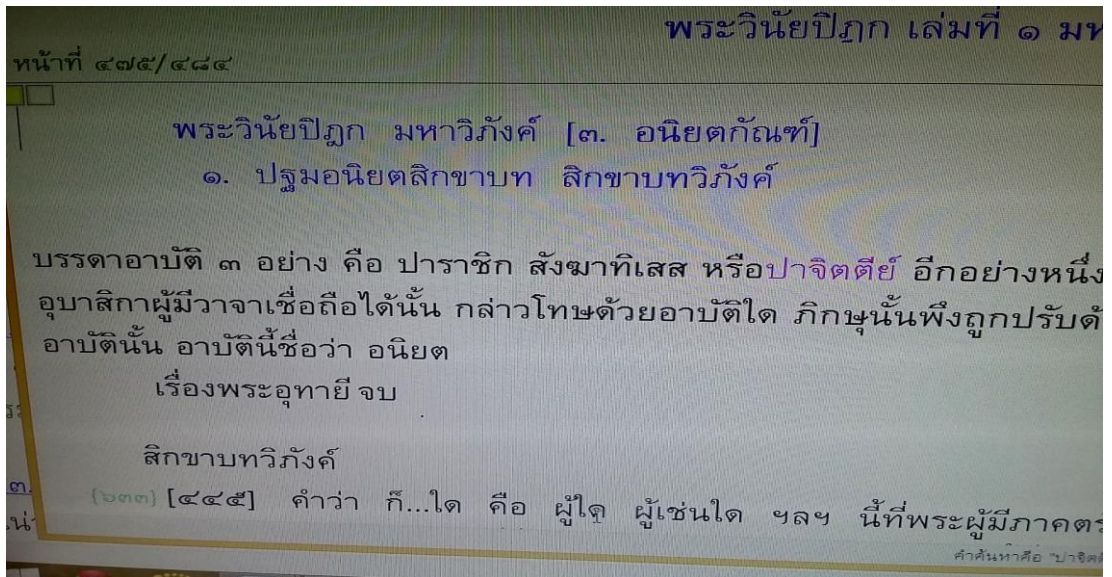
ขั้นตอนที่ 1 หลังจากคลิกเข้าโปรแกรมแล้ว เลือกฉบับพระไตรปิฎก ตามที่เห็นในภาพที่ 1 นี้ เลือกพระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬา แล้วพิมพ์คำว่า ปาจิตตีย์ แล้วกดเอนเทอร์ แล้วคลิกคัดลอกเล่ม หรือหน้าหรือข้อความย่อ ๆ ที่มีเนื้อหาที่เราต้องการ ดังภาพนี้



แผนภาพ 5.4 วิธีค้นหาข้อมูลจากพระไตรปิฎก เช่นคำว่า เสยยกะ จะระบุชื่อคัมภีร์ เล่ม ข้อ หน้า ว่า
เล่ม/ข้อ/หน้าว่า วิ.จ. (ไทย) 6/17/34.

ที่มา : พระครูสิริรัตนานูวัตร, 2564

ขั้นตอนที่ 2 เมื่อกด Enter ที่คำว่าปาจิตติยแล้ว ก็จะปรากฏเนื้อหาของคำว่าปาจิตติยออกมา เราก็ทำการก๊อปปี้ไปวางในไฟล์เวิร์ด แล้วก็ทำเชิงอรรถอ้างอิง ดังภาพที่ 1 ข้างบน (ต่อ) แผนภาพเพิ่มเติม : แสดงคำว่า ปาจิตติยปรากฏใน วิ.มหา. (ไทย) 1/445/475.



คำถามท้ายบท

1. การวิจัยทางพระพุทธศาสนาต้องใช้อ้างอิงพระไตรปิฎกมากน้อยเพียงใดและมีเนื้อหาการทำวิจัยอย่างไร
2. พระไตรปิฎกแบบออนไลน์มีขั้นตอนและเทคนิคการเข้าใช้อย่างไร
3. เอกลักษณะของพระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาฯ ต่างจากฉบับอื่นอย่างไร
4. การอ้างอิงพระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาฯ กับฉบับอื่น ต่างกันอย่างไร
5. วิธีการนำเนื้อหาพระไตรปิฎกมาใช้ ควรเลือกสรร และหลักการนำมาใช้อย่างไร อย่างไร ยกตัวอย่าง



ภาพ 5.5 : รองเท้าสมุนไพร

ที่มา : พระครูสิริรัตนานวัตร, หอแก้ว จ.มุกดาหาร, 2550.

รอยเท้านี้ สะท้อนถึงพระวินัยสงฆ์ ที่กำหนดให้พระสงฆ์บิณฑบาตนอกจากเพื่อโปรดสัตว์แล้ว ยังเป็น นวัตกรรมรอยเท้าสมุนไพรเพื่อสุขภาพ เป็นเหตุผลหนึ่งที่พระสงฆ์ไม่ใส่รองเท้าขณะเดินบิณฑบาต เพราะเป็นการนวดเท้าไปในตัว อีกแรงสะท้อนหนึ่งคือ หมอชีวกโกมารภัฏ พระบิดาของสมุนไพรหรือยาไทย/แผนโบราณซึ่งเกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้าคือ เป็นผู้ดูแลของพุทธานุญาตให้ทรงบัญญัติห้ามบุคคลผู้มีโรค 5 อย่างเข้ามาบวช เรียกว่า อันตรายิกธรรม ได้แก่โรค เรื้อน โรคฝี โรค โรคมองคร้อ โรคลมบ้าหมู

แนวคิดที่ได้จากภาพนี้ สามารถนำไปสร้างเป็นโครงร่างวิจัยได้ในประเด็นการบัญญัติพระวินัยของพระพุทธเจ้าเพื่อผลสุขภาพของพระสงฆ์อย่างไร

การเขียน/พิมพ์รายงานวิจัย

การเขียน/พิมพ์รายงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์นั้น ต้องพิมพ์ตามรูปแบบในกลุ่มมือการจัดพิมพ์รายงานวิจัยของสถาบันนั้น ๆ ในส่วนของบัณฑิตวิทยาลัย ก็ต้องใช้ตามคู่มือของบัณฑิตวิทยาลัยหรือตามคู่มือการทำวิจัยของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ดังนี้

- 6.1 การเขียนสารบัญ
- 6.2 การเขียนข้อความเพื่ออ้างอิง
- 6.3 การกำหนดขนาดอักษร
- 6.4 การกำหนดวางตัวเลขตามลำดับข้อความต่าง ๆ
- 6.5 การเขียนบรรณานุกรม
- 6.6 การเขียนเชิงอรรถ
- 6.7 สัญลักษณ์และอักษรย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

6.1 การเขียนสารบัญ (แบบใหม่)

สารบัญ คือ การทำบัญชีรายการของเนื้อหาภายในงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์นั้นๆ ซึ่งสารบัญนี้เปรียบเสมือนแผนที่ ทำให้เราเห็นภาพรวมโดยย่อ ๆ ในหนึ่งหน้ากระดาษจากจำนวน 100 หน้า โดยมีโครงสร้างเป็นบททั้ง 5 บท ดังตัวอย่างรายงานวิจัยเรื่อง กระบวนการสร้างจิตสำนึกด้านศิลปวัฒนธรรมเชิงพุทธ ดังนี้

บทคัดย่อไทย.....

บทคัดย่ออังกฤษ.....

กิตติกรรมประกาศ.....

อักษรย่อชื่อคัมภีร์.....

สารบัญ.....

(อาจมีสารบัญภาพ / สารบัญตารางหน้าอักษร จ....ช....ณ....หรือใช้ตัวเลขย่อ)

บทที่ 1 บทนำ ประกอบด้วย

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

1.1.1

1.1.3..... ฯลฯ

หรือ

1)

2) ฯลฯ

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.3 ปัญหาการวิจัย

1.4 ขอบเขตการวิจัยและกรอบแนวคิด

1.5 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

1.6 สมมติฐานการวิจัย (ถ้ามี)

1.7 ข้อจำกัดในการวิจัย

1.8 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

ก. เอกสาร ตำรา หนังสือ (อย่างน้อย 10 เรื่อง)

ข. งานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง (อย่างน้อย 10-5 เรื่อง)

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย (วิจัยเชิงคุณภาพ ส่วนการวิจัยแบบเอกสารนำไปบทที่ 1)

3.1 รูปแบบการวิจัย

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง (บางกรณีใช้คำว่ากลุ่มเป้าหมาย)

3.3 เครื่องมือการวิจัย

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.6 สูตรสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ 4 ผลการศึกษา (หรือผลการวิเคราะห์ข้อมูล) ตามรูปแบบวิจัยเชิงปริมาณ ประกอบด้วย

4.1 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของประชากรหรือกลุ่มตัวอย่าง (แบบตรวจสอบรายการ =check list) โดยแยกเป็น ดังนี้

1) ตารางที่.....แสดงกลุ่มประชากรอายุ....ที่มีความคิดเห็นหรือพึงพอใจต่อรายการ

สัมมนา

2) ตารางที่แสดงกลุ่มประชากรอาชีพ.....ที่มีความคิดเห็นหรือพึงพอใจต่อบันได
5 ชั้น

4.2 ตารางวิเคราะห์ระดับความคิดเห็น หรือระดับปัญหา ฯ โดยแยกตารางเป็น ดังนี้

1) ตารางวิเคราะห์เรื่อง... (ตามวัตถุประสงค์ข้อที่.....)

2) ตารางวิเคราะห์เรื่อง... (ตามวัตถุประสงค์ข้อที่.....)

หมายเหตุ :

บทที่ 4 รูปแบบการวิเคราะห์จะต่างกันไป โปรดดูตัวอย่าง บทที่ 2-3 หรืออื่น ๆ (ถ้ามี)

บทที่ 5 สรุปผลการ อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ ประกอบด้วย

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.2 อภิปรายผล

5.3 ข้อเสนอแนะ

บรรณานุกรม

ภาคผนวก

ผนวก 1 แบบสอบถาม

ผนวก 2 รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย 3-5 ท่าน

ผนวก 3 หนังสือออกขออนุมัติสถานที่เก็บข้อมูลวิจัย

ผนวก 6(ถ้ามี)

ประวัติผู้วิจัยวัน เดือน ปีเกิด การศึกษา ภูมิลำเนา หน้าที่การงาน ประสบการณ์ เกียรติยศที่ได้รับ (ความยาวไม่เกิน 1 หน้ากระดาษ)

6.2 การเขียนข้อความเพื่ออ้างอิง

การพิมพ์รายงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์ทางพระพุทธศาสนานั้น การที่เราจะอ้างอิงข้อความใด ๆ นั้น โดยหลักการแล้วต้องทำเครื่องหมายกรอบข้อความเรียกว่าอัญประกาศ (quotation) เรียกกง่าย ๆ ว่า ฟันหนู ซึ่งมีอัญประกาศเปิดและปิดหรือกั้นหน้าและกั้นหลังข้อความนั้น กรณีที่ข้อความนั้น ไม่เกิน 3 บรรทัด เช่น “ธงธรรมจักร เป็นสัญลักษณ์ของพระพุทธศาสนา ส่วนธงฉัพพรรณรังสีเป็นธงเครื่องหมาย ธงศาสนาพุทธ ที่ใช้ทั่วไปเป็นสากล” แต่ถ้าเป็นข้อความเกิน 3

บรรทัดต้องย่อหน้าทำโควเตชั่น (quotation) ให้ย่อหน้ากระดาษ ตัวอย่างการอ้างอิงจากพระไตรปิฎก 3 บรรทัด เช่น

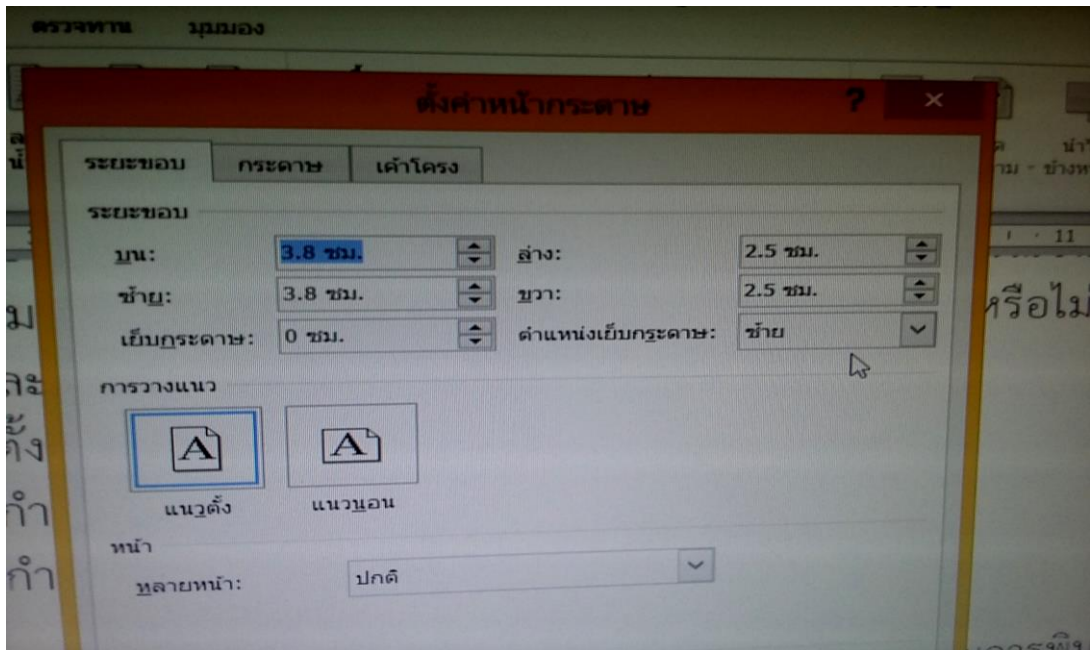
...ภิกษุทั้งหลาย สงสารนี้กำหนดที่สุดเบื้องต้นปลายไม่ได้ เมื่อเหล่าสัตว์ผู้มีวิชาเป็นที่
กางกัน มีตัณหาเป็นเครื่องประกอบ ท่องเที่ยวไปมาอยู่ ที่สุดเบื้องต้นย่อมไม่ปรากฏฯ ดูกร
ภิกษุทั้งหลาย ท่อนไม้ที่บุคคลโยนขึ้นไปบนอากาศ บางคราวก็ตกลงทางโคน บางคราวก็ตก
ลงทางขวาง บาง คราวก็ตกลงทางปลาย แม้ฉันใด สัตว์ทั้งหลายผู้มีวิชา เป็นที่กางกัน มี
ตัณหาเป็นเครื่องประกอบไว้ท่องเที่ยว ไปมาอยู่ ก็ฉันนั้นแล บางคราวก็จากโลกนี้ไปสู่ปรโลก
บางคราวก็จากปรโลกมาสู่โลกนี้ ชื่อนั้น เพราะเหตุไร เพราะว่า สงสารกำหนดที่สุดเบื้องต้น
เบื้องต้นปลายไม่ได้ (....ตัวเลขอ้างอิงต่อท้าย)¹

6.3 การกำหนดขนาดอักษร (font size)

การกำหนดขนาดอักษร (font size) โปรแกรมการพิมพ์ให้คลิกไปที่เค้าโครงหน้ากระดาษแล้วตั้งค่าหน้ากระดาษ เนื่องจากระเบียบการพิมพ์รายงานวิจัยกับวิทยานิพนธ์หรือสารนิพนธ์จะมีขนาดอักษรมาตรฐานหลัก ๆ ตรงกัน คือ

- ชื่อบท ขนาด 20 พร้อมกับพิมพ์คำ
- ชื่อหัวข้อใหญ่ 18 พร้อมกับพิมพ์คำ
- ชื่อหัวข้อย่อย 16 ปกติ
- ขนาดอักษรในเนื้อหา 16 ปกติ
- ขนาดอักษรเชิงอรรถ 14

¹ พระครูสิริรัตนานุวัตร, เทคนิคการทำวิจัย : ระเบียบวิธีวิจัยทางพุทธศาสนา, (พิษณุโลก : โฟกัส มาสเตอร์ปริ้นต์, 2559), หน้า 7.

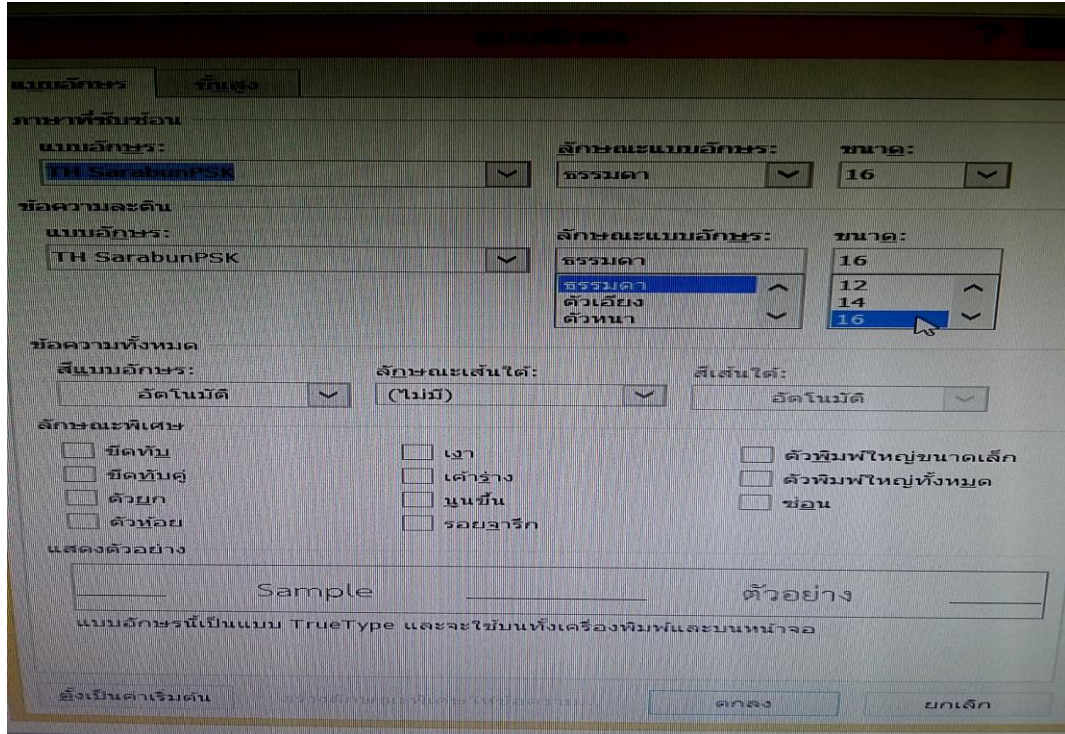


แผนภาพ 6.1 การตั้งค่าหน้ากระดาษกำหนดขอบบนและขอบซ้าย
ที่มา : พระครูสิริรัตนานูวัตร, 2565

6.4 การกำหนดวางตัวเลขตามลำดับหัวข้อต่าง ๆ

การกำหนดตัวเลขข้อต่าง ๆ นั้น เป็นเรื่องจำเป็นต้องศึกษาและทำให้ถูกต้องตามระเบียบการพิมพ์ เพราะถ้ากำหนดวางตัวเลขไม่ถูกต้องแล้วก็จะสับสนไม่รู้หัวข้อไหนเป็นหลักนำข้อไหนเป็นรอง ดังนั้น ณ ที่นี้จะกำหนดตัวเลขแสดงแบบการพิมพ์รายงานวิจัยกับวิทยานิพนธ์หรือสารนิพนธ์เป็นตัวอย่าง ดังนี้

ตัวอย่าง การวางตัวเลขในบทที่ 1 ของรายงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์



ภาพ 6.2 แสดงการตั้งขนาดอักษร ณ ที่นี้ตั้งขนาดของการพิมพ์เนื้อหาที่ 16
ที่มา : พระครูศิริรัตนานุวัตร, 2565

ตัวอย่างการวางตัวเลขหัวข้อต่าง ๆ

บทที่ 1 บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โครงการวิจัยนี้ สอดคล้องกับกรอบสาระการวิจัยประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2553 ของ
สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในกรอบสาระที่ 3 ว่าด้วย

.....
.....

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.2.1 เพื่อ.....

1.2.2 เพื่อ.....

1)

2)

ฯลฯ

1.3 ขอบเขตการวิจัย

1.3.1

1.3.2

1)

2)

ฯลฯ

1.4 ข้อมูลเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.4.1

1.4.2

1)

2)

บทที่ 2

.....ชื่อบท.....

2.1

2.1.1

1)

(1)

(2).....

2)

(1)

(2).....

2.2

2.2.1

1)

(1)

(2).....

2)

(1)

(2).....

-บทต่อไป ก็ทำลักษณะเดียวกันนี้-

ข้อสังเกต- จำนวนเลขที่น้อยที่สุด คือตัวเลขในวงเล็บสองข้าง เปิด-ปิด = (1) ซึ่งจะมีตัวเลขที่น้อยจากนี้ไม่มีอีกแล้ว ถ้ามีข้อความต่ออีก ก็ไม่ต้องใส่ตัวเลข

6.5 การเขียนบรรณานุกรม (bibliography)

บรรณานุกรม (bibliography) คือ การทำบัญชีหนังสือ หรือการรวมหนังสือที่ได้จากการเขียนเชิงอรรถมาเรียงลำดับไว้เป็นหลักฐานที่สืบค้นมา โดยเรียงตามลำดับพยางค์ตัวแรกทั้งไทย (ก-ฮ) และอังกฤษ (A-Z) มีส่วนคล้ายกับการเขียนเชิงอรรถ มีลักษณะบรรณานุกรมโดยเฉพาะ

หลักการสร้าง

> ต้องลำดับหนังสือตามลำดับพยางค์ชื่อผู้แต่งในวรรคต่อกันไป (ทั้งไทย หรืออังกฤษ) ถ้าพยางค์ตัวใดไม่มี ก็ให้ข้ามไปใช้ตัวต่อไป

> ต้องจุดกันชื่อผู้เขียน (.) กันชื่อหนังสือ (.) ระบุเมืองที่พิมพ์หนังสือ, ระบุปี พ.ศ. (ใส่แต่ตัวเลข พ.ศ.)

> ต้องแยกหมวดหมู่เป็นชั้นข้อมูลปฐมภูมิกับทุติยภูมิก่อนจากนั้นจึงแยกย่อยเป็นประเภทโดยใช้อักษร เป็น ก. ข. ค. เช่น ก.ตำรา ข.วารสาร ค. เว็บไซต์ เป็นต้น และให้เริ่มเรียงใหม่แต่ละประเภทอักษร

> ถ้าชื่อผู้แต่งคนเดียวกัน แต่หนังสือที่เขียนหลายเล่ม ให้เขียนชื่อเล่มแรก ส่วนเล่มที่เหลือให้ใช้ขีด แล้วตามด้วยชื่อหนังสือต่อไปจนครบถ้วน

> วางการย่อหน้า โดยเริ่มริมซ้ายสุด ส่วนความที่เหลือให้ย่อมาเริ่มพิมพ์อักษรที่ 9

รูปแบบบรรณานุกรม (ทั้งไทยและอังกฤษ)

โครงสร้าง > ชื่อผู้เขียน. ชื่อหนังสือ. เมืองที่พิมพ์: โรงพิมพ์หรือสำนักพิมพ์. ปี
พ.ศ..(ไม่มีเลขหน้า)

ข้อสังเกต :

บรรณานุกรมท้ายชื่อผู้เขียนและหนังสือจะเป็นจุด (.) ต่างจากเชิงอรรถ ที่จะเป็นลูกน้ำ
(,) และบรรณานุกรมจะไม่ลงเลขหน้าหนังสือที่นำมาอ้างอิง ต่างจากเชิงอรรถที่ต้องระบุเลขหน้า
ด้วย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย. พิมพ์ครั้งที่ 9, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2556.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(1) หนังสือ

กาจร สุนทร. ศิลปะสมัยใหม่. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, 2528.

ขรรค์ชัย บุนปานและสุจิตต์ วงษ์เทศ. ประวัติศาสตร์ศิลปะประเทศไทย. กรุงเทพฯ:

พิมพ์ครั้งที่ 5, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน, 2549.

ชำนาญ พงษ์. จริยศาสตร์ประยุกต์. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2543.

ทศพล จังพานิชย์กุล. พระพุทธรูป. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คอมม่า, 2546.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). พุทธธรรม. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2543.

_____. จาริกบุญ จาริกธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 3, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์พุทธธรรม, 3539.

พระราชวรมณี (ประยูร ฐุมจิตฺโต). อนุทินธรรมะ : ธรรมะสำหรับ 365 วัน. กรุงเทพฯ, 2539.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. มงคลัตถทีปนีแปล เล่ม 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหามกุฏราช
วิทยาลัย, 2535.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2542. กรุงเทพฯ: นามมีบุคส์พับลิเคชันส์,
2546.

(2) รายงานวิจัย

ประพันธ์ กุลวินิจฉัย. วิเคราะห์เรื่องพระพุทธรูปในฐานะปูชนียวัตถุของชาวพุทธ. รวมบทความวิจัย, การสัมมนาผลงานวิจัยและวิทยานิพนธ์ดีเด่นมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2556.

พระครูสิริรัตนานุวัตร และคณะ. คุณค่าทางจริยธรรมของเทพที่มีผลต่อการพัฒนาชีวิตในสังคมไทย. รายงานการวิจัย, สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2556.

_____. การขนาน บวงสรวง : หลักการ แนวคิดและอิทธิพลต่อสังคมไทย. รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2555.

(3). เว็บไซต์

พระมหาสมจินต์ สมมาปญโญ. “กำเนิดและพัฒนาการแห่งพระพุทธรูป”

[ออนไลน์] แหล่งที่มา www.mcu.ac.th/site/articlecontent_desc.php.

วุทธิศักดิ์ โกชนุกุล. “นวัตกรรมเทคโนโลยีการศึกษากับการจัดการเรียนการสอน”.

[ออนไลน์], แหล่งที่มา www.http://freepdfs.net/- (ต่อ)

saruthipong.com.

(4). ภาษาอังกฤษ

Bapat, P.V. (ed.). 2500 years of Buddhism. New Delhi: Government of India, 1956.

Frank, Thilly. A History of Philosophy. Allahabad: Central Publishing House, 1993.

6.6 การเขียนเชิงอรรถ (foot note)

คำว่าเชิงอรรถ ตรงกับภาษาอังกฤษว่า footnote คือการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูลเป็นหลักฐานไว้ท้ายหน้ากระดาษ กล่าวคือ ข้อความนั้น ๆ ครั้นจะเขียนไว้ในเนื้อหาก็คจะทำให้เสียจังหวะกลายเป็นตัวแทรกที่ทำให้เนื้อหาตรงนั้นเสียไป ประหนึ่งว่า ขับรถไปบนถนน แล้วเห็นหินก้อนหนึ่งวางอยู่กลางถนนพอดี ครั้นจะขับรถคร่อมไปก็กลัวติดท้องรถ ครั้นจะหลีกเลี่ยงก็กลัวล้อข้างหนึ่งหลุดลอย ทำให้รถหงายท้องได้ เช่นนี้เป็นต้น

ตามที่อธิบายมาข้างต้น ผู้อ่านอาจแปลกใจว่า แล้วที่เห็นตัวเลขยก ลำดับที่ นั้นเป็นอะไร นั่นก็ใช่เชิงอรรถเหมือนกัน แต่อย่าลืมว่า เชิงอรรถนั้น มี 4 รูปแบบ คือ

1. แบบเชิงอรรถเสริมความ (Content footnotes)
2. แบบเชิงอรรถโยง (Cross reference footnotes)
3. แบบเชิงอรรถอ้างอิง (Citation footnotes)
4. แบบเชิงอรรถนาม-ปี (APA)

เชิงอรรถเสริมความ คือ เชิงอรรถอธิบายความ (descripted footnote) คืออธิบายขยายความเพิ่มเติมในคำที่เฉพาะและที่เห็นว่าสำคัญที่ต้องให้รายละเอียดไว้ แต่ไม่สะดวกที่จะอธิบายไว้ในเนื้อหากลางหน้ากระดาษ เช่นคำว่า ‘เทวธรรม’²

เชิงอรรถโยง คือ เชิงอรรถที่โยงให้ผู้อ่านดูข้อความที่หน้าอื่นในงานวิจัยเรื่องเดียวกัน หรือดูเพิ่มเติมในบทอื่น ๆ ซึ่งมีรายละเอียดไว้แล้วและไม่ต้องการกล่าวซ้ำอีก ดูรายละเอียดบทที่ 2 หัวข้อที่ 2.5 หน้า 5

กรณีการอ้างที่ซ้ำกัน จะใช้คำว่า เรื่องเดียว และ อ้างแล้ว ทั้ง 2 กรณีนี้มีกติกาการใช้พร้อมภาษาอังกฤษ ดังนี้

คำอ้างอิงที่อ้างหนังสือซ้ำ จะมีคำ ว่า เรื่องเดียวกัน ภาษาอังกฤษใช้ คำว่า Ibid ถ้า อ้างแล้ว ภาษาอังกฤษใช้คำว่า op.cit.

เชิงอรรถโยง เป็นลักษณะการอ้างอิงซ้ำ การอ้างอิงเอกสารภาษาไทยให้ใช้คำว่า “เรื่องเดียวกัน” และลงเลขหน้ากำกับ เช่น “เรื่องเดียวกัน, หน้า 10 สำหรับเชิงอรรถภาษาอังกฤษใช้คำว่า “Ibid” และลงเลขหน้ากำกับ เช่น Ibid, p. 10 ถ้าเนื้อหาที่อ้างอิงนั้นมี 2 หน้าให้ใช้ pp. กรณีที่อ้างอิงหน้าเดียวกันแต่มีอ้างอิงอื่นมากขึ้น ก็ให้ลงรายการย่อ อ้างแล้ว, ชื่อหนังสือ, หน้า... เช่น พุทธธรรม, หน้า 15. (op.ct. Kandhamma, p.15) แต่การอ้างอิงซ้ำกันอยู่หน้าถัดไป ให้ลงว่า อ้างแล้ว, ผู้แต่ง, ชื่อเรื่อง, หน้า . เช่น อ้างแล้ว, พระมหาเสริมสร้าง, แก่นพุทธธรรม, หน้า 17. (op.cit. Phramahasemsang, Kandahham, p. 15)

เชิงอรรถอ้างอิง คือ เชิงอรรถที่อ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูลนั้น ๆ โดยลำดับตัวเลข (number footnote) เป็นการระบุชื่อผู้แต่งหนังสือ ชื่อหนังสือ เมืองที่พิมพ์หนังสือ โรงพิมพ์ ปี พ.ศ. ที่พิมพ์ และเลขหน้าที่อ้างอิงข้อความนั้น เช่นข้อความว่า “เทพหรือเทวดานั้นจะสามารถดำรงความ

² คำว่า เทวธรรม คือ ธรรมของเทพ ได้แก่ หิริ ความละอายแก่ใจ โอตคัมปะ ความเกรงกลัวต่อบาป

เป็นเทพอยู่ได้ด้วยการปฏิบัติในเทวธรรม ส่วนคนที่ปฏิบัติตนดังเทพนั้น ก็คือผู้ปฏิบัติตาม “เทวธรรม”³ เรื่องนี้เป็นแบบของไทยที่นิยมใช้กัน

ข้อสังเกต : การเขียนเชิงอรรถนี้ จะไม่ได้ ยศ วิทยฐานะ ฐานันดรศักดิ์ ให้นำชื่อผู้แต่งหนังสือ

การทำเชิงอรรถแบบนาม-ปี (APA)

ก่อนที่จะจบเรื่องนี้ไป ใครชี้แจงว่า การอ้างอิงข้างบนนี้ เป็นการอ้างอิงแบบของ มจร. ทั้งพระไตรปิฎกและหนังสือ/ตำราทั่วไป ซึ่งต่างจากแบบอื่น ๆ เช่น ระบบนาม-ปี (APA Style) ชื่อเต็มว่า APA Style ของ American Psychological Association เป็นรูปแบบการเขียนอ้างอิง สำหรับสาขาวิชาจิตวิทยา และเป็นที่ยอมรับหลายในสาขาศึกษาศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสาขาสังคมศาสตร์ การอ้างอิงแบบนี้ เป็นการอ้างอิงในเนื้อหา ให้ใช้วิธีการอ้างอิงแบบนาม-ปี โดยระบุชื่อผู้เขียน ปีที่พิมพ์ และเลขหน้าเอกสารไว้ข้างหลังของข้อความที่ต้องการ โดยอยู่ใน วงเล็บ แต่ไม่ปรากฏเมืองที่พิมพ์ โรงพิมพ์ แต่จะมีรายละเอียดลงไว้ในบรรณานุกรมของหนังสือเรื่องนั้น

ส่วนใหญ่แล้วเชิงอรรถแบบ APA มักนิยมใช้ในการเขียนบทความต่าง ๆ เพราะบางแห่งนิยมแบ่งหน้าเนื้อหาเป็น 2 ช่อง (คอลัมน์) จะไม่สะดวกแก่ทำเชิงอรรถแบบ จึงเลือกใช้แบบเชิงอรรถที่ไม่เสียจังหวะในเนื้อหา มี 3 ตัวอย่าง ดังนี้

ตัวอย่าง 1 คำว่า นวัตกรรม (innovation) ที่ใช้ในพระไตรปิฎก คือ “นวัตกรรม การก่อสร้าง” (วิ.จ. (ไทย)7/259/32)

ตัวอย่าง 2 เป็นหนังสือทั่วไป คือ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ พิษณุโลก จากจารึกที่ว่า “ตามประวัติสันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในสมัยพ่อขุนศรีนาวนำถมปฐมกษัตริย์ไทยที่ปกครองเมืองเซียงและเมืองศรีสังขาลัย พระองค์ทรงสร้างพระเจดีย์พร้อมบรรจุพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้าไว้ ดังปรากฏในศิลาจารึกหลักที่ 2 ที่กล่าวว่า พระองค์ทรงสร้าง พระทันตสุคันธเจดีย์ ในนครสระหลวง-สองแคว (พระมหาปรกณ กิตติธโร, 2560 หน้า 87) หรือ (พระมหาปรกณ กิตติธโร, 2560: 87)

ตัวอย่าง 3 คือ คำว่านวัตกรรมทางการศึกษา (Educational Innovation) หมายถึง “การกระทำใหม่ การสร้างใหม่ หรือการพัฒนาคัดแปลงจากสิ่งใด ๆ แล้วทำให้การศึกษาหรือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพดีขึ้นกว่าเดิม ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนเปลี่ยนแปลงใน

³ พระครูสิริรัตนาวุฒิ, เทพสถิตในธรรมชาติทางพระพุทธศาสนา, รายงานการวิจัย, วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช, 2556, หน้า 6. (นี่คือตัวอย่าง เชิงอรรถลำดับเลข)

การเรียนรู้ เกิด การเรียนรู้อย่างรวดเร็ว มีแรงจูงใจในการเรียน ทำให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดกับผู้เรียน” (มนสิช เอ, 2560: 2)

โครงสร้างการอ้างอิงแบบ APA

(.....,....., p.....หรือ..... : p.)

(ชื่อผู้แต่งหนังสือ, ปีที่พิมพ์, หน้าอ้างอิง)

ตัวอย่างตามโครงสร้างภาษาไทย (พระครูสิริรัตนานุวัตร, 2562, หน้า 9 หรือ 2562:9)

ภาษาอังกฤษ (Janjiro Takakusu, 1975: p 9)

หลักการสร้างเขียนเชิงบรรณ

≥ กำหนดข้อความที่จะวางเลขอ้างอิงด้วยเครื่องหมาย “.....”

≥ ใช้ขนาดอักษรที่ 14

≥ เริ่มพิมพ์อักษรที่ 9 เหมือนย่อหน้า

≥ ใส่จุลภาค (,) กันชื่อผู้แต่ง ชื่อหนังสือ ปี พ.ศ. และจุดมหัพภาค (.) ที่ท้ายคำ

≥ ทำในโปรแกรมไฟล์เวิร์ด คลิกไปที่การอ้างอิง บนหน้าไฟล์เวิร์ดนี้ เพื่อลงเลขหรือ

สัญลักษณ์

การทำเชิงบรรณไปตามลักษณะข้อมูลอ้างอิง กล่าวคือ หนังสือ รายงานการวิจัย วารสาร เว็บไซต์ ซึ่งจะให้ตัวอย่างที่ใช้หลัก ๆ ไว้ ดังนี้

1. เชิงบรรณหนังสือ
2. หนังสือแปล
3. เชิงบรรณงานการวิจัย
4. เชิงบรรณวารสาร
5. เชิงบรรณเว็บไซต์
6. การอ้างข้อมูลที่ซ้ำกัน

เชิงบรรณหนังสือ คือ การอ้างอิงหนังสือหรือตำราเป็นเล่ม ๆ ทั่วไป ไม่ใช่หนังสือชุดที่มีจำนวนหลายเล่ม ๆ เช่น พระไตรปิฎก ที่มีจำนวน 45 เล่ม สารานุกรมไทย เป็นต้น มีลักษณะ ดังนี้

รูปแบบเชิงอรรถหนังสือมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

โครงสร้าง > ชื่อผู้แต่ง, ชื่อหนังสือ, (เมืองที่พิมพ์: โรงพิมพ์, ปี พ.ศ.ที่พิมพ์), หน้า.....

ตัวอย่าง > สมัคร บุราวาส, พุทธปรัชญา : มองพุทธศาสนาด้วยทรรศนะทางวิทยาศาสตร์,
(กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สยาม, 2537), หน้า 23.

เชิงอรรถหนังสือแปล คือ การอ้างอิงข้อความงานแปลที่มีคนแปลไว้ ซึ่งต้องแสดงผู้แต่งกับผู้แปลไว้ในหนังสืออ้างอิงด้วย มีลักษณะ ดังนี้

รูปแบบเชิงอรรถหนังสือแปล

โครงสร้าง > ผู้แต่ง, ชื่อเรื่อง, แปลโดย ชื่อผู้แปล, ชื่อหนังสือ, (สถานที่พิมพ์:
โรงพิมพ์หรือสำนักพิมพ์, ปีพ.ศ.ที่พิมพ์), หน้า.....

ตัวอย่าง > เอส. สัทธาติสสะ, พุทธจริยศาสตร์, แปลโดย พระครูสิริรัตนานุวัตร,
(พิษณุโลก: โฟกัสมาสเตอร์ปริ้นต์), หน้า 4.

เชิงอรรถรายงานการวิจัย คือการอ้างอิงรายงานการวิจัยเป็นรายเล่ม มีลักษณะ ดังนี้

รูปแบบเชิงอรรถรายงานการวิจัย

โครงสร้าง > ชื่อผู้ทำวิจัย, ชื่อเรื่องวิจัย, รายงานการวิจัย, สถาบันให้ทุน, ปี พ.ศ.ที่ทำวิจัย, หน้า..

ตัวอย่าง > พระครูสิริรัตนานุวัตร, การศึกษาวิเคราะห์คุณค่าทางจริยธรรมของประเพณีสงกรานต์,
รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, หน้า 2.

เชิงอรรถวารสาร คือ การอ้างอิงข้อความจากวารสารหรือนิตยสารจากสถานศึกษาหรือองค์กรต่าง ๆ เช่น วารสารพุทธจักร ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีลักษณะ ดังนี้

รูปแบบเชิงอรรถวารสาร

โครงสร้าง > ผู้เขียน, “ชื่อบทความ”, ชื่อวารสาร, เล่มที่ ปีที่ (เดือน ปี): หน้า....

ตัวอย่าง > สุขญา ศิริธัญกร, “คติธรรมของงูเล็กในปีมะเส็ง” พุทธจักร, ปีที่ 67 ฉบับที่ 2
(กุมภาพันธ์ 2556): หน้า 53.

เชิงอรรถเว็บไซต์ คือ การอ้างอิงข้อความจากที่เผยแพร่ในเว็บไซต์ในรูปแบบข้อความหรือสื่อวีดิโอต่าง ๆ ซึ่งสามารถนำมาอ้างอิงได้ มีลักษณะ ดังนี้

รูปแบบเชิงบรรณานุกรมเว็บไซต์

โครงสร้าง > ผู้แต่ง, ชื่อเรื่อง, [ออนไลน์] ที่มา <www.....mcu.ac.th > [วันเดือน ปี ที่สืบค้น]

ตัวอย่าง > พระศรีคัมภีร์ญาณ (สมจินต์ สมมาปญโญ), กำเนิดและพัฒนาการแห่งพระพุทธรูป เรื่องการสร้างพระพุทธรูปในอินเดีย, [ออนไลน์] ที่มา

<<http://www.mcu.ac.th/site/articlecontent>>, [สืบค้นเมื่อ 12 มิถุนายน 2557]

การอ้างหนังสือที่ซ้ำกัน

กล่าวอีกว่า การอ้างอิงหนังสือนั้นมีแบบแผนการอ้างอิง ซึ่งผู้เขียนหนังสือ ทำวิจัย เขียนบทความต่าง ๆ จำเป็นต้องรู้ ว่าเป็นองค์ความรู้หนึ่งที่สำคัญ กล่าวคือ ว่า

โครงสร้าง > เรื่องเดียวกัน, หน้า...../ภาษาอังกฤษว่า Ibid. p..... (กรณีอ้างอิงซ้ำกันใน

ตัวอย่าง > เรื่องเดียวกัน, หน้า 7. /ภาษาอังกฤษว่า Ibid. p.7.

>หน้าเดียวกัน โดยไม่มีตัวอ้างอิงอื่นมาขึ้น)

โครงสร้าง > อ้างแล้ว, ชื่อหนังสือ, หน้า / ภาษาอังกฤษว่า op.cit. p.....>กรณีอ้างอิงอยู่หน้า

ตัวอย่าง > อ้างแล้ว, พุทธนวรรณ, หน้า 55. / ภาษาอังกฤษว่า op.cit. book, p. 55. > กรณีที่อ้างอิงอยู่หน้า เดียวกัน แต่มีอ้างอิงอื่นมาขึ้น

โครงสร้าง > อ้างแล้ว, ชื่อผู้แต่ง, ชื่อหนังสือ, หน้า..../ภาษาอังกฤษว่า op.cit. writher, book, p.....

ตัวอย่าง > อ้างแล้ว, เจริญพร ธรรมภาพ, พุทธนวรรณ, หน้า 7.

ภาษาอังกฤษว่า op.cit. Charuenpon Dhammapap, Buddhanavakamm, p. 7. >กรณี
ที่ถ้าเคยอ้างอิงแล้ว แต่อยู่หน้าถัดไป

6.7 สัญลักษณ์และอักษรย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

1) สัญลักษณ์และอักษรชื่อคัมภีร์ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬา

ตัวอย่าง ผู้เขียนจะทำเป็นตัวอย่าง ส่วนฉบับเต็มนี้ให้ศึกษาตามคู่มือการเขียนวิทยานิพนธ์ของบัณฑิตวิทยาลัยหรือรายงานการวิจัยของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มจร. ซึ่งหาดูได้ในพระไตรปิฎก ภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาฯ กำหนดรหัสเป็นอักษรย่อ เล่ม/ชื่อ/หน้า และต้องวงเล็บ เขียนว่าไทย ด้วย โดยมีคำอธิบายอักษรย่อคัมภีร์ ดังนี้

วิ.มหา. (ไทย)	=	วินัยปิฎก มหาวิภังค์
วิ.ม. (ไทย)	=	วินัยปิฎก มหาวรรค
วิ.ป. (ไทย)	=	วินัยปิฎก ปริวาร
ช.ธ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ชุททกนิกาย ธรรมบท
ที.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค
ที.สี. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค
ที.ปา. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาติกวรรค
ม.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก์
ม.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปณณาสก์
ม.อุป. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย อุปริปณณาสก์
ส.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย มหาวรรค
ส.ส. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค
อง.ติก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทิกนินบาต
อง.จตุกก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนินบาต
อภิ.วิ. (ไทย)	=	อภิธรรมปิฎก วิภังค์

ข้อสังเกต- แม้เราจะอ้างอิงพระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย แต่เวลาอ้างอิงจะใช้คำย่อภาษาบาลี

2) สัญลักษณ์และอักษรชื่อคัมภีร์ พระไตรปิฎกภาษาอังกฤษ

การเขียนอักษรย่อชื่อคัมภีร์มีข้อสังเกตว่า คัมภีร์ที่จะใช้อักษรย่อนี้ มักเป็นคัมภีร์ชุดดังเช่น พระไตรปิฎกข้างต้น ดังนั้น ผู้วิจัยต้องศึกษาให้ดี ที่จำเป็นอย่างหนึ่งที่เราต้องรู้คือ พระไตรปิฎก ฉบับภาษาอังกฤษ ของสมาคมบาลีปกรณ์ ประเทศอังกฤษ ซึ่งประเทศไทยรับนำมาจำหน่ายคือ มูลนิธิมหาจุฬาราชวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร ใช้อักษรย่อของฉบับสมาคมนี้ว่า **PTS = The pāli Text Society** ก่อตั้งขึ้นมาในคริสต์ศตวรรษที่ 19 โดย ศ.ดร.ที.ดับบลิว.ริส เดวิดส์ แห่งมหาวิทยาลัยลอนดอน เป็นสมาคมที่ก่อตั้งเพื่อค้นคว้าศึกษาและเผยแพร่คำสอนในพุทธศาสนา มีที่ตั้งอยู่ในประเทศอังกฤษในปัจจุบัน

การอ้างอิง / อ้างลำดับเล่มของฝ่ายภาษาอังกฤษ

การอ้างพระไตรปิฎก ฉบับภาษาอังกฤษ จะนับเรียงคัมภีร์ โดยเริ่มจากนิกายในหมวดของแต่ละหมวด คือ

หมวด วินัยปิฎก อ้างตั้งแต่ เล่มที่ 1 - 8

หมวด พระสุตตันตปิฎก อ้างตั้งแต่ เล่มที่ 1 – 25 (ฉบับไทย 9-33)

หมวด พระอภิธรรม อ้างตั้งแต่ เล่มที่ 1 - 12 (ฉบับไทย 34-45)

หมายเหตุ: การอ้างพระไตรปิฎกฝ่ายภาษาอังกฤษ ไม่ได้อ้างตั้งแต่เล่มที่ 1 ถึงเล่มที่ 45 เหมือนฉบับภาษาไทย

ตัวอย่าง การอ้างอิงพระไตรปิฎกฝ่ายภาษาอังกฤษ

คัมภีร์พระไตรปิฎกฝ่ายภาษาอังกฤษ ฉบับบาลีอักษรโรมันของสมาคมบาลีปกรณ์ = *pālī Text Society (PTS)* อักษรย่อว่า D.3.203. หมายถึง D. (*Dīghanikāya* = ทีฆนิกายะ เล่มที่ 3 ข้อ 203) จะบอกเพียงเล่มกับข้อ นำสังเกตอย่างหนึ่งคือ ฝ่ายภาษาอังกฤษจะบอกชื่อคัมภีร์แต่คำต้นคือ D. คือคำว่า ทีฆนิกาย (*D. (Dīghanikāya)*) ไม่บอกวรรค ส่วนตัวเลขบอกเล่มกับข้อ บางที่จะบอกเพียงเล่มกับข้อ บางคำก็บอก เล่ม ข้อ และหน้าด้วย แต่ข้อสำคัญของเรื่องนี้คือ การบอกตัวเลขของเล่มพระไตรปิฎกจะต่างกับของฝ่ายภาษาอังกฤษ

อักษรย่อ อังกฤษ เทียบกับ ภาษาไทย

คำว่า D. (*Dīghanikāya*=ทีฆนิกายะ) อักษรย่อข้างต้นนั้น ภาษาไทยใช้คำว่า ทีฆนิกาย ปาฐกวรรค ย่อเป็น ที.ปา. 11/268/247. ซึ่งใช้อักษรย่อ ก็ตรงกับฝ่ายภาษาอังกฤษว่า D. (*Dīghanikāya* ผู้สนใจที่จะศึกษาตัวอย่างการใช้อ้างอิงฝ่ายภาษาอังกฤษที่เทียบกับการอ้างอิงพระไตรปิฎกให้ศึกษาได้จาก พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม ที่เขียนโดย พระธรรมปิฎก หรือ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ซึ่งหนังสือนี้เป็นการประมวลหัวข้อธรรมทั้งภาษาไทยกับภาษาอังกฤษ พร้อมคำอธิบายที่เทียบเคียงกับการอ้างอิงพระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีโรมันนั้น

อักษรย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎกฝ่ายภาษาอังกฤษ⁴

A.	Anguttaranikāya อังคุตตรนิกาย
AA.	Anguttaranikāya Atthakathā อังคุตตรนิกาย อรรถกถา
Bv.	Buddhavaṃsa (Khuddakanikāya) พุทธวงศ์ (ขุททกนิกาย)
Comp.	Compendium of Philosophy (Abhidhammatthasaṅgaha) อภิธรรมมัตถสังคหะ
CpA.	Cariyāpīṭaka Atthakathā จริยาปิฎก
D.	Dīghanikāya (ทีฆนิกาย)
DA.	Dīghanikāya Atthakathā (ทีฆนิกาย อรรถกถา)
DAT.	Dīghanikāya Atthakathā Tīkā ทีฆนิกาย อรรถกถา ฎีกา
Dh.	Dhammapada (Khuddakanikāya) ชัมมปท ขุททกนิกาย
DhA.	Dhammapada Atthakathā ชัมมปท อรรถกถา
It.	Itivuttaka อิติวุตตก
J.	Jātaka ชาดก
Kh.	Kuddakapāṭha ขุททกปาฐ
Kvu.	Kathāvatthu กถาวัตถุ
M.	Majjhimanikāya มัชฌิมนิกาย
MA.	Majjhimanikāya Atthakathā มัชฌิมนิกาย อรรถกถา
Milin.	Milindapaāha มิลินทปัญหา
S.	Saṃyuttanikāya สังยุตตนิกาย
Sn.	Suttanipāta สุตตนิပါတ
Ud.	Udāna อุทาน
Vin.	Vinaya วินัย
Vism.	Visuddhimagga วิสุทธิมรรค
Yam.	Yamaka ยมก

⁴ อักษรย่อชื่อคัมภีร์ (Abbreviations) ผู้เขียนนำมาเป็นตัวอย่างเฉพาะที่พบบ่อย ๆ เท่านั้น ผู้ศึกษาโปรดเทียบเคียงได้ในหนังสือ พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม โดย พระเทพเวที (ประยูร ปยุตโต) หน้า 11-12.

อักษรย่อภาษาอังกฤษที่นิยมใช้ในการทำเชิงอรรถที่พบบ่อย ดังนี้

คำว่า	op.cit. คำเต็มว่า opera citato หรือ opera citation/as refered	หมายถึง อ้างแล้ว
คำว่า	ibid. คำเต็มว่า ibiden	ความหมาย เรื่องเดียวกัน
คำย่อ	ed. คำเต็มว่า editor	ความหมาย บรรณาธิการ
คำว่า	p. คำเต็มว่า page	ความหมาย หน้าเลขที่
คำว่า	pp. คำว่า page page	ความหมาย อ้างสองหน้าคาบเกี่ยวกัน
คำว่า	chap. คำเต็มว่า chapter	ความหมาย บทที่
คำว่า	tr.by คำเต็มว่า translated	ความหมาย แปลโดย
คำว่า	tr. คำเต็มว่า translator	ความหมาย ผู้แปล
คำว่า	vol. คำเต็มว่า volume	ความหมาย เล่มที่

คำถามท้ายบท

1. การเขียนข้อความเพื่ออ้างอิง เรียกว่าอะไร ทำเครื่องหมายอะไรก่อน พร้อมยกตัวอย่าง
2. คำว่า *op.cit*, *ibid.* คืออะไร ใช้อย่างไร ยกตัวอย่างมาดู
3. จงวางลำดับด้วยชื่อตัวเลขชื่อบท หัวข้อใหญ่ ข้อย่อย มาดู
4. บรรณานุกรม มีหลักการอย่างไร ต่างจากเชิงอรรถอย่างไร ยกตัวอย่าง
5. อักษรย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาฯ ต่อไปนี้ คำเต็มว่าอย่างไร คือ วิ.มหา. (ไทย), วิ.ม. (ไทย), วิ.ป.(ไทย), ชุ.ธ. (ไทย), ที.ม. (ไทย), ที.สี. (ไทย), ส.ม. (ไทย), อญ.ติก.(ไทย), อภิ.วิ. (ไทย)



ภาพ 6.3 หอไตร/หอธรรมกลางน้ำนิยมสร้างกันที่ประเทศลาว
สื่อถึงความสงบเย็นแห่งชีวิตเป็นสันติภาพที่ลงดิน

บรรณานุกรม

เอกสาร/หนังสือ

- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาฯ กรุงเทพฯ โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ฉบับ E-tipitaka
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). พุทธธรรม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2543.
- พระเทพเวที (ประยูร ฺปยุตฺโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, คู่มือประกันคุณภาพการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ 1, กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2554.
- ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คพับลิเคชั่นส์, 2546 หน้า 256.
- รัตนะ บัวสนธ์. วิจัยและพัฒนาศึกษา. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, พิษณุโลก, 2544.
- รัตนะ บัวสนธ์. การประเมินผลโครงการ การวิจัยเชิงปริมาณ. กรุงเทพมหานคร: คอมแพคท์พริ้นท์จำกัด, 2540.
- วิจิต สุรัตน์เรืองชัย. การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน. วารสารศึกษาศาสตร์ ปีที่ 14 ฉบับที่ 2 เดือนพฤศจิกายน 2545-มีนาคม 2546.
- วิจิต สุรัตน์เรืองชัย. การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน. วารสารศึกษาศาสตร์ ปีที่ 14 ฉบับที่ 2 เดือนพฤศจิกายน 545-มีนาคม 2546.
- ส.วาสนา ประवालพุกษ์. การวิจัยในชั้นเรียนและแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนคู่มือพัฒนาการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ. ๑ : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, กรุงเทพมหานคร, 2541.
- สาโรช บัวศรี. พุทธศาสนากับการศึกษาแผนใหม่. พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2511.
- อนงค์พร สถิตภาติกุล. “คำถามน่ารู้กับการวิจัยในชั้นเรียน”. วารสารวิชาการ 4 (7) กรกฎาคม 2544.

รายงานวิจัย/วิทยานิพนธ์

- เกรียงศักดิ์ พลอยแสง. “การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาภาษากับการสื่อสารที่จัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Learning /PBL)”. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2552.

คุณฐิติ สัตถวารรงค์. การเปรียบเทียบวิธีสอนแบบไตรสิกขาและธรรมสาส์นในการสอนเบญจศีล และพระวาจาธรรมในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, 2524.

นิภาพรรณ แดงโรจน์. การศึกษาความสามารถในการวิเคราะห์ตนเองและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ในวิชาจริยธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบไตรสิกขา. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2530.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา อังกฤษ-ไทย. กรุงเทพฯ ๑: โรงพิมพ์อมรินทร์ปริ้นติง กรุ๊ป จำกัด, 2532.

วิไลวรรณ จันทรรงค์. การทดลองสอนภาษาไทยแก่นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้ กระบวนการเรียนการสอนตามหลักพุทธ. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต แผนก ประถมศึกษามหาบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.

เสื่อ สัชชานนท์และคณะ. “การศึกษารูปแบบการพัฒนาจริยธรรมแนวพุทธในโรงเรียนมัธยมศึกษา ตอนปลายในเขตจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์”. สถาบันวิจัย พุทธศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2547.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

ชุตินา เมฆวัน. การวิจัยในชั้นเรียนความหมาย ความสำคัญ และขั้นตอน.

[ออนไลน์] ที่มา <https://www.gotoknow.org/posts>.

ประภัสรา โคตะขุน (รวบรวม). การวิจัยในชั้นเรียน (CAR).

<https://sites.google.com/site/prapasara/14-1>.

วุทธิศักดิ์ โภชนกุล. “นวัตกรรมเทคโนโลยีการศึกษากับการจัดการเรียนการสอน”.

[ออนไลน์] ที่มา <<https://www.google.co.www.saruthipong.com/>

สุชาลินี บุญญาพิทักษ์. เอกสารประกอบการอบรม เรื่อง การวิจัยในชั้นเรียน.

[ออนไลน์] ที่มา <http://www.pt.tsu.ac.th>.

สุภัทรา เอื้อวงศ์. การวิจัยเพื่อการพัฒนาการเรียนรู้. [ออนไลน์] ที่มา

<http://www.moe.go.th/wjai.doc>.

กำเนิดเอกภพ/ทฤษฎีบิกแบง (Big Bang Theory) [ออนไลน์] ที่มา

<https://www.baanjommyut.com>]

Panna Som, โจทย์วิจัยวันนี้: ข้าแหละงานวิจัย/วิทยานิพนธ์ (2), [ออนไลน์] ที่มา

<https://www.facebook.com/somboon.phanna>

สงกรานต์: ภูมิปัญญาตะวันออก [ออนไลน์] ที่มา [https:// mcu.ac.th/pl](https://mcu.ac.th/pl).

ภาษาอังกฤษ

Buddhadasa P. Kirthisinghe (Editor), Buddhism and Science, the Article on Buddhism and Cosmology, Written by F. Mark Davis, Translated by Phrakru Sirirattananuwat, Delhi : Motilal Banarsidass Publishers Private Limited, reprint 1993.

Janjiro Takakusu. The Essentials of Buddhist Philosophy. New Delhi: Oriental Books Reprint Corporation, edition 2, 1975.

F.G.S. Schiller: Humanism, Introduction XXIV. And p. 8 อ้างจาก มนุษย์นิยม โดย ดร.สิทธิ บุตระ อินทร์ กรุงเทพฯ: โอ.เอส. พรินติ้ง เฮาส์, 2532.

G.S.P. Misra. Development of Buddhist Ethics. New Delhi: Munshiram Manoharlal, 1994.

Joanna Macy. World As Lover; World As Self. California: Parallax Press, 1929.

K.N.Tiwari. Comparative Religion. Delhi: Motilal Baranasidass. 1983.

N. Hirianna. Outlines of Indian Philosophy. Delhi: Motilal Baranasidass, 1993.

P.V. Bapat, (ed.). 2500 years of Buddhism. New Delhi: Government of India, 1956.

Phra Rajavaramuni. Thai Buddhism in the Buddhist World. Bangkok: Mahachula Buddhist University, 3rd reprint, 1985.

Encyclopaedia of Religion and Ethics. Vol.5, ed. by Jame Hasting.

ภาคผนวก :

ภาษาอังกฤษเพื่อการวิจัยทางพระพุทธศาสนา



วิทยาลัยนานาชาติ

โครงการกิจกรรมเสริมหลักสูตร

บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช

22-23 กันยายน 2565

พระครูธีรรัตนานูวัตร, รศ. ดร.

รายวิชา

ภาษาอังกฤษเพื่อการวิจัยทางพระพุทธศาสนา

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

(หลักสูตรปรับปรุง 2565)

(ลักษณะวิชาแบบ ทวีไลท์ (Twilight) ที่ศึกษาทั้งการวิจัย, ภาษาและแก่นพระพุทธศาสนา)

วัตถุประสงค์การศึกษา : 600 104 English for Buddhist Research

ศึกษาพระพุทธศาสนาผ่านภาษาอังกฤษทั้งการพูด การฟัง การอ่านและการเขียน โดยเน้นฝึกการใช้ศัพท์เฉพาะวิชาการด้านพระพุทธศาสนา (technical term) การอ่านคัมภีร์หรือตำรางานวิจัยทางพระพุทธศาสนาในภาษาอังกฤษเพื่อประโยชน์ในการทำงานวิจัยและวิทยานิพนธ์ โดยแบ่งเป็น 2 ภาค ดังนี้

It is to study Buddhism through English which basically focuses on speaking, listening, reading and writing where the usage of technical terms and Buddhist scriptural and textual reading being emphasized in order to benefit for thesis and research works being divided 2 parts as follows;-

ภาค 1

ศัพท์ภาษาอังกฤษเพื่อการวิจัยทางพระพุทธศาสนา

ลำดับที่	ศัพท์อังกฤษ	คำแปล/ความหมายไทย	คำแปล/ความหมายอังกฤษ
	คำศัพท์ที่สำคัญ		
1	English for Buddhist Research	ภาษาอังกฤษเพื่อการวิจัยทางพระพุทธศาสนาเป็นการศึกษาการ	English for Buddhist Research is

		วิจัยผ่านภาษาอังกฤษ ซึ่งหลักๆ แล้วจะเน้นการพูด การฟัง การอ่านและการเขียนในส่วนที่ใช้คำเฉพาะและคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนานี้เพื่อประโยชน์ต่อการเขียนวิทยานิพนธ์และงานวิจัย	to study of Buddhism through English. It basically focuses on speaking, listening, reading and writing where the usage of technical terms and Buddhist scriptural and textual reading being emphasized in order to benefit for thesis and research works.
2	English for Research	ภาษาอังกฤษเพื่อการวิจัย เป็นคำเฉพาะหรือเนื้อหาที่เกี่ยวกับการวิจัย	English for Research is the technical terms or its content concerning the research
3	Buddhist Research	การวิจัยทางพระพุทธศาสนาเป็นการศึกษาเนื้อหาพระพุทธศาสนาโดยวิธีการวิจัย เช่น เรื่อง ทาน ศีล ภาวนา เมตตา กรุณา เป็นต้น ผ่านคัมภีร์พระไตรปิฎก	The Buddhist Research is to study of the Buddhist contents being studied by research, i.e. Dāna Sīla, Bhāvanā, Mettā, Karuṇā etc. through Tepiṭaka as the primary documentary in Buddhism.
4	Research guideline	สื่อนำการทำวิจัย คือกระบวนการศึกษา ค้นคว้า เพื่อการค้นพบในเรื่องความเป็นมา กระบวนการผลลัพธ์ของเรื่องนั้น ๆ	The guideline of research is the process of study, detection, discovery about background, process, outcome of those cases.
5	Research of Dhamma	คำบาลีว่า ธมฺมานํ วิชโย ตถา คำนี้เป็นองค์หนึ่งของโพชฌงค์ 7 ประการ ที่วิเคราะห์ สังเคราะห์วิธีการเพื่อประยุกต์ใช้แก่สังคม ตัวอย่าง ;- หมวดธรรมชื่อบริยสัง 4 ได้แก่ 1.ทุกข์ มีลักษณะของทุกข์ ได้แก่ เกิด แก่ เจ็บ ตาย เสรีา โศก เสียใจ	This research of Dhamma is a factor of Pojjhanga-7 in Pālī ‘Dhammanam Vicayo Tathā’ being translated ‘research of Dhamma meaning analysis, synthesis, conclusion for application to people.

		<p>คร่ำครวญ ไม่ได้ในสิ่งอยากได้ ได้ ในสิ่งที่ไม่อยากได้ก็เป็นทุกข์ สรูป แล้ว ชั้น 5 เป็นทุกข์</p> <p>2.เหตุแห่งทุกข์ ได้แก่คัมภีระ 3 คือ กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา</p> <p>3. การดับทุกข์ ได้แก่ดับตัณหา 3</p> <p>4. ทางปฏิบัติเพื่อการดับทุกข์ ทางปฏิบัตินี้คือ มรรคมีองค์ 8 มี สัมมาทิฐิ เป็นต้น มีสัมมาสมาธิ เป็นที่สุด</p> <p>หมวดปฏิjosสมุบาท ได้แก่ อวิชา เป็นปัจจัยให้เกิดสังขาร, วิญญาณ, นามรูป, ผัสสะ เวทนา ตัณหา อุปาทาน ภพชาติ</p> <p>หมวดธรรมศีล 5 ได้แก่ ศีลธรรม เครื่องประกันชีวิต ทรัพย์สิน ครอบครัว ความเชื่อถือ และความ ไม่ประมาท</p>	<p>Example : the Four Noble Truths; 1. suffering, what is nature of suffering; birth, old, injure, death, sorry, disappear, do not get what one inspire. Finally, pañcakhandha makes us suffering. 2.Cause of suffering; 3 caving ; sensual, becoming, non-becoming 3.cessation of suffering; cessation of the 3 cavings 4.way of cessation of suffering; 8 factors leading to cessation of suffering, Right View etc. finally, Right Concentration. Paticcasamuppāda; ignorance is the cause of formation, of consciousness, body- mind, 6 faculties, touch, feeling, caving, attachment, existence, birth. Pañcasīla; guarantee for life, for things, for family, for credit and mindfulness etc.</p>
ศัพท์เกี่ยวกับวิทยานิพนธ์			
6	thesis	<p>วิทยานิพนธ์ คือการสร้าองค์ ความรู้จากการนิพนธ์จากใจทัก วิจัยในรูปแบบวิชาการที่มีทั้ง</p>	<p>Thesis is construction of knowledge from the combination of Writing from question of research</p>

		ภาษาไทย และอังกฤษปะปนกัน มีการอ้างอิง มีรูปแบบเฉพาะของตน ซึ่งคำว่า วิทยานิพนธ์นี้เป็นคำที่ใช้เฉพาะงานวิจัยระดับปริญญาโท (M.A.)	in an academic style in the both Thai and English. Its inference and proper form belong to its own. And this thesis is technical term for master degree (M.A.)
7	dissertation	คุชฎินิพนธ์ คือการสร้างองค์ความรู้จากการนิพนธ์จากโจทย์วิจัย ในรูปแบบวิชาการที่มีทั้งภาษาไทย และอังกฤษปะปนกัน มีการอ้างอิง มีรูปแบบเฉพาะของตน ซึ่งคำว่า คุชฎินิพนธ์นี้เป็นคำที่ใช้เฉพาะงานวิจัยระดับปริญญาเอก (Ph.D.) ในฐานะด็อกเตอร์ทางความคิด	The dissertation is the construction of knowledge from the combination of Writing from question of research in an academic style in the both Thai and English. Its inference and proper form belong to its own. And this dissertation is a technical term for a doctor degree (Ph.D.) as a philosophical doctor.
8	Meaning of research	การวิจัย คือการศึกษาค้นคว้าเพื่อค้นพบความเป็นจริง ความจริง ข้อเท็จจริงในบางอย่างจากการวิเคราะห์ สังเคราะห์ในรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ เชิงปริมาณ การสำรวจ ที่ผ่านการดำเนินการอย่างเป็นระบบและกระบวนการวิจัยภายใน 5 บท	The research is meant a study for investigation to find reality, truth, fact or something from analysis, synthesis in the model of qualitative, quantitative, survey research through system and process. There are 5 chapters.
9	documentary research	การวิจัยเชิงเอกสาร คือการวิจัยโดยใช้คัมภีร์ หรือชาดก หรือประเด็นต่าง ๆ เช่นว่า นรก สวรรค์ เทวดา พระเจ้า ซึ่งจะวิเคราะห์ ข้อมูลของเรื่องราวนั้น ๆ จาก	The documentary research is used by some scripture, or story or some issue. It regards some issue, i.e. hell, heaven, gods, GOD.

		เอกสารเท่านั้น ไม่ใช่ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ภาคสนามผ่านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	It is analyzes the data of the story from only documentary, not data from a research field from interview of key informant.
10	quantitative research	การวิจัยเชิงปริมาณ คือการวิจัยโดยใช้การวิเคราะห์ทางสถิติที่มีค่าเฉพาะ มากสุด ปานกลาง มาตราส่วนประมาณ เครื่องมือวิจัยใช้แบบสอบถามที่จัดช่องระดับความคิดเห็นไว้ 5 ระดับ คือ ระดับ 1 น้อยสุด ระดับ 2 น้อย ระดับ 3 ปานกลาง ระดับ 4 มาก ระดับ 5 มากสุด	The qualitative research is the study of research used by statistical analysis in the average, maximum, minimum, rating scale. The research tool is questionnaire being provided rating scale in 5 levels; - 1 most minimum 2 minimum 3 medium 4 more 5 maximum
11	qualitative research	การวิจัยเชิงคุณภาพ คือการวิจัยโดยใช้การวิเคราะห์แบบพรรณนาจากแนวคิด การประเมินค่า การพิสูจน์ว่า เลว หรือ ดี เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสัมภาษณ์ (ไม่ใช่สถิติและปริมาณ/จำนวน)	The qualitative research is the study of research used by descriptive analysis being expressed by idea, assessment, approving in badness, good ness. The research tool is interview paper. (not static and number)
12	survey research	การวิจัยเชิงสำรวจ คือการวิจัยโดยการสำรวจความคิดเห็น ความต้องการ จากบุคคล กลุ่มบุคคล	The survey research is the study of research used by the survey of opinion, approving, wanting from

		ประชาชน องค์กร เป็นวิธีเดียวกันกับการวิจัยเชิงปริมาณ (ใช้สถิติและปริมาณ/จำนวน)	a person, group people, organization. It is the same way of quantitative research.
13	research title	หัวข้อ/ชื่อเรื่องข้อวิจัยที่เน้นหรือเรียกหาวัตถุประสงค์ และคำตอบอยู่ในตนเอง จะมากู้กับคำไทยและคำอังกฤษกำกับเสมอ	The name of title research focusing its objective, reply. Its title has come with Thai and English
14	Research objective	วัตถุประสงค์การทำวิจัย เป็นหัวข้อวิจัยที่สำคัญซึ่งโครงสร้างวิจัย บทที่ 1 จะเป็นบทนำ ข้อ 1.2 จะกำหนดให้เป็นวัตถุประสงค์ กล่าวคือ วัตถุประสงค์ข้อ 1 วัตถุประสงค์ข้อ 2 วัตถุประสงค์ข้อ 3 เป็นต้น (มาตรฐานมี 3 ข้อ)	It is main topics for using in research. The structure of research, chapter 1 : introduction, No 1.2 being designed 'objective', namely;- 1. objective 1 2. objective 2 3. objective 3 etc. (3 numbers of normal)
15	chapter of research in form of quantitative, qualitative, survey research	บทในโครงสร้างวิจัยเชิงปริมาณ, เชิงคุณภาพ, เชิงสำรวจ -บทที่ 1 บทนำ -บทที่ 2 ทบทวนเอกสารและรายวิจัที่เกี่ยวข้อง -บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย -บทที่ 4 ผลการวิจัย บทที่ 5 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	The chapter of quantitative, qualitative, survey research , i.e. Chapter 1: introduction chapter 2: review of documentary and concerning research chapter 3: methodology chapter 4: result of analysis and chapter 5:

			conclusion, debate and suggestion.
16	chapter of Documentar y research	บทในโครงสร้างวิจัยเชิงเอกสาร -บทที่ 1 บทนำ -บทที่ 2 ตามวัตถุประสงค์ข้อ 1 -บทที่ 3 ตามวัตถุประสงค์ข้อ 2 -บทที่ 4 ตามวัตถุประสงค์ข้อ 3 -บทที่ 5 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	The chapter of documentary research ;- chapter 1: Introduction chapter 2: in objective-No-1 chapter 3: in objective-No-2 chapter 4: in objective-No-3 chapter 5: conclusion, discussion and suggestion.
17	Units of chapter 1 in the forms of quantitative, qualitative and survey	หัวข้อบทที่ 1 รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ คุณภาพและสำรวจ 1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา 1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย 1.3 ปัญหาที่ต้องการทราบ 1.4 ขอบเขตการศึกษา 1.5 ข้อสมมติฐานการวิจัย 1.6 คำนิยามเฉพาะที่ใช้ในการวิจัย 1.7 ทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 1.8 กรอบแนวคิดการวิจัย (ถ้ามี) 1.9 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	Units of chapter 1 in the forms of quantitative, qualitative and survey;- 1.1 background and significance of the problem 1.2 objectives of research 1.3 statement of the research questions 1.4 scope of the research 1.5 hypotheses of the research (if any) 1.6 definition of the terms used in the research 1.7 review literature and research works concerned 1.8 conceptual framework (if any) 1.9 expected benefits

18	Units of chapter1: documentary research	หัวข้อบทที่ 1 ของการวิจัยเชิงเอกสาร โดยเพิ่มหัวข้อวิธีดำเนินการวิจัย	Unit of chapter 1 in form documentary research is added by methodology of research
19	Unites of chapter 2 in the form of documentary research	หัวข้อบทที่ 2 ของการวิจัยเชิงเอกสาร คือ 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับที่มา ความหมาย ประเด็นสำคัญ ประเภท องค์ประกอบ กระบวนการ วิธีการ การประยุกต์ใช้ เป็นต้น 2.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับเรื่องนี้ 2.3 รายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2.4 องค์ความรู้ 2.5 กรอบแนวคิด 2.6 สรุปเนื้อหาตามวัตถุประสงค์	Units of chapter 2 in the form documentary research, i.e. 2.1 conception on this: - background of conception, meaning, main point, kind/factor, process /method, application etc, 2.2 theory on this, 2.3 research concerned on this, 2.4 body of knowledge/knowledge element, 2.5 conceptual framework, 2.6 conclusion
20	Units of chapter 3 In the forms of quantitative, qualitative and survey research	หัวข้อบทที่ 3 การวิจัยเชิงปริมาณ, คุณภาพ, สัมภาษณ์ 3.1 รูปแบบการวิจัย 3.2 พื้นที่วิจัย 3.3 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง 3.4 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 3.5 เครื่องมือวิจัย (แบบสัมภาษณ์, แบบสอบถาม, แบบบันทึก)	Units of chapter 3 in the forms of quantitative, qualitative and survey 3.1 research design/form of research, 3.2 area of research, 3.3 population and sample, 3.4 particular group people / key informants,

		<p>3.6 การเก็บข้อมูล (การสัมภาษณ์เชิงลึก สทนากลุ่มย่อยและอื่น ๆ)</p> <p>3.7 การวิเคราะห์ข้อมูล (แบบสถิติแบบพรรณนา)</p> <p>3.8 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล</p> <p>3.9 แผนการวิจัย (ตาราง 3 ช่องของเอกสาร เนื้อหา วิธีการประโยชน์ที่ได้รับ)</p>	<p>3.5 research tool (interview, questionnaire, recording form),</p> <p>3.6 data collection (in-Depth interview, focus group discussion and so on)</p> <p>3.7 data analysis (statistic, description),</p> <p>3.8 used statistic of analysis,</p> <p>3.9 plan of research (table in 3 columns of the scripture, content, method, benefit according to research objectives).</p>
21	chapter 3 of documentar y research	หัวข้อบทที่ 3 การวิจัยเชิงเอกสาร สืบตามตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2	chapter 3 of documentary research is inclined by the objective 2
22	Chapter 4 documentary	บทที่ 4 การวิจัยเชิงเอกสาร สืบตามตามวัตถุประสงค์ข้อ 3	The chapter 4 of documentary is inclined according to the objective 3
23	Units of chapter 4 : result of research in the form of quantitative, qualitative	<p>บทที่ 4 ผลการวิจัย แบบปริมาณ, คุณภาพและสำรวจ มีหัวข้อ ดังนี้</p> <p>4.1 ผลการวิจัยจากวัตถุประสงค์ข้อ 1</p> <p>4.2 ผลการวิจัยจากวัตถุประสงค์ข้อ 2</p> <p>4.3 ผลการวิจัยจากวัตถุประสงค์ข้อ 3</p>	<p>Units of chapter 4 on the result of research in the form of quantitative, qualitative and survey research</p> <p>4.1 Its result from the objective1-1</p> <p>4.2 Its result from the objective -2</p>

	and survey research		4.3 Its result from the objective -3
24	Chapter 5 : conclusion, discussion, suggestion and its units (same of 3 forms)	<p>หัวข้อบทที่ 5 สรุป, อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ (เหมือนกันในแบบวิจัย 3 แบบ) มีหัวข้อ ดังนี้</p> <p>5.1 สรุปผลการวิจัย</p> <p>ส่วนที่ 1 สรุปตามวิธีวิจัยบทที่</p> <p>ส่วนที่ 2 สรุปตามวัตถุประสงค์ข้อ 1</p> <p>ส่วนที่ 3 สรุปตามวัตถุประสงค์ข้อ 2</p> <p>ส่วนที่ 4 สรุปตามวัตถุประสงค์ข้อ 3</p> <p>5.2 อภิปรายผลการวิจัย โดยกล่าวถึงการค้นพบแนวคิด ทฤษฎี และการเปรียบเทียบ</p> <p>5.3 ข้อเสนอแนะ โดย ส่วนที่ 1 เสนอแนะเชิงนโยบาย ส่วนที่ 2 การประยุกต์ใช้งานวิจัย และ ส่วนที่ 3 ประเด็นที่จะทำวิจัยครั้งต่อไป</p>	<p>The chapter 5 : conclusion, discussion, suggestion and its units (same of 3 forms) and its units, i.e.</p> <p>5.1 conclusion</p> <p>part 1 is concluded according to the method (chapter-3),</p> <p>part 2 is concluded according to the objective-1,</p> <p>part 3 is concluded according to the objective-2,</p> <p>part 4 is concluded according to the objective-3,</p> <p>5.2 discussion</p> <p>to find relation to conception, theory and comparison.</p> <p>5.3 suggestion</p> <p>1) policy,</p> <p>2) application and</p> <p>3) next research for others.</p>
25	Contents	<p>สารบัญ</p> <p>-บทคัดย่อไทย</p> <p>-บทคัดย่ออังกฤษ</p> <p>-กิตติกรรมประกาศ</p> <p>-สารบัญ</p>	<p>The contents ;-</p> <p>-abstract in Thai page a</p> <p>-abstract in English page b</p> <p>-acknowledgement page c</p>

	<p>-สารบัญญัตินาม (ถ้ามี)</p> <p>-สารบัญญัตินาม (ถ้ามี)</p> <p>-สารบัญญัตินาม (ถ้ามี)</p> <p>-ชื่อคัมภีร์และอักษรย่อ</p> <p>-บทที่ 1 บทนำ (เริ่มหน้า 1)</p> <p> 1.1 ความเป็นมา</p> <p> 1.2 วัตถุประสงค์</p> <p>-บทที่ 2 ทบทวน</p> <p> 2.1</p> <p> 2.2</p> <p>-บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย</p> <p> 3.1</p> <p> 3.2</p> <p>-บทที่ 4 ผลการวิจัย</p> <p> 4.1</p> <p> 4.2</p> <p>-บทที่ 5 สรุปอภิปรายผล</p> <p> ข้อเสนอแนะ</p> <p> 5.1</p> <p> 5.2</p> <p>-บรรณานุกรม</p> <p>-ภาคผนวก</p> <p>-ประวัติผู้วิจัย</p>	<p>-content page d</p> <p>-table of content page e (if any)</p> <p>-figure of content page e (if any)</p> <p>-graphic of content page e (if any)</p> <p>-abbreviation page e (if any)</p> <p>chapter 1 Introduction (1)</p> <p> 1.1 background and significance of the problem</p> <p> 1.2 objectives of the research etc.</p> <p>chapter 2 review and so on</p> <p> 2.1</p> <p> 2.2</p> <p>chapter 3 method</p> <p> 3.1</p> <p> 3.2</p> <p>chapter 4 results of research</p> <p> 4.1</p> <p> 4.2</p> <p>chapter 5 conclusion, discussion and suggestion</p> <p> 5.1</p> <p> 5.2</p> <p>-Bibliography</p> <p>-appendix</p>
--	--	---

			-biography of researcher
26	Bibliography	บรรณานุกรม คือ ประวัติหนังสือ รายงานวิจัย วารสาร สื่อออนไลน์ ที่ระบุชื่อผู้แต่ง ชื่อหนังสือ เมืองที่ พิมพ์ โรงพิมพ์ พ.ศ.พิมพ์	The history of book, research, journal, online media as resigned by author, book name, city of publish, press house, era.
27	appendix	ภาคผนวก คือ การนำข้อมูล บางอย่างที่จัดเข้าในเนื้อหาไม่ได้ นำมาแยกไว้ต่างหาก เช่น รายชื่อ ผู้ให้สัมภาษณ์	The appendix is the some data i.e. figures, list name or some issue recorded in this part i.e. key informant.
28	biography of researcher	ประวัติผู้วิจัย คือ การระบุวันเดือน ปี เกิด การศึกษา ประสบการณ์ ตำแหน่งหน้าที่ และรางวัลที่ได้รับ ฯ	The biography is about the date of birth, motherland, education, experience, position, award etc.
ศัพท์สำคัญทางพระพุทธศาสนา			
29	Lord Gotama Buddha	พระโคตมพุทธเจ้า คือ พระผู้ ค้นพบธรรมะ เช่น อริยสัจ 4 ไตร ลักษณ์ ปฏิจจสมุปบาท กรรม ชันธ 5 พระองค์วางวินัยสงฆ์เพื่อ ปกครองภิกษุสงฆ์ ภิกษุณีสงฆ์ อุบาสก อุบาสิกา พระองค์ได้วาง ระบบสังฆะในฐานะ พระพุทธศาสนา	The Gotama Buddha Lord is the founder of Dhamma:- the Four Noble Truths, the Characteristics, Dependent Origination, action, the Five Aggregates. He laid Sangha Discipline for government of the sangha as a follower: -monk, nun, lay people of man and girl. He regulated the system of Sangha as Buddhism.

30	Sitthattha prince	เจ้าชายสิทธัตถะ คือพระนามเดิมของพระพุทธเจ้าหมายถึงผู้ปรารถนาความสำเร็จด้วยการตรัสรู้	Sitthattha prince is the personal name of the Buddha meaning one who aspires accomplishment of Enlightenment.
31	Suddhodana father	พระบิดาสุทโธทนะ คือพระเจ้า สุธโธทนะ คือพระบิดาของเจ้าชายสิทธัตถะ พระองค์เป็นผู้ปกครองแคว้นสักกะ เมืองหลวงคือ กรุงกบิลพัสดุ์ อินเดียตอนเหนือ	Suddhodana king is the father of Sitthattha. He was the governor of Sakka state, its capital city is Kapilavatthu, North India.
32	Mahāmayā mother	พระมารดาหมายยา คือพระนางมหมายยา เป็นพระมารดาของเจ้าชายสิทธัตถะ พระนางให้กำเนิดแก่เจ้าชายได้ 7 วันก็สวรรคต เจ้าชายได้รับการเลี้ยงดูโดยพระน้านาง ประชบาดีโคตมี	Mahāmayā queen is the mother Sitthattha. She gave the birth of Sitthattha for 7 days and died. The prince was nursed by aunt Pajāpatīgotamī as wet-nurse.
33	Yasodharā Princess	พระนางยโสธราพิมพา คือ พระนางเป็นมเหสีของเจ้าชายสิทธัตถะ มีพระโอรส 1 องค์ นามว่า กุมารราहुล	The princess is the wife of Sitthattha, Her son is named Rāhula boy.
34	date of birth of Sitthattha	ประสูติกาล -เจ้าชายสิทธัตถะประสูติในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือนวิสาขาก่อนที่พระองค์ตรัสรู้ 35 ปี	The birth; Sitthattha took a birth in the full moon day in Visākha month before the Enlightenment for 35 years old.
35	place of birth	สถานที่ประสูติกาลของเจ้าชายสิทธัตถะประสูติที่อุทยานลุมพินี อินเดียตอนเหนือ	The birth place of the prince is park Lumpinī, the north India.

36	land of birth	ทวีปที่ประสูติของเจ้าชายสิทธัตถะคือชมพูทวีป หนึ่งในทวีปทั้ง 4 ในพระไตรปิฎก	The land of birth for the prince is Jumpudīpa, one of 4 Jupudīpas in Teṭṭaka.
37	amazing of birth for the prince	ความมหัศจรรย์การประสูติเจ้าชายเดินได้ 7 ก้าวมีดอกบัวรองรับ	The prince who can walk for 7 steps on lotus each step.
38	devadūta	เทวทูต คือ นิमितทางศาสนา มี 4 นิमित โดย 3 นิमितแรก ได้แก่ แก่ เจ็บ ตาย นิमितที่ 4 ได้แก่ นักพรต หรือ สมณะ ซึ่งนิमितแรกจะทำให้เจ้าชายสิทธัตถะสลดใจ ส่วนนิमितที่ 4 ทำให้พระองค์เป็นสุข เห็นแสงสว่างและแล้วจะนำไปสู่ความหลุดพ้นจากทุกข์ในฐานะพระนิพพาน	The devadūta is the religious sign;- first 3 signs are old, pain, death and 4 th one is an ascetic, or a religious man. The first one makes the prince Sitthattha sad but the 4 th one makes him happy lightening and then leading to the freedom of suffering as Nippāna.
39	enlightenment	การตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าโดยพระองค์ได้รู้แจ้งอริยสัจ 4 ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรควิธี	The enlightenment :- the Buddha clearly knew the Four Noble Truths; suffering, the cause of suffering, the cessation of suffering and the way leading to the cessation of suffering.
40	follower of the Buddha	สาวกของพระพุทธเจ้า โดยสาวกคือ ปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้าร่วมกับภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา	The follower of the Buddha is one who follows the Buddha's teaching with the group of people; monk, nun upāsaka, upāsikā (laypeople),
41	Buddhist community	พุทธบริษัท คือชุมชนของชาวพุทธ มี ภิกษุ ภิกษุณีอุบาสก อุบาสิกา	The community of Buddhist is the community of monk, nun, laypeople

42	the Four Noble Truths	อริยสัจ 4 คือ 1. ทุกข์ ได้แก่ ความทุกข์ กดดัน เจ็บปวดและไร้ความสุข	the Four Noble Truths on suffering i.e. distressing, misery, unhappiness
		2.สมุทัย -เหตุแห่งทุกข์ คือ ตัณหา 3 ได้แก่ กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา	2.the cause of suffering: 3 cravings; sensual craving, existent craving and un-existent craving.
		3.นิโรธ -การดับทุกข์ ได้แก่ การดับตัณหา 3 นั้น	3.cessation of suffering ; cessation of the 3 cravings,
		4.มรรค 8 -ทางปฏิบัติที่จะนำไปสู่การดับทุกข์ ได้แก่ มรรคมืองค์ 8	4. the way leading to the cessation of suffering in 8 factors.
43	the first sermon	ธรรมจักกัปปวัตตนสูตร (ปฐมเทศนา) แปลว่า วงล้อแห่งธรรมะ คือการหมุนล้อธรรมไปเพื่อเผยแผ่ธรรม เป็นพระสูตรแรก ที่พระพุทธเจ้า ตรัสแก่ปัญจวัคคีย์ ซึ่งมีพระโกณฑัญญะเป็นหัวหน้าของอีก 4 ฤาษี คือ วัปปะ ภัททิยะ มหานามะ และอัสสชิ ในพระสูตรนี้ พระโกณฑัญญะ หัวหน้าปัญจวัคคีย์ เข้าถึงกระแสธรรม เป็นพระอริยบุคคลองค์แรก ชั้น พระโสดาบัน	Dhammacakkappavattana sutta (the first Sermon) being translated as the Wheel of Dhamma meaning movement of wheel for Dhamma communication. The first sutta, the Buddha said to Pañcavaggī, the Koṇḍañña as a leader of 4 more, i.e. Vappa, Bhaddiya, Mahānāma and Assaji. In this sutta, the Koṇḍañña enters the stream of Dhamma, he was the noble one in a class of Sotāpanna.
44	middle path	ทางปฏิบัติสายกลาง เรียกอีกอย่างว่า มรรคมืองค์ 8 มีสัมมาทิฎฐิ เป็น	The middle practice called the Eightfold path, Right View etc. and it is

		ต้น ที่ถือว่าสายกลาง เพราะเป็นกลางระหว่างกามสุขัลลิกานุโยค (วัตถุกาม) และ อัตตกิลมณานุโยค (การทรมานตน)	regarded the middle Path because of the middle between sensual indulgence and self indulgence
45	sensual indulgence	กามสุขัลลิกานุโยค; มีลักษณะเป็นของต่ำ เป็นของชาวบ้าน เป็นของหยาบ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์	Sensual indulgence; Low, lay people, impudent, non-noble, non-benefit.
46	Self indulgence	อัตตกิลมณานุโยค; มีลักษณะเป็นทุกข์, ไม่ประเสริฐ, ไม่ประกอบด้วยประโยชน์	Self-indulgence ; Suffering, non-noble, non-benefit.
47	extreme way	การปฏิบัติแบบสุดโต่ง คือการปฏิบัติด้วยการยึดติดในวัตถุนิยม / ถิ่นรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส เป็นสำคัญยิ่ง การปฏิบัติด้วยการยึดติดในจิตนิยม / ทรมานตนเอง	The extreme way practiced by materialism focusing form, sound, smell, taste and touch. The extreme way in self mortification practiced by doing not eating, no sleeping, no breathe in, out.
48	The Five Aggregates	ขั้นที่ 5 ; คือกองแห่งรูป, เวทนา, สัญญา, สังขาร, วิญญาณ	The Five Aggregates; the aggregates of body, feeling, perception, mental formations, consciousness.
49	Dependent Origination	ปัจจุสมุปบาท ; สิ่งที่อาศัยกันเกิดขึ้น ได้แก่ อวิชชา, สังขาร, วิญญาณ, นามรูป, สฬายตนะ, ผัสสะ, เวทนา, ตัณหา, อุปาทาน, ภพ,ชาติ	Dependent Origination; Ignorance, mental formations, consciousness, mind-matter, the Six Sense-Bases, contact, feeling, craving, clinging, becoming and birth.

50	action-10	กรรม-10 ; ได้แก่ กายกรรม 3 มี การฆ่าสัตว์, ลักทรัพย์, ผิดประเวณี	The action-10 classified by bodily action-3; -killing life, stealing what is not given, sexual misconduct,
		วจีกรรม 4; พูดเท็จ, พูดต่อเสียด, พูดคำหยาบ, พูดเพื่อเจ้อ	verbal action-4; - false speech, tale-bearing, harsh speech, gossip
		มโนกรรม 3; ไม่โลภ, ไม่ผูกโกรธ, มีสัมมาทิฐิ	mental action-3; -non- covetousness, non-ill-will, right view.
		ศัพท์เกี่ยวกับ ไตรรัตน์ : พระพุทธรัตนะ	
51	Triple Gem	พระรัตนตรัย คือ พระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ แทนด้วยสีขาวของธง ชาติไทยหมายถึงบริสุทธิ์ศรีสวัสดิ์	The Triple Gem is the Buddha, Dhamma and Sangha replaced by white color of Thai flag meaning purification and good safety.
52	Buddha	นัยที่ 1 คือ พุทธภาวะที่รู้ ตื่น เบิก บานจากความประมาท นัยที่ 2 คือ พระพุทธเจ้าที่ได้รับ การตรัสรู้และเป็นสัมมาสัมพุทธ	Meaning 1 is the state of Buddha knowing, awakening, joyfulness from carelessness. Meaning 2 is the Buddha enlightened and to be self-enlightened One.
53	Buddharatana	พุทธรัตนะ แก้วคือพระพุทธเจ้า พระองค์เปรียบด้วยรัตนะ	The Buddharatana is the Buddha, He is compared by crystal.
54	quality of the Buddha	คุณลักษณะของพระพุทธเจ้าที่พระองค์ ปฏิบัติแล้วได้สมัญญานาม 9 พระ นาม คือ 1.อรหุ ผู้ไกลจากกิเลส	The quality is the personality practiced by the Buddha and then He was given by all Deva and men in 9 names; -

		<p>2.สมมาสัมพุทธโธ ผู้ตรัสรู้ด้วยตนเอง</p> <p>3.วิชาจรณสมฺปนฺโน ผู้พร้อมด้วยวิชาและจรณะ</p> <p>4.สุคโต ผู้เสด็จไปดีแล้ว</p> <p>5.โลกวิทู ผู้รู้แจ้งโลก</p> <p>6.อนุตตโร ปุริสทมมสารถิ ผู้ฝึกคนอย่างไม่มีใครเทียบได้</p> <p>7.สตุถา เทวมนุสสานํ ผู้เป็นครูของเทวดาและมนุษย์</p> <p>8.พุทธโธ ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน</p> <p>9.ภควา ผู้มีโชค ผู้จำแนกแจกธรรม</p>	<p>1. Holy One , who is freedom from all defilements,</p> <p>2. He is fully self-enlightened One, He belongs the way of self practice,</p> <p>3. He is perfect in knowledge and conduct</p> <p>4. well-gone One, ways, practice, doing in righteousness,</p> <p>5. He is the knower of the worlds, in this and next world,</p> <p>6. He is the incomparable leader of men to be tamed, the great self production,</p> <p>7. He is the teacher of gods and men,</p> <p>8. He is awakened One from ignorance and defilements,</p> <p>9. He is blessed and analyst, synthesis One</p>
		พระธรรมรัตนะ	
55	Dhamma	<p>ธรรมคือ คำสอนของพระพุทธเจ้า</p> <p>เกี่ยวกับความถูกต้อง สីลธรรม</p> <p>คุณธรรม ความดี ความยุติธรรม</p> <p>และหมายถึงสรรพสิ่ง</p> <p>(สัพเพ ธมฺมา อนตฺตา)</p>	<p>The Dhamma ;-</p> <p>the Dhamma is the Buddha's teaching about righteousness, morality, virtue, good, justice and meaning 'all things impermanent'.</p>
56	Dhammaratana	<p>ธรรมรัตนะ แก้วคือธรรม ที่มี</p> <p>คุณค่าทางความรู้ ความคิด เป็น</p>	<p>Dhamma gem, the crystal is Dhamma as value of</p>

		แนวทางการปฏิบัติที่ถูกต้อง เป็นหนึ่งในพระรัตนตรัย	knowledge, conception, righteousness and one of Triple Gem
57	Quality of Dhamma	คุณลักษณะของธรรม 6 ข้อ คือ 1. สุวากขาโต ภควตา ธมโม พระธรรมที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ดีแล้ว 2. สนฺทิฎฺฐิโก พระธรรมที่ต้องเห็นเอง 3. อกาลิโก พระธรรมปฏิบัติได้ไม่จำกัดกาล 4. เอหิปฺสุติโก พระธรรมเชิญให้มาพิสูจน์ 5. โอปนยิโก พระธรรมควรน้อมเข้ามาใส่ตัว 6. ปจฺจุตฺตํ เวทิตพฺโพ วิญญูหิ พระธรรมเป็นของเฉพาะคนที่วิญญูชนจะรู้ได้ด้วยตนเอง	The 6 qualities of Dhamma;- 1. Dhamma is well proclaimed by the Blessed One, nice in the beginning, middle, ending, 2. Dhamma is seen for oneself, self practice, know oneself, 3. Dhamma is not delayed; timeless, enable to practice all time, 4. inviting to come and see in practice by oneself, 5. Dhamma is worthy of inducing in and by one's own mind, 6. Dhamma is directly experienceable by the wise.
พระสังฆรัตนะ			
58	Saṅgha	สงฆ์ คือ ระบบสังฆะที่ทำงานเป็นองค์คณะในวิธีสังฆกรรม เช่น สงฆ์จตุรกร มี 4 รูป สำหรับทำอุโบสถกรรม สงฆ์ปัญจวารก มี 5 รูป สำหรับทำปวารณา รับฝากฐินอุปสมบท เป็นต้น	Saṅgha is The group of monks working as the team for Sanghakamma, i.e. Sanghajatuvaṅga for Uposatha of 4 monks, Sanghapancavaṅga for offering word, to do Kathina, to become a monk, etc. this is called Sanghakamma and this is prayed by Ñattikamma.

59	Saṅgharatana	<p>สังฆรัตนะ แก้วคือพระภิกษุสงฆ์ ผู้เป็นสาวกของพระพุทธเจ้าผู้ ปฏิบัติตามคำสอนของ พระพุทธเจ้า พระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่ เผยแผ่ธรรมต่อชาวพุทธ พระสงฆ์ เป็นต้นแบบแห่งวิถีชีวิตที่สันติจาก บาปและความชั่ว</p>	<p>Saṅgharatana; - Sangha/monk is a Buddhist monk as the follower of the Buddha and practices the Buddha's teaching. The saṅgha who propagates Dhamma to Buddhists. He is model of peaceful life from sins, from badness.</p>
60	Quality of Saṅgha	<p>คุณลักษณะของพระสงฆ์; 1. สุปฏิปันโน เป็นผู้ปฏิบัติดี 2. อุสุปฏิปันโน เป็นผู้ปฏิบัติตรง 3. ญายปฏิปันโน เป็นผู้ปฏิบัติถูก ทาง 4. สามิจิปปฏิปันโน เป็นผู้ปฏิบัติ สมควรแก่การเคารพ 5. อาหุเนยโย เป็นผู้ควรแก่เครื่อง สักการะ 6. ปาหุเนยโย เป็นผู้ควรแก่การ ต้อนรับ 7. ทกขิณเยโย เป็นผู้ควรแก่ทักษิณา ทาน (สิ่งของให้ทาน) 8. อัญชลีกรณียโย เป็นผู้ควรแก่การ ทำอัญชลี 9. อนุตตรํ ปุณฺณุกเขตต์ โลกสุต เป็นเนื่อนานุญอันยิ่งของโลก</p>	<p>The quality of Saṅgha; - 1. the community of noble disciples of the Blessed One is good conduct, 2. He who is upright conduct, 3. He who is right conduct, 4. He who is proper conduct, 5. He who is worthy of gifts, 6 He who is worthy of hospitality, 7. He who is worthy of offerings, 8. He who is worthy of reverential salutation, 9. He who is the incomparable field of merit or virtue for the world.</p>

61	Kind of Saṅgharatana	ชนิดสังฆรัตนะ คือ พระสาวกสงฆ์ ทั้งที่เป็นอริยสงฆ์และสมมติสงฆ์ อริยสงฆ์มี 4 จำพวก ได้แก่ 1. โสดาป็นนะ 2. สกิทาคามิกะ 3. อนาคามี 4. อรหันตะ ส่วนสมมติสงฆ์ได้แก่ พระภิกษุสงฆ์ที่ยังเป็นเสขบุคคล	The kind of Saṅgha; the follower as monk in both Noble saṅgh and Sammati saṅgha, 4 kinds of noble Saṅgha are that 1. monk as a Stream-Enterer, 2. monk as a Once-Returner, 3. monk as a Non-Returner, 4. monk as a the Worthy One. The sammatisaṅgha is the monk who is to study in Trisikkhā, non-noble monk
ศัพท์เกี่ยวกับคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา			
62	Scripture in Buddhism	คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า พระไตรปิฎก ถือเป็นชั้นปฐมภูมิของการวิจัย	The scripture in Buddhism called Tepitaka regarded as the primary source of research.
63	Tepitaka /tipitaka	เตปิฎก/พระไตรปิฎก แปลว่า ตะกร้า 3 ใบ คือ วินัยปิฎก สุตตันตปิฎก อภิธรรมปิฎก	It means three baskets, i.e Vinapitaka, Suttapitaka, Abhidhammapitaka.
64	Vinaya pitaka	วินัยปิฎก: -เป็นเรื่องเกี่ยวกับระเบียบวินัย ข้อบังคับ สำหรับพระภิกษุสงฆ์ ภิกษุณีสงฆ์ พระวินัยปิฎกนี้มี 8 เล่ม มีคำย่อว่า อา. ปา. ม. จุ. ป.	The Vinaya pitaka is content on the regulation, order, discipline for monk and nun. This pitaka is amount of 8 volumes, its abbreviation that is ; Ā, Pā, Ma, Cu, Pa (อา, ปา, ม, จุ, ป)

		<p>อา. คือ อาทิกรรมมิกะ -ความผิดขั้นร้ายแรง ในคำว่า ปาราชิก และ อนิยต</p>	<p>Ā = Ādikammika on strong offence in the word of Pārājika and Aniyata,</p>
		<p>ปา. คือ ปาจิตตีย์ -อาบัติขนาดเบา จากนิสสัคคีย์ ปาจิตตีย์ถึงเสขิยะ</p>	<p>Pā= Pācitti on light offence, from Nissaggīpācittī to Sekhiya,</p>
		<p>ม. คือ มหาวรรค -ความผิดอาบัติจากนอกพระ ปาติโมกข์ ตอนต้น</p>	<p>Ma = Mahāvagga on the offence in external Pāṭimokha in primary part,</p>
		<p>จุ. คือ จุลวรรค -ความผิดนอกพระปาติโมกข์ ตอน สุดท้าย</p>	<p>Cu = Culavagga on the offence in external Pāṭimokha last part,</p>
		<p>ป. คือ ปรีวาร -คู่มือคำถาม คำตอบเกี่ยวกับพระ วินัยสงฆ์</p>	<p>Pa=Parivāra on a hand books of question and reply according Saṅgha discipline.</p>
65	Suttanta pitaka	<p>สุดต้นตปิฎก: บทแสดงธรรมของ พระพุทธเจ้าแก่พระสงฆ์ ประชาชนในเมืองต่าง ๆ ของ อินเดีย มีอักษรย่อว่า ที. ม. สั. อ. ปุ.</p>	<p>The Suttanta pitaka is the parts of the Buddha's teach given to all monks, people in many cities, India; short words ; Dī, Ma, Saṃ, Añ, khu.</p>
		<p>-ที. คือ ทีฆนิกาย หมายถึงพระ สูตรอย่างยาว</p>	<p>Dī= Dīghanikāya; long sutta,</p>
		<p>-ม. คือ มัชฌิมนิกาย หมายถึง พระสูตรความยาวเรื่องปานกลาง</p>	<p>Ma = Majjhimanikāya on middle sutta</p>
		<p>-สั. คือ สังยุตตนิกาย (สัง) หมวด ประมวลธรรมต่างๆ ไว้เป็น หมวดหมู่</p>	<p>Saṃ = Saṃyuttanikāya on the combination of sutta as group</p>

		-อ. คือ อังคุตตรนิกาย (อัง) หมวดที่กำหนดประเภทของหลักธรรมเป็นจำนวน	An = Aṅguttaranikāya on the kind of Dhamma group in quantitation
		- ขุ. คือ ขุททกนิกาย (ขุ) หมวดธรรมเบ็ดเตล็ด	Khu= Kuddakanikāya on the little group of Dhamma.
66	Abhidhamma piṭaka	อภิธรรมปิฎก: มีอักษรย่อว่า ส. วิ. ธา. ปุ. ก. ย. ป.	Abhidhamma piṭaka, its short words; Saṃ, Vi., Dhā, Pu., Ka, Ya, Pa
		ส. คือ สังคณี หรือ รัมมสังคณี รวมข้อธรรมเข้าเป็นหมวดหมู่แล้วอธิบายทีละประเภท ๆ	Saṃ.= Dhammasangani on the combination of Dhamma as group and then explain it each one,
		-วิ. คือ วิงค์ยกหมวดธรรมสำคัญ ๆ ขึ้นตั้งเป็นหัวเรื่องแล้วแยกแยะออกอธิบายชี้แจงวินิจฉัยโดยละเอียด	Vi= Vibhaṅga on to select main Dhamma as topic and then explain it clearly
		3. ธา. คือ ธาตุกถา สงเคราะห์ข้อธรรมต่าง ๆ เข้าในชั้นอายตนะธาตุ	Dhā.= Dhatukatha on to integrate topic Dhamma into khandha, Āyatana, Dhātu
		4. ปุ. คือ ปุคคลบัญญัติ บัญญัติความหมายของบุคคลประเภทต่างๆ ตามคุณธรรมที่มีอยู่ในบุคคลนั้นๆ	Pu= Puggalapaññatti on to determinate the kind of person according to his quality
		5. ก. คือ กถาวัตถุ แดลงและวินิจฉัยที่สนะของนิกายต่างๆ สมัยสังคายนาครั้งที่ 3	Kha = Kathāvatthu on the expression and consideration of many sects in the th3 Buddhist cousin

		6. ย. คือ ยมก ยกหัวข้อธรรมขึ้น วินิจฉัยด้วยวิธีถามตอบ โดยตั้ง คำถามย้อนกันเป็นคู่ๆ	Ya =Yamaka on the expression of topic Dhamma for consideration by question- reply in double requestion,
		7. ป. คือ ปฏิจจัน หรือ มหาปกรณ์ อธิบายปัจจัย 24 แสดง ความสัมพันธ์เนื่องอาศัยกันแห่ง ธรรมทั้งหลายโดยพิสดาร	Pa=Patthān or Mahapakarana on the expression of 24 factors being related by all things.
67	Commentary	คำขยายความของพระไตรปิฎก เช่น สมันตปาสาทิกา อรรถกถา พระวินัยปิฎก มงคลทีปนี อรรถกถาของพระสูตร ปรมัตถทีปนี อรรถกถาของพระ อภิธรรม	The explanation of Tepiṭaka i.e. Samantapāsādikā is explained in Vinayapīṭaka Maṅgalatthadīpanī is explained in Suttantapīṭaka Paramatthadīpanī is explained in Abhidhamma.
คำ / ธรรมะ : ที่เด่น ๆ			
68	Pālī	ภาษาศาสตร์ของพระพุทธศาสนา แปลว่า เก็บ มั่นคง รักษา เป็น ภาษาของชาวแคว้นมคธ อินเดีย และพระพุทธเจ้าใช้ภาษานี้เผยแผ่ ธรรมของพระองค์ จึงได้ชื่อว่า พระพุทธศาสนานิกายบาลีหรือเถร วาท ส่วนพระพุทธศาสนามหายาน ใช้ภาษาสันสกฤตเผยแผ่ธรรม	The Pālī is linguistics of Buddhism translated as keeping, sustainable, maintaining. It was the language of people in Maghada state, India and the Buddha used this for His Dhamma propagation and this belongs to Pālī or Theravāda Buddhism, but Mahāyān Buddhism used Sansakrit for Dhamma propagation.

69	Theravāda Buddhism	<p>เหตุที่ชื่อพระพุทธศาสนาสายเถรวาท คือ</p> <p>1) การถือมติของพระเถระ 3 องค์ คือ พระมหากัสสปะ พระอานนท์ พระอุบาลี ในการทำสังคายนาครั้งที่ 1 ที่ถ้ำสัตตบรรณคูหา เขาเวภารบรรพต กรุงราชคฤห์ แคว้นมคธ อินเดีย</p> <p>2) มติของพระเถระทั้ง 3 นี้ถือว่าเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าโดยไม่มีเปลี่ยนแปลง</p> <p>3) คำว่า เถรวาท ถือว่าเป็นสายที่ใช้ภาษาบาลีในการเผยแผ่ธรรม</p> <p>4) พระพุทธศาสนาสายเถรวาท ได้รับการเผยแผ่อยู่ในเอเชียตอนใต้ เช่น ไทย เมียนมาร์ ศรีลังกา ลาว กัมพูชา</p>	<p>The named cause of Theravāda Buddhism is ;-</p> <p>1) To regard the agreement of 3 the great monks in Buddhist cousin called Mahākassapathera i.e. Ānondathera, Upālīthera in 1st Buddhist cousin at Sattapanna cave, Vebhāra Kīrī, capital Rājakiha, Maghada state, India,</p> <p>2) the agreement of them regarded the early teaching of the Buddha without changing,</p> <p>3) the theravāda regarded Pālī for Dhamma propagation,</p> <p>4) the theravāda communicated in the area of southern Asia i.e. Thailand, Myanmar, Srilankā, Lao, Cambodia</p>
70	Mahāyāna Buddhism	<p>เหตุที่ชื่อพระพุทธศาสนาสายมหายาน คือ</p> <p>1) ไม่ถือมติของพระเถระ 3 องค์ (มหากัสสปะ อุบาลี อานนท์)</p> <p>2) การประยุกต์ใช้คำสอนถือตามสภาพแวดล้อมและภูมิศาสตร์</p> <p>3) มหายานถือภาษาสันสกฤตเผยแผ่ธรรม</p>	<p>The named cause of Mahāyān Buddhism is;-</p> <p>1) to do not regard the agreement of 3 the great monks,</p> <p>2) the application of the Buddha's teaching relating to environment and geography,</p>

		4) พระพุทธศาสนามหายานเผยแผ่ อยู่ในอินเดียตอนเหนือ เช่น ทิเบต มอง โกลเลีย จีน และญี่ปุ่น	3) Mahayana regarded sansakrit for Dhamma propagation, 4) Mahayana prevails in the northern area i.e. Tibet, Mongolia, china, Japan.
71	Thai Saṅgha Nikāya	นิกายสงฆ์ไทย มี 2 นิกาย ได้แก่ 1) มหานิกาย เป็นนิกายเริ่มแรก ของประเทศไทย ตั้งแต่สมัย สุโขทัย ถึงปัจจุบัน 2) ธรรมยุติกนิกาย เป็นนิกาย เกิดขึ้นภายหลังเกิดขึ้นสมัยรัชกาล ที่ 4 ของไทย	The Thai Saṅgha Nikāya, two of it i.e. 1) Mahānikāya has been early nikāya of Thailand since Sukhothai kingdom to the present, 2) Dhammayuttikanikāya has been new nikāya holding in the time of king Rama 4 in Thailand.
72	nun	ภิกษุณี คือนักบวชสตรี องค์แรก คือ นางปชาบดีโคตมี ซึ่งเป็นพระ น้านางของเจ้าชายสิทธัตถะ จากนั้น ก็มีนางวิสาขา นาง อุบลวรรณาเถรี เป็นต้น	A girl ascetic, the first one is Pajāpatigotamī being Sithhattha's aunt. From that there are the nun Visākha, Ubonvannatheri etc.
73	Hell	นรก บาลีว่า นิรยิกะหรือ เนรยิกะ แปลว่า สถานที่หาความสุข ความ ไม่ได้ คือได้รับความเดือดร้อนอยู่ เป็นนิตย์ เช่น เปรต จะหิว ตลอดเวลา นับวันรอคอยที่ญาติจะ ทำบุญอุทิศไปให้	Hell, in Pālī, Nirayika or Nerayika translated unhappy or dangerous places all time i.e. Petta – it hungries all time waiting dedication from its relatives
74	Heaven	สวรรค์หรือวิมาน บาลีว่า สกค ดินแดนที่มีแต่ความสุข ไม่ลำบาก ในการกิน การอยู่ มีมิตรสหาย เจ้านาย ลูกน้องดี สภาพแวดล้อมดี	Heaven or house of deva, in pālī –Sagga translated happy land in eating, living, to be good boss, good staff, good nature.

75	Pañcasīla	<p>ปัญจศีล / ศีล 5 คือการปฏิบัติปกติของชาวบ้านเพราะศีลนี้จะให้หลักประกันทุกด้านของชีวิต คือ</p> <ul style="list-style-type: none"> -การประกันชีวิต -การประกันทรัพย์สิน –การประกันครอบครัว -การประกันความเชื่อถือ และการประกันความไม่ประมาท 	<p>Pañcasīla is usual action of laypeople, because of this gives the securities in all parts, i.e.</p> <ul style="list-style-type: none"> -life guarantee -things personal guarantee -family guarantee -credit guarantee and carefulness guarantee.
76	GOD	<p>พระเจ้าในฐานะสรรพสิ่ง (all things) พระเจ้า คือพระผู้สร้างโลก สร้างสรรพสิ่ง มีอิทธิพลต่อจริยธรรมของมนุษย์ ถ้าทำดีพระเจ้าจะโปรดปราน ถ้าทำชั่วพระองค์ก็จะลงโทษ เป็นลักษณะของศาสนาประเภทเทวนิยม</p> <p>GOD ว่าตามธรรมชาติ คือ ผู้สร้าง ผู้รักษา ผู้ทำลาย</p>	<p>GOD as all things, GOD, the only One, the Generator of the world or of all things having the power to morality for people. If anyone does good <i>He</i> favorites that one in contrast, <i>He</i> punishes that one. This is outstanding style of religion in Theism.</p> <p>GOD in natural meaning is Generator, Organizer and Destructor.</p>
77	<p>GOD (2)</p> <p>(ไม่คิดว่าเป็นของศาสนาใด)</p>	<p>GOD เป็นคำกลาง ๆ ไม่คิดว่าเป็นของศาสนาใด คือเป็นอักษรย่อของคำว่า ผู้สร้าง ผู้รักษา และผู้ทำลาย (Creator, Organizer, Destructor)</p> <p>เทียบได้กับกฎปฏิจางสมุปบาท คือเกิดขึ้น ตั้งอยู่ดับไป (อุปาทะฐิติภังคะ)</p>	<p>This is common word, not to be regarded as any religion, namely;- the short word of term-Generator, Organizer, Destructor compared with Original Independent (Paticcasamupāda) in the word of rising, standing, losing (Upāda, Ṭhiti, Bhanga)</p>
78	GOD as Cause	<p>ทัศนะของอริสโตเติล นักปรัชญากรีกโบราณว่า พระเจ้าในฐานะ</p>	<p>The view of Aristotle, the king ancient Creek philosopher regards as the</p>

		<p>กอส เป็นลักษณะกระบวนการของกำเนิดสรรพสิ่งที่เกิดขึ้น 4 องค์ประกอบ คือ</p> <p>1. วัสดุเหตุ (Material cause) คือ วัสดุหรือชนิดของสิ่งที่แปรรูปนั้น เช่นกำไลหยกวงหนึ่ง สิ่งที่เป็นวัตถุเหตุคือเนื้อหยก</p> <p>2. รูปเหตุ (Formal cause) คือ สิ่งที่เป็นรูปทรงสัณฐาน สิ่งที่เป็นรูปเหตุคือทรงวงกลมของกำไล</p> <p>3. สัมฤทธิ์เหตุ (Efficient cause) คือ ช่างผู้หล่อทำสิ่งนั้นจนสำเร็จ ผล คือความสำเร็จเป็นกำไล</p> <p>4. อันตเหตุ (Final cause) คือ จุดหมายปลายทางที่ทำเป็นกำไลออกมาสวยงาม</p>	<p>GOD as cause. It is the process of all thing happening in 4 factors :-</p> <p>1. Material cause:- material or kind of that i.e. jade bangle (yok) and its content.</p> <p>2. Formal cause:- body, form of that made in the style of circle bangle of hand.</p> <p>3. Efficient cause:- technician successes the nice bangle</p> <p>4. Final cause:- goal of technician into decoration market.</p>
79	gods	<p>เทวดา คือผู้ทำความดี ปฏิบัติตามธรรมในหิริ โอตตัปปะ เทวดาจะสถิตย์ในสวรรค์ 6 ชั้น</p>	<p>Gods / devatā, who does good, follows Dhamma-Hiri-Ottappa, they live in 6 classes of heaven or Wimān of gods.</p>
80	Enlightenment	<p>การตรัสรู้ แปลว่า การรู้แจ้งในสรรพสิ่ง สิ่งที่อยู่แจ้งนั้นเป็นความจริงอย่างแท้จริง (อริยสัจ) ใช้เฉพาะกับพระพุทธเจ้า</p>	<p>Enlightenment translated clearing knowledge in all things as they really are this word is used for only the Buddha.</p>
81	Nippāna	<p>พระนิพพาน / นิรวานะ</p>	<p>Nippāna, it is the highest target of Buddhism. One who can entries it. He must be the noble one only in the class of freedom from all defilements (Arahantship).</p>

82	Arahanta	<p>พระอรหันต์คือ ผู้ตื่นกิเลสแล้ว มี 2 จำพวก คือ พระอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้า และพระอรหันต์สาวก</p> <p>ประเภทแรก คือผู้ตรัสรู้ด้วยตนเอง ผู้ค้นพบสัจธรรม มีคำสอนเป็นของตนเอง สร้างองค์กรศาสนา ด้วยการปกครองได้ เผยแผ่ธรรมได้ ประเภทที่สอง คือผู้บรรลุธรรม ด้วยการปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้า</p>	<p>The Arahanta is free from defilements. To have 2 kinds are Sammāsambuddha (the Perfectly Self-awakened One) and Arahantasāvaka (the Buddha's follower as arahantaship). The first one is the founder of reality, to have His own teaching, to make religious organization with to able controlling and Dhamma communication. The second one is attainment in the following Dhamma of the Buddha teaching.</p>
83	Serpent/ King of Nāga	<p>พญานาค เป็นสัตว์ในพุทธชาดก เป็นเทพสวรรค์ชั้นจาตุมหาราช สังกัดในท้าวมุรขีรักษาประจำทิศตะวันตก นิยมสร้างเป็นราบบันไดอุโบสถ ศาลา วิหาร พาดหัวลงมาถึงเชิงบันได หรือสร้างตามริมแม่น้ำที่เชื่อว่ามีพญานาค เช่น แม่น้ำโขง จ.หนองคาย ในวัน 15 ค่ำออกพรรษา จะปรากฏพ่นดอกไม้ไฟเป็นเครื่องสักการบูชาพระรัตนตรัย</p>	<p>The serpent / king of Naga Buddhist story. It is gods of heaven-Jatummaharaj. It is under controlling of king Virūpaka protecting the west. It is in handrail of Uposod, Sāla, Vihāra from the head of staircase rail to foot of staircase rail or coast of river as believed in the king of Nāga i.e. Maekhong river in Nongkai province. On the full moon day in the ending of three months, the king of Nāga sprays fire flower being regarded as worship for the Triple Gem.</p>
84	moderation	<p>พอเพียง คือการได้รับสิ่งใดที่เหมาะสม ไม่มากไม่น้อย แต่เป็น</p>	<p>The word 'moderation' is to get any thing in</p>

		กลาง ๆ นี่เป็นหลักการของพระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าแสดงไว้ในโอวาทปาฏิโมกข์ในคำว่า มตตตณฺญา จ กตตตฺถิมิ คือ รู้จักประมาณในการบริโภค สอดคล้องกับคำว่า มัชฌิมาปฏิปทา (สายกลาง)	suitability not more not less but middle. This is main point of Buddhism, the Buddha pays it as main teaching in the word of Mattaññutā ca Bhattatsamim. That is to know the quantity of consuming related to Majhimāpatipadā (Middle Path)
85	Buddhist Chanting	พุทธมนต์ คือการเจริญภาวนาอนุสติในพระรัตนตรัย สรรเสริญคุณของพระรัตนตรัย ขอพอกุณาอนุภาพของพระรัตนตรัย ให้คุ้มครองความเมตตา กรุณา การขอคุณความดีที่ตนได้สั่งสมไว้ให้เป็นพลปัจจัยเกื้อหนุนนำส่งสู่ภพภูมิที่เป็นสุคติ เป็นการให้แต่คุณต่างจากมนต์ดำที่ให้โทษ	Buddhist chanting is memorial development to the Triple Gem, praising the Triple Gem, inviting the power of Triple Gem for protecting us with kindness, compassion. To invite good action done for being the power of promotion life of us into happy land. This is only benefit. It is not same as black magic having terrible one
86	Story of school label	ตำนาน --ป้ายโรงเรียน-- ป้ายโรงเรียนจุดเน้นที่น่าสังเกตคือ โคม ที่นูนขึ้นเป็นรูปกลมมนที่สันป้ายนั้น ให้เข้าใจว่า นั่นคือส่วนนูนที่บรรจุ "วงล้อตราธรรมจักร" ทั้งนี้เพราะก่อนที่จะมาเป็นกระทรวงศึกษาธิการนั้น เป็นกระทรวงธรรมการมาก่อน ซึ่งใช้ตราเสมาธรรมจักร ปัจจุบัน ตราเสมาธรรมจักร ก็ยังเป็นตราประจำกระทรวงนี้อยู่	The focus point of the school label is dome style on the top of it. Its style is swell. This swell is cap putting 'Dhammajakka wheel logo' inside. In the past, the story of Education ministry took 'semādhmajakka logo'. In the present, the label is used for this ministry.

87	Temple gate	<p>ซุ้มประตูวัด เป็นสื่อประจักษ์ สวรรค์ รูปทรงที่สื่อธรรม จารึกธรรม ภายในประตูนั้นคือพื้นที่ สวรรค์ สถานที่ทำบุญ ทำดี ที่พึงธรรม</p> <p>ประเทศอินเดีย แผ่นดินแม่ของพระพุทธศาสนา มีพื้นที่ชื่อว่าฤๅษี เกศ อยู่ส่วนสูงสุดของอินเดียเป็นที่บำเพ็ญเพียรของฤๅษีและถือว่า อยู่เขตแดนสวรรค์ เรียกสถานที่นี้ว่า ‘ประตูสู่สวรรค์’</p>	<p>Temple gate/arch is media the gateway to heaven. Its style communicates Dhamma, Dhamma sculpture. Inside this gate is the heaven area, merit making, good action, Dhamma hearing area.</p> <p>In India, the mother land of Buddhism, there is a top land regarded as perfection of ascetics and as the land of heaven called ‘gateway to heaven’.</p>
88	Pañcamahāvīlokana	<p>ปัญจมหาวิโลกนะ คือ เรื่องที่พระพุทธเจ้าเลือกมาอุบัติ มีกาลเวลา ทวีป ประเทศ ตระกูล พุทธมารดา กล่าวคือ</p> <p>กาลเวลา>เป็นช่วงมีพระสารีบุตร พระโมคคัลลานะ พระอุบาลี พระอานนท์ พระเจ้าพิมพิสาร พระเจ้าปเสนทิโกศล นางวิสาขา อนาถปิณฑิกเศรษฐี ท่านเหล่านี้ เป็นกำลังสำคัญในการเผยแผ่ธรรม</p> <p>ทวีป>เป็นชมพูทวีปที่มีศูนย์กลางที่อินเดีย เป็นหนึ่งในทวีปทั้ง 4 ในพระไตรปิฎกที่สัมพันธ์กับไตรภูมิ ในฐานะจักรวาลวิทยาในพระพุทธศาสนา</p>	<p>Pañcamahāvīlokana is the case of the Buddha who selects to be born, namely;- time, Jampūtavīpa, country, family and mother.</p> <p>The time > the duration of arising of Sarīputta, Moggallāna, Ānanda, King Pimpisāra, King Pasendikosala, Visākhā, Anāthapiṇḍikaseṭṭhī, these are the main power of Dhamma communication.</p> <p>The Jampūtavīpa> India is central, one of 4 tavīpa in Tripūmi as cosmology in Buddhism.</p> <p>The country> India, its area is Himālya forest as</p>

		<p>ประเทศ>ประเทศอินเดีย ที่มีพื้นที่ป่าหิมพานต์ที่บำเพ็ญทานบารมีของโพธิสัตว์พุทธเจ้า อารยธรรมลุ่มสินธุและคงคา</p> <p>ตระกูล>เป็นตระกูลโคตมพุทธเจ้าหนึ่งในพระพุทธเจ้า 5 พระองค์ของกัทรกัป</p> <p>พุทธมารดา>พระนางสิริมหามายา เทวีผู้ทรงศีลสมบูรณ์</p>	<p>the area for Dāna Perfection of Buddhahodhisattava and the civilization of Sindhu and Gangāḍha River.</p> <p>The family>the family is Gotama, one of 5 Buddhas in Bhaddarakappa</p> <p>The mother> the mother is Sirimāyādevī who takes complete Sīla</p>
89	Shindhu/ India	<p>คำว่า สินธุ เป็นชื่อของแม่น้ำพจนานุกรมเป็น อินเดีย เป็นแม่น้ำสายสำคัญสายหนึ่งในชมพูทวีป ปัจจุบันอยู่ในประเทศอินเดียและปากีสถาน เป็นแหล่งอารยธรรมเริ่มแรกของอินเดีย</p> <p>โดยมาจากคำว่า Shindu (แม่น้ำสินธุ) แยกคำเป็น S>Hindu, SH>Indu คำทำยอาจเป็น Indi หรือ Indo หรือ Indus ปัจจุบันมาลงที่คำว่า India เพราะเปลี่ยนสำเนียงท้องถิ่น และเป็นชื่อเทศถึงวันนี้ อีกนัยหนึ่ง Hindu กลายเป็น H / indu / Hinduism ศาสนาฮินดูของชาวอินเดีย</p>	<p>The word ‘Shindhu’ is the name of Shindhu river. Dictionary is Indus. It is the main river of Jampūtavīpa. In the present, it is India and Pakisathān. It is the primary civilization of India. This name of Shindhu comes from S>Hindu, SH>Indu. Its last word may be Indi or Indo or Indus. In the present, it is a name of word ‘India’, because of local phonetics.</p>

			In another one, Hindu > Indu > Hinduism as Religion of Indian.
90	Phitsanulok : the city of Buddhist History	<p>พิษณุโลก : เป็นที่ถือว่าเมืองประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา กล่าวคือ</p> <ul style="list-style-type: none"> -เมืองพระพุทธชินราชที่ร่วมสร้างโดยเทพสักกเทวราช หัวหน้าเทพชั้นไตรตรึงส์ -พระยาลิไท สร้างวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ เป็นพระอารามหลวง ที่มีเจดีย์ปรางค์และที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ -เมืองร่วมยุคสมัยเดียวกับอาณาจักรสุโขทัย ซึ่งพระยาลิไท ผู้สร้างพระพุทธชินราช -พระยาลิไท เป็นพระเจ้าแผ่นดินองค์แรกที่อุปสมบทเป็นพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา -พระยาลิไทย ผู้ราชินิกุลวรรณกรรมปฐมบรมราชย์ของอาณาจักรไทย ชื่อว่า ‘เตภูมิกถา’ ปัจจุบันเรียกว่า ‘ไตรภูมิพระร่วง’ 	<p>Phitsanulok: the city of Thai history focusing the history of Buddhism, namely; -</p> <ul style="list-style-type: none"> -the city of Buddhachinarāj participated for constructing by a god-Sakkadeva as the head leader of Tritingsa, -the King Lithai constructed Wat Phrasrirattanamahādātu as royal Temple with Prang stupa being putted the Buddha' holy relic. -the contemporary city of Kingdom Sukhothai by King Lithai who constructed the Buddhachinarāj, -the King Lithai as the first king ordained to become a monk in Buddhism, -the King Lithai who wrote the first literature of Thai, named ‘Tebhūmikathā’ being called ‘Tribhūmpraruang’ in the present.
91	Sikkhā	<p>สิกขา การศึกษา หมายถึง การศึกษา 3 อย่าง คือ ศึกษาศีล</p>	<p>Sikkhā:- A study of 3 parts – sīla controls physical action-3;</p>

		<p>ศึกษาสมาธิ และศึกษาปัญญา แต่ ละอย่างมีหน้าที่ดังนี้</p> <p>ศีล ทำหน้าที่รักษากายกรรม 3 โดย ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่ผิด ประเวณี วิจิตรกรรม 4 ไม่พูดเท็จ ไม่ พูดคำหยาบ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูด เพื่อเจ้อ</p> <p>สมาธิ ทำหน้าที่บริหารจิตตามหลัก สติปัฏฐาน ปัญญา ทำหน้า้อบรม บ่มเพาะความรู้ ความเข้าใจ แก้ปัญหาทุกข์</p>	<p>- non killing of life, -non taking what is not given, sexual misconduct verbal action-4; -lie non-speech, -impolite speech -instigate speech -drivel speech Meditation Mental action-3; -not to be greed- not to be bent on revenge -to be right view Intellectual action on duty of instruction and on solve</p>
92	The process of Buddha	<p>นี่คือกระบวนการแห่งพุทธะ การรู้ ตื่น เบิกบานในฐานะองค์กำเนิด แห่งพระพุทธศาสนา</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. แรงคลใจที่จะพ้นทุกข์เข้าสู่ นิพพาน 2. หาแนวทางด้วยการออกจาก บ้านสู่ความไม่มีบ้าน (นักพรต) 3. พบแนวทางแห่งมัชฌิมาปฏิปทา 4. ใช้แนวทางมัชฌิมาปฏิปทา รู้แจ้ง อริยสัจ 5. ผลการรู้แจ้งอริยสัจ ได้ชื่อว่า สัมมาสัมพุทธะ 6. Review สิ่งที่ตนรู้แจ้ง 7 สัปดาห์ 7. นำอริยสัจไปใช้เพื่อประชาชน บนฐานของกรุณา 	<p>This is the process of Buddha meaning ·knowledge, awakening, enjoying as the origin of Buddhism. There are 12 factors of Buddha, namely:-</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. the aspiration for freedom of suffering into Nippāna, 2. to find the way of householding into homeless becoming an ascetic, 3. to find of middle way 4. usage that way to lighten the noble truth, 5. because of the enlightenment of the Buddha, named as Self Enlightened One

		<p>8. เกิดปฐมเทศนา (ธรรมะ) มีผู้รับฟัง (สังฆะ)</p> <p>9. มีสาวกกระจายวงกว้าง (จาก 5 เป็น 60 จาก 60 เป็น 1,000)</p> <p>10. เกิดศูนย์กลางเผยแผ่ธรรมะ กรุงราชคฤห์ แก้วในมคธ อินเดีย</p> <p>11. องค์พุทธะ อ่าลานิพพาน มอบมรดกธรรมแก่สาวกว่า “พวกเธอจงอยู่ด้วยความไม่ประมาท</p> <p>12. เกิดคณะพิทักษ์ธรรมะ ทำสังคายนา ครั้งที่ 3 ระดับนานาชาติ ส่งธรรมทูตเผยแผ่ธรรมะต่างประเทศ แถบเอเชียใต้ โลกตะวันออก ณ ปัจจุบันเข้าโลกตะวันตก</p>	<p>6. Review the noble truth for 7 weeks</p> <p>7. the usage of the Truth for people based on compassion</p> <p>8. the first sermon arises and Sangha community follows latter,</p> <p>9. there are added followers from 5 into 60 from 60 into 1,000,</p> <p>10. the central of Dhamma communication at Rājagriha, Magadha, India,</p> <p>11. the Buddha as the founder says ‘good bye’ into Nippāna and then delivers Dhamma heritage to the followers by a words ‘you are all practices in carefulness’,</p> <p>12. committee of Dhamma protection in a word of Buddhist Cousin. The third time is international level entrancing the southeast Asia, and in the present entrancing the west world.</p>
93	Seven ways of becoming	<p>ทาง 7 สาย คือภพภูมิให้ที่จะได้รับ เนื่องจากการปฏิบัติธรรมของคนนั้น ได้แก่</p> <p>1. ทางไปนรก ได้แก่ โทสะ</p> <p>2. ทางไปเปรตและอสุรกาย ได้แก่ โลภะ</p> <p>3. ทางไปดิรัจฉาน ได้แก่ โมหะ</p>	<p>The 7 ways are the land of action result from oneself, namely:-</p> <p>1. The way of becoming a hell as angry (Dosa)</p> <p>2. The way of becoming hungry ghost as greed (Lobha)</p>

		<p>4.ทางไปมนุษยได้แก่ศีล 5 และ กุศลกรรมบถ 10</p> <p>5.ทางไปสวรรค์ได้แก่ หิริ โอตตปัปะ หรือมหากุศล 8</p> <p>6.ทางไปพรหมโลกได้แก่ สมถกรรมฐาน</p> <p>7.ทางไปนิพพานได้แก่ วิปัสสนากรรมฐาน</p>	<p>3. The way of becoming an animal as delusion (Moha)</p> <p>4. The way of human being as Sila-5 and good action-10</p> <p>5. The way of becoming gods as shame and conscience Hiri-Ottappa) or Mahakusala-8</p> <p>6. The way of going Phramaloka as mental calmness (Samathakammathāna)</p> <p>7. The way of going Nippāna as insight (Vipassanā)</p>
94	Quality of life in Buddhism	<p>คุณภาพชีวิตในพระพุทธศาสนา คือ</p> <p>‘อาโรคุยปรมา ลาภา’</p>	<p>Idea of life in Buddhism from the Buddha’s word ‘to be good health is the great lucky’</p>
95	The highest charity	<p>การให้ธรรม/ความรู้เป็นทาน ชนะการให้ทั้งปวง</p>	<p>To give Dhamma / knowledge conquers the gift of all things.</p>
96	Synthesis of the Buddha’s Teaching	<p>คำสอนของพระพุทธเจ้านับเป็นชั้นถึง 84,000 ชั้น มีผลการสังเคราะห์แล้วสรุปลงในคำว่า ‘ความไม่ประมาท’ (สติ)</p>	<p>There are aggregates of the Buddha’s Teaching is 84,000. This is synthesized in the word of ‘carefulness’ (mindfulness)</p>
97	anniversary of MCU	<p>วันที่ 12-13 กันยายน 2565</p> <p>ครบรอบ 135 ปีของ มจร. มุ่งให้เหลียวหลังแลหน้าเพื่อพัฒนาผู้ปวงชน</p>	<p>135th anniversary of MCU of September 12-13, 2022</p> <p>for directing to back forward and front forward for development to all people</p>

98	rare person	บุคคลหาได้ยาก 2 จำพวก คือ บุพพการี และ กตัญญูกตเวทิตา หมายถึงผู้มีอุปการะและผู้รู้บุญคุณ ที่คนอื่นทำแล้วตอบแทน ที่ว่าหา ได้ยากเพราะ 2 ประการหายาก เพราะทำยาก ไม่ค่อยมี ถึงมีก็น้อย แต่คนที่ทำไม่ได้ง่ายกว่า และมี มากมาย	2 kinds of rare persons are previous benefactor and grateful person meaning the 2 kinds are rare ones because of difficulty to do, less persons can be able to do but more people can be able to do them.
99	virtues for protecting the world	ธรรม 2 ข้อ สามารถคุ้มครองโลก ได้ ได้แก่ หิริ ความละอายแก่ใจ โอตตปปะ ความเกรงกลัวต่อบาป ทุจริต โดย ธรรม 2 ข้อนี้สามารถ ควบคุมพฤติกรรมของคนได้ทั้งใน ที่ลับและที่แจ้ง ทั้งที่มีคนเห็นและ ไม่เห็น ต่างจากกฎหมายที่ควบคุม ได้ในที่เปิดเผยหรือมีคนเห็นเอาผิด ได้เท่านั้น	Two kinds of Dhamma that protect the world Are moral shame, moral dread meaning the moral shame to one's own mind and the moral dread to one's own bad action. The two kinds enable to control personal action both inside and outside, closing area and opening area differing from citizen law that enables to control opening side only.
100	Wisdom	ปัญญา ความรู้ เปรียบด้วยแสง สว่าง เพื่อกำจัดความมืดที่เปรียบ ด้วยความไม่รู้ ดังนั้น ข้อแรก ของปฏิจจสมุปบาทคือ อวิชชา ความไม่รู้ ถ้ากำจัดข้อนี้ได้ก็สิ้น ทุกข์ เข้าสู่อริยบุคคลชั้นสูงที่อมตะ	The wisdom is knowledge compared with lighting to delete darkness comparing with ignorance. So the first one of Dependent Origination (Paṭiccasamupāda) as ignorance. If any one enables to delete this, he ends from suffering to the high a noble one forever.

ภาค 2

ภาคที่ 2 นี้ ผู้เขียนกำหนดขึ้นเพื่อให้บัณฑิตได้รับเนื้อความเรื่องเล่าที่สั้น ๆ ซึ่งต่อ
ยอดจากภาคที่ 1 เกี่ยวกับศัพท์วิจัยทางพระพุทธศาสนาของรายวิชา “ภาษาอังกฤษเพื่อการ
วิจัยทางพระพุทธศาสนา” หลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาพระพุทธศาสนา หลักสูตร
ปรับปรุง พ.ศ. 2565 ดังนี้

เรื่อง กฎแห่งกรรม

Title on : the Law of Kamma

กฎแห่งกรรมเกิดขึ้นกับทุกคน สัตว์มีกรรมเป็นทายาท เป็นกำเนิด เป็นเผ่าพันธุ์ เป็นที่พึ่ง กรรมจำแนกสัตว์ให้เลวและดีต่างกัน ผู้ทำดี ได้ดี ผู้ทำชั่ว ได้ชั่ว บุคคลหว่านพืชเช่นใดย่อมได้ผลเช่นนั้น ผู้ประพฤติกายทุจริตจะไปเกิดในอบายภูมิ นอกจากนี้ กรรมยังส่งผลถึงสุขภาพของคน คือบางคนมีอายุสั้น เพราะชอบฆ่าสัตว์ ขาดความกรุณา บางคนมีโรคภัยไข้เจ็บ เพราะไม่ทำทานแก่สมณะหรือพราหมณ์ บางคนมีตระกูลต่ำ เพราะเป็นคนกระด้าง เย่อหยิ่ง บางคนโง่ เพราะไม่ชอบแสวงหาความรู้

กฎแห่งกรรมในคัมภีร์พระมาลัย กล่าวถึงนรก สถานรองรับผลกรรมชั่ว ทำบาปกรรมทั้งหนักเบา โดยขุมนรกขุมใหญ่ 8 ขุม มีบริวารนรกทิศละ 4 ขุม ขุมเล็กอีก 10 ขุม นรกชั้นนอก 10 ขุม ส่วนสถานรองรับผลกรรมดี คือ สวรรค์ แดนแห่งความสุข ความสบาย ไม่เดือนร้อนเรื่องอยู่เรื่องกิน เป็นชีวิตดั่งเทพที่รักคนทำดี มัก

The law of kamma arises to everyone as what the Buddha said, “I am the owner of my kamma, heir to my kamma, born of my kamma, related to my kamma, abide supported by my kamma. Whatever kamma I shall do, for good or for ill, Of that, I will be the heir.” Those with evil action will be born in Apāyabhūmi (the four planes of loss and woe). Furthermore, kamma has a consequence on an individual's health; some have a short life span because they like to slaughter animals and lack compassion, some people are poor because they do not make merit to monks, and some people are born into low-status families because they are disobedient, arrogant, stupid, and do not seek for knowledge.

The law of kamma in Phra Mālaya scripture denotes hell as the place for those who commit bad deeds will be reborn, in which there are eight great hells, host of hell around all 4 directions/ hells, 10 small hells, and 10 outer hells. The consequence for those who commit good deeds will be reborn is heaven, a delightful place with all kinds of comfort. Those who do good deeds, make merits, give donation, and listen to the Dhamma preaching will be reborn in heaven.

ทำบุญ ทำทาน ฟังเทศน์มหาชาติ และพระ
มาลัยมีอิทธิพลต่อสังคม จึงนิยมสร้างภาพ
พระมาลัยติดตามฝาผนังศาลาวัด

แนวทางการประยุกต์ใช้แก้กฎแห่ง
กรรมในคัมภีร์พระมาลัย ทำได้โดยการ
ประพฤติสุจริตทางกาย วาจา ใจ ใน
ชีวิตประจำวัน ทำกิจกรรมด้วยการสร้าง
จิตสำนึกต่อตนเอง และต่อสังคม ศาสนา
และทำกิจกรรมปฏิบัติตามธรรมประเพณี
ไทย สร้างองค์ความรู้ใหม่ด้านสว่าง ได้แก่
บุญ ด้านมืดได้แก่บาป แก่กรรมด้วยการตัด
รากเหง้าค้นหาสู่ความเป็นอริยบุคคลใน
พระพุทธศาสนา

Phra Malai scripture has an impact on the
society; therefore, the pictures of Phra Mālayā
are usually painted on the temples' walls.

The guidelines for applying the law of
kamma in Phra Mālaya scripture are based on
wholesome conduct in daily lives, whether
physically, verbally, or mentally, as well as
carrying out activities with awareness to self,
society, and religion. Including, participating
in activities according to the Thai tradition,
building new body of knowledge on merits
and evils. Evil action can be prevented by
removing the root of Taṇhā (craving) and
following the path of Ariyapuggala (noble
individual) in Buddhism.

เรื่อง พรหมวิหาร 4 เพื่อการเจริญภาวนา

Title on : Brahmavihāra 4 for development

พระพุทธเจ้าเสวยชาติเป็นพระ
โพธิสัตว์ได้เจริญพรหมวิหาร โดยมี
จิต สหระคด้วยเมตตาอันไพบูรณ์ จิต
เป็นนหคคตะ ไม่มีเวร ไม่มีควม
พยายาม ให้แก่ทุกคน ไม่มีขอบเขต
แผ่ไปทุกสถานที่ทั่วโลก มีใจสหระค
ด้วยกรุณา มีใจสหระคด้วยมุทิตา มี
ใจสหระคด้วยอุเบกขา อันเป็นวิถีของ
พรหมในพรหมโลก

พรหมวิหาร 4 ในพระไตรปิฎก
เป็นธรรมอันประเสริฐปราศจากโทษ
เมตตาภาวนาคือการพัฒนาจิตด้วย
การแผ่ความรักให้ผู้อื่น กรุณาภาวนา
คือการพัฒนาจิตด้วยการแผ่ควม
สงสารให้ผู้ประสบควมทุกข์ มุทิตา
ภาวนาคือการพัฒนาจิตด้วยการแผ่

The Buddha was born as a Bodhisattva
developed by Brahmavihāra. His mind consists of
fullness of mettā and more. The mind is mahaggata
without enmity, without vengeance to all living
beings without boundaries spreading to all places
of the world. The mind consists of fullness of
karuṇā, etc. The mind consists of fullness of
muditā, etc. The mind consists of fullness of
upekkhā, etc. which is the way to be born in
Brahmaloka.

Brahmavihāra in Tepitaka is noble Dhamma
without penalty. The Mettā of meditation is of the
development of the mind by spreading love to
others. The Karuṇā of meditation is to
development of the mind by spreading compassion
for those who suffer. The Muditā of meditation is
development of the mind by spreading
sympathetic joy to others. The Upekkhā of
meditation is the development of the mind by

ความยินดีกับผู้อื่น อุเบกขาภาวนาคือ การพัฒนาจิตด้วยการแผ่ความวางเฉย ต่อความทุกข์ความสุขของผู้อื่น

พรหมวิหาร 4 ในวิสุทธิมรรค เรียกว่า พรหมวิหารนิเทศ คือการ เจริญ พรหมวิหาร ต่ออนุสสติ 4 ที่มีภูฐานนิเทศที่มีฐานแห่งการเจริญ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา เมตตาต่อคนอื่น ๆ เป็นอารมณ์ วิธีการ เจริญพรหมวิหาร 2 ขั้นตอน คือ ขั้น เตรียมตัวด้วยการรักษาศีล ตัดปถวิโพธิ์ พบอาจารย์ พบกัลยาณมิตร เลือก สถานที่สัปปายะ และขั้นเจริญพรหม วิหาร 4 มีจิตสหระคตด้วยเมตตา กรุณา มุทิตาและอุเบกขา ภาวนาให้เกิด สิม่าสัมภพเสมอกันในทุกคนอันเป็น นิमितการภาวนา ข่มนิวรณ์ จิตมีสมาธิ แนบแน่น พรหมวิหารภาวนาทำให้ จิตบรรลุปณาสมาธิ อานิสงส์การ เจริญพรหมวิหาร 4 หลังจากตายแล้ว จึงไปเกิดในสุคติ พรหมโลก

spreading equanimity to those who suffering and happiness to others.

The Brahmavihāra in Visuddhimagga is called Brahmavihāranidesa to objectives of Meditation in development on Brahmavihāra to Anussatikammaṭhanidesa in the base of Mettā, Karuṇā, Muditā, Upekkhā to all people. How to treat meditation for developing in 2 steps, i.e. (1) to take Sīla, to delet worriness, to associate good friend, to meeto teacher, in find convienience area (2) to go to meditation based on Brahmavihāra. The Mettā has a mind consists of with kindness to those who love first. The Karuṇā has the mind consists of karuṇā to those who love but are poor first. The muditā has a mind consists of muditā to acquaintance fist. And the Upekkhā must let retain of happiness and suffering of other. The Upekkhā of meditation has a mind consists of with Upekkhā for those who are natural. The Practicing of Brahmavihāra in meditaion making emotion of everyone to be the same person. The Synergetic Equilibrium, which is the vision of meditation, the five hindrances are suppressed, Concentrated mind, The Brahmavihāra of meditation are development of the mind going the attainment of concentration (Appanā Samādhi). The benefit of Brahmavihāra after death from human world, he goes to happy land and Brahmhaloka.

เรื่อง การเสริมสร้างสุขภาพ

Title on: the Promotion of Health

แนวคิดสุขภาพในพระพุทธศาสนามีทั้ง แนวศึกษาเรียนรู้ เช่นคำสำคัญว่า ความไม่มีโรคเป็นลาภอันประเสริฐ ทั้งแนวความเชื่อ กรรม เช่น คนหยาบซ้ำ มักประหัตประหาร ไม่มีความกรุณาในสัตว์ทั้งหลาย มีผลให้เกิด ในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก เมื่อกลับมาเกิด

The healthy concept of Buddhism is both learning such as a keyword ‘good health is the noble luck’ and belief in Kamma such as a phrase ‘a bad man, killer, un-compassion in animal beings, was born in unhappy existence, a bad area, any disabled state, hell. When he is rebirth, he is much disease, short

ใหม่ จะมีโรคมามาก อายุสั้น พระพุทธเจ้าบัญญัติวินัยสงฆ์เพื่อสุขภาพ ห้ามภิกษุพรากรของเขี้ยว ห้ามทิ้งของเน่าของเสียลงในน้ำ ตรัสสอนให้ทำความสะอาดเสนาสนะ จัดของใช้สอยให้มีสุขลักษณะ ทำอารามให้ร่มรื่น ในส่วนพระธรรมพระพุทธเจ้าจะเทศนา การดูแลสุขภาพทางจิตด้วยการปฏิบัติสมาธิ มีความเมตตา ความปรารถนาดีเป็นวิถีชีวิต การดูแลสุขภาพทางปัญญาโดยทำกิจกรรมอบรมปัญญา เรียนรู้จริยธรรม เข้าใจกฎไตรลักษณ์ การดูแลสุขภาพทางสังคม โดยทำกิจกรรมสังคมสงเคราะห์ตามอุดมคติแห่งการเผยแผ่ธรรม ว่า เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขและสังคมสงเคราะห์แก่พหุชน

พระสงฆ์มีกระบวนการเสริมสร้างสุขภาพ 4 ด้าน คือ ด้านกาย มีกลุ่มตัวอย่างอีกเมืองน่าน กลุ่มนี้จัดกิจกรรมปลูกป่า บวชต้นไม้ รักษาแหล่งน้ำลำธาร ทำเกษตรแปรรูป ทำธุรกิจชุมชน รณรงค์ต่อต้านยาเสพติด ปลูกฝังจิตสำนึกในบ้านเกิด เคารพบุพพการี และบำรุงรักษาศิลปวัฒนธรรม ด้านจิตใจ มีกลุ่มตัวอย่างสำนักปฏิบัติธรรมของหลวงพ่อบุญ มีผลสัมฤทธิ์ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ขยายสำนักปฏิบัติสู่ต่างประเทศจำนวนมาก ด้านปัญญา มีกลุ่มตัวอย่างวัดปัญญานันทาราม จัดกิจกรรมพัฒนาปัญญา โดยค่ายพุทธบุตร ค่ายพุทธธรรม โครงการติดอาวุธทางปัญญา เพื่อเรียนรู้ธรรม สร้างทักษะด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านสังคม มีกลุ่มตัวอย่างวัดพระบาทน้ำพุ จัดกิจกรรมดูแลผู้ติดเชื้อเอชไอวีของภรรยาธรรม โดยการให้

age. In Vinaya, the Buddha legislates to prohibit a Buddhist monk from the cutting vegetation, from leaving of bad things in water. The Buddha legislates the Buddhist monk to clean one's own residence, manage one's own utensils as hygienic practice, to make a cool and pleasant temple. In Dhamma, the Buddha gives Dhamma to indicate care mental health by meditation with loving kindness, good wishing well as the way of life. The Buddha indicates intellectual health by the development of intellect into the knowledge of noble truth, understanding in the law of the Three Characteristics. The Buddha indicates social health by welfare according to the communicated idea of Dhamma for the benefit and happiness of many people.

The holistic process of healthy reinforce of the Buddhist monk is in 4 ways, namely;- the physical one, the example group is Hugmuannan. Its activities are afforestation, tree ordination, farmland production, community business, the campaign for drug resistance, to do conscience in homeland, respect in ancestors and maintaining of cultures. The mental one, the example group is meditation. Its activity is the meditation according to the way of Luangpojā. This is achievement for Thai people and aboard oversea people expanding the abroad many schools. The mental one, the example group is wat Panyānandārām. Its activities are the intellectual development by Buddha- butta camp, Buddha- dhamma camp, intellectual project as arm, the project of learning of Dhamma and moral skill. The social one, the example group is wat Prabādanāmpu. Its activities are welfare by care of people in

การศึกษาแก่ผู้ติดเชื้อเอดส์และทำฌาปนกิจศพผู้ติดเชื้อเอดส์

disease-HIV basing on compassion, by giving the education to one who infect with HIV and by cremating one who die of HIV.

เรื่อง หลักทิศ 6 ในพระพุทธศาสนา

Title on : The Six Directions in Buddhism

ทิศ 6 คือ ทิศแห่งธรรมสำหรับการปฏิบัติต่อกันของคนในสังคม นักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนา กล่าวว่า หน้าที่ทางสังคม คัมภีร์สำคัญมาในทิมนิทาย ปาฎิกวรรค เหตุเกิด ณ กรุงราชคฤห์ แคว้นมคธ ประเทศอินเดีย ปรารภมานพน้อยคนหนึ่งชื่อ สิงคาลกมาณพ ผู้เป็นทนต์บุตร ปฏิบัติตามคำสั่งลาของบิดาก่อนตายว่าให้ไหว้ทิศอย่างนี้ เขาลุกขึ้นแต่เช้าเดินทางจากกรุงราชคฤห์ มีผ้าเปียก มีผมเปียก ประคองอัญชลีไหว้ทิศเบื้องหน้า ทิศเบื้องขวา ทิศเบื้องซ้าย ทิศเบื้องหลัง ทิศเบื้องล่าง ทิศเบื้องบน พระพุทธเจ้าตรัสสอนให้ทราบทิศเหล่านี้ในฐานะทิศในธรรม กล่าวคือ มารดาบิดาเป็นทิศเบื้องหน้า อาจารย์เป็นทิศเบื้องขวา บุตรและภรรยาเป็นทิศเบื้องหลัง มิตรสหายเป็นทิศเบื้องซ้าย ทาสและกรรมกรเป็นทิศเบื้องล่าง สมณะพราหมณ์เป็นทิศเบื้องบน

การปฏิบัติในทิศธรรมทั้ง 6 นี้ พระพุทธองค์ทรงแนะนำให้ทราบและให้ไหว้ทิศเหล่านี้ที่ถูกต้องการไหว้ทิศด้วยการปฏิบัติหน้าที่ในสังคม กล่าวคือ บุตรปฏิบัติต่อมารดาบิดาว่าเป็นทิศเบื้องหน้า ศิษย์ปฏิบัติต่ออาจารย์ว่าเป็นทิศเบื้องขวา สามิปฏิบัติต่อบุตรและภรรยาว่าเป็นทิศเบื้องหลัง มิตรปฏิบัติต่อมิตรสหายว่าเป็นทิศเบื้องซ้าย เจ้านายปฏิบัติต่อทาสและ

The 6 directions are belong to *Dhamma* for respecting together. The Buddhist scholar says that “duty of society”. It is said by the Buddha in *Dīghanikāya Pātikavagga* arising in *Rājagriha, Magadha, India*. Its story is *Singālakamānava* being a son of richman who follows his father before death for respecting such directions. He gets up early morning and walks from *Rājagriha*, his garment is wet, his head is wet, he stands to bow directions;- the directions in front, in the right, in left, behind, the nadir, the zenith. The Buddha says him for knowing the directions as *Dhamma*;- the parent as the front, the teacher as the right, child and wife as the behind, friend as the left, servant and worker as the nadir and monks as zenith.

The following of these 6 directions, the Buddha introduces to know for bowing these directions righteously in meaning of the following of social duty, namely;- we follow our duties for the parent as the front, for the teacher as the right, for child and wife as the behind, for friend as the left, for servant and worker as the nadir and for monks as zenith.

The way of application is the creation of method and goal i. e.

กรรมกรเป็นทิศเบื้องล่าง ชาวบ้านปฏิบัติต่อสมณะ
พราหมณ์ว่าเป็นทิศเบื้องบน

แนวทางประยุกต์ใช้โดยสร้างวิธีการและ
เป้าหมายว่า ทุกคนอยู่ในฐานะผู้คุ้มครองโลกทั้งสอง
ทำให้เกิดความยินดีทั้งโลกนี้และโลกหน้า หลังจาก
ตายแล้ว ย่อมไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ ละเว้นกรรม
กิเลส 4 อบายมุข 6 ซึ่งเป็นทางแห่งความเสื่อม
นำไปสู่เนรก หากความเจริญไม่ได้ มีโมเดลว่า “การทำ
หน้าที่ คือ การปฏิบัติธรรม การขัดแย้งต่อหน้าที่ คือ
ความไม่ปกติแห่งศีล

everybody as a protector of the world
in the present and next with pleasure
after death, he goes to happy realm and
heaven. He abstains from 4 bad actions,
6 ways of bad action as the ways of
undevelopment leading to hell without
culture. Its model is “the following duty
is *Dhamma* practice, not to do duty is
to be not usual of *Sīla*”

**ความเชื่อของประชาชนต่อพระพุทธ
มหาธรรมราชา**

**Title on : Faith of People towards
Buddhamahādhammarājā**

พระพุทธมหาธรรมราชา เป็นพระพุทธรูปปาง
สมาธิ ศิลปะลพบุรีทรงเครื่อง สร้างด้วยเนื้อทองสำริด
หน้าตักกว้าง 13 นิ้ว สูง 18 นิ้ว ไม่มีฐาน มีพุทธ
ลักษณะ พระพักตร์กว้าง พระโอษฐ์แบะ พระกรรณ
ยาวย้อยจรดพระอังสะ พระเศียรทรงชฎาเทริด หรือมี
กะบังหน้า ทรงสร้อยพระศอพาหุรัด ทรงประคคเป็น
ลายสวยงาม พระพุทธมหาธรรมราชา เนื่องจากทรง
เครื่องประดับของกษัตริย์นักรบสมัยโบราณ ชาวบ้าน
จึงพากันเรียกกันว่า "พระพุทธมหาธรรมราชา"
สร้างในราวปี พ.ศ. 1600 สมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7
กษัตริย์แห่งอาณาจักรขอม ประชาชนมีความเชื่อต่อ
พระพุทธมหาธรรมราชา โดยเชื่อว่า พระองค์มีเทพ
ให้ความเคารพ สักการบูชา คุ้มครอง และสิงสถิตใน
พระองค์ ทำให้จังหวัดเพชรบูรณ์เป็นแผ่นดิน
ศักดิ์สิทธิ์ อันส่งผลคลบล้นดาลให้เมืองเพชรบูรณ์อุดม
สมบูรณ์และร่มเย็นเป็นสุขมาตั้งแต่ครั้งโบราณกาล
ครั้งเจ้าเมืองนำองค์พระมาจากสุโขทัยทางน้ำ หาก
แวะที่ใดก็สร้างวัดใหม่เพื่อประดิษฐานพระองค์ที่นั่น

Buddhamahādhammarājā is the
post of Meditation, art of Loburi built
by bronze, wide sitting at 13 inches,
18 inches high, without base. The
statue is wide face, protruding mouth,
long ears, headdress or face shield,
bangle, nice belt. The statue is dressed
by ancient dress named
·Buddhamahādhammarājā·. The statue
is built in 1600 B.E. the age of
Chayavaraman king 7 of Khom
kingdom. The people faith to the
Buddhamahādhammarājā as this
respected, worshiped, protected and
some god resides in the statue.in
which, Petchaboon is holy land
leading to wealthy and peace,
happiness from the past. At that time,
the governer of petchaboon invited the
statue from Sukhothai on water
vehicle. Between coming, if any where
rests, there, wat is built for sitting of
the statue. In the present, Petchaboon

สืบเนื่องมาถึงกาลปัจจุบันนี้ จึงชื่อว่าเพชรบูรณ์ เมืองแห่งความสมบูรณ์พร้อมสรรพดังเพชรพลอยแผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง อุดมสมบูรณ์พืชพันธุ์อาหาร บ้านเมืองสงบสุข ปราศจากอริราชศัตรู ประชาชนมีศรัทธาในพระรัตนตรัย มักโอบอ้อม เอื้ออาทร มีวัดวาอารามเกิดขึ้นมากมาย ด้วยคติและอานุภาพของพุทธธรรมราชานี้มีองค์ความรู้ว่า “แผ่นดินทองเพชรบูรณ์ เพิ่มพูนศักดิ์สิทธิ์ เศรษฐกิจดี จริยธรรมประเพณีอุ้มพระค่าน้ำ” (Model>LHEF)

is named so –rich from diamond, Dhamma land, gold land loading by food, peaceful land, freeing from enemies. The people of this city take faith in Triple Gem, donate, compassion to all. There are many ancient temples from conception and power of *Buddhamahādhammarājā*. Its body of knowledge is ‘Gold land of Petchaboorn, more holy, good economic, the moral festival of *Buddhamahādhammarājā* diving to water in Model > GHEF

วิมานของเทวดา

Title on : Heaven of Devata

เทวดา / เทพในพระพุทธศาสนา สื่อถึงความดี ความงดงาม การปฏิบัติธรรมของเทพ ได้แก่เทวดา 6 ชั้น คือชั้นจาตุมหาราช ชั้นยามา ชั้นดุสิตา ชั้นนิมมานดี ชั้นปรนิมมิตตสวรรค์ เทพมี 3 จำพวก คือ สมมติเทพ อุบัติเทพ และวิสุทธิเทพ มาในวิมานวัดอุทของคัมภีร์ขุททกนิกาย มาในภัททสาสะชาคคของคัมภีร์ขุททกนิกายชาคค มาในเทวดาสังยุต เทวปุตตสังยุต สักกสังยุตของคัมภีร์ สังยุตตนิคาย สคาวรรค มาในสักกปัญหสูตรของคัมภีร์ทีฆนิกาย มหาวรรค มาในมงคลสูตรของคัมภีร์ขุททกนิกาย สุตตนิบาต มาในกุตคามวรรคของคัมภีร์พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ ลักษณะของวิมาน ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเป็นทั้งลักษณะสถานที่ ที่อยู่ที่พัก ได้แก่สวรรค์ 6 ชั้น ที่สำคัญคือวิมานของท้าวสักกะชื่อว่าไพชยนต์ปราสาทหรือบัณทุกัมพลศิลาอาสน์และวิมานอีกลักษณะ

The deva is appeared in *Tepitaka* communicating good, beauty, good conduct of the deva. There are six classes of the deva, i.e. *Jātumahārājikā, Tāvatiṅsa, Yāmā, Dusitā, Nimmānaradī* and *Paranimmitavasawattī*. These are classified in 3 kinds, i.e. *Sammatideva, Upattideva* and *Visuddhideva*. The stories of deva are from main scriptures, i.e. from *Vimānawattu* in *Kuddakanikāya*, from *Dhammajakkappavattanasutta* in *Samyuttanikāya Mahāvagga*, from *devatāsamyutta, devaputtasamyutta* in *Samyuttanikāya Sagāthavagga*, from *Sakkapanhasutta* in *Dīghanikāya Mahāvagga*, from *Mongalasutta* in *Kuddakanikāya Suttanipāta* and from *Bhutagāmavagga* in *Vinayapiṭaka Mahāvibhanga*. The heaven and its character of the deva in Buddhist scripture are forms of resident, i.e. the six classes of heaven- *Jātum, Tāvatiṅsa, Yāmā, Dusitā, Nimmānaradī* and *Paranimmitavasawattī*. One of them is the heaven of *Deva-Sakka*

หนึ่ง คือ การได้สมบัติจากบุญ การได้รับความ
งามที่สมบูรณ์ด้วยร่างกายงดงาม การมี
ทรัพย์สิน มีพื้นที่เป็นที่รัก ได้กัลยาณมิตร ได้
ความสะอาดสบายจากผลบุญดังที่ปรากฏใน
กุญชรวิมานวัตถุ วิมานที่มีช้างเป็นพาหนะ
พรรณนาถึงความงามของตนที่เป็นผลมา
จากการทำดี ทำบุญ ปฏิบัติในอดีตชาติ ว่า
เทพธิดาผู้มีดวงตางดงามคล้ายกลีบปทุม มี
ช้างพาหนะอันประเสริฐของเธอ ประดับ
ประดับด้วยแก้วนานาประการ น่าพอใจ มี
พลั่ง แคล้วคล่องว่องไว กระพองสองข้างบน
ศีรษะช้างมีสีคล้ายสีดอกปทุม ประดับด้วย
พวงดอกปทุมและพวงดอกอุบลทิพย์ งาม
รุ่งเรือง

named Vejayant or Paṇḍukampalasilā-āsana
and one another the heaven is beauty being
fulfillment of body, property, area, below,
good friend, convenience from merit
appearing in *Kuñjaravimānavatthu*, i.e. the
heaven is elephant as vehicle describing of
one's own beauty from good action, merit,
good practice in the past birth, i.e. the deity
of one who has beautiful eyes as like lotus
leave. The noble elephant is made up in
various crystals being satisfied, powerful
influence. The two humps on the sides of an
elephant's head are the color of lotus
decorated with lotus group and divine lotus
group being fresh fine.



ภาพ (ผนวก) 6.4: ซ่อมรับปริญญาบัตร วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช
(ภาพเขียน พลเอก ดร.ศิริ ทิวะพันธุ์ ศิษย์เก่าปริญญาโท)